

Васил Канисков

**СЪКРОВИЩНИЦА
НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА**

ЧАСТ I

**ОПИТЪТ НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА
И ЛЕЧИТЕЛСКОТО ИЗКУСТВО
ПРИ ДИАГНОСТИКА И ЛЕЧЕНИЕ
НА РАКОВИ ЗАБОЛЯВАНИЯ –
ЗЛОКАЧЕСТВЕНИ НОВООБРАЗУВАНИЯ ПО МКБ-10
(Международна класификация на болестите, ревизия 10)**

София, 2012

Васил Канисков

ФИТОТЕРАПИЯ НА ОНКОЛОГИЧНИТЕ ЗАБОЛЯВАНИЯ

Всички права запазени. Нито една част от това издание не може да бъде възпроизвеждана под каквато и да било форма без изричното съгласие на автора и на издателство „Изток-Запад“.

© Васил Канисков, автор, 2012
© Издателство „Изток-Запад“, 2012

ISBN 978-619-.....-.....-.....

Внимание!

1. Употребата на билковите продукти в посочените схеми за лечение на злокачествени новообразувания (ЗНО) и доброкачествени новообразувания (ДНО) може да се извършва единствено и само под контрол, наблюдение и указание на правоспособен медик или лечител. (Под правоспособен медик или лечител авторът разбира лице, завършило висше медицинско хуманно образование, специализирало най-малко три години и положило успешно изпити по лечебните методи на българската народна медицина със съответните програми и учебни планове, одобрени от Министерството на здравеопазването и Министерството на образованието, младежта и науката.

2. За достоверно и официално призната ирисова диагноза се приема очната диагноза за съответното заболяване, поставена от медик или лечител с четени лекции по специалността „Ирисология и ирисова диагноза“ най-малко два семестъра в медицински ВУЗ и с успешно положени теоретични и практически изпити.

3. За резултатите от приложението на начините за лечение, когато изрично и лично са указани от автора (В. Канисков) – писмено и/или устно, но отделно от изложения материал, се носи пълна лична отговорност от самия него.

инж. Васил Канисков

Повод за написването на тритомника СЪКРОВИЩНИЦА НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА

том I

Опитът на българската народна медицина и лечителско изкуство при диагностика и лечение на ракови заболявания – злокачествени новообразувания по МКБ-10.

Подзаглавие: Фитотерапия на онкологичните заболявания

том II

Употреба на лечебни растения и лечебни вещества в Българската народна медицина и Лечителско изкуство за лечение на различни болестни състояния – пълен списък.

Подзаглавие Фитотерапия на болестните състояния
(справочник)

том III

Списък на растителни продукти с български, латински и други наименования, използвани в българската народна медицина, лечителско изкуство и духовна медицина при лечение на заболявания.

Подзаглавие: Популярен речник на растителните видове, използвани във фитотерапията

На 2 декември 1932 г. проф. Н. А. Стоянов докладва пред Природно-математическия клон на Българската академия на науките научен труд, озаглавен Материали за български ботанически речник. Тези материали са събрани за продължителен период от време от Б. Давидов и А. Явашев – за съжаление покойници по време на докладването.

Двамата учени, независимо един от друг, имайки предвид огромното значение на един ботанически речник за хората и науката в България, започват усърдно да събират данни за народните наименования на лечебните растения и за тяхната употреба от неизчерпаемата съкровищница на българската народна медицина. Отворено е само едно чекмедже на съкровищницата – т.нар. фитофолклор от Давидов и Явашев. Но и от намереното в него ние заедно с тях ставаме съсобственици на едно огромно национално богатство.

Когато събира зрънце по зрънце неизчерпаемото богатство на фитофолклора, в началото на миналия век упоритият учен А. Явашев е поставен в неблагоприятните условия на провинциален гимназиален учител в Разград. След известно време тези условия го принуждават да изпрати и предостави събраните материали на Б. Давидов в София, който да продължи щафетата. По това време Б. Давидов е уредник на Ботаническият отдел при Царския естествено-исторически музей и това му дава възможност заедно със своите сътрудници – гимназиалните учители П. Балабанова и М. Шосев, зачислени на работа в същия музей, да довършат започнатото от А. Явашев дело. Под ръководството на Б. Давидов двамата сътрудници трябва да прегледат повече от 80 съчинения на наши и чуждестранни учени, в които се намират известни данни по интересующите ги въпроси. За съжаление преждевременното заминаване на Б. Давидов попречва да се довърши започната работа. Не само това, но той е лишен и от възможността да подреди и систематизира събрания огромен фактически материал. Следващият, който поема щафетата, е Б. Ахтаров – той подлага на основна преработка целия материал. На него се пада честта да довърши делото, започнато от учените А. Явашев, Б. Давидов, П. Балабанова и М. Шосев, в рамките на съществуващите въз-

можности, определени от субективните и обективните условия по онова време.

Ученият Б. Ахтаров преработва оставените материали, като по своя преценка премахва ненужните и маловажни наименования на растения, които нямат никаква стойност за научния труд. За изясняване на някои заемки той поставя и наименования на растенията на повечето славянски езици, в т.ч. и старославянски и старобългарски (източник Н. Анненков, „Ботанический словарь“), руски, сръбски, чешки, хърватски, полски и пр. Не само това, но и на повечето от растенията са поставени и съответните наименования на широко употребяваните европейски езици – немски, френски и английски. Благодарение на историческата съдба на българския народ голяма част от растенията имат и турски наименования. На съответните места в научния материал на повечето от растенията са дадени и лечебни характеристики, и се посочва за лечение на какви болести се употребяват.

Неуморимият Б. Ахтаров подрежда растенията по азбучен ред със съответните наименования на латински език, както е прието в световната научна ботаническа практика. Тази подредба е улеснена твърде много от съвсем наскоро излезлите съчинения в няколко тома с богата илюстрация – Флората на България – с автори проф. Н. Стоянов и проф. Б. Стефанов, преподаватели и в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. След това към латинските наименования се прилагат народните и официалните наименования на растенията на български, с морфологичните нюанси от различните краища на България.

Съдържанието на научния труд Материали за български ботанически речник е подредено в три части:

Част I е наименована Фитолингвистика и изцяло, почти без промени, е съставена от Б. Давидов. Тя обхваща една сериозна материя, в която са отразени качеството, количеството, създаването и историята на наименованията на растенията в българската флора. За съжаление това ново и важно за научното знание направление „Фитолингвистика“ и до днес не е

обект на внимание от съответните компетентни институции (например БАН или Университета).

Част II на труда е един почти пълен „речник“ с латинско-българските наименования на растенията, със стихове от народни песни, сведения от фитофолклора и приложение на лечебните растения в народната и в научната медицина. За съжаление след 1939 г. (годината на издаване и публикуване на Материали за български ботанически речник) до 1989 г. – т.е. половин век малка част от описаните лечебни растения са обект на сериозни научни изследвания. Според мен съвсем „срамежливо“ лечебните растения са подложени на научна обработка, класификация, експеримент и пр., както си му е редът. Повечето от учените-специалисти в тези области по онова време предпочитат сякаш да омаловажават лечебните свойства на лечебните растения и техните активни съставки. Или по-точно: стремят се да изучат и извлекат само активно действащите биологични съставки от тях, да ги синтезират и подадат на фармацията. След демократичните промени от 1989 г. картината не се промени, дори напротив – в научните институти на БАН, университетите и в звената на научната медицина (колкото и парадоксално да звучи – това са малко или много държавни институции на нашата страна) настъпи такъв ред, сякаш в България никога не е съществувала българска народна медицина и по българските земи не виреят открай време лечебни растения. Като венец на нанесения антиинтелектуален удар можем да посочим и закриването през 1990 г. на още крехкия по онова време Институт по фитотерапия към БАН – с активното участие на един от първите министри на здравеопазването (жена). Но не само това... дойде пазарната икономика с нейните специфични закони и демокрацията със слободията и нещата придобиха отчайващо карикатурен вид.

Тогава, 3–4 години след започването на демократичните промени, аз – авторът на тези редове, се „реех“ безпаметно и безмълвно над опустошените билкови полета на осиротяла България. Гледах как се скубят лечебните треви с корените и се изпращат с огромни камиони някъде в Европа или в Амери-

ка, без значение къде. За да се върнат после преработени като хапчета, но многократно по-скъпи в българските аптеки...

Може би поради тези събития или нещо друго ден след ден в мен узряваше една идея – да се опишат всички възможни заболявания (естествено по съдържанието, дадено от народния лечител Петър Димков в неговия тритомен научен труд Българска народна медицина – Природолечение и природосъобразен живот, издаван и преиздаден два пъти от БАН) и всичките възможни лечебни треви, растящи по българските земи, които могат да се противопоставят ефикасно на всяко едно заболяване.

Именно в СЪКРОВИЩНИЦА НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА – Част 2. Употреба на лечебни растения и лечебни вещества в българската народна медицина и лечителско изкуство за лечение на най-разпространените болестни състояния съм „поработил по узряването на идеята“ няколко години, почти денонощно и без прекъсване, с главната цел да се покаже възможно най-голям брой лечебни растения за лечение на даден вид страдание. Дали това е научен труд, полезно съчинение, поредни блудкави твърдения или безсмислени драсканици нека оставим безпристрастният научен поглед, времето и практиката да решат. Но най-вече нека оставим резултатите от научното изследване и приложението на показаното знание за лечебните качества на билките да бъдат действително строги, но справедливи съдници.

За написването на горните редове изигра немалка роля и още нещо от Материали за български ботанически речник – към края на изложения безценен материал, в едно почти невзрачно приложение от 8 листа (или 16 страници) от авторите е даден един Указател за употреба на растенията в медицината. Неговото съдържание е съставено от един списък на болести и съответните употребявани за дадено заболяване лечебни растения. Лечебните растения не са описани със съответните научни латински или народни наименования, а са посочени само страниците, на които се намират – който се интересува и е сърцат за това знание, да отиде на съответната страница да ги потърси и намери. Но не само това – с по-че-

рен шрифт (т.е. Bold) са посочени страниците на многократно доказалите своя лечебен ефект при съответното заболяване лечебни растения. В така поднесените по форма знания за лечебните свойства и съответни приложения на лечебните растения имаше над какво да се работи...

Още нещо искам да добавя: за да се стигне до пълното оформяне на съдържанието на втората част от СЪКРОВИЩНИЦАТА НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА са ползвани знанията и опитът на плеяда от народни лечители, духовници, учени и най-вече радатели за човечност, етническа и верска толерантност, носители на безпределна доброта... изграждали и изграждащи и днес една непоклатима от времето и човешки посегателства народна медицина.

Част III от многогодишния труд на Б. Ахтаров, Б. Давидов, А. Явашев, М. Шосев, и П. Балабанова Материали за български ботанически речник е един достатъчно пълен „речник“ – около 11 250 (единадесет хиляди двеста и петдесет) народни и литературни (книжовни) имена на растенията. Този речник не е нито обогатяван, нито допълван от компетентните в тази област лица и институции (учени съответно от БАН и/или Университета) повече от 70 години, т.е. от 1932 до 2012 г. Предполагам хроничната липса на средства или липсата на академично време са причини за този застои и игнориране на проблема... Както и да е! Както и да е..., а и Институтът по ботаника при БАН с новите реформи от 2010/2011 г. вече не съществува!

В края на третия том Българска народна медицина. Природолечение и природосъобразен живот на народния лечител Петър Димков е даден списък „на някои билки и латинските им наименования“, използвани в прецизно описаните болести и начините им на лечение от автора. Предполагам списъкът е съставен от самия лечител Петър Димков и почти изчерпва като количество използваните лечебни билки в неговите три тома от поредицата, но естествено има и някои пропуски... Предполагам неговият внук д-р Петър Димков ги е забелязал и отстранил чрез допълване на списъка, но не му е останало време до днес да ги публикува.

Отпечатването на епохалния труд в няколко тома Флората на България – с автори проф. Н. Стоянов и проф. Б. Стефанов, през периода 1922–1925 г. несъмнено е знаменито събитие в научната общност на България. Самите автори си поставят следните цели в този труд: „1) да (се) запълни една съществена празнина в българската ботаническа литература, която празнина не даваше възможност да се познава нашата растителност (освен от едно твърде ограничено малцинство учени) и лишаваше от научните придобивки голямото мнозинство специалисти, работещи с растителните форми в областта на народното стопанство; 2) да (се) направи едно обобщение на всичките досегашни флористически изследвания в България и най-сетне 3) да се направи опит за критично изследване на събрания и публикуван материал, чието натрупване е продължило през един близо стогодишен период“.

Трудът на двамата автори е огромен. С неговото излизане на бял свят сякаш се поставят в ред и порядък наименованията на растенията, уточняват се белезите им в таблици за определяне на видовете, подреждат се растенията по семейства, родове, видове и вариетни форми на видовете – както си му е редът в науката ботаника. Всичкото това днес някой друг едва ли би го сторил, но... Верни на своя академичен и възрожденски стил, двамата учени, увлечени в работа на много места, сякаш „забравят“ да поставят и български наименования на растенията. А там, където са поставени българските наименования, те са „силно“ научно звучащи и далеч от ежедневните наименования на лечебните треви. Практически удобните имена (наименования), дадени от народа в дългия многовековен ход на лечебна практика в българската народна медицина за билките, сякаш е забравен. Може този пропуск да е случаен, но може и да не е!

Въпреки тези забележки, според мен трудът на професорите Н. Стоянов и Б. Стефанов поставя темела за един по-задълбочен, обширен и пълен труд, плод на усилията на ярка плеяда от български ботаници, изгряла на небосклона на Република България след 1945 г. Става въпрос за десеттомното издание на БАН от 1963 до 1995 г. под редакцията на академик Даки

Йорданов Флора на (Н) Р България. Естествено, въпреки добронамереното и съвместно съставяне и събиране на материалите, във Флората на България се забелязват и някои пропуски: от отделни автори не са описани всички лечебни растения от флората на България (това сякаш не е основната цел в описанията), не са прецизирани достатъчно добре и ботаническите научни и народни наименования на растителните видове. Може би вторият пропуск се дължи и на липсата на единна ботаническа номенклатура на растителните видове във флората на България, която трябваше да се състави от съответната компетентна за това институция – например Института по ботаника към БАН...

Някак неусетно се наложи показаните пропуски да се запълнят от мен – един непрофесионален и извън законовите рамки лечител-билкар (става въпрос за В. Канисков – моята нескромна селска личност). Даже нищо незнаещ допреди няколко години за наименованията на лечебните растения – било то на латински или на български. Възможно е пропуските да не са запълнени докрай, възможно е липсата на пълен професионализъм в личната ми персона да доведе да смехотворно и пренебрежително отношение към моя труд и героичните ми усилия да възстановя и обогатя знанието в българската народна медицина – кой знае?

Въпреки всичките тези съмнения и терзания, които ме обхващаха от време на време, аз постепенно, ден след ден, месец след месец, година след година записвах имената на растенията в един дълъг списък по азбучен ред. В крайна сметка се оформи в ръкопис на български език с имената на растителни видове, употребявани в практиката на народната медицина по българските земи в продължение на векове (с отделни наименования от различните региони) и други европейски и азиатски езици. В резултат на моите усилия, в скоро време може би ще държите в ръцете си една истинска СЪКРОВИЩНИЦА НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА – том 3, с пълен списък на растителни продукти с български, латински и други наименования, използвани в българската народна медицина, лечителско изкуство и духовна медицина при лечение на забо-

лявания. В нея ще намерите над 32 000 наименования на малко над 3500 натурални растителни продукта (лечебни треви, тревисти растения, мъхове, папрати, храсти, дървесни видове, плодни дървета, плесени, мухъл, гъби и пр.). Несъмнено подобен събирателен труд предизвиква интереса не само на българската научна общност. Поради факта, че българските земи в далечно и в по-близко минало са били и са кръстопът за обмен на културни и духовни ценности – от Изток на Запад, и обратно можем да вадим интересни изводи. Един от тях е несъмнено високата лечебна култура и интеграционна същност на народно-медицинските практики сред българските лечители. Друг извод е в неоспоримото добро познаване на местната и чуждата флора и нейното ботаническо описание – макар и за онова време несистематизирано. Но възрожденският дух на учените намира изход и прави тази систематизация в по-горе цитирания труд от няколко тома Флората на България – с автори професорите Н. Стоянов и Б. Стефанов.

След дългогодишни усилия (според мен от 2–3 десетилетия – б.а.) през 1941 г. в София излиза от печат един пълен справочник по Лечебни растения от д-р П.Николов, д-р А. Бойчинов, и д-р П.Икономов. Кои са авторите на справочника? – П. Николов е доцент (тогава) по фармакология в Университета, П. Икономов е аптекар във Вършец, а А. Бойчинов е фармакогност (днес не съществува като професия – б.а.) и началник на лабораториите в Българското аптечно кооперативно дружество (днес такова дружество и такава длъжност не съществуват, за да не се раздуе много щатът на държавния апарат – б.а.). В предговора към справочника съставителите между другото казват и следното: „Интересът към лечебните растения и лекуването с тях (фитотерапия – б.а.) както у нас, така и в чужбина, от две-три десетилетия насам се засили. Това се дължи на установеното в по-ново време обстоятелство, че цялостният извлек (запарка, отвара, тинктура – б.а.) от дрогата (корен, листа, цвят, плод, кора – б.а.) е в много случаи по-ценен в терапевтично отношение, отколкото отделните чисти, химични съставки, получени от същата дрога. Напр. хининовите кори в някои случаи са по-ценни от хинина, опи-

умът –от морфина, беладоната –от атропина, и пр. Установи се, че почти винаги, освен една или няколко главни действащи съставки, в дрогата се намират и други различни по действие съпроводни съставки, ензими, баластки и др., които обуславят едно по-силно, по-слабо или по-особено действие на дрогата в сравнение с действието на изолираната дейна (активна –б.а.) съставка.“ В края на съдържанието на книгата Лечебните растения, в т.нар. раздел Азбучник на терапевтичното действие и приложение на лечебните растения след поредното мое търсене с много внимание и интерес открих посочването на десетина (седем) лечебни треви с противотуморно и противораково действие. Върнах се отново към книгата Материали за Български ботанически речник на Ахтаров, Явашев и колектив. Там също имах щастието да откроя Раздел IX. Рани, циреи, отоци, тумори в т. 12. Рак, злокачествени тумори, където бяха описани 9 (девет) лечебни билки, ефикасни против това тежко заболяване! –отново пред мен се отвори широк простор за научни и творчески търсения...

Започнах упорито да изучавам и събирам сведения за противоракови и противотуморни лечебни растения от цялата писана и неписана история на българската народна медицина. Стигнах до Йоан Екзарх и неговия Шестоднев (IX век), в който според мен за първи път се споменава за употребата на едно лечебно растение при „продължителни страдания“. Естествено продължих с поп Матей Миткалото и дядо Даскал –Йеромонах Неофит Калчев, и неговия безкрайно честен и човечен труд Народен домашен лекар. Дядо Даскал беше описал 10–12 лечебни треви, които употребява при рак (тежки болести –б.а.) и тумори (живеница –б.а.). По един достоен начин в трудовете на народния лечител Петър Димков на туморните и раковите заболявания е отделено специално внимание в нарочен раздел. Голяма част от лечебните растения, ползвани от Петър Димков, се препокриваха, естествено, с описаните билки от предишните лечители. В арсенала от неговите боеприпаси за атака срещу туморите и рака се намираха към 16–17 билки. По непонятни за мен причини една почти пълна дузина от силнолечебните противоракови билки, описани от по-стари-

те лечители, липсваха у Димков. Предполагам това се дължи на ограниченията, наложени тогава от издателя (началото на 70-те години на миналия век –б.а) или от редактора (макар че само заради това, че проф. д-р Стефан Тодоров е научен редактор на трите тома, впоследствие не получава академично звание в БАН! –б.а.).

Приех нещата някак си присърце и като дълг към поколението на предишните лечители. Взех за основа международната квалификация на болестите (МКБ) с нейните два класа „Новообразувания (C00–D48)“ и едно по едно описах злокачествените и доброкачествените заболявания по МКБ-10 ревизия, с всичките видове билки, готови да борят тези тежки заболявания, някои от начините на приложението им и една почти мигновена и достатъчно точна и ясна очна диагноза. Ето как се появи книгата СЪКРОВИЩНИЦА НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА –том I: Опитът на българската народна медицина и лечителско изкуство при диагностика и лечение на ракови заболявания –злокачествени новообразувания по МКБ-10.“ Време е да кажа, че такова пълно описване на злокачествени заболявания и лечебни билки за тяхното лечение няма другаде никъде по света.

Въпреки съвестната обработка на литературните материали, съчетана с 25-годишната ми непрекъсната полулегална лечителска практика, не е изключено да съм допуснал някои пропуски и да съществуват недостатъци в съдържанието на материала, събран в трите части на СЪКРОВИЩНИЦА НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА. Като един възможен недостатък мога да посоча засиленото авторово внимание към едни тежки за днешното време злокачествени заболявания –раковите. Друг явен недостатък е „изброяването“ на лечебните растения след всяко едно или група заболявания, без конкретно указание за начините на тяхното приготвяне и съответни дозировки за прием. Възможни са (даже ги има) и авторови грешки при изписването на латинските наименования на растенията. Като основен недостатък обаче спокойно може да се посочи архаичният изказ в наименованието на болестите, което говори единствено за незадоволителната ви-

сота (хайде де не казваме, че почти липсват) на медицински знания, в автора.

Възможно е да съм допуснал и други съществени, и важни пропуски, защото такъв вид материя се обработва не от лаици, като мен, в областта на научната биомедицина, ботаника и фитотерапия, а от съответните специалисти и институти с определено високо академично, професионално и образователно ниво. Въпреки всичкото това...

Нека отново цитираме Б. Ахтаров: „На съответните места също така посочих против какви болести се употребяват нашите лечебни билки. Такива билки у нас се наброяват около 500 (в действителност лечебните билки в България са над 3500 – три хиляди и петстотин – б.а.). Смятам, че тези данни ще бъдат от голям интерес (подчертаното от автора). Дадох в курсив ония имена на растенията, които считам за най-употребими и които повече или по-малко са се наложили в нашата литература. С това не бива да се мисли, че този въпрос е напълно разрешен. Неговото окончателно решаване, според мен (и според мен – б.а.), може да стане само при общото сътрудничество на най-компетентните институции у нас: Министерството на народната просвета, Университета, Българската академия на науките, царските научни институти и природонаучните дружества, както и при съдействието на всички компетентни лица в тази област.“ (Предговор към Материали за български ботанически речник, София, 1939 г.)

Увод към том I

Актуалност на проблема

Знаете ли, че: „всеки час в България от рак се разболяват 3,6 души. А от страшното заболяване (рак – б.а.) на всеки 60 минути издъхват около 1,8 българи. Данните са от Националния раков регистър (за 2004 г.) и са публикувани в алманаха Човекът побеждава рака, чийто отговорен редактор е „ведещият онколог на държавата“ проф. Иван Черноземски.

Въпреки усилията на научната медицина с нейните съвременни методи за лечения на онкологичните заболявания, само след няколко години официалните данни показват, че през 2009 г. новозаболените от рак са 29 000 души, починалите – 18 000.

През 2010 г. новозаболените от злокачествени новообразувания (рак) в България са били 34 000 (тридесет и четири хиляди), а починалите в резултат на това заболяване са около 22 000 (двадесет и две хиляди).

Новозаболените през 2011 г. са около 37 000 (тридесет и седем хиляди), а починалите – около 23 000–25 000.

Общо боледуващите от рак в нашата страна днес са над 270 000 (двеста и седемдесет хиляди) човека!

Оказва се, че всяка година от територията на Република България се заличава населението на среден по големина град – умират хора от онкологични заболявания. И темповете са с тенденция на нарастване, а не на намаляване. Възможно е в следващите 5–10 години официалните данни да покажат намаляване ръста на онкологичните заболявания. Но тази тенденция едва ли ще показва действителното състояние на нещата, защото е естествено с намаляването броя на населението да намалява и относителният дял на онкоболните.

Обект на нашите изследвания е биологичната форма на материята (в движение) – физическото тяло на човека в неговите неестествени състояния на болест.

Предмет на изследването са теоретичните, методическите и приложните въпроси на лечението на онкологичните забо-

лявания и приложената очна диагностика съгласно натрупаните днес опитност и знания в българската народна медицина и лечителско изкуство.

Основната цел на тези изследвания е въз основа на анализ на съществуващите досега методи за лечение на раковите заболявания в българската народна медицина, днешните постиженията във фитотерапията и съвременните научни изследвания, както и на въведените в научната медицина методики за лечение на онкозаболяванията, да се разработят и приложат практически успешни методи за природно лечение (основно фитотерапия) и диагностика (очна и/или ирисова) на всичките онкологични заболявания, посочени в МКБ–10 (Международната класификация на болестите –10. ревизия). Съвръзано с основната цел е и въвеждането на една достатъчно обективна, вярна и точна очна диагноза за бързо и изпреварващо диагностициране на онкологичното заболяване с неговата точна локализация. Без изрично да е показано, се поставя и една допълнителна цел –за съвместяване на съвременните медицински методи за лечение на злокачествените заболявания: оперативна интервенция, химиотерапия, лъчелечение, хормонална терапия и пр. с днешните утвърдени в практиката и доказали своята ефективност фитотерапевтични и природни методи от българската народна медицина. В добронамереното отношение между двата метода: на съвременно научно и природно лечение е възможно тази допълнителна цел в бъдеще да стане основна, при едно по-задълбочено научно изследване и въвеждане на нови, по-ефективни методики за лечение на злокачествените заболявания.

За постигане на основната цел са поставени за решаване следните задачи:

1. Състояние на проблема. В съвременните научно-медицински методи на лечение на онкологични заболявания са изключени напълно (някъде почти напълно) природните методи на лечение. Днешната медицина с нейното направление онкология, забързана по-бързо да реши въпросите, свързани с онкоболните, напълно е игнорирала първите фитопроductи, чрез които се осъществяват достатъчно успешно лечебните

процедури, свързани с лечението (дори и профилактиката) на рака. Става въпрос за продуктите от зимзелен, мразовец (есенен минзухар) и др.

2. Теоретико-методични въпроси. Въпреки много доброто познаване на природата и механизма на действие на раковите клетки, в най-новите научни направления на медицината няма достатъчно ясно изразен практически напредък в лечението на злокачествените новообразувания. Клетката на рака сякаш си играе на криеница с днешните учени. Тя променя структурата си, създава си собствена организация на ред и порядък, нараства и се размножава както си иска и когато си поиска. За съжаление всяка съвременна методика за решаване на въпросите на онкологичните заболявания се свежда до решаването на един и същ въпрос –унищожаването на т.нар. ракови клетки. В резултат от тези съвременни научни действия относително се удължава времето на преживяемост на пациентите, болни от злокачествените заболявания. Но за съжаление същевременно се увеличава броят на заболяелите. В крайна сметка раковите заболявания днес са безусловно смъртоносни и придобиват все по-вече епидемичен вид, колкото и това да е неприятно за медицината (още повече –заболеелите).

Време е отново да си припомним, че тези т.нар. ракови клетки всъщност са наши клетки и към тях не можем и не бива да се отнасяме като към смъртни врагове.

3. Методика за решаване на проблема. Съществуват методи, познати и прилагани от българската народна медицина, които изключват всякакви инвазивни методи (инвазия –проникване в човешкото физическо тяло през изкуствени или естествени отворстия) и/или унищожаване на т.нар. раковите клетки. Описаните в книгата начини на лечение на злокачествените заболявания водят само и единствено до запазване целостта на физическото тяло на човека –при очната диагноза, както и до преобразуване и адаптиране на раковите клетки към нормално функциониращите други здрави клетки –при лечението (фитотерапия, физиотерапия и диетика).

4. Експериментално изследване на прилаганата методика. Резултатите от прилаганите методики за диагностика и лече-

ние могат да се проверят, потвърдят и/или отхвърлят като не-научни и практически ненужни. Естествено авторът не очаква това да се случи – проверка и прилагане на методите на лечение на онкологичните заболявания в съвременната медицина. По-скоро ще се стигне до ново възбуждане на следствени действия, прокурорски обвинения и съдебни процедури. Както и до всевъзможни пречки – законни и незаконни, за отнемане правото на преподаване, научна работа и издателска дейност. Само за информация: материалът в книгата беше готов за печат и издаване преди 7 (седем) години. Предварително с него бяха запознати достатъчно добре информирани с въпросите на онкологичните заболявания и фитотерапията, и с достатъчно високи научни степени личности...

Всичките –и тези, които ми пречат, и тези, които ми помагат, да са живи и здрави! Бог да бди над Вас! Нека Неговите Безгранична Любов, Безкрайна Мъдрост и Неумолима Истина ни водят към Вечен Живот!

Общ списък на злокачествените заболявания по международната класификация на болестите (МКБ-10)

Злокачествени новообразувания (C00–C97) и (D00–D48)	
(C00–C97)	Злокачествени новообразувания
(C00–C14)	Злокачествени новообразувания на устните, устната кухина и фаринкса
(C15–C26)	Злокачествени новообразувания на храносмилателните органи
(C30–C39)	Злокачествени новообразувания на дихателните органи и гръдния кош
(C40–C41)	Злокачествени новообразувания на костите и ставните хрущали
(C43–C44)	Злокачествени новообразувания на кожата
(C45–C49)	Злокачествени новообразувания на мезотелиалната и меките тъкани
(C50)	Злокачествени новообразувания на млечната жлеза
(C51–C58)	Злокачествени новообразувания на женските полови органи
(C60–C63)	Злокачествени новообразувания на мъжките полови органи
(C64–C68)	Злокачествени новообразувания на пикочната система
(C69–C72)	Злокачествени новообразувания на окото, главния мозък и други части на централната нервна система
(C73–C75)	Злокачествени новообразувания на щитовидната и други ендокринни жлези
(C76–C80)	Злокачествени новообразувания с неточно определени, вторични и неуточнени локализации
(C81–C96)	Злокачествени новообразувания на лимфната, кръвотворната и сродните им тъкани
(C97)	Злокачествени новообразувания със самостоятелни (първични) множествени локализации
(D00–D09)	Новообразувания in situ
(D10–D36)	Доброкачествени новообразувания
(D37–D48)	Новообразувания с неопределен или неизвестен характер

Подобен списък на злокачествените заболявания по международната класификация на болестите (МКБ-10)

Десета ревизия на Международната класификация на болестите МКБ-10	
(C00–C97)	Злокачествени новообразувания
C00	Злокачествено новообразование на устната кухина
C01	Злокачествено новообразование на основата на езика
C02	Злокачествено новообразование на други и неуточнени части на езика
C03	Злокачествено новообразование на венците
C04	Злокачествено новообразование на пода на устната кухина
C05	Злокачествено новообразование на небцето
C06	Злокачествено новообразование на други и неуточнени части на устната кухина
C07	Злокачествено новообразование на околоушната слюнчена жлеза (паротис)
C08	Злокачествено новообразование на друга и неуточнена част на големите слюнчени жлези
C09	Злокачествено новообразование на сливицата (тонзила)
C10	Злокачествено новообразование на орофаринкса (мезофаринкс)
C11	Злокачествено новообразование на носоглътката (назофаринкс)
C12	Злокачествено новообразование на пириформния синус
C13	Злокачествено новообразование на хипофаринкса
C14	Злокачествено новообразование с други и неточноопределени локализации на устните, устната кухина и фаринкса
C15	Злокачествено новообразование на хранопровода
C16	Злокачествено новообразование на стомаха
C17	Злокачествено новообразование на тънките черва
C18	Злокачествено новообразование на дебелото черво (колон)
C19	Злокачествено новообразование на ректосигмоидалната област
C20	Злокачествено новообразование на правото черво (ректум)

C21	Злокачествено новообразувание на ануса и аналния канал
C22	Злокачествено новообразувание на черния дроб и интра-хепаталните жлъчни пътища
C23	Злокачествено новообразувание на жлъчния мехур
C24	Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на жлъчните пътища
C25	Злокачествено новообразувание на панкреаса
C26	Злокачествено новообразувание на храносмилателните органи с друга и неточно определена локализация
C30	Злокачествено новообразувание на носната кухина и средното ухо
C31	Злокачествено новообразувание на синусите
C32	Злокачествено новообразувание на ларинкса
C33	Злокачествено новообразувание на трахеята
C34	Злокачествено новообразувание на бронхите и белия дроб
C37	Злокачествено новообразувание на тимуса
C38	Злокачествено новообразувание на сърцето, медиастинума и плеврата
C39	Злокачествено новообразувание с други и неточно определени локализации на дихателните органи и гръдния кош
C40	Злокачествено новообразувание на костите и ставните хрущали на крайниците
C41	Злокачествено новообразувание на костите и ставните хрущали с други и неуточнени локализации
C43	Злокачествен меланом на кожата
C44	Други злокачествени новообразувания на кожата
C45	Мезотелиом
C46	Сарком на Капоши
C47	Злокачествено новообразувание на периферните нерви и вегетативната нервна система
C48	Злокачествено новообразувание на ретроперитонеума и перитонеума
C49	Злокачествено новообразувание на съединителната и другите меки тъкани
C50	Злокачествено новообразувание на млечната жлеза
C51	Злокачествено новообразувание на вулвата

C52	Злокачествено новообразувание на влагалището (вагина)
C53	Злокачествено новообразувание на шийката на матката (цервикс)
C54	Злокачествено новообразувание на тялото на матката
C55	Злокачествено новообразувание на матката с неуточнена локализация
C56	Злокачествено новообразувание на яйчника
C57	Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на женските полови органи
C58	Злокачествено новообразувание на плацентата
C60	Злокачествено новообразувание на пениса
C61	Злокачествено новообразувание на простатата
C62	Злокачествено новообразувание на тестиса
C63	Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на мъжките полови органи
C64	Злокачествено новообразувание на бъбрека, с изключение на бъбречното легенче
C65	Злокачествено новообразувание на бъбречното легенче
C66	Злокачествено новообразувание на уретера
C67	Злокачествено новообразувание на пикочния мехур
C68	Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на пикочните органи
C69	Злокачествено новообразувание на окото и неговите придатъци
C70	Злокачествено новообразувание на мозъчните обвивки (менинги)
C71	Злокачествено новообразувание на главния мозък
C72	Злокачествено новообразувание на гръбначния мозък, черепно-мозъчните нерви и други части на централната нервна система
C73	Злокачествено новообразувание на щитовидната жлеза
C74	Злокачествено новообразувание на надбъбречната жлеза
C75	Злокачествено новообразувание на други ендокринни жлези и сродни структури
C76	Злокачествено новообразувание с други и неточно определени локализации

C77	Вторично и неуточнено злокачествено новообразувание на лимфните възли
C78	Вторично злокачествено новообразувание на дихателната и храносмилателната система
C79	Вторично злокачествено новообразувание с други локализации
C80	Злокачествено новообразувание с неуточнена локализация
C81	Болест на Хочкин
C82	Фоликуларен [нодуларен] неходжкинов лимфом
C83	Дифузен неходжкинов лимфом
C84	Периферни и кожни Т-клетъчни лимфоми
C85	Други и неуточнени типове на неходжкинов лимфом
C88	Злокачествени имунопролиферативни болести
C90	Множествен миелом и злокачествени плазмоклетъчни новообразувания
C91	Лимфоидна левкемия
C92	Миелоидна левкемия
C93	Моноцитна левкемия
C94	Други левкемии с уточнен клетъчен вид
C95	Левкемия с неуточнен клетъчен тип
C96	Други и неуточнени злокачествени новообразувания на лимфната, кръвотворната и сродните им тъкани
C97	Злокачествени новообразувания със самостоятелни (първични) множествени локализации
(D00–D09)	Новообразувания in situ
(D10–D36)	Доброкачествени новообразувания
(D37–D48)	Новообразувания с неопределен или неизвестен характер

Общи понятия и определения

Тумори – злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО и ДНО)

Автор: д-р Лазарова

Определение за тумори

Неудържим, неконтролиран растеж на клетки, при който е нарушен процесът на диференциация, на узряване.

Науката, която изучава туморите, се нарича онкология.

Какво е ракът?

Ракът започва в клетките на различните тъкани. Тъканите формират органите на тялото ви. Нормално клетките нарастват и се делят, за да формират нови клетки в зависимост от нуждите на тялото. Когато клетките остаряят, умират и на тяхно място се образуват нови.

Понякога този процес не се осъществява както трябва. Нови клетки се образуват, без тялото да има нужда от тях, а старите клетки не умират когато трябва. Тези допълнителни клетки формират маса от тъкан, наречена тумор.

Обща характеристика

Терминът тумор има латински произход и означава подутина.

Патологичната анатомия играе основна роля в изследванията на туморите.

Етиология и патогенеза

Причините за туморния растеж са всеотранно проучвани, без да се е стигнало до ясно становище по въпроса.

Факторите, причиняващи тумори, се групират в четири основни групи: физични, химични, инфекциозни и генетични.

Физични фактори

Радиационни въздействия – облъчвания при работа с уран и кобалт.

Ултравиолетови лъчи – при продължителна работа на открито под въздействие на слънчевите лъчи.

Азбест – тънките и дълги нишки на азбеста предизвикват тумор на серозните обвивки.

Химични фактори

Доказана е ролята на анилиновите бои, нитрозамините, катраните от сажите на комините или от горенето на цигарите в етиологията на туморите. Тези фактори трябва да действат продължително време, за да доведат до туморен растеж.

Инфекциозни фактори

Вируси – установена е ролята на човешкия папилома вирус в етиологията на карцинома на маточната шийка. Вирусите имат възможност да проникнат в генома на клетката и да я превърнат в туморна.

Хронични възпалителни процеси в някои органи са предпоставка за поява на злокачествени тумори.

Класификация на туморите

Според характера и биологичното поведение туморите се делят на две основни групи – *доброкачествени* и *злокачествени*.

Според вида на тъканта, от която произхождат, се делят на епителни, мезенхимни, тумори от кръвната и лимфната тъкан, от пигментната, от нервната тъкан, тератоми.

Наименования на туморите

Наименованията на туморите се образуват от наименованието на тъканта, от която произхожда туморът, с окончание „ома“. За злокачествените варианти на епителните тумори се добавя карцинома, а за мезенхимните тумори – саркома.

Примери – аденома – аденокарцинома

Фиброма – фибросаркома.

Доброкачествени тумори – характеристики

Доброкачествените тумори нарастват бавно, притискат околните тъкани, без да ги разрушават, обикновено имат капсула, не метастазират.

При морфологично изследване на клетките на доброкачествените тумори не се различават от нормалните клетки, но нямат правилно подреждане в туморната тъкан.

Предракови състояния

Метаплазия – процес на превръщане на тъканите от един вид в друг, сроден с изходния. Това е защитно-приспособителен процес, с който организмът реагира на променените условия. Най-често се среща метаплазия на епитела в тъкани с хроничен възпалителен процес и смутена регенерация (възстановяване). Пример за това е промяната на цилиндричния епител на бронхите в плосък при хроничен бронхит.

Дисплазия – нарушение в клетъчното разрастване и узряване на клетките.

Наблюдава се в епителната тъкан, и по-точно в многослойния плосък епител.

Дисплазията и метаплазията са предпоставки за последващо развитие на злокачествени туморни процеси в засегнатите органи. Така например дисплазията на епитела на маточната шийка може да доведе до развитие на карцином.

Карцином in situ

Карциномът in situ е състояние, при което се наблюдава атипизъм на клетките в зона от епитела (най-често в многослойния – плосък епител), но е запазена базалната им мембрана и няма проникване на клетки под нея. Карциномът in situ означава „тумор на своето място“. Той е стадий, предшестваш инвазивния, разрушаващ растеж на туморите.

Злокачествени тумори – характеристики

Злокачествените тумори нарастват бързо, като прорастват, инфилтрират околните тъкани и ги разрушават. Те имат свой-

ството да метастазират, да се пренасят и развиват на ново място извън тумора.

Клетките на злокачествените тумори се различават по форма, големина, оцветяемост и съотношение между ядро и цитоплазма от зрелите клетки на тъканта, от която произхождат.

Епителни тумори

Епителните тумори могат да изхождат от покривния или от жлезистия епител. Първите се наричат папиломи, а вторите – аденоми. Папиломите се развиват на местата, покрити с многослоен плосък епител – кожа, лигавица на устна кухина, ларинкс, анална област и др. Разрастват се под формата на веруки, брадавици. Туморите от жлезистия епител се развиват в органи, покрити с лигавица, или в жлези.

Епителните тумори имат гнезден строеж. Туморните епителни клетки представляват паренхима на тумора, а съединителната тъкан между паренхимните клетки, в която се намират кръвоносните съдове, се нарича *строма*.

Злокачествените варианти на епителните тумори – карциномите, имат голямо разнообразие в клетъчния си строеж, което ги прави толкова трудни за лечение.

Карциномите метастазират предимно по лимфен път.

Мезенхимни тумори

Мезенхимните тумори са група, в която влизат представители, изхождащи от съединителната, мастната, гладко- и напречнообразувана мускулна тъкан, кръвоносните и лимфните съдове, кости, хрущял.

Злокачествените варианти на мезенхимните тумори се наричат *саркоми*.

При мезенхимните тумори паренхимата и стромата са от един и същ произход и трудно се разграничават.

Мезенхимните тумори имат снопест строеж и наподобяват рибено месо.

Саркомите имат свойството да метастазират по кръвен път.

Тумори на нервната система

Туморите на нервната система могат да изхождат от глиалните клетки на главния и гръбначния мозък, от мозъчните обвивки или от обвивките на периферните нерви. Най-чести са астроглиалните тумори на главния мозък, които се наричат *астроцитомии*. Нарастват бавно, но разрушават мозъчната тъкан и се проявяват с отпадна неврологична симптоматика. Злокачественият вариант на глиален тумор е мултиформният глиобластом.

Туморите на мозъчните обвивки се наричат *менингиоми*. Те изхождат от меките мозъчни обвивки, имат капсула, нарастват бавно, като притискат мозъчната тъкан, без да я разрушават. Могат да предизвикат парализа на крайниците, които се възстановяват след оперативното отстраняване на тумора.

Туморите, които изхождат от обвивките на периферните нерви, се наричат *шваноми* или *невриноми*. Развиват се както от черепно-мозъчните нерви, така и от периферните.

Пигментни тумори

Представител на тази група тумори е малигненият меланом, който е един от най-злокачествените тумори в човешкия организъм. Може да изхожда от пигментна малформация на кожата – бенка, пигментен невус. В туморните клетки на малигнения меланом се намира голямо количество от пигмента на кожата – меланин. И в туморните метастази се намира много меланин, който придава черен цвят на тъканта.

Тумори на лимфната тъкан

Туморите на лимфната тъкан се наричат *лимфоми*.

Лимфомите се разделят на две групи:

- ✦ Малигнени Хочкинови лимфоми
- ✦ Малигнени не-Хочкинови лимфоми

Лимфомите засягат групи лимфни възли, които се увеличават, а при хистологичното изследване се наблюдава заличаване на структурата на лимфния възел и разрастване на атипични, бластни клетки.

Общи забележки (без авторово мнение и каментар):

I. Истината за лечението на тумори – злокачествени и доброкачествени новообразувания (ЗНО и ДНО):

1. „Колкото по-рано се постави диагнозата и се започне лечение, толкова по-голям е шансът за излекуване!“
2. „Самото лечение може да бъде хирургично, химиотерапия, лъчева терапия (хормонална терапия – б.а.) или комбинация от изброените методи.“
3. „Лечението на злокачествените заболявания цели най-вече да запази живота на пациента! Всички манипулации са силно увреждащи общото здраве на човека. При хирургичните интервенции се изрязват голямо количество тъкани, стига се често до обезобразяване! Химиотерапията и лъчевата терапия, убивайки раковите клетки, унищожават и голямо количество здрави такива. В резултат се нарушава имунитетът, болният развива нови болести. Понякога по-трудната част започва след победата над болестта. Когато се наруши безвъзвратно възможността за нормални социални контакти, за работа, за ежедневните човешки дейности, е трудно да се намерят сили за живот.“
4. Причини за възникване на ЗНО и ДНО: съвременната наука признава, че за възникването на „злокачествените заболявания досега още не е открила специфичния причинител“.

II. Според съвременните научни схващания основни характеристики на фитотерапията са:

- ✦ перорален прием или външно приложение на фитотерапевтичните средства;
- ✦ нужда от дълготрайно приложение, бавно действие и късно проявление на резултата, умерен ефект;
- ✦ доказана липса на ефект при много заболявания (например които се развиват скоротечно или в ранна детска възраст).

По-подходящи за лечение с фитотерапевтични средства са хроничните заболявания на ендокринната, дихателната, хра-

носмилателната, нервната, сърдечно-съдовата система и заболявания на кожата.

Фитотерапията е неприложима при септични и инфекциозни състояния, при острите фази на редица хронични заболявания, както и при психичните заболявания.

III. Какво представлява фитотерапията, на която изцяло разчита авторът, разработил методите за лечение на ЗНО и ДНО в този материал?

Фитотерапията е клон от фармакологията, който представлява научнообоснована профилактика и лечение с галенови препарати, получени от лечебни растения и части от такива.

Фитотерапията прилага растенията в свежа или изсушена форма, или под формата на мехлеми, настойки, отвари, прахове, сиропи, като за извличането от растителната суровина на лекарствено-активните вещества се правят водни, спиртни, спиртно-водни, спиртно-етерни, маслени, глицеринови и други извлеци.

Три са източниците, на които фармакологията се позовава:

- ✦ народна медицина – с нейния емпирично натрупан през столетията опит;
- ✦ експериментална фармакология и токсикология с лечебни растения;
- ✦ клинична фармакология.

Едно необходимо допълнение: германският биохимик д-р Ото Варбург е открил причината за рак през 1923 г., за което е удостоен с Нобелова награда през 1931 г.: „Растежът на раковите клетки е процес на ферментация, който може да се осъществява само в среда с относителна липса на кислород“ – това обяснява той в книгата си „Метаболизъм на туморите“.

Интересно е колко малко работа днес е извършена за определяне на причините за липса на кислород към човешкия организъм! Още тогава д-р Варбург заявява, че основната причина за рак е липсата на кислород в клетката, и когато веднъж в клетката е бил въведен процесът на деферментация (всяко едно отсъствие на необходимото количество кислород води не до „изгаряне“, а „гниене“ в широкомащабните про-

цеси на природата – б.а.), се стига неминуемо до раковите образувания.

Още нещо:

1. Чрез изброените методи за диагностика и лечение на ЗНО и ДНО и най-вече от получените резултати на тяхното приложение авторът изразява своето мнение относно приложимостта и лечебната ефективност на фитотерапията като част от лечителското изкуство на българската народна медицина.
2. По всяко време и пред всяка една инстанция авторът е готов да докаже ефективността и приложението на посочените методи за лечение на ЗНО и ДНО (ако преди това не са го пречукали някъде). Както и достоверността и реалността на една мигновена, изпреварваща с години заболяванията ирисова диагноза.
3. Не е ли дошло вече времето, когато съвременната наука (в т.ч. и медицина заедно с фармакология) да преосмисли своите поведения и действия, насочени към опазване и поддържане здравето на човешкото същество?
4. Знаете ли, че: „всеки час в България от рак се разболяват 3,6 души. А от страшното заболяване на всеки 60 минути издъхват 1,8 българи. Данните са от Националния раков регистър (за 2004 г.) и са публикувани в алманаха „Човекът побеждава рака“, чийто отговорен редактор е „ведещият онколог на държавата“ проф. Иван Черноземски“.
5. Знаете ли, че по официални данни през 2010 г. новозаболените от злокачествени новообразувания (рак) в България са били 34 000 (тридесет и четири хиляди) (през 2009 г. са били 29 000 души), а починалите от това заболяване са около 22 000 (двадесет и две хиляди). Общо боледуващите от рак в нашата страна днес са около 262 000 (двеста шестдесет и две хиляди)! По предварителни данни новозаболените през 2011 г. са около 37 000 (тридесет и седем хиляди)!

Приложение на традиционния лечителски опит от Българската народна медицина при диагностика и лечение на тумори и ракови заболявания – злокачествени новообразувания (ЗНО)

Диагностика и лечение на болестни състояния:

„II клас. Новообразувания (A00–B99).“

Злокачествени новообразувания C00–C97 и D00–D48“
(по МКБ 10)

I. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на устните, устната кухина и фаринкса (C00–C14)

Десета ревизия на Международната класификация на болестите МКБ-10	
(C00–C14)	Злокачествени новообразувания на устните, устната кухина и фаринкса
C00	Злокачествено новообразувание на устната
C01	Злокачествено новообразувание на основата на езика
C02	Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на езика
C03	Злокачествено новообразувание на венците
C04	Злокачествено новообразувание на пода на устната кухина
C05	Злокачествено новообразувание на небцето
C06	Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на устната кухина
C07	Злокачествено новообразувание на околоушната слюнчена жлеза (паротис)
C08	Злокачествено новообразувание на друга и неуточнена част на големите слюнчени жлези
C09	Злокачествено новообразувание на сливицата (тонзила)
C10	Злокачествено новообразувание на орофаринкса (мезофаринкс)
C11	Злокачествено новообразувание на носоглътката (назофаринкс)
C12	Злокачествено новообразувание на пириформения синус
C13	Злокачествено новообразувание на хипофаринкса
C14	Злокачествено новообразувание с други и неточно определени локализации на устните, устната кухина и фаринкса

Билки за лечение на ЗНО (C00–C14)

Обща употреба

Artemisia absintium L. – Бял пелин (Обикновен пелин)
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Calaminta acinos L. – Богородиче (Миризливче)
Cerinth minor L. – Богородична трева
Citrus limon Burm. L. – Лимон
Cornus mas L. – Дрян
Cydonia vulgaris Pers. – Дюля
Equisetum arvense L. – Хвощ
Euphorbia cyparissias L. – Млечка (обикновена)
Ficus carica L. – Смокиня
Fumaria officinalis L. – Росопас
Fraxinus ornus L. – Ясен
Galium verum L. – Еньовче
Glechoma hederacea L. – Самобайка
Hyoscyamus niger L. – Блян (Попадийка)
Lappa major Garth. – Репей
Lonicera caprifolium L. – Орлови нокти, Нокът
Juniperus communis L. – Хвойна
Juglans regia L. – Орех
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Мента
Nerium oleander L. – Зокум (Олеандър)
Nicotiana tabacum L. – Тютюн
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ophrys bicornis Sadl. – Нежит
Papaver rhoeas L. – Див мак
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Plantago lanceolata L. – Ланцетолистен живовляк
Plumbago europaea L. – Саркофай
Polygonum bistorta L. – Кървавиче

Potentilla reptans L. – Пълзящ очиболец (Петопръстник)
Potentilla tormentilla Schrank. – Планински очиболец
Rhus cotinus L. (= *Cotinus coggygia* Scop.) – Смрадлика
Rubus idaeus L. – Малина
Salvia officinalis L. – Градински чай
Sambucus nigra L. – Черен бяз
Sempervivum schechani Schott. – Дебелец
Scabiosa ochroleuca L. – Самогризка
Solanum nigrum L. – Куче грозде
Symphytum officinale Tourn. – Черен оман
Teucrium polium L. – Бяло подъбиче
Teucrium scordium L. – Чесново подъбиче
Thalictrum aquilegifolium L. – Обичниче
Tordylium maximum L. – Нузла
Verbena officinalis L. – Върбинка
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Задължителна употреба

Artemisia absintium L. – Бял пелин (Обикновен пелин)
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Equisetum arvense L. – Хвощ
Galium verum L. – Еньовче
Lappa major Garth. – Репей
Malva sylvestris L. – Слез
Plantago lanceolata L. – Ланцетолистен живовляк
Potentilla reptans L. – Пълзящ очиболец (Петопръстник)
Potentilla tormentilla Schrank. – Планински очиболец
Sambucus nigra L. – Черен бяз

C00

Злокачествено новообразувание на устната

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Това е злокачествено заболяване, засягащо тъканите на устата – език, устни, бузи, гърло. Могат да се обхванат и костите на черепа.

Ирисова диагноза

Вижда се като черна пихтиеста маса, прорязана с бели ивици (десен ирис Д – 2,05 ч., между кръгов сектор VIII и IX; ляв ирис Л – 9,55 ч., между кръгов сектор VIII и IX). Видимо: върху устните неконтролируемо нарастваща формация, често с кървене и секретирание на лимфата.

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин или преди обяд, на обяд, навечер и вечер (5 пъти дневно) преди храна болният да приема през устата 75 мл хладка отвара от: стрък и цвят *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, лист и цвят *Malva sylvestris* L. – Слез и надземна част, *Potentilla reptans* L. – Пълзящ очибелец – по 50 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 450–500 мл вода и се вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и подсладжа с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: цвят *Matricaria chamomilla* L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка, и лист *Mentha piperita* L. – Мента, по 100 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л

вода, вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и е готова за пиене.

Външна употреба

1. При открита рана се поставя стерилна превръзка, посипана с лечебна пръст – хума. Когато нямаме открита рана, да се намазва няколко пъти дневно с благ мехлем.

2. През деня и нощта е желателно да се поставят компреси от отвара на листа *Rhus cotinus* L. (= *Cotinus coggygria* Scop.) – Смрадлика, или листа *Rubus idaeus* L. – Малина.

Хранителен режим

Леки течни-кашести храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Да се спре консумацията на месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура от *Papaver rhoeas* L. – Див мак, за вътрешен прием.

Обща забележка

Навсякъде в текста употребата на болкоуспокояващи средства да става само под контрол, указание и дозировка на лекар или лечител.

C01	Злокачествено новообразувание на основата на езика
C02	Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на езика

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

За „Общи сведения и симптоматика“ вж. C04–C06.

Ирисова диагноза

Черно кръгло петно в областта на езика, със светъл пръстен наоколо (десен ирис D – 2,20 ч.; ляв ирис L – 9,40 ч., между кръгови сектори VI и VIII)

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, преди обяд, на обяд, навечер и вечер (5 пъти дневно) преди храна болният да приема през устата 75 мл хладка отвара от: стрък *Galium verum* L. – Жълто енъовче, стрък и цвят *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, и цвят и лист *Sambucus nigra* L. – Черен бяз, по 50 г от всяка билка. От добре рабърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 450–500 мл вода и се вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и подсладва с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: листа и цвят *Salvia officinalis* L. – Градински чай, надземна част на *Potentilla tormentilla* Schrank. – Планински очиболец, и лист и цвят *Ocimum basilicum* L. – Босилек, по 100 г от всяка билка. От добре рабърканата смес се взема 4 супени лъжици и се по-

ставя в 1 л вода, вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и е готова за пиене.

3. Сутрин и вечер преди храна под езика да се поставят за 1 минута 20 капки тинктура от *Euphorbia cyparissias* L. – Млечка. Тинктурата се приготвя от 100 г прясна билка, залята с 1 литър домашна ракия „първак“ (60–70 алк. градуса) или медицински спирт. Кисне в стъклен съд най-малко 14 дни, след прецеждане е готова за употреба. Да се съхранява в стъклени тъмни бутилки на хладно и тъмно място. Със същата цел и по същия начин може да се ползват и 20–30 капки сок от прясно изцедената билка, както и сок от *Sempervivum schechani* Schott. – Дебелец (за предпочитане).

Външна употреба

1. Жабурене – многократно през деня с отвара от *Rhus cotinus* L. (= *Cotinus coggygria* Scop.) – Смардлика. От билката се взема 3 супени лъжици и се вари в 500 мл вода около 5 минути. След изстиване се прецежда и е готова за употреба.

Хранителен режим

Леки, течно-кашести храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Редовна консумация поне на един лимон дневно. Да се спре консумацията на месо и месни продукти, захари захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура от *Papaver rhoeas* L. – Див мак, за вътрешен прием.

C03

Злокачествено новообразование на венците

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Една от възможните причини за ЗНО на венците е възпалението на венците (гингивит), което се дължи на наслагване на плака (лепкава маса от хранителни остатъци и бактерии) по зъбите. Ако не я премахвате редовно, тя бързо се натрупва на местата, където венците и зъбите се застъпват, втвърдява се и образува зъбен камък. Той причинява възпаление и раздразване на венците и в резултат те се зачервяват и подуват, като при миене на зъбите се появява и кървене. Ако не се лекува, гингивитът уврежда тъканите, които прикрепват зъбите към челюстта, и като последица те се разклащат и започват да падат.

По-интересното е следното

В момента има няколко теории, търсещи обяснение на връзката между болните венци и повишения риск от рак.

Според едната ключова роля играе постоянното възпаление, което засяга не само устната кухина, но и вътрешните органи.

Според втората теория развитието на рака може да бъде провокирано от определени вещества, образувани се при болни венци и попадащи в кръвта.

Третата теория свързва недостатъчните имунни сили на организма да се справя с болестите на венците с намаления противотуморен имунитет.

Ирисова диагноза

Тъмно петно със светъл бял пламък около него в областта на венците (десен ирис на границите на $D - 2,05 - 2,30$ ч.; ляв ирис на границите на $A - 9,30 - 9,55$ ч., между кръгови сектори VII и IX).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, преди обяд, на обяд, надвечер и вечер (5 пъти дневно) преди храна болният да приема през устата 75 мл хладка отвара от: стрък и цвят *Malva sylvestris* L. – Слез, лист *Juglans regia* L. – Орех, и стрък *Equisetum arvense* L. – Хвощ, по 50 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 450–500 мл вода и се вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и подсладва с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: лист и цвят *Salvia officinalis* L. – Градински чай, надземна част *Teucrium polium* L. – Бяло подъбиче, и стрък *Verbena officinalis* L. – Върбинка, по 100 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и е готова за пиене.

Външна употреба

1. Жабурене, гаргара – многократно през деня с отвара от надземна част на *Ophrys bicornis* Sadl. – Нежит. От билката се взема 3 супени лъжици и се вари в 500 мл вода около 5 минути. След изстиване се прецежда и е готова за употреба.

2. Препоръчва се жабуренето и с тинктура от пчелен клей. В 15–20 мл вода (2 супени лъжици) се капват 50 капки тинктура от пчелен клей. Жабуренето се прави 2–3 минути след приема на горните отвари, за 1–3 минути.

3. Удачно е измиването на зъбите да става с мека четка или само да се изплакват със зъбна паста „Поморин“ – тази, която съдържа поморийска луга, или с билковата паста за зъби „Хималая“.

Хранителен режим

Леки течни-кашести храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити и пасирани. Редовна консумация на плод от дрян, малина, смокиня или дюля –

пасирани. Да се спре консумацията на месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура от пчелен клей, разреден с вода за жабурене, и вътрешен прием на 10 капки 5 пъти дневно.

Начин на приготвяне на тинктурата от пчелен клей: 50–100 г от пчелния клей (набавя се от пчеларите) се залива с 1 л чист медицински спирт от 95 алк. градуси, поставя се в стъклена бутилка. Всеки ден неколkokратно се разклаща. След 7–10 дни е готова за употреба. Преди това да се филтрува и прехвърли в по-малки стъклени съдове.

C04	Злокачествено новообразувание на пода на устната кухина
C05	Злокачествено новообразувание на небцето
C06	Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на устната кухина

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Обикновено при ЗНО както на устните, венците, езика и устната кухина, така и на гърлото болните в началния стадий нямат почти никакви оплаквания. Симптомите са незабележими и дискретни. Може да има дискомфорт в гърлото и устата, дразнене, парене и леки затруднения при преглъщането. Няма болка. Тя се явява в по-късните стадии и затова болните отиват на преглед много късно и при напреднал стадий на тумора, когато лечението е почти невъзможно. Често се увеличават лимфните възли на шията, едностранно или двустранно, и по тях се открива и първичната локализация. Ракът на езика е под формата на твърда подутина, която бързо става язва. Язвата е с неправилни и наръфани ръбове и налепи и издава лоша и гнилосна миризма. За потвърждаване на диагнозата е необходим точен преглед на болния: скенер, магнитен резонанс, хистологично изследване и др.

Ирисова диагноза

Знак от вида черно кръгло петно със светъл пръстен наоколо в съответната област на небцето, на пода на устната кухина или в друга конкретна част на устната кухина (десен ирис Д – 2,05–2,30 ч.; ляв ирис Л – 9,30–9,55 ч., между кръгови сектори VII и IX).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, преди обяд, на обяд, надвечер и вечер (5 пъти дневно) преди храна болният да приема през устата 75 мл хладка отвара от: стрък и цвят *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, плод *Juniperus communis* L. – Хвойна, и надземна част *Potentilla reptans* L. – Пълзящ очиболец, по 50 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 450–500 мл вода и се вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и подсладжа с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: стрък *Verbena officinalis* L. – Върбинка, и лист *Mentha piperita* L. – Мента, по 100 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и е готова за пиене.

3. Сутрин на гладно да се приема 1 чаена лъжица чист пчелен мед. Да се постави лъжичката мед в устата и с език медът да се прилепи към небцето. Така да се остави до пълното му разтапяне.

Външна употреба

1. През деня е желателно да се прави жабурене, гаргара с отвара от лист *Rhus cotinus* L. (= *Cotinus coggygria* Scop.) – Смордлика, или лист *Rubus idaeus* L. – Малина. 4 супени лъжици от билката се поставят в 500 мл вода, вари 7–10 минути, кисне до пълно изстиване. Неколкократно се приема по 15–20 мл отвара за жабурене за 2–3 минути, след което се изплюва.

2. Препоръчва се жабуренето и с тинктура от пчелен клей. В 15–20 мл вода (2 супени лъжици) се капват 50 капки тинктура от пчелен клей. Жабуренето се прави 2–3 минути след приема на горните отвари, за 1–3 минути.

Забележка

За приготвяне на тинктурата от пчелен клей вж. ЗНО на венците.

Хранителен режим

Леки течни-кашести храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Да се спре консумацията на месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура от *Papaver rhoeas* L. – Див мак, или *Hyoscyamus niger* L. – Блян (Попадийка), за вътрешен прием.

C07	Злокачествено новообразувание на околоушната слюнчена жлеза (паротис)
C08	Злокачествено новообразувание на друга и неуточнена част на големите слюнчени жлези

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Епително-миоепителният карцином е обикновено мултинодуларен тумор с непълна капсула. Развива се предимно в големите слюнчени жлези, хистологично се състои от каналоподобни структури, тапицирани с кубоидални клетки. Около тях се разполагат клетки от миоепителен тип. Понякога туморът дава перинеурална инфилтрация и метастази.

Миоепителният карцином много наподобява епително – миоепителния, но се състои само от миоепителоцити.

Слюнченоканалният карцином е с висока малигненост, състои се от струпвания на големи клетки, наподобяващи слюнчени канали. Срещат се и плътни структури на растеж, рядко в центъра има полета на некроза. Дребноклетъчният карцином пък много прилича хистологично на дребноклетъчния карцином на белите дробове. Клетките му са с невроендокринна диференциация. Има агресивно поведение. Недиференцираният карцином се състои от сфероидни едри клетки или вретеновидни клетки, расте бързо и агресивно – тумор с размер над 4 см вече има много лоша прогноза.

Лечението на трите вида ЗНО в съвременната медицина е: хирургично, което включва широка ексцизия в пределите на околните тъкани, и се комбинира с постоперативно химио- и лъчелечение.

Ирисова диагноза

Черно петно върху бял кръгов пръстен в областта на слюнчените жлези (на ирисоложката карта за десен и ляв ирис под номер 33) (десен ирис Д – 2,30 ч.; ляв ирис Л – 9,30 ч., върху кръгов сектор VII)

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, преди обяд, на обяд, надвечер и вечер (5 пъти дневно) преди храна болният да приема през устата 75 мл хладка отвара от: стрък *Equisetum arvense* L. – Хвощ, лист *Lappa major* Garth. – Репей, лист *Plantago lanceolata* L. – Ланцетолистен живовляк, и надземна част *Fumaria officinalis* L. – Росопас, по 50 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 450–500 мл вода и се вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и подсладжа с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: цвят *Matricaria chamomilla* L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка, цвят и лист *Ocimum basilicum* L. – Босилек, и лист *Mentha piperita* L. – Мента, по 100 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, ври 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и е готова за пиене.

Външна употреба

1. Неколкократно жабурене през деня със смес от лимонов сок и розова вода. Смесват се равни части от сока на един лимон, силна ракия и розова вода. Съхранява се на хладно. Преди употреба съдът да се разклати.

2. Преди хранене е желателно да се изяде бавно едно резенче лимон с кората, като е за препоръчване отначало, преди дъвчене, да се държи в устата 10–15 минути.

3. През деня и нощта е желателно да се поставят откъм страната на засегнатата жлеза млечни компреси от топла прясна извара или пресечено прясно мляко, което се приготвя по следния начин: в около 500 мл прясно домашно мляко се поставя сокът от 2–3 лимона или 4–5 супени лъжици натурален оцет. Сместа се оставя да кипне и попресече. Прецежда се през тензух или марля. Останалото пресечено мляко, още топло (не горещо), се поставя върху болното място. След махане на компреса да се намаже мястото с чист маслинен зехтин.

Хранителен режим

Леки течни-кашести храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Да се спре консумацията на месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура от *Papaver rhoeas* L. – Див мак, или *Hyoscyamus niger* L. – Блян (Попадийка), за вътрешен прием.

C09	Злокачествено новообразувание на сливицата (тонзила)
C10	Злокачествено новообразувание на орофаринкса (мезофаринкс)
C11	Злокачествено новообразувание на носоглътката (назофаринкс)
C12	Злокачествено новообразувание на пириформения синус
C13	Злокачествено новообразувание на хипофаринкса
C14	Злокачествено новообразувание с други и неточно определени локализации на устните, устната кухина и фаринкса

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Сливците (тонзилите) представляват натрупване на лимфаденоидна тъкан, на лимфни фоликули в лигавицата на горните дихателни пътища във вид на заоблено образувание. Те са част от имунната система и изпълняват важни защитни функции в човешкия организъм, особено при деца под 8-годишна възраст. При ЗНО на сливиците от основно значение е да се обърне внимание и да се диагностицира възможността за ЗНО на лимфата по МКБ-10 (C81–C96). Обикновено ЗНО на сливиците не е самостоятелно раково заболяване.

Ракът на гърлото (рак на ларинкса) може да се развие във всяка част на ларинкса. Повечето карциноми започват развитието си от гласните връзки. Вътрешните стени на ларинкса са постлани отвътре с епителни клетки (сквамозен епител). Почти всички карциноми започват развитието си именно от тези клетки, наричат се сквамозно-клетъчни карциноми.

Ако ракът на ларинкса метастазира, това най-често става към лимфните възли на шията, корена на езика, белите дробове, други части на шията или тялото.

Общи сведения и симптоматика

Симптомите се задълбочават постепенно с уголемяване на тумора и зависят от мястото и разположението му в сливицата (тонзила), орофаринкса (мезофаринкс), пириформения синус, хипофаринкса и други с неточно определено локализация. Те могат да включват следните оплаквания:

- ✦ Дрезгав глас.
- ✦ Подутина в областта на шията (уголемени лимфни възли)
- ✦ Възпалено гърло или усещане, че нещо е заседнало там.
- ✦ Кашлица, която не отминава.
- ✦ Проблеми с дишането.
- ✦ Лош дъх.
- ✦ Ушна болка.
- ✦ Загуба на тегло.

Ирисова диагноза

За ЗНО на сливиците – черно петно върху бял кръгов пръстен в областта на сливиците (на ирисоложката карта за десен и ляв ирис под номер 32, при трета сливица знак в 31) (десен ирис Д – 2,10 ч.; ляв ирис Л – 9,50 ч., между кръгов сектор V и VII).

За ЗНО на гърлото – Черно петно в областта на орофаринкса, носоглътката, пириформения синус и хипофаринкса с бледобял пламък наоколо (десен ирис 2,20–3,00 ч.; ляв ирис 9,00–9,40 ч., между кръгови сектори VI и VII).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, преди обяд, на обяд, надвечер и вечер (5 пъти дневно) преди храна болният да приема през устата 80–90 мл хладка отвара от: лист от *Lappa major* Garth. – Репей, стрък и цвят

от *Malva sylvestris* L. – Слез, и лист от *Nicotiana tabacum* L. – Тютюн, по 50 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 450–500 мл вода и се вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и подсладжа с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. Вътрешен прием на йодова тинктура (от аптеката) по следната схема: сутрин на гладно първия ден се капва 1 капка йодова тинктура в чаена лъжичка с прясно мляко и се изпива, втория ден сутрин на гладно се приемат 2 капки в чаена лъжичка прясно мляко, третия ден по 3 капки и т.н. до 20-ия ден, след това капките се намаляват на 19, 18, 17 и т.н. – до 1 капка на 40-ия ден.

3. Да се дъвчи през деня корен от *Polygonum bistorta* L. – Кървавиче.

Забележка

1. Лечението с йодова тинктура се извършва на 4 пъти по 40 дни с почивка между отделните процедури от 15 дни.

2. Препоръчвам и вдухването в гърлото на една щипка нишадър дневно, пак сутрин, следприема на йодовата тинктура. Как става вдухването в гърлото на болния най-лесно? Една пластмасова сламка за безалкохолно (или сламка от житно стъбло) се запълва в единия край с 0,5 см нишадър, от другия край се вдихва енергично в гърлото му.

4. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: лист *Rubus idaeus* L. – Малина, *Salvia officinalis* L. – Градински чай, и *Juglans regia* L. – Орех, по 100 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и е готова за пиене.

Външна употреба

1. Китка свеж *Artemisia absintium* L. – Обикновен пелин, се счуква в дървен съд с дървено чукче. След това се поставя върху марля, тензук или бархетно парче плат, върху него се посипва 1 супена лъжица нишадър (взет от аптеката). Поставя се

външно върху гърлото, увива се с три пласта вестници. Това се прави всяка вечер, престоява цялата нощ, в продължение на 40 дни.

2. През лятото е добре да се прави компрес от пресни листа на *Lappa major* Garth. – Репей. 1–2 едри листа от билката се начукват откъм мъхестата долна страна леко с дървено чукче и се поставят върху горната част на гърлото. Закрепват се с лека превръзка от тензук, памук или бархетно парче.

Хранителен режим

Леки течни-кашести храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Препоръчва се засилена консумация на пресни черупкови плодове: орехи, лешници, бадеми и т.н. Да се спре консумацията на месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура от *Papaver rhoeas* L. – Див мак, за вътрешен прием.

II. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на храносмилателните органи (C15–C26) и жлези към храносмилателните органи (C22–C26)

Десета ревизия на Международната класификация на болестите МКБ-10

(C15–C26)	Злокачествени новообразувания на храносмилателните органи
C15	Злокачествено новообразувание на хранопровода
C16	Злокачествено новообразувание на стомаха
C17	Злокачествено новообразувание на тънките черва
C18	Злокачествено новообразувание на дебелото черво (колон)
C19	Злокачествено новообразувание на ректосигмоидалната област
C20	Злокачествено новообразувание на правото черво (ректум)
C21	Злокачествено новообразувание на ануса и аналния канал
C22	Злокачествено новообразувание на черния дроб и интра-хепаталните жлъчни пътища
C23	Злокачествено новообразувание на жлъчния мехур
C24	Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на жлъчните пътища
C25	Злокачествено новообразувание на панкреаса
C26	Злокачествено новообразувание на храносмилателните органи с друга и неточно определена локализация

II.1. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на храносмилателните органи (C15–C21 и C26)

Билки за лечение на ЗНО (C15– C21 и C26)

Обща употреба

Aloe arborescens Mill. – Алое
Achillea millefolium L – Равнец (Бял равнец)
Aesculus hippocastanum L. – Див кестен
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Цариче (Шапиче, обикновено)
Alnus glutinosa (L.) Gaertner – Черна елша
Althaea officinalis L. – Бяла ружа
Antennaria dioica L. – Витошки еделвайс
Arctostaphylos uva-ursi (L.) Spr. – Мечо грозде
Artemisia absintium L. – Бял пелин (Обикновен пелин)
Arum maculatum L. – Змийски лапад
Astrantia major L. – Зарниче
Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистен клин (Клинавче)
Atropa bella-donna L. – Лудо биле
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Betula pendula Roth. L. – Бяла бреза
Berberis vulgaris L. – Кисел трън
Borago officinalis L. – Пореч
Bryonia alba L. – Бяла дива тиква
Calamintha nepeta (L.) Sav. – Обикновено миризливче
Calendula officinalis L. – Невен
Cannabis sativa L. – Коноп
Capsella bursa-pastoris Med. – Овчарска торбичка
Carum carvi L. – Обикновен ким (Кимион)
Capsicum annum L. – Пипер, чушки

Carduus acanthoides L. – Късодръжков магарешки бодил
Carlina acanthifolia All. – Решетка безстъблена
Centaureum umbellatum Pers. – Червен кантарион
Chaerophyllum bulbosum L. – Грудков цвол, Шушан
Chenopodium album L. – Бяла куча лобода
Chenopodium botrys L. – Леплива куча лобода
Cichorium intybus L. – Синя жлъчка
Cistus salvifolius – Тамянка
Citrus aurantium L. – Портокал
Citrus limon Burm. – Лимон
Citrus nobilis Laur. – Мандарина
Cotinus coggygia Scop. – Смарадика
Cuscuta europaea L. – Кукувича прежде
Cynoglossum officinale L. – Лечебна наумка
Cynanchum laxum Bartl. – Устрел
Daucus carota L. – Морков
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Equisetum arvense L. – Хвощ
Euphrasia sp. Diversa – Очанка
Filipendula ulmaria L. – Орехче (Ливадник)
Foeniculum capillaceum Gilib. – Морач (Резене)
Fumaria officinalis L. – Росопас
Galium verum L. – Еньовче
Geranium pyrenaicum L. – Клинавче
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Geranium dissectum L. – Насеченолистен здравец
Glycyrrhiza glabra L. – Сладник
Hedera helix L. – Бръшлян
Heleborus odoratus W. et Kit – Кукуряк
Helianthus tuberosus L. – Земна ябълка (Гулия)
Heliotropium europaeum L. – Подсунка
Hyoscyamus niger L. – Блян (Попадийка)
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Inula helenium L. – Бял оман

Juglans regia L. – Орех
Juniperus communis L. – Хвойна
Lamium album L. – Бяла мъртва коприва
Lappa major Garth. – Репей
Lavandula spica L. (= *Lavandula vera* D.C.) – Лавандула
Linaria vulgaris Mill. – Луличка
Levisticum officinale Koch. – Девисил
Lotus corniculatus L. – Обикновен звездан
Lythrum salicaria L. – Върболист
Malva sylvestris L. – Горски слез
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайка (Лайчукка)
Melilotus officinalis Desr. – Жълта комунига
 (Лечебна комунига)
Melissa officinalis L. – Маточина
Melittis melissa phyllum – Кошутина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Mentha pulegium L. – Бласкун (Блатна мента)
Myristica fragrans Houttuyn – Мускатово орехче
Nepeta cataria L. – Коча билка
Oenanthe sp. div. – Воден морач
Origanum vulgare L. – Риган
Paliurus aculeatus Lam. – Драка
Paraver rhoeas L. – Див мак (Полски мак, Кадънка)
Petroselinum sativum Hoffm. – Магданоз (Мерудия)
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Бедреница
Piper cubeba L. (= *Cubeba officinarum* Miq.) – Кебабе (тур.)
Plantago major L. – Голям живовляк
Plantago lanceolata L. – Ланцетолистен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Polygonum bistorta L. (= *Bistorta major* S. F. Gray) – Пача трева
Polygonum hydropiper L. – Водно пипериче

Polypodium vulgare L. – Сладка папрат
Populus alba L. – Бяла топола
Potentilla anserina L. – Пачи очиболец
Potentilla argentea L. – Сребролистен очиболец
Potentilla reptans L. – Пълзящ очиболец (Петопръстник)
Potentilla tormentilla Schrank. (= *Potentilla sylvestris* Neck.) –
 Планински очиболец
Prunus laurocerasus L. – Лавровишня
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Quercus pedunculata Shrh. (= *Quercus robur* L.) – Летен дъб
Ranunculus ficaria L. (= *Ficaria verna* Huds. = *Ficaria ranunculus*
 Roth.) – Лютиче (Жълтурче)
Rhamnus frangula L. – Зърнастец
Robinia pseudoacacia L. – Акация
Rosmarinus officinalis L. – Розмарин
Rubus L. – Къпина
Salvia officinalis L. – Градински чай
Sambucus ebulus L. – Тревист бърз
Sambucus nigra L. – Черен бърз
Sanguisorba officinalis L. – Динка (Разваленка)
Sempervivum schechani Schott. – Дебелец
Sanicula europaea L. – Дебрянка
Seseli rigidum W.K. – Бодлив скален копър
Sideritis montana L. – Планински миризлив бурен
Solanum dulcamara L. – Червено кучешко грозде (Разводник)
Solanum melongena L. – Патладжан
Symphytum officinale L. – Черен оман
Tanacetum balsamita L. – Калоферче
Tanacetum vulgare L. (*Chrysanthemum vulgare* Bernh.) – Вратига
Taraxacum officinale Web. – Глухарче
Teucrium chamaedrys L. – Червено (обикновено) подбиче
Teucrium polium L. – Бяло подбиче
Tribulus terrestris L. – Бабини зъби (Трабузан)
Urtica urens L. – Гръзка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана

Verbena officinalis L. – Върбинка
Vinca herbacea W.K. – Зимзелен
Viscum album L. – Бял имел
Vitis vinifera L. – Лоза (културна)
Xanthium spinosum L. – Казашки бодил
Xeranthemum annuum L. – Безсмъртниче

Задължителна употреба

Alchemilla vulgaris – Шапиче (Цариче)
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Capsella bursa-pastoris Med. – Овчарска торбичка
Centaureum umbellatum Pers. – Червен кантарион
Cichorium intybus L. – Синя жлъчка
Cuscuta europaea L. – Кукувича прежда
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Equisetum arvense L. – Хвощ
Filipendula hexapetala Gilib. – Ливадно орехче (Ливадник)
Foeniculum capillaceum Gilib. – Морач
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Heleborus odorus W. et Kit – Кукуряк
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион
Lappa major Garth. – Репей
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Origanum vulgare L. – Риган
Plantago major L. – Голям живовляк
Plantago lanceolata L. – Ланцетолистен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Polygonum bistorta L. (*Bistorta major* S. F. Gray) – Пача трева
Potentilla tormentilla Schrank. (= *Potentilla sylvestris* Neck.) –
 Планински очиболец

Quercus pedunculata Shrh. (= *Quercus robur* L.) – Летен дъб
Solanum melongena L. – Патладжан (Син домат)
Teucrium chamaedrys L. – Червено подъбиче
Xanthium spinosum L. – Казашки бодил

C15 Злокачествено новообразувание на хранопровода

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Дълго време заболяването протича безсимптомно. Най-характерен симптом е дисфагията, но тя се появява късно. В началото е изразена към твърдите храни, но прогресира и може да се стигне до невъзможност за приемане и на течни храни. Появява се ретростернална болка, която се излъчва към гърба (при тумор в средната част) или към епигастриума¹ (при тумор в дисталната част на хранопровода). В началото болката се дължи на спазми на хранопровода, а по-късно – на инфилтрация на съседните органи. Наблюдават се още стенозни явления (лош дъх в устата, оригване), регургитация² на храна и кървави материи, редукция на тегло.

Може да настъпят следните усложнения:

1. Поява на кашлица, пневмония, поради възникване на трахеоезофагеални и бронхоезофагеални фистули.
2. Дисфония³ поради обхващане на левия *nervus recurrens*.
3. Синдром на Клод Бернар Хорнер⁴.
4. Перфорация на хранопровода и развитие на медиастинит⁵.
5. Аортна перфорация и кръвоизлив.
6. Запушване на *v. cava superior*.

¹ Епигастриум – горната централна област на коремната стена. – Б.р.

² Регургитация – връщане на храна от стомаха в устата. – Б.р.

³ Дисфония – трудности при говорене. – Б.р.

⁴ Смушения в симпатиковите нерви в областта на шията, свити зеници, спуснат горен клепач. – Б.р.

⁵ Възпаление на средната част на гръдната кухина. – Б.р.

Ирисова диагноза

Черно петно в областта на хранопровода с бял пламък наоколо, спускащо се към входа на стомаха (Десен ирис Д – 2,50–3,00 кръгов сектор VII; Ляв ирис Л – 9,00–9,10 кръгов сектор VII)

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, преди обяд, на обяд, навечер и вечер (5 пъти дневно) преди храна болният да приема през устата 75 мл хладка отвара от: стрък и цвят *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, надземна част *Centaureum umbellatum* Pers. – Червен кантарион, и надземна част *Filipendula hexapetala* Gilib. – Ливадно орехче, по 50 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 450–500 мл вода и се вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и подсладва с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: цвят *Matricaria chamomilla* L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка, цвят и стрък *Gentiana cruciata* L. – Синя тинтява, цвят и стрък *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, цвят и стрък *Malva sylvestris* L. – Слез, и лист *Mentha piperita* L. – Мента, по 100 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и е готова за пиене.

Вътрешна употреба

1. През деня и нощта е желателно да се поставят компреси от пресен квасец. Той се приготвя от типово брашно, мая за хляб, кисело мляко и боза. След добро размесване на продуктите сместа се оставя няколко часа на топло да втаса. От готовата смес се взема една шепа и се премесва отново с брашно до получаване на твърдо тесто. Разстила се кора с дебелина 1–2 см, поставя се върху бархетно, тензухено или памучно парче с

подходящ размер, и се налага върху гърлото. Отгоре се поставя мушама или найлон и се превързва. Престоява няколко часа, след като се махне компресът, мястото да се намаже с чист маслинен зехтин или благ мехлем.

Хранителен режим

Леки течни-кашести храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Желателна е консумацията на моркови, портокали и червен кромид лук. Да се спре приемането на месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура от *Papaver rhoeas* L. – Див мак, и *Hyoscyamus niger* L. – Блян (Попадийка), за вътрешен прием. След приема на тинктурата неколkokратно да се глътне натурално краве масло, голямо колкото бобено зърно.

C16	Злокачествено новообразувание на стомаха
C17	Злокачествено новообразувание на тънките черва

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Ранният стомашен карцином предизвиква много рядко безпокоителни за болния симптоми, които са неспецифични и често се свързват с друго хронично заболяване, стомашно неразположение след прием на неподходящ вид храна и/или нервен стомах. Обикновено тези симптоми намаляват, дори изчезват с лечение, например чрез H_2 -блокери. Така се стига до откриване на ЗНО и заболяването едва в напреднал стадий.

Най-често срещаните симптоми при това ЗНО са: загуба на тегло, стомашна болка – често трансформираща се в коремна, и гадене, понякога с повръщане. По-рядко срещаните симптоми са: затруднено преглъщане с често засядане, бързо насищане при хранене, язвеноподобна болка. При наличие на кървене то е трудно установимо, освен в случаите, когато има повръщане.

Най-често установяваният белег на този вид ЗНО в напреднал стадий е напипването на формация при преглед в корема, по-рядко лимфни метастази в лявата клавикула¹ и до пъпа или в двата яйчника.

Понякога белег за ЗНО на стомаха е синдромът на Leser-Trelat [себорея], acanthosis nigricans и жълтеница. Всички тези признаци не са строго специфични за стомашен карцином.

¹ Кавикула – кост в предната част на раменния пояс. – Б.р.

Ирисова диагноза

При рак на входа на стомаха (кардията) – черно петно с бял пламък наоколо в областта на кардията; рак на изхода на стомаха (пилора) – черно петно с бял пламък наоколо в областта на пилора (десен ирис Д и ляв ирис Л – целият часови сектор от 0 до 360° в кръгов сектор II).

При рак на дванадесетопръстника – тъмна точка на мястото на ЗНО с бял пламък наоколо (десен ирис Д – 4,25 ч. между кръгови сектори V и VI).

При рак на тънкото черво – тъмна точка с бял пламък наоколо в участък от засегнатото тънко черво (десен ирис Д – 1,00–6,15 ч. между кръгови сектори III и IV; ляв ирис Л – 7,00–10,45 ч. между кръгови сектори III и IV).

Лечение

Вътрешна употреба

Вариант I

(Вж. общата забележка за прием на хума или каолин.)

1. Сутрин, на обяд и вечер (3 пъти дневно) преди храна болят да приема през устата 150–200 мл хладка отвара от: лист и цвят *Alchemilla vulgaris* – Шапиче (Цариче), надземна част на *Centaureum umbellatum* Pers. – Червен кантарион, и надземна част на *Filipendula hexapetala* Gilib. – Ливадно орехче, по 50 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 500–700 мл вода и се вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: цвят и стрък *Achillea millefolium* L – Равнец, лист и цвят *Aesculus hippocastanum* L. – Див кестен, надземна част *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, лист и стрък *Malva sylvestris* L. – Слез, и лист *Mentha piperita* L. – Мента, по 100 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и е готова за пиене.

3. Сутрин, на обяд и вечер – 20–30 минути след храна да се взема по 1 супена лъжица смес, приготвена от алое и натурално червено вино.

Начин на приготвяне: 250–500 г от листата на най-малко 3–5-годишно *Aloe arborescens* – Алое, се набират и оставят да престоят на тъмно място 14 дни. Настъргват се на ситно на пластмасово ренде и се заливат в подходящ съд с натурално вино 1–2 л. Престояват на хладно и тъмно място още 14 дни, като всеки ден съдът се разклаща неколкратно. След прецеждане сместа е готова за употреба. Да се държи на хладно и тъмно! По желание може да се добави и чист пчелен мед.

Вариант II

(Вж. общата забележка за прием на хума или каолин.)

Рецепта I: вземат се по 100 г стрък и корен *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, по 50 г корен от *Symphytum officinale* L. – Черен оман, стрък *Equisetum arvense* L. – Хвощ, цвят *Lavandula vera* D.C. – Лавандула, по 30 г стъбло и лист *Viscum album* – Бял имел, корен *Heleborus odorus* W. et Kit – Кукуряк, цвят *Calendula officinalis* L. – Невен, корен *Potentilla reptans* L. – Пълзящ очиболец. Така указаните билкови продукти се смесват добре. От сместа се взема 2 супени лъжици, поставя се в 700 мл студена вода – вари се 10 минути, кисне най-малко 30 минути. Отварата, подсладена с мед, се пие по една винена чашка (120–150 мл) преди храна, 5 пъти дневно през 3 часа.

Рецепта II: вземат се по 50 г стрък и корен от *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, по 40 г стрък *Polygonum aviculare* L. – Обикновена пача трева, лист *Arctostaphylos uva-ursi* (L.) Spr. – Мечо грозде, лист *Rosmarinus officinalis* L. – Розмарин, цвят *Robinia pseudoacacia* L. – Акация, надземна част *Verbena officinalis* L. – Върбинка, 100 г пъпка *Populus alba* L. – Топола, по 30 г корен *Bryonia alba* L. – Бяла дива тиква, корени *Filipendula ulmaria* L. – Орехче (Ливадник), надземна част *Galium verum* L. – Еньовче, лист *Plantago lanceolata* L. – Ланцетолистен живовяк, стрък *Hypericum perforatum* – Жълт кантарион, по 20 г цвят

Matricaria chamomilla L. – Лайка и надземна част *Thymus serpyllum* L. – Мащерка, по 15 г цвят *Calendula officinalis* L. – Невен. Всички билкови продукти се смесват добре и от сместа се приготвя отвара. Начинът на приготвяне и начинът на приемане са както в първа рецепта.

Вариант III

(Вж. общата забележка за прием на хума или каолин.)

1. Сутрин и вечер преди храна да се взема тинктура от корени *Heleborus odoratus* W. et Kit – Кукуряк. Тя се приготвя по следния начин: 10 г изсушени корени от Кукуряк се заливат с 1 л медицински спирт или силна домашна ракия, киснат 14–21 дни. Прецежда се. Тинктурата се приема по 30 капки под езика, като се държи там до 1 минута, след което останалото се преглъща.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: цвят и стрък *Achillea millefolium* L. – Равнец, цвят и стрък *Origanum vulgare* L. – Риган, цвят, листа и стрък *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, цвят и лист *Malva sylvestris* L. – Слез, и лист *Mentha piperita* L. – Мента, по 100 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и е готова за пиене.

Външна употреба

През деня и нощта е желателно да се поставят компреси от хума на стомашната и/или коремната област. Хума 100–200 г се забърква с равни количества вода и натурален оцет до получаване гъстотата на боза. В сместа се натопява бархетно, тензухено или памучно парче с подходящ размер, поставя се върху областта на стомаха или корема. Отгоре се налага мушама или найлон и се превързва. Престоява няколко часа. След като се махне компресът, мястото да се намаже с чист маслинен зехтин или благ мехлем.

1. Важна добавка: при кръвоизлив от стомаха или корема да се приема отвара от: а) стрък, лист и цвят *Potentilla tormentilla* Schrank. (= *Potentilla sylvestris* Neck.) – Планински очиболец,

и кора *Quercus pedunculata* Shrh. (= *Quercus robur* L.) – Летен дъб; или б) стрък, лист и цвят *Capsella bursa-pastoris* Med. – Овчарска торбичка, и лист *Cotinus coggygia* Scop. – Смордлика. От добре разбърканата смес се взема 2 супени лъжици и се вари в 350 мл вода 5 минути. Отварата кисне 30 минути. Да се приема 3–4 пъти на ден по 70–100 мл.

2. Важна добавка: при запек вечер непосредствено преди храна да се пие 100 мл отвара от кора *Rhamnus frangula* L. – Зърнастец, 2 супени лъжици се варят 7–10 минути в 300 мл вода. Отварата кисне 30 минути. Полученото количество е за 3 приема. При по-тежко протичане на заболяването вместо горната отвара да се пие ошав от варени сушени сливи.

Хранителен режим: Леки течни-кашести храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Желателна е консумацията на лимони, портокали, мандарини и червен кромид лук. Салата от лук: няколко глави *Allium cepa* L. – Червен кромид лук, се нарязват на ситно, към тях се прибавя и връзка *Petroselinum sativum* Hoffm. – Магданоз. Добре разбърканата смес се подправя с оцет, сол и зехтин. Желателно е тази салата да се консумира ежедневно, непосредствено преди хранене.

Да се спре консумацията на месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура от *Papaver rhoeas* L. – Див мак, или *Hyoscyamus niger* L. – Блян (Попадийка), или *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле, за вътрешен прием. След приема на тинктурата неколkokратно да се хапне натурално краве масло, голямо колкото бобено зърно.

C18	Злокачествено новообразувание на дебелото черво (колон)
C19	Злокачествено новообразувание на ректосигмоидалната област
C20	Злокачествено новообразувание на правото черво (ректум)
C21	Злокачествено новообразувание на ануса и аналния канал

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Симптомите на тези по вид злокачествени заболявания се появяват вследствие на прорастване на ЗНО в стената или извън нея, на коремния орган, което води най-често до запушване или затруднения в проходимостта на преработените хранителни маси и фекалии. Често този факт се отдава на т.нар. фиктивен запек.

В напреднал стадий симптомите се допълват от прорастването на ЗНО към съседни органи и системи от коремната област – пикочен мехур, простата, вагина, опашна кост. Чест признак е и втвърдяването на коремната стена.

В начален стадий заболяването има бегла, по-често локална симптоматика – подуване, тежест, „движение“, с която трудно би се диагностицирало ЗНО. С напредването на заболяването локалната симптоматика се допълва от неспецифични белези – бледност, уморяемост, загуба на апетит, неравномерна анатомична загуба на тегло, увеличен черен дроб, понякога и увеличен далак (панкреас).

При възрастни пациенти тази симптоматика може дълго време да се пренебрегва и да се отдава погрешно на хроничен запек, недोхранване, хемороиди.

При разположение на ЗНО в дясната половина на дебелото черво, където нормално става усвояването на електролити и вода (т.нар. област на златната гъба в лечителското изкуство на българската народна медицина – б.а.), ранният стадий дълго време остава неразпознат. Тази част на дебелото черво е поширока, лесно се разгъва и туморът нараства продължително време, без да притиска или запушва участъка. Този тумор с напредването на заболяването започва да кърви, което обикновено води до анемия, рядко с обилен кръвоизлив, по-често само с потъмняване на изпражненията.

При лявостранна локализация в дебелото черво на ЗНО, нарастването на тумора често води до нарушение в пасажа и запушване, което пък от своя страна обикновено е съпроводено с тъпа болка и тежест в тази част на корема.

При разположение на ЗНО в ректума нарушаването на проходимостта на пасажа (запушването) е съпроводено с нарушение на ритъма на изхвърляне на фекалиите (изхождането). Болният започва да чувства позиви за изхождане по няколко пъти на ден, след изхождане има чувството, че то е било непълно. Постепенно настъпва и изпускане по голяма нужда, редуване на запек с диария, фекалиите стават тънки и твърди.

Ясночервена кръв се наблюдава при ЗНО, което се намира на изходната част на храносмилателния канал – право черво, анален канал и анус. Често с напредване на заболяването това е единственият симптом, който за съжаление се подминава, погрешно приеман като признак на спукани и кървящи хемороиди.

Забележка

В медицинската литература ракът на дебелото черво и ректума са обединени в едно понятие, т.нар. колоректален карцином (КРК). В изложения материал за лечение на злокачествени и доброкачествени новообразувания – (ЗНО) и (ДНО), при лечението си позволявам да присъединя към тях и ЗНО на ректосигмоидалната област и ануса с аналния канал. Въпреки това очната диагноза е конкретна за всяка една област от частта на дебелите черва.

Ирисова диагноза

В мястото на ЗНО черна точка с бял пламък наоколо:

1. Възходящо дебело черво (Само в десен ирис Д – 6,30–10,15 ч; широк кръгов сектор IV на чревната област)
2. Напречно дебело черво (В двата ириса: десен ирис Д – 10,15–1,00 ч; ляв ирис Л – 11,00–1.30 ч. широк кръгов сектор IV на чревната област)
3. Низходящо дебело черво (Само в ляв ирис Л – 1,30–5,30 ч, широк кръгов сектор IV на чревната област)
4. сигмовидно черво (Само в ляв ирис Л – 5,30–7,00 ч, широк кръгов сектор IV на чревната област)
5. Право черво, анален канал и анус (Само в ляв ирис Л – 7,00 ч, между кръгови сектори IV, V, VI, VII, VIII и за анус IX)

Лечение

Вътрешна употреба

Вариант I

(Вж. общата забележка за прием на хума или каолин.)

1. Сутрин, на обяд и вечер (3 пъти дневно) преди храна болният да приема през устата 150–200 мл хладка отвара от: *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, *Calendula officinalis* L. – Невен, *Lappa major* Garth. – Репей, и *Plantago lanceolata* L. – Теснолистен живовляк, по 50 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 500–700 мл вода и се вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и е готова за употреба.

2. През деня, 20–30 минути след храна, да се взема по 1 супена лъжица смес, приготвена от *Aloe arborescens* – Алое, натурално червено вино и мед. Вземат се 150 г листа от столетник (всички видове Алое) и се настъргват на пластмасово ренде. Желателно е растението да е на възраст от 3 до 5 години, листата да бъдат набрани 2 седмици, преди да се започне изпълнението на рецептата, и да са съхранявани на тъмно. В

подходящ стъклен буркан се изсипват настърганите листа от алоето, като се прибавят с бъркане 250 г чист пчелен мед и 350 г силно и гъсто червено вино от сорта Каберне, Мерло, Мавруд или Мелнишка лоза – до 17 алк. градуса. (Забележка: за достигане на алкохолните градуси може да се добави и домашна, силна ракия, варена от същите сортове лоза).

Съдържанието на добре затворения стъклен съд престоява най-малко 5 дни на тъмно място при умерена температура 18–22° C, като често се разклаща. Следва прецеждане на течността през тензух или пластмасова цедка, след което е готова за приемане. (Забележка: при изпълнението на рецептата да не се използват метални прибори и инструменти). Лечението с този сироп продължава до 3 месеца.

3. Вместо вода да се пие отварата от т. III 6.

Вариант II

(Вж. общата забележка за прием на хума или каолин.)

Рецепта I: вземат се по 100 г стрък и корен *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, по 50 г корен *Symphytum officinale* L. – Черен оман, стрък *Equisetum arvense* L. – Хвощ, цвят *Lavandula vera* D.C. – Лавандула, по 30 г стъбло и лист *Viscum album* – Бял имел, корен *Heleborus odoratus* W. et Kit – Кукуряк, цвят *Calendula officinalis* L. – Невен, корен *Potentilla reptans* L. – Пълзящ очиболец. Така посочените билкови продукти се смесват добре. От сместа се взема 2 супени лъжици, поставя се в 700 мл студена вода – вари се 10 минути, кисне най-малко 30 минути. Отварата, подсладена с мед, се пие по 1 винена чашка (120–150 мл) преди храна, 5 пъти дневно – през 3 часа.

Рецепта II: вземат се по 50 г стръкове и корени от *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, по 40 г стръкове от *Polygonum aviculare* L. – Обикновена пача трева, листа *Arctostaphylos uva-ursi* Spr. – Мечо грозде, листа *Rosmarinus officinalis* L. – Розмарин, цвят *Robinia pseudoacacia* L. – Акация, стръкове *Verbena officinalis* L. – Върбинка, 100 г пъпка *Populus alba* L. – Топола, по 30 г корен *Bryonia alba* – Бяла

дива тиква, корен *Filipendula ulmaria* L. – Орехче (Ливадник), стръкове *Galium verum* L. – Еньовче, лист *Plantago lanceolata* L. – Ланцетолистен живовляк, стрък *Hypericum perforatum* – Жълт кантарион; по 20 г цвят *Matricaria chamomilla* L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка, и стрък *Thymus serpyllum* L. – Мащерка, по 15 г цвят *Calendula officinalis* L. – Невен. Всички билкови продукти се смесват добре и от сместа се приготвя отвара. Начинът на приготвяне и начинът на прием са както в първа рецепта.

Вариант III

(Вж. общата забележка за прием на хума или каолин.)

1. Сутрин и вечер преди храна да се взема тинктура от корен *Helleborus odoratus* W. et Kit – Кукуряк. Тя се приготвя по следния начин: 10 г изсушени корени от Кукуряк се заливат с 1 л медицински спирт или силна домашна ракия, киснат 14–21 дни. Прецежда се. Тинктурата се приема по 30 капки под езика, като се държи там до 1 минута, след което се преглъща. Към тази тинктура може да се прибави в съотношение 1:3 и тинктура от *Vinca minor* L. – Зимзелен.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: цвят *Achillea millefolium* L. – Равнец, надземна част *Origanum vulgare* L. – Риган, надземна част *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, надземна част *Malva sylvestris* L. – Слез, лист *Mentha piperita* L. – Мента, по 100 г от всяка билка. При кръвоизлив към билковата комбинация да се добави стрък *Equisetum arvense* L. – Хвощ, и лист *Rubus* L. – Къпина, по 100 г от всяка. От добре разбърканата билкова смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и е готова за пиене.

Външна употреба

Веднъж дневно, когато състоянието на болника позволява, е удачно да се прави клизма с отвара от: 1) цвят *Matricaria chamomilla* L. – Лайкучка, или 2) лист *Cotinus coggygia* Scop. – Смарадлика, или 3) разтвор от хума.

Отвара от лайка и смрадлика се приготвя от 1 л вода, която вари с едната или другата билка 10 минути, кисне 40–50 минути. Клизмата се прави след прецеждане и затопляне до 37°С.

Разтворът от хума се прави по следния начин: в 1 л топла вода се разтваря 150–200 г хума. След добро разбъркване разтворът е готов за употреба. При кръвоизлив от коремните органи в разтвора за клизмата се добавя отвара от *Quercus pedunculata* Shrh. (*Quercus robur* L.) – Летен дъб.

1. Важна добавка: при кръвоизлив от стомаха или корема да се приема отвара от: а) стрък *Potentilla tormentilla* Schrank – Планински очиболец, и кора *Quercus pedunculata* Shrh. (*Quercus robur* L.) – Летен дъб, или б) стрък *Capsella bursa-pastoris* Med. – Овчарска торбичка, и лист *Cotinus coggygia* Scop. – Смарадлика, смесени в равни количества. Взема се 2 супени лъжици от сместа и се вари в 350 мл вода 5 минути. Отварата кисне 30 минути. Да се приема 3–4 пъти по 70–100 мл дневно.

2. Важна добавка: при запек вечер непосредствено преди храна да се пие 100 мл отвара от кора *Rhamnus frangula* L. – Зърнастец, като 2 супени лъжици от билката се вари 7–10 минути в 300 мл вода, кисне 30 минути. Полученото количество е за 3 приема. При по-тежко протичане на заболяването вместо горната отвара да се пие ошав от варени сушени сливи.

Хранителен режим

Леки течни-кашести храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Желателна е консумацията на лимони, портокали, мандарини и червен кромид лук. Салата от лук: 1. Няколко глави *Allium cepa* L. – Червен кромид лук, се нарязват на ситно, към тях се прибавя и връзка *Petroselinum sativum* Hoffm. – Магданоз, добре разбърканата смес се подправя с оцет, сол и зехтин. Тази салатата е желателно да се консумира ежедневно, непосредствено преди хранене. 2. Салата от нарязани или настъргани на пластмасово ренде и овкусени със зехтин, сол и оцет грудки на *Helianthus tuberosus* L. – Земна ябълка, Гулия.

Да се спре консумацията на месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура от *Papaver rhoeas* L. – Див мак, или *Hyoscyamus niger* L. – Блян (Попадийка), или *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле, за вътрешен прием. След приема на тинктурата неколkokратно да се приеме натурално краве масло, колкото бобено зърно.

Обща забележка

При всички видове злокачествени новообразувания (ЗНО) на храносмилателните органи C15 до C26 препоръчваме вътрешното приемане на лечебна пръст (хума) или на бяла лечебна пръст (каолин).

Рецепта: вечер в чаша с 150–200 мл обикновена вода се поставя 1–2 супени лъжици хума. Захлупва се. Престоява през цялата нощ. Сутринта се разбърква с дървена бъркалка или дървена лъжица и на гладно се изпива цялото съдържание. Приемът продължава до пълното оздравяване.

Желателно е 2–3 пъти годишно за по една седмица да се прави профилактика на стомашно-чревния тракт по горната схема на прием.

Задължително е при каквато и да е форма на рак да се спре консумацията на:

1. Всякакъв вид месо и месни продукти.
2. Захар и захарни изделия.
3. Бял хляб и тестени изделия.
4. Нишесте и продукти от нишесте

II.2. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на жлези към храносмилателните органи (C22–C24)

Билки за лечение на ЗНО (C22–C24)

Обща употреба

- Achillea clypeolata* Sm. – Жълт равнец
- Achillea millefolium* L. – Бял равнец
- Agrimonia eupatoria* L. – Камшик
- Ajuga chamaepitys* (L.) Schreb. – Перестолистно срещниче (Обикновено срещниче)
- Ajuga reptans* L. – Пълзящо срещниче (Пълзящ горещник)
- Alchemilla vulgaris* L. – Цариче (Обикновено шапиче)
- Anagalis arvensis* L. – Полско огнивче
- Artemisia absintium* L. – Бял пелин (Обикновен пелин)
- Asperula odorata* L. – Лазаркиня
- Arum maculatum* L. – Петнист змиярник
- Berberis vulgaris* L. – Кисел трън
- Betonica officinalis* L. (= *Stachy officinalis* (L.) Trev.) – Лечебен ранилист
- Calamintha nepeta* Sav. – Миризливче
- Calendula officinalis* L. – Невен
- Capsella bursa-pastoris* Med. (L.) – Овчарска торбичка
- Centaureum umbellatum* Gilib. Pers. – Червен кантарион
- Cheledonium majus* L. – Змийско мляко
- Cichorium intybus* L. – Синя жлъчка
- Citrus aurantium* L. – Портокал
- Citrus limon* Burm. – Лимон
- Cnicus benedictus* L. – Пресечка
- Cynoglossum officinale* L. – Лечебна наумка
- Daucus carota* L. – Морков

Drosera rotundifolia L. – Росянка
Equisenum arvense L. – Хвощ
Fragaria vesca L. – Ягода
Fumaria officinale L. – Росопас
Galium aparine L. – Лепка
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glycyrrhiza glabra L. – Сладник
Hedera helix L. – Бръшлян
Helianthus tuberosus L. – Земна ябълка (Гулия)
Helichrysum arenarium L. – Жълт смил
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех
Lilium candidum L. – Бял крем
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Mentha piperita L. – Мента
Menyanthes trifoliata L. – Горчивче
Nasturtium officinale R. Br. – Пореч
Ononis spinosa L. – Гръмотрън
Origanum vulgare L. – Риган
Paeonia officinalis L. – Лечебен божур
Petroselinum sativum Hoffm. – Магданоз
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Plantago lanceolata L. – Ланцетолистен живовляк
Polygonum hidropiper L. – Водно пипериче
Polypodium vulgare L. – Обикновена сладка папрат
Prunus cerasus L. – Вишна
Raphanus sativus L. – Ряпа
Rhamnus catharticus L. – Зърника
Rheum rhaponticum L. – Равен

Rosa canina L. – Шипка
Rosmarinus officinalis L. – Розмарин
Rubia tinctorum L. – Брош
Salvia officinalis L. – Градински чай
Scolopendrium vulgare L. – Волски език
Sempervivum schechani Schott. – Дебелец
Tagetes erecta L. – Турта
Taraxacum officinale L. – Глухарче
Thalictrum aquilegifolium L. – Обичниче
Triticum repens L. – Пирей (Троскот, Репей)
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Vaccinium myrtillus L. – Черна боровинка
Verbascum thapsiforme Schrad. – Едроцветен лопен
 (Гъстоцветен лопен)
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica beccabunga L. – Поточно великденче
Vitis vinifera L. – Винена лоза

Задължителна употреба

Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Agropiron repens L. – Пирей
Artemisia absintium L. – Бял пелин (Обикновен пелин)
Calendula officinalis L. – Невен
Centaureum umbellatum Gilib. Pers. – Червен кантарион
Cichorium intybus L. – Синя жлъчка
Cheledonium majus L. – Змийско мляко
Citrus aurantium L. – Портокал
Citrus limon Burm. – Лимон
Equisetum arvense L. – Хвощ
Galium verum L. – Еньовче
Hedera helix L. – Бръшлян
Helichrysum arenarium L. – Жълт смил
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион
Lilium candidum L. – Бял крем
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Ononis spinosa L. – Гръмотрън
Plantago lanceolata L. – Ланцетолистен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Sempervivum schechani Sch. – Дебелец
Taraxacum officinale L. – Глухарче
Verbascum thapsiforme Schrad. – Едроцветен лопен
 (Гъстоцветен лопен)
Vitis vinifera L. – Винена лоза

C22	Злокачествено новообразувание на черния дроб и на интрахепаталните жлъчни пътища
-----	--

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

При ЗНО на черния дроб и интрахепаталните жлъчни пътища се чувства болка в областта на черния дроб, която се усилва при натиск. Има нарушено храносмилане, безсъние, понякога черна жълтеница, воднянка в корема и др.

Ракът на черния дроб е рядко първично заболяване, по-често е вторично – усложнения (разсейки) от ЗНО на други вътрешни органи: стомах, черва, матка и др. По непотвърдени данни от научни наблюдения, от ЗНО на черен дроб се разболяват често хора, преминали химиотерапия.

Ирисова диагноза

Черна точка или петно в областта на черния дроб с бял пламък наоколо (десен ирис – Д 7,45 – 8 ч., между сектор VI–IX).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, обяд и вечер (3 пъти дневно) преди хранене боленят да приема през устата 150–200 мл хладка отвара от: стрък, листа и цвят *Agrimonia eupatoria* L. – Камшик, цвят *Calendula officinalis* L. – Невен, и стрък, листа и цвят *Centaureum umbellatum* Pers. – Червен кантарион, по 50 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 500–700 мл вода и се вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и подсладва с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: надземна част *Helichrysum arenarium* L. – Жълт смил, надземна част *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, надземна част *Marrubium vulgare* L. – Пчелник, и цвят *Matricaria chamomilla* L. – Подрумиче, по 100 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и е готова за пиене.

3. Към отварата по **т. а/** да се добавят сутрин, на обяд и вечер по 20 капки тинктура от *Chelidonium majus* L. – Змийско мляко. Тинктурата се приготвя по следния начин: 10 г прясно змийско мляко се заливат със 100 г медицински спирт или силна домашна ракия. Престоява 14–21 дни, след което се прецежда. Да се съхранява в стъклена бутилка на тъмно и хладно място.

Външна употреба

1. През деня и през нощта е желателно да се поставят компреси от пресен квасец, който се приготвя от типово брашно, мая за хляб, кисело мляко и боза. След добро размесване на продуктите сместа се оставя няколко часа на топло да втаса. От втасалата смес се взема една шепа и се премесва отново с брашно до получаване на твърдо тесто. Разстила се кора с дебелина 1–2 см, която се поставя върху бархетно, тензухено или памучно парче с подходящ размер върху областта на черния дроб – дясно подребрено. Отгоре се налага мушама или найлон и се превързва. Престоява няколко часа. След като се махне компресът, мястото да се намаже с чист маслинен зехтин или благ мехлем.

Важна добавка

При подуване и набиране на течност в черния дроб към квасеца да се прибавя за компреса 100–200 г нишадър (от аптеката).

Хранителен режим

Леки, течни-кашести храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Желателна е консумацията на *Citrus aurantium* L. – Портокал, *Citrus limon* Burm. – Лимон, *Helianthus tuberosus* L. – Земна ябълка (гулия) и зехтин. Да се спре консумацията на месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Важни добавки

1. При запек, вечер непосредствено преди храна да се пие 100 мл отвара от кора на *Rhamnus frangula* L. – Зърнастец, като 2 супени лъжици от билката се вари 7–10 минути в 300 мл вода, кисне 30 минути. Получената отвара е за 3 приема.

2. При подуване на коремната област и черния дроб към всяка чаша отвара от **т. а/** да се добавя по 1–3 г нишадър (от аптеката).

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура за вътрешен прием от една от следните билки: *Papaver rhoeas* L. – Див мак (Полски мак), *Hyoscyamus niger* L. – Блян (Попадийка), или *Atropa bella-donna* – Лудо биле.

C23	Злокачествено новообразувание на жлъчния мехур
C24	Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на жлъчните пътища

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

В началото преобладават оплаквания, сходни с тези при холеритиаза и хроничния холецистит. Постепенно болката в дясното подреброе се усилва и става постоянна. Болните отслабват на тегло, кожата им пожълтява. У повечето от тях се установява умерено повишена телесна температура. При повече от половината болни се опипва болезнен тумор в дясното подреброе, плътен и с неравна повърхност. Карциномът твърде бързо нараства и се разпространява в различни органи. Метастази се развиват в черния дроб, белите дробове, панкреаса, мозъка и др.

Ирисова диагноза

Обикновено се установява първо своеобразно пожълтяване на склерата (бялото) на окото. Самият знак е от вида на черна точка или тъмночерно петно в областта на жлъчния мехур с бял пламък наоколо (десен ирис – Д 7,45 – 8 ч., между сектор V–VI). Най-често знакът се разпространява и в областта на черния дроб – в десен ирис.

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 150–200 мл хладка отвара от: стрък, листа и цвят *Aggrimonia eupatoria* L. – Камшик, цвят *Calendula*

officinalis L. – Невен, и стрък, листа и цвят *Cheledonium majus* L. – Змийско мляко, по 50 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 500–700 мл вода и се вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и подсладва с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: стрък *Cicorium intubus* L. – Синя жлъчка, стрък и цвят *Artemisia absintium* L. – Бял пелин, по 100 г от всяка билка, и листа *Hedera helix* L. – Бръшлян, 50 г от билката. От добре разбърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и е готова за пиене.

3. Към отварата по т. а/ да се добавят сутрин, на обяд и вечер по 20 капки тинктура от *Centaureum umbellatum* Gilib. Pers. – Червен кантарион. Тинктурата се приготвя по следния начин: 10 г надземна част Червен кантарион се залива със 100 г медицински спирт или силна домашна ракия. Престоява 14–21 дни, прецежда се. Да се съхранява в стъклена бутилка на тъмно и хладно място!

Външна употреба

През деня и нощта е желателно да се поставят компреси от пресен квасец, който се приготвя от типово брашно, мая за хляб, кисело мляко и боза. След добро размесване на продуктите сместа се оставя няколко часа на топло да втаса. От готовата смес се взема една шепа и се меси отново с брашно, до получаването на твърдо тесто. Разстила се кора с дебелина 1–2 см, която се поставя върху бархетно, тензухено или памучно парче с подходящ размер върху областта на черния дроб и жлъчния мехур – дясно подребрено. Отгоре се налага мушама или найлон и се превързва. Престоява няколко часа. След като се махне компресът, мястото да се намаже с чист маслинен зехтин или благ мехлем.

Хранителен режим

Леки, течно-кашести храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Желателна е консумацията на *Citrus aurantium* L. – Портокал, *Citrus limon* Burm. – Лимон, *Helianthus tuberosus* L. – Земна ябълка и зехтин. Да се спре консумацията на месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Важни добавки

1. При запек, вечер непосредствено преди храна да се пие 100 мл отвара от кора на *Rhamnus frangula* L. – Зърнастец, като 2 супени лъжици билка се вари 7–10 минути в 300 мл вода, кисне 30 минути. Отварата е за 3 приема.

2. В продължение на 10–15 дни е желателно да се приема сутрин на гладно по избор:

- ♦ Кисел зелев сок – 250–400 мл;
- ♦ Пресен зелев сок 150–200 мл, подкиселен със сока на един лимон и добавени 50 мл чист маслинен зехтин.

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура от: *Papaver rhoeas* L. – Див мак (Полски мак), или *Hyoscyamus niger* L. – Блян (Попадийка), или *Atropa bella-donna* – Лудо биле, за вътрешен прием.

II.3. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания на жлези към храносмилателните органи – панкреас (C25)

Билки за лечение на ЗНО (C25)

Обща употреба

Acanthus longifolius Host. – Страшниче
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Aloe bulgaris L. – Алое
Alchemilla vulgaris L. – Обикновено шапиче (Цариче)
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Armoracia rusticana P. Garn. – Хрян
Artemisia absintium L. – Бял пелин (Обикновен пелин)
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Bupleurum rotundifolium L. – Кръглолистна урука
Calendula officinalis L. – Невен
Capsella bursa-pastoris L. (Med.) – Овчарска торбичка
Cinchona succirubra L. – Хининово дърво
Cetraria islandica L. – Исландски лишей
Chrysosplenium alternifolium L. – Алтънче
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Carduus acanthoides L. – Магарешки трън
Galega officinalis L. – Лечебен жаблек
Geum urbanum L. – Градско омайниче (Зайча стъпка)
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион
Levisticum officinale Koch. – Селим
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Мента
Myristica argenta L. – Индийско орехче

Nerium oleander L. – Зокум (Олеандър)
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Phaseolus vulgaris L. – Боб
Humulus lupulus L. – Хмел (шишарки)
Hordeum vulgare L. – Ечемик (обикновен)
Taraxacum officinale Web. – Лечебно глухарче
Salix alba L. – Върба (Бяла върба)

Задължителна употреба

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче обикновено (Цариче)
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) –
 Лечебен ранилист
Bupleurum rotundifolium L. – Кръглолистна урока
Galega officinalis L. – Лечебен жаблек
Capsella bursa-pastoris L. (Med.) – Обикновена
 овчарска торбичка
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Nerium oleander L. – Зокум (Олеандър)
Phaseolus vulgaris L. – Боб
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Taraxacum officinale Web. – Лечебно глухарче

C25

Злокачествено новообразувание на панкреаса

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Ракът на панкреаса най-често се развива при липса на симптоми в ранните стадии. Най-често симптоматиката се припокрива с тази на ЗНО в стомашната и коремната област – болки под лъжичката, съпроводени с прогресивна физическа и психическа слабост, гадене с често повръщане, анемия, понякога жълтеница, за която е характерен мръсният жълто-зелен към кафяв цвят на кожата, чести и обилни диарии с миризливи кашести изпражнения. В редки случаи има глюкозна непоносимост. Понякога тумори, които се намират в близост до жлъчния мехур (на „главата“ на панкреаса), блокират излива на жлъчен сок в дванадесетопръстника и довеждат до появата на жълтеница. Често този симптом – безпричинната жълтеница, позволява ЗНО да се диагностицира рано.

Рискови фактори: тютюнопушене, затлъстяване, намалена физическа активност, диабет, хроничен панкреатит, цироза, стрес и др.

Ирисова диагноза

При доброкачествено новообразувание (ДНО) се констатира в двата ириса тъмночервено петно, придружено с тъпи болки под пъпа; при злокачествено новообразувание (ЗНО) се наблюдава черна точка или тъмно петно с блед бял пламък наоколо. Всички тези знаци са на фона на жълто-зелена склера в очите и подобен цвят на кожата (десен ирис – Д7–7,30 ч.; малко над I сектор, между сектори II и III; ляв ирис – Л4,50–5,20 ч., между сектори V и VI)

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер (3 пъти дневно) преди хранене боленят да приема през устата 150–200 мл хладка отвара от: надземна част *Alchemilla vulgaris* L. – Цариче, стрък и цвят *Veronica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, и надземна част *Centaureum umbellatum* – Червен кантарион, по 50 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 2 супени лъжици, поставя се в 500–700 мл вода и се вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и подсладва с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: стрък *Artemisia absinthium* L. – Бял пелин, и цвят *Matricaria chamomilla* L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка, по 100 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 4 супени лъжици и се поставя в 1 л вода, вари 3–5 минути, кисне 30 минути, прецежда се и е готова за пиене.

3. Към отварата да се добавят сутрин, на обяд и вечер по 20 капки тинктура от *Cheledonium majus* L. – Змийско мляко, или *Nerium oleander* L. – Зокум. Тинктурата се приготвя по следния начин: 10 г стрък, листа и цвят прясно Змийско мляко или 5 г изсушени листа на Зокум се заливат със 100 г медицински спирт или силна домашна ракия. Престоива 14–21 дни, прецежда се. Да се съхранява в стъклена бутилка на тъмно и хладно място!

Външна употреба

1. През деня и нощта е желателно да се поставят компреси от пресен квасец, който се приготвя от типово брашно, мая за хляб, кисело мляко и боза. След добро размесване на продуктите сместа се оставя няколко часа на топло да втаса. От готовата смес се взема една шепа и се премесва отново с брашно до получаването на твърдо тесто. Разстила се кора с дебелина 1–2 см, която се поставя върху бархетно, тензухено или памучно парче с подходящ размер върху областта на панкреаса – ляво

подребрено. Внимание! Да не се покрива сърдечната област! Отгоре се поставя мушама или найлон и се превързва. Престоива няколко часа. След като се махне компресът, мястото да се намаже с чист маслинен зехтин или благ мехлем.

2. Вместо селския квасец може да се поставя и компрес от хума – лечебна пръст. Взема се 100–200 г пречистена и пресята суха хума, залива се с хладка вода и се разбърква до гъстотата на боза. Към така получената смес се добавят 4–5 супени лъжици натурален оцет. В сместа се потапят памучни или бархетни парчета плат с подходящ размер, които се поставят в областта на панкреаса, след като се напият обилно. Компресът се подменя неколкостранно след всяко изсъхване. След окончателното приключване на процедурата мястото да се намаже с чист маслинен зехтин или благ мехлем.

Важна добавка: При подуване и набиране на течност в органите на коремната област към квасеца да се прибавя за компреса 100–200 г нишадър (от аптеката).

Хранителен режим

Леки течни-кашести храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Желателна е консумацията на *Citrus aurantium* L. – Портокал, *Citrus limon* Burm. – Лимон с кората, *Helianthus tuberosus* L. – Земна ябълка, и зехтин. Да се спре консумацията на месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Важни добавки

1. При запек – вечер непосредствено преди хранене да се пие 100 мл отвара от кора на *Rhamnus frangula* L. – Зърнастец. За целта 2 супени лъжици от билката се вари 7–10 минути в 300 мл вода, кисне 30 минути. Получената отвара е за три приема.

2. При подуване на коремната област вследствие набиране на вода, към всяка чаша отвара се добавя по 1–3 г нишадър (от аптеката).

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура от една от следните билки: *Papaver rhoeas* L. – Див мак, или *Hyoscyamus niger* L. – Блян, или *Atropa bella-donna* – Лудо биле, за вътрешен прием.

Обща забележка

При всички форми на заболявания на черния дроб, вкл. ЗНО на черния дроб и интрахепаталните жлъчни пътища, жлъчния мехур, неуточнени части на жлъчните пътища и панкреаса препоръчвам консумацията на ябълки и лимон.

Рецепта 1. Всекидневна консумация на 3–5 бр. зелени или жълти ябълки и 1 лимон с мед. Лимонът се приготвя по следния начин: 1 добре узрял лимон се измива хубаво с топла вода. Нарязва се на ситно заедно с кората, без семките, и се омесва с 2–3 супени лъжици мед. Приготвеното количество се приема 2–3 пъти дневно по 1–2 супени лъжици.

Желателно е ябълките да се измиват добре и да се консумират заедно с корите. Корите да се сдъвкват добре.

За болелите с достатъчна силна вяра и желание за оздравяване се препоръчва следното лечение:

Рецепта 2: 20 дни консумация само на лимони и съответно назначените билкови отвари и тинктури. Лимоните се приемат по следната схема: първи ден – 1 лимон; втори ден – 2 лимона; трети ден – 3 лимона и т.н. до десети ден – 10 лимона. На 11 ден – 9 лимона; на 12 ден – 8 лимона и т.н. до двадесетия ден – 1 лимон.

След тази схема следва внимателно хранене с т.нар. ангелска супа, която се приготвя от следните продукти: картофи, лук, вода, сол, малко зехтин, може и подправка (мащерка, сминдух, чубрица, дивисил и т.н) – след увирането се подкиселява с малко натурален оцет. Първия ден от храненето се пие само чорбата от супата. Втория и третия ден се пасират варените картофи и лукът и се приемат 3–4 пъти дневно. След третия ден може да се започне консумацията и на няколко филийки типов хляб.

III. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на дихателните органи и гръдния кош (C30–C39)

Десета ревизия на Международната класификация на болестите МКБ-10

(C30–C39)	Злокачествени новообразувания на дихателните органи и гръдния кош
C30	Злокачествено новообразование на носната кухина и средното ухо
C31	Злокачествено новообразование на синусите
C32	Злокачествено новообразование на ларинкса
C33	Злокачествено новообразование на трахеята
C34	Злокачествено новообразование на бронхите и белия дроб
C37	Злокачествено новообразование на тимуса
C38	Злокачествено новообразование на сърцето, медиастинума и плеврата
C39	Злокачествено новообразование с други и неточно определени локализации на дихателните органи и гръдния кош

III.1. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на дихателните органи – носна кухина и средно ухо, синусите, ларинкса и трахеята (C30–C33)

Билки за лечение на ЗНО (C30–C33)

Обща употреба

Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Allium cepa L. – Кромид лук
Alnus glutinosa Gaertn. – Черна елша
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Althaea rosea Cav. – Червена ружа
Anethum graveolens L. – Копър
Aristolohia clematitis L. – Вълча ябълка
Artemisia absintium L. – Бял пелин (Обикновен пелин)
Asperula odorata L. – Същинска лазаркия
Atropa bella-donna L. – Лудо биле
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Cannabis sativa L. – Коноп
Capsicum annum L. – Люта чушка
Carthamus lanatus L. – Аспурт
Centaureum umbellatum Pers. – Червен кантарион
Cetraria islandica L. – Исландски лишей
Cassia angustifolia Vahlrb. – Майчин лист
Cichorium intybus L. – Синя жлъчка
Citrus limon Burm. – Лимон
Cnicus benedictus L. – Пресечка
Corydalis marsalliana Pers. – Лисичина
Cotinus coggygria Scop. – Сбрадлика
Ecballium elaterium A. Rich. – Дива краставица
Ficus carica L. – Смокиня

Filipendula hexapetala Gilib (= *Spiraea Filipendula* L.) – Орехче
Foeniculum capillaceum Gilib (= *F. officinale*; *F. dulce* Mill.; *F. vulgare* Mill.) – Морач (Резене)
Geranium robertianum L. – Робертов здравец
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Inula helenium L. – Бял оман
Juniperus communis L. – Хвойна
Lappa major Garth. (= *Arctium lappa* L.) – Репей
Linum usitatissimum L. – Лен
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютивa мента
Morus nigra L. – Черна черница
Ocimum basilicum L. – Босилек
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Pimpinella magna L. – Едър анасон
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Polygonum bistorta L. – Кървавиче
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер, Пипериче
Populus nigra L. – Черна топола (Кавак)
Pulmonaria officinalis L. – Медуница
Rosa canina L. – Обикновена шипка (Див трендафил)
Rosa damascena Mill. – Казанлъшка роза.
Rosmarinus officinalis L. – Розмарин
Rubus idaeus L. – Малина
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sempervivum schechani Schott. – Дебелец (Ушница)

Silene otites L. – Арменци
Siler trilobur Scop. – Загърличе
Sinapis alba L. – Бял синап
Symphytum officinale Tourn (L.) – Черен оман
Taxus baccata L. – Тис
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подъбиче
Thymus serpyllum L. – Мащерка (Бабина душица)
Tilia parvifolia Desf. – Дребнолистна липа
Tilia grandifolia Neill. – Едролистна липа
Trigonella foenum graecum L. – Гръцки сминдух
Tussilago farfara L. – Подбел
Urtica dioica L. – Коприва
Vaccinium myrtillus L. – Боровинка
Verbascum thapsiforme Schrad. – Едроцветен лопен
 (Гъстоцветен лопен)
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Zingiber officinale Roscoe – Исиот (Имбир)

Задължителна употреба

Alnus glutinosa Gaertn. – Черна елша
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Althaea rosea Cav. – Червена ружа
Artemisia absintium L. – Бял пелин (Обикновен пелин)
Aristolohia clematitis L. – Вълча ябълка
Ecbalium elaterium A. Rich. – Дива краставица
Foeniculum capillaceum Gilib – Морач (Резене)
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Rosa damascena Mill. – Казанлъшка роза.
Rosmarinus officinalis L. – Розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Sambucus nigra L. – Черен бяз
Sempervivum schechani Schott. – Дебелец
Thymus serpyllum L. – Мащерка
Tilia grandifolia Neill. – Едролистна липа
Trigonella foenum graecum L. – Гръцки сминдух
Zingiber officinale Roscoe – Исиот (Имбир)

C30	Злокачествено новообразувание на носната кухина и средното ухо
-----	---

Диагностика¹

Диагностика на ЗНО на носната кухина

Общи сведения и симптоматика

От новообразуванията в носната кухина сравнително по-често се срещат полипите, аденофибромите, ангиомите и по-рядко – саркомите, карциномите, остеомите, енхотромиите, слизестите цисти и др.

Истинските полипи са с лъскава повърхност, гладки и с мека консистенция. Полипоидните разраствания засягат всички пластове на носната лигавица. Те са леховидни, с набраздена, грапава и по-рядко гладка повърхност и стегната консистенция. Носното изтечение е слизесто-гноино, а при разпадане на полипите става кърваво и ихорозно. Произходът на тези полипи е обект на дискусии, но те са възпалителни лезии в резултат на асцендентна бактериална инфекция.

Аденофибромите се срещат по-рядко в долната третина на носа. Обикновено са разположени дифузно върху носната преграда с тъмнокафяв или синьо-червен цвят. Те стават причина за периодично кръвотечение от носа. От улцерациите впоследствие се образуват цикатрисис.

Саркомите и карциномите предизвикват издуване на носните кости, разклащане и изпадане на зъбите, назални стридори и пр. При разпадане на тези тумори носното изтечение е кърваво и ихорозно.

Диагнозата се поставя въз основа на признаците и от резултатите, получени при изследване на носната кухина. Обик-

новено признаците се развиват бавно и постепенно. Степента на задуха зависи от големината и мястото на туморната маса. Мястото на тумора се определя чрез сондиране, ендоскопия, трепанация или рентгеново изследване на носната кухина.

Ирисова диагноза

Черно или тъмно петно върху бял фон наоколо в областта на носа. При кървяща повърхност – червени до тъмночервени точки в участъка на кървене на носа (десен ирис – Д 1,30–1,55 ч.; ляв ирис – Л 10,05–10,55 ч., сектор VIII, IX).

Диагностика на ЗНО на средното ухо

Общи сведения и симптоматика

В състава на средното ухо влизат тъпанчевата мембрана (тъпанчето), евстахиевата тръба, съединяваща вътрешното ухо с носоглътката, и същинският слухов орган.

Обикновено ЗНО се предхожда от предходни влезли в сила хронични форми на остри гноини възпаления на средното ухо, остър катар на средното ухо, особени форми на остър среден отит и пр.

В началото на заболяването се появяват силни болки в ухото, усилващи се през нощта и с пулсиращ характер, към които после се прибавят висока температура до 39°, шум и „пукане“ в ухото, намаление на слуха в засегнатото ухо, отпадналост и главоболие. След изтичане на гноен секрет от ухото симптомите изчезват, до следващото появяване. Многократното лечение с антибиотични средства започва да не дава резултат. При натиск в областта на ухото или ушния израстък непосредствено пред ушния канал, наречен трагус, пациентите изпитват осезаема болка.

Впоследствие във вътрешното ухо се появяват нарастващи от тъкан с неконтролируем растеж. При засягане по съседство на вътрешното ухо (вестибуларния апарат) може да се появят световъртеж и залягане, гадене и повръщане.

¹ Авторът разделя ЗНО C30 на две самостоятелни заболявания по негови собствени съображения и натрупан опит.

Ирисова диагноза

Черно или тъмно петно върху бял фон наоколо в областта на средното ухо (десен ирис – Д 10,50–11,00 ч.; ляв ирис – Л 1,00–1,10 ч., сектор VII, VIII).

Лечение

Лечение на ЗНО на носната кухина

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 150–200 мл хладка отвара от: семе *Pimpinella anisum* L. – Анасон, стрък и листа *Malva sylvestris* L. – Слез, и цвят *Sambucus nigra* L. – Черен бъз, по 50 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 4 супени лъжици, поставя се в 500–700 мл вода и се вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и подсладва с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: стрък и листа *Thymus serpyllum* L. – Мащерка, и стрък, лист и цвят *Veronica officinalis* L. – Великденче, по 50 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се вземат 2 супени лъжици и се поставят в 500–700 мл вода, вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и е готова за пиене.

Външна употреба

1. При ЗНО на носната кухина и синуси – за накапване в носната кухина и в носната кухина към заболялия синус. Използва се плодът на *Esbalium elaterium* A. Rich. – Дива краставица. Може да се прилага външно в прясно състояние или под формата на тинктура.

Вариант I

Един или няколко плода (дива краставица) се настъргват на ситно ренде и сокът се прецежда през тензук чрез изстиск-

ване. От получената течност се капват в двете ноздри на носа 3–5 капки 2–4 пъти дневно.

Вариант II

В подходящ стъклен съд се поставят почти плътно плодовете на дивата краставица, заливат се с ракия над 40 алк. градуса, престоява на слънце 10–14 дни. Прецежда се. От получената тинктура се капва в ноздрите на носа по описания по-горе начин.

Внимание

Билката е отровна!

2. През деня и нощта е желателно да се поставят компреси от пресен квасец със ситно настъргани корени от *Sambucus nigra* L. – Черен бъз. Квасецът се приготвя от типово брашно, мая за хляб, кисело мляко и боза. След добро размесване на продуктите сместа се оставя за няколко часа на топло да втаса. От втасалата смес се взема една шепа, прибавят се и една шепа настъргани корени от Черен бъз и се премесва отново с брашно до получаването на твърдо тесто. Разстила се кора с дебелина от 1–2 см, която се поставя върху бархетно, тензукено или памучно парче с подходящ размер върху областта на носната кухина и синуса. Отгоре се поставя мушама или найлон и се превързва. Престоява няколко часа. След като се махне компресът, мястото да се намаже с чист маслинен зехтин или благ мехлем.

Хранителен режим

Леки течни-кашести храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Желателна е консумацията на *Citrus aurantium* L. – портокал, и *Citrus limon* Burm. – лимон с кората. Да се спре консумацията на месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Важни добавки

1. При запек – вечер, непосредствено преди хранене, да се пие 100 мл отвара от кора на *Rhamnus frangula* L. – Зърнастец. За целта 2 супени лъжици от билката се вари 7–10 минути в 300 мл вода, кисне 30 минути. Получената отвара е за 3 приема.

2. Вечер е желателно да се прави „нагривка“ с морска сол върху заболелия синус или носна кухина. Подходящо скрое-на и ушита торбичка от вълнен плат (обикновено 10/20 см) се пълни с морска сол – едри кристали. Торбичката се поставя във фурната на печка, върху радиатор или друго подходящо съоръжение при температура от 40–45° C за около 30–60 минути. Целта на процедурата е не да бъде гореща морската сол, а да ѝ се отнеме влагата! Така темперованата и суха торбичка със сол се поставя за 30–60 минути върху болното място.

Внимание!

Процедурата е противопоказна и не се прилага при кръвотечение или открита рана.

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура от: *Paraver rhoeas* L. – Див мак, или *Corydalis marsalliana* Pers. – Лисичина (грудки), за вътрешен прием.

Лечение на ЗНО на средното ухо

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 150–200 мл хладка отвара от: стрък и листа *Ruta graveolens* L. – Седефче, семена *Trigonella foenum graecum* L. – Сминдук, и стрък, листа и цвят *Malva sylvestris* L. – Слез, по 50 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 4 супени лъжици, поставя се в 500–700 мл вода и се вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и подсладжа с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: стрък, листа и цвят *Thymus serpyllum* L. – Мащерка, и цвят *Althaea*

officinalis L. – Бяла ружа, по 50 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 2 супени лъжици и се поставя в 500–700 мл вода, вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и е готова за пиене.

Външна употреба

1. При ЗНО на ухото, в това число и при средното ухо, се използват листата на *Sempervivum schechani* Schott. – Дебелец (Ушница). Няколко листа от билката предварително се нагриват в топла пепел (или на друго подходящо място), леко се смакват, стискат и се капват десетина капки в канала на ухото, където е злокачественото образувание.

По подобна схема може да се използват корени и листа от *Ruta graveolens* L. – Седефче, за накапване в ушния канал на засегнатото ухо. Пресни корени и листа от растението се нарязват ситно, смакват се, добавя се и малко чист маслинен зехтин. След престояване на сместа от около 1–1,5 ч., се прецежда през преса или тензук.

2. През деня и нощта е желателно да се поставят компреси от пресен квасец със ситно настъргани корени от *Sambucus nigra* L. – Черен бяз. Квасецът се приготвя от типово брашно, мая за хляб, кисело мляко и боза. След добро размесване на продуктите сместа се оставя няколко часа на топло да втаса. От втасалата смес се взема една шепа, прибавя се и една шепа настъргани корени от Черен бяз и се премесва отново с брашно до получаването на твърдо тесто. Разстила се кора с дебелина от 1–2 см, поставя се върху бархетно, тензукено или памучно парче с подходящ размер върху горната част на шията. Отгоре се покрива с мушама или найлон и се превързва. Престоява няколко часа. След като се махне компресът, мястото да се намаже с чист маслинен зехтин или благ мехлем.

Хранителен режим

Леки течни-кашести храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Желателна е консумацията на *Citrus aurantium* L. – портокал и *Citrus*

limon Burm. – лимон. Да се спре консумацията на месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Важни добавки

Вариант I

При запек – вечер непосредствено преди хранене да се пие 100 мл отвара от кора на *Rhamnus frangula* L. – Зърнастец, като 2 супени лъжици билка се вари 7–10 минути в 300 мл вода, кисне 30 минути. Получената отвара е за 3 приема.

Вариант II

Сушени сливи на ошав, вечер преди лягане.

Вариант III

Сутрин на гладно да се приема 1 супена лъжица чист пчелен мед с чаша топла вода.

Забележки

1. При температурни състояния да се използват отвари от листа *Rubus idaeus* L. – Малина или стрък, листа и цвят *Thymus serpyllum* L. – Мащерка.

2. При болка внимателно да се дозира тинктура от: *Paraverbaeas* L. – Див мак, или *Corydalis marsalliana* Pers. – Лисичина.

Внимание

Билките са силно отровни и токсични!

C31

Злокачествено новообразувание на синусите

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Те са подобни на тези при синуситното възпаление. Характерните оплаквания са тежест и болка в областта на синусите, силно главоболие. От носа изтича гноен секрет с неприятна миризма или се стича по задната стена на гърлото. За окончателната диагноза са необходими съответните биохимични изследвания.

Би могло да се приеме, че ЗНО на синусите се обуславя от не добре излекуван и вече продължително оформен хроничен синусит. Синуситът е възпаление на околоносните кухини. Обикновено е следствие на хрема и инфекции в носоглътката, може да се развие и като резултат от наличието в устата на пациента зъб с гранулом.

Ирисова диагноза

Черно или тъмно петно върху бял фон в областта на синусите. При кървяща повърхност – червени до тъмночервени точки в участъка на кървене на синусите (десен ирис – Д 1,30–1,45 ч.; ляв ирис – Л 10,15–10,55 ч., сектор VII до V).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 150–200 мл хладка отвара от: листа, стрък и цвят *Pulmonaria officinalis* L. – Медуница, листа и цвят *Malva sylvestris* L. – Слез, и корен *Symphytum officinale* Tourn. (L.) – Черен оман, по 50 г от всяка билка. От добре разбърка-

ната смес се взема 4 супени лъжици, поставя се в 500–700 мл вода и се вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и подсладва с 2 супени лъжици чист пчелен мед.

2. През деня вместо вода да се пие хладка отвара от: листа, стрък и цвят *Ocimum basilicum* L. – Босилек, и семена *Trigonella foenum graecum* L. – Гръцки сминдух, по 50 г от всяка билка. От добре разбърканата смес се взема 2 супени лъжици и се поставя в 500–700 мл вода, вари 3–5 минути. След като кисне 30 минути, отварата се прецежда и е готова за пиене.

Външна употреба

1. В подходящ стъклен съд се поставят почти плътно плодовете на *Ecbalium elaterium* A. Rich. – Дива краставица, заливат се с ракия над 40 алк. градуса, престоява на слънце 10–14 дни. Прецежда се. От получената тинктура се капват в ноздрите 3–5 капки 2–4 пъти дневно.

Внимание

Билката е силно отровна!

2. През деня и нощта е желателно да се поставят компреси от пресен квасец с добавени добре счукани семена от *Sinapis alba* L. – Бял синап. Квасецът се приготвя от типово брашно, мая за хляб, кисело мляко и боза. След добро размесване на продуктите сместа се оставя за няколко часа на топло да втаса. От втасалата смес се взема една шепа, прибавя се и 1 чаена лъжичка счукано синапено семе и се премесва отново с брашно до получаването на твърдо тесто. Разстила се кора с дебелина от 1–2 см, поставя се върху бархетно, тензухено или памучно парче с подходящ размер върху областта на носната кухина и синуса. Отгоре се поставя мушама или найлон и се превързва. Престоява няколко часа. След като се махне компресът, мястото да се намаже с чист маслинен зехтин или благ мехлем.

Внимание!

Да не се предозира синапеното семе в квасеца!

Хранителен режим

Леки течни-кашести храни. Повече плодове и зеленчуци – грижливо подбрани и внимателно измити. Желателна е консумацията на *Citrus aurantium* L. – портокал, и *Citrus limon* Burm. – лимон с кората. Да се спре консумацията на месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

Важни добавки

1. При запек – вечер непосредствено преди хранене да се пие 100 мл отвара лист *Cassia angustifolia* Vahlrb. – Майчин лист. За целта 1 супена лъжица от билката се вари 3–5 минути в 300 мл вода, кисне 30 минути. Получената отвара е за 3 приема.

2. Вечер е желателно да се прави „нагривка“ с морска сол върху заболялия синус или носна кухина. Подходящо скрое на и ушита торбичка от вълнен плат (обикновено 10/20 см) се пълни с морска сол – едри кристали. Торбичката се поставя във фурната на печка, върху радиатор или друго подходящо съоръжение при температура от 40–45° C за около 30–60 минути. Целта на процедурата е не да бъде гореща морската сол, а да ѝ се отнеме влагата! Така темперираната и суха торбичка със сол се поставя за 30–60 минути върху болното място.

Внимание!

Процедурата е противопоказна и не се прилага при кръвотечение или открита рана.

Забележка

При болка внимателно да се дозира тинктура от: *Papaver rhaeas* L. – Див мак, или *Corydalis marsalliana* Pers. – Лисичина, за вътрешен прием, или *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле.

С32

Злокачествено новообразоване на ларинкса

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Симптомите на рака на ларинкса са различни в зависимост от местоположението на тумора. При рак над гласните връзки симптомите са: чувство за наличието на чуждо тяло в гърлото, болният сякаш има хращка, която не може да бъде изхвачена; дращене, предизвикващо покашляне, затруднено гълтане. По-късни симптоми са болките в ухото и при преглъщане (дисфагия).

При рак на гласните връзки първият симптом е дрезгавият глас (дисфония). Всяка дисфония, продължаваща повече от един месец, е съмнителна за рак на ларинкса. При прогресиране на заболяването дрезгавият глас се задълбочава, появява се болка.

Най-коварен е ракът под гласните връзки. Той протича най-дълго и без ясно изразени симптоми. Дрезгавият глас се появява по-късно, както и затруднения в дишането. Този симптом обаче говори за много напреднал процес. От друга страна пространството под гласните връзки много трудно може да бъде огледано при преглед, дори от опитен специалист.

Много често болката при преглъщане и дрезгавият глас (падането на гласа) се диагностицират като безобиден фарингит или ларингит. При съмнителните случаи лекарят трябва да предпише или назначи ларингоскопия – оглед на гръкляна с помощта на огледало, като за целта езикът се хваща и изтегля напред. При откриване на съмнителни симптоми се прави биопсия.

Ракът на гърлото (рак на ларинкса) може да се развие във всяка част на ларинкса. Повечето карциноми започват развитието си от гласните връзки. Вътрешните стени на ларинкса са постлани с епителни клетки (сквамозен епител). Развитието на почти всички карциноми започва именно от тези клетки, откъдето идва и наименованието им – сквамозно-клетъчни карциноми.

Ако ракът на ларинкса метастазира, това най-често става към лимфните възли на шията, корена на езика, белите дробове, други части на шията или тялото.

Ирисова диагноза

Черно или тъмно петно върху бял фон наоколо в областта на ларинкса. При кървяща повърхност – червени до тъмочервени точки в участъка на кървене, на ларинкса (десен ирис – Д 2,55–3,05 ч.; ляв ирис – Л 8,55–9,05 ч., сектор VII до VIII).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер (3 пъти дневно) преди хранене болният да приема през устата 150–200 мл топла отвара от: корен *Althaea officinalis* L. – Лечебна ружа, стрък, листа и цвят *Verbascum thapsiforme* Schrad – Лопен, по 100 г от двете и лист *Aristolohia clematitidis* L. – Вълча ябълка, 20 г. От общата смес се взема 2 супени лъжици и в 1 л вода се вари 20–30 минути. Отварата се пие топла, като чай.

2. Сутрин и вечер преди хранене и преди приема на горната отвара се приема тинктура от 50–70 капки пчелен клей с 20–30 мл вода, на 2–3 бавни глътки.

3. Един път дневно в гърлото да се вдихва 1–2 г *Ammonii chloratum* – нишадър.

При загуба на гласа се пие отвара от:

А) Семена *Trigonella foenum graecum* – Сминдух (Камилско сено). 2 чаени лъжички счукано на прах семе се запарва с 1 чаша вряла вода.

Б) Отвара от 50 г семе *Anethum graveolens* L. – Копър, листа и стрък *Urtica dioica* L. – Коприва, и листа *Plantago major* L. – Живовляк, по 100 г. От общата смес се взема 2 супени лъжици и в 1 литър вода вари 10 минути.

За отхрачване е добре да се употребява сместа от счукано семе *Sinapis alba* L. – Бял синап с мед. За целта 3 супени лъжици

мед, предварително врял във водна баня 10 минути, се разбърква добре с 1 супена лъжица счукан синапено семе. От сместа се взема сутрин, на обяд и вечер по 1 чаена лъжичка 10 минути след отварата.

Вместо вода е добре болният да пие следната смес: 2 пресни яйца се разбиват добре с вилица, след това се прибавят 4–5 бучки захар и 100 г вода и отново се разбиват, за да стане сместа като мляко.

Външна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер 5 минути преди хранене и 2 часа след хранене да се прави гаргара с:

А) „Медена вода“ (1 чаена лъжица чист пчелен мед в 300 мл вода ври 5 минути).

Б) Хладка отвара от корен *Althaea officinalis* L. – Лечебна ружа (1 супена лъжица с 300 мл вода ври 10 минути и веднага се прецежда).

Добре е след всяка гаргара да се гълта и по 2–3 супени лъжици от същата отвара.

2. Препоръчва се за през нощта топъл компрес в областта на гърлото от извара или пресечено прясно мляко, който се приготвя по следния начин: около 500 мл прясно домашно мляко се пресича със сока на 2 лимона или 4 супени лъжици натурален оцет. Поставя се на огъня да кипне. Прецежда се през тензук и още топло (не горещо) се налага върху гърлото. След като престои 2–4 часа, се сменя и мястото се намазва с чист маслинен зехтин или благ мехлем.

3. Китка свежи листа и стрък *Artemisia absinthium* L. – Бял пелин, се счуква между два камъка. След това се поставя върху марля, тензук или бархетно парче плат, върху него се посипва 1 супена лъжица нишадър (взет от аптеката). Поставя се върху гърлото, увива се с 3 пласта вестници. Процедурата се прави всеки ден (всяка вечер, за да престои през цялата нощ) в продължение на 40 дни.

Хранителен режим

Както при горните форми на ЗНО.

С33

Злокачествено новообразоване на трахеята

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Причините за това ЗНО са недостатъчно проучени. За настъпването на заболяването имат значение тютюнопушенето, вдишването на дразнещи газове, хроничните възпалителни заболявания на глътката и гърлото. Едни от признаците са: дрезгав, пресипнал глас, без болки. По-късно се явява затруднено гълтане и дишане, понякога с болки, кръвоизливи, бронхит, силно изтощение на организма.

Ирисова диагноза

Черно или тъмно петно върху бял фон наоколо в областта на трахеята. При кървяща повърхност – червени до тъмочервени точки в участъка на кървене, на трахеята (десен ирис – Д 9,30–9,45 ч.; ляв ирис – Л 2,30–2,45 ч., сектор VI до VII).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер 30 минути преди хранене:

А) При кръвохрачене болният да взема от следната смес 1 пресен белтък от кокоше яйце, разбъркан с 1 чаена лъжичка прах от изгоряла вълна (може и непрана), 1/2 чаена лъжичка прах от яйчени черупки и 5–7 зърна бяла дъвка (сакъз), счукаени на ситно.

Б) При липса на кръвоизлив се взема по 1 супена лъжица настойка от чист маслинен зехтин с цвят и стрък *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, цвят, стрък и лист *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, цвят, стрък и листа *Centaurea*

rium umbellatum – Червен кантарион и цвят, стрък и лист *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист.

2. Двадесет минути след хранене:

А) При кръвохрачене болният да изпива по 1 чашка от 75 г отвара от лист *Lappa major* Garth. – Репей, стрък и цвят *Verbena officinalis* L. – Върбинка, и лист *Cotinus coggygria* Scop. – Смарадлика, по 50 г от всяка билка. От тази смес 2 пълни супени лъжици се запарва с 500 г вряща вода и на тих огън се вари 10 минути. Като изстине, се прецежда.

Б) При липса на кръвохрачене, и то най-малко от една седмица, се изпива 1 чашка от 100 г отвара от лист *Plantago major* – Широколистен живовляк, цвят *Calendula officinalis* – Невен, и листа и стрък *Polygonum aviculare* – Обикновена пача трева. От тази смес 2 пълни супени лъжици с прибавка по 1 чашка лъжичка семе *Pimpinella anisum* L. – Анасон, и семе *Linum usitatissimum* L. – Лен, се запарва в 600 г вряща вода и на тих огън се вари 10 минути. Като изстине, се прецежда.

Външна употреба

Вечер преди лягане в областта на гръдната кост се налага отпред и отзад с топла лапа от *Allium* сера – Кромид лук (печен), поръсен с по 1 супена лъжица рафинирана сира и 2–3 супени лъжици царевично брашно, всичко това добре разбъркано. Отгоре се поставят вестник и фланелен пояс. Държи се до сутринта.

Хранителен режим

Вегетарианска, млечно-растителна или обикновена храна. Люто, алкохол и тютюн – не! Преди обяд и на вечеря болният да изяде като предястие по 1–2 глави *Allium* сера – Кромид лук (печен), без захар и без хляб. На вечеря: кисело мляко, зеленчукови пюрета, тестени храни и компоти с малко хляб, като всеки залък се дъвче, докато стане на водниста каша в устата.

III.2. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на дихателните органи – бронхите и белия дроб (С34)

Билки за лечение на ЗНО (С34)

Обща употреба

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен
Ajuga reptans L. – Пълзящ горещник (Пълзящо срещниче)
Ajuga chamaepitys Schreb. – Горещник (Срещниче)
Aloe arborescens Mill. – Алое
Antennaria dioica Gartn. – Бял смин (Витошки еделвайс)
Arum maculatum L. – Змиярник
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Capsella bursa-pastoris Med. – Овчарска торбичка
Carduus acanthoides L. – Обикновен бодил
 (Късодръжков магарешки бодил)
Claviceps purpurea Fr. – Мораво рогче
Chenopodium album L. – Бяла лобода
Cynoglossum officinale L. – Лечебна наумка
Drosera rotundifolia L. – Росянка
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Glechoma hederacea L. – Самобайка
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Malva sylvestris L. – Слез
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион
Petroselinum sativum Hoffm. – Магданоз
Physalis alkekengi L. – Мехунка

Plantago lanceolata L. – Ланцетолистен живовляк
Polygonum bistorta L. – Кървавиче
Potentilla tormentilla Schrank. – Планински очиболец
Prunella vulgaris L. – Обикновена прищница
Prunus spinosa L. – Трънка
Pulmonaria officinalis L. – Медуница
Punica granatum L. – Нар
Pinus sylvestris – Бял бор
Quercus pedunculata Ehrh. – Летен дъб
Cotinus coggygria Scop. (*Rhus cotinus* L.) – Сврадика
Robinia pseudoacacia L. – Акация
Rosa canina L. – Обикновена шипка
Rosa damascena Mill. var. *trigintipetala* Dick. – Казанлъшка роза
Rosmarinus officinalis L. – Розмарин
Rubus idaeus L. – Малина
Salvia glutinosa L. – Жълта какула
Salvia officinalis L. – Градински чай
Sambucus ebulus L. – Тревист бърз
Sambucus nigra L. – Черен бърз
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка
Saxifraga bulbifera L. – Луковична каменоломка
Scolopendrium vulgare L. – Волски език
Solidago virga aurea L. – Енчец
Symphytum officinale L. – Черен оман
Teucrium chamaedrys L. – Обикновено подбиче
Thalictrum aquilegifolium L. – Кандилколистно обичниче
Thymus serpyllum L. – Мащерка (Бабина душица)
Trigonella foenum graecum L. – Сминдух
Heleborus odorus W. et Kit. – Кукуряк
Urtica urens L. – Гръзка коприва
Vaccinium vitis idaea L. – Червена боровинка
Veronica officinalis L. – Великденче
Viscum album L. – Бял имел
Fragaria vesca L. – Горска ягода

Помощни натурални продукти

Мед и пчелни продукти
Allium cepa – Кромид лук
Beta vulgaris L. – Червено цвекло
Solanum tuberosum L. – Картоф
Zingiber officinale Roscoe. – Исиот (Имбир)

Задължителна употреба

Arum maculatum L. – Змиярник
Claviceps purpurea Fr. – Морава рогче
Equisetum arvense L. – Хвош
Plantago lanceolata L. – Ланцетолистен живовляк
Potentilla tormentilla Schrank. – Планински очиболец
Punica granatum L. – Нар
Pinus sylvestris – Бял бор
Quercus pedunculata Ehrh. – Летен дъб
Robinia pseudoacacia L. – Акация
Rosa damascena Mill. var. *trigintipetala* Dick. – Казанлъшка роза
Sambucus ebulus L. – Тревист бърз
Sambucus nigra L. – Черен бърз
Symphytum officinale L. – Черен оман
Heleborus odorus W. et Kit. – Кукуряк

C34

Злокачествено новообразувание на бронхите и белия дроб

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Ракът на белия дроб представлява неконтролируем растеж на абнормни клетки в единия или и двата бели дроба. Докато нормалните белодробни клетки се делят и развиват в нормална тъкан, тези изменени клетки растат по-бързо и никога не оформят здрава белодробна тъкан. Вместо това те образуват „бучки/купчинки“ (тумори), които по-нататък разрушат белия дроб и пречат на нормалната му функция.

Ракът на белия дроб е главна причина за смърт както при мъжете, така и при жените. Хората, които умират от рак на белия дроб са повече, отколкото починалите от рак на дебелото черво, на гърдата и на простатата, взети заедно.

Нормалните клетки се променят в ракови, когато са изложени на влиянието на „канцерогени“ (вещества, които причиняват рак). Те взаимодействат с различни структури от клетъчната ДНК и причиняват изменения, каращи клетките да мутират.

В 80% ракът на белия дроб е в резултат на тютюнопушене. В цигарения дим има повече от 2000 известни канцерогенни химикали. Колкото по-често и повече пушите, толкова рискът от развитие на рак на белия дроб става по-голям.

Ако откажете цигарите, рискът намалява, тъй като изменените клетки се заместват от здрава белодробна тъкан. След около десет години рискът намалява с 1/3 до 1/2 в сравнение с този при пушачите. Освен това, отказът от тютюнопушене намалява в значителна степен вероятността от други, доказано свързани с този вреден навик болести – например сърдечно-съдови заболявания, емфизем и хроничен бронхит.

Обикновено симптомите за ЗНО настъпват късно – промяна на гласа, постоянна кашлица, хракчи с примес на кръвни жилки или болка в гърдите, чести бронхити и пневмонии.

Ирисова диагноза

Черна точка или тъмно петно в засегнатата област от белите дробове с бял пламък наоколо (десен ирис – Д 9,00–10,00 ч. и ляв ирис – Л 2,00–3,00 ч., между очни кръгови сектори VI и VIII).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин на гладно, веднага след ставане от сън, и вечер – непосредствено преди лягане, да се взема „розов мед“ 1 чаена (супена) лъжица (за приготвянето вж. забележката).

2. Сутрин и вечер преди приемането на отварите или сиропите да се взема тинктура от *Arum maculatum* L. – Змиярник, или *Heleborus odortus* W. et Kit. – Кукурмяк, по 30 капки, дозирани в чаена лъжичка. Тинктурата се поставя под езика за 1 минута, след което останалото количество се преглъща.

3. Сутрин, на обяд и вечер 5–10 минути преди хранене болният да взема по избор едно от средствата:

Вариант I

1 супена лъжица сироп от *Aloe arborescens* L. – Алое, 200 г зелени листа, махат се бодлите им, смилат се на каша и се смесват с по 50 г от корените на *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, *Carduus acanthoides* L. – Магарешки трън, и *Sambucus ebulus* L. – Тревист бъз, нарязани на ситно. Прибавят се 2,5 л чисто натурално червено вино и 2 кг чист пчелен мед и на водна баня се варят 1 час. Като сместа изстине, се прецежда през тънка кърпа и се държи на студено, за да не вкисне.

Вариант II

Смесват се лист и цвят *Sambucus nigra* L. – Черен бъз, лист *Symphytum officinale* L. – Черен оман, и стрък и цвят *Veronica officinalis* L. – Великденче, по 50 г от всяка. 4 супени лъжици

от тази смес се слага да заври в 700 мл студена вода. Вари се на тих огън в закрит съд 3 минути, прецежда се след 30 минути. Изпива се 150–200 мл тази отвара.

Важна добавка

При силна кашлица се взема 1 супена лъжица сироп против кашлица, приготвен по следния начин. 50 г надземна част *Polygonum aviculare* L. – Обикновена пача трева, се запарва с 500 мл вряща вода и на тих огън се вари 20 минути, прецежда се и се засилва с 50 г чисто смляно сурово кафе и 100 г небетшекер или горена захар и вари още 5 минути.

20 минути (или 5–10 минути след храна) след приема на едно от тези средства се изпива 1 чашка от 150 г отвара от цвят *Robinia pseudoacacia* L. – Акация, лист и цвят *Scolopendrium vulgare* L. – Волски език, и цвят и стрък *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, по 50 г от всяка. 2 супени лъжици от тази смес се сипва в 500 мл студена вода; на тих огън се вари в закрит съд 3 минути, като изстине се прецежда. Пие се подкиселена с лимон на вкус.

Външна употреба

1. Вечер, за през нощта, гръдният кош (отпред и отзад) се налага с 2 торбички от тензук, на всяка една ушити по 3–4 хоризонтални джоба, за да лежи лапата равномерно върху гръдния кош, напълнени първата вечер с:

Вариант I

Прясна топла лапа от *Allium сера* L. – Кромид лук (печен), обелен, нарязан на ситно, полуизстискан и засилен с 1 чаена лъжичка нишадър и 0,5 чаена лъжичка камфор на прах, накрая поръсена с 2–3 супени лъжици царевично брашно (за отнемане на излишната влага от лапата)

Вариант II

Топла лапа от пресен селски хлебен квасец (забъркан преди 4 часа), засилен за всяко място с по 10–20 супени лъжици плод *Aesculus hippocastanum* L. – Конски кестен, настърган с ко-

рите (а при липса на кестени се използва същото количество пресни корени от *Sambucus ebulus* L. – Тревист бъз, нарязани на ситно и счукани в дървен хапан на кашица.

Важна добавка

При кръвоизлив от устата, носа или ануса болният веднага да легне и да взема:

Вариант I

1–3 пъти на ден преди хранене по 1 белтък от прясно кокоше яйце, разбъркан с 1 чаена лъжичка пепел от изгорена вълна (може и непрана) и 5–7 зърна счукана бяла дъвка.

Вариант II

На всеки 1–2 часа с дадените билки да пие 100 мл отвара от надземна част и корен *Capsella bursa-pastoris* L. (Med.) – Овчарска торбичка, 3 супени лъжици от сместа се запарва с 700 мл вряща вода; вари се 10 минути и като изстине, се прецежда.

Хранителен режим

Болният не бива да употребява месна храна, риба, люто, кисело и солено и да отбягва сухата храна (сухоужбина), спиртните напитки, тютюна, свинската мас и по-топла от 36°С храна. Да се храни с вегетарианска храна с повече черен тричав хляб: ръжен, овесен, ечемичен или пшеничен, но леко препечен. Храната да се готви с чисто масло. Яйца и мляко в сладкиши може да се ползват. Киселото мляко е полезно, но да се консумира прясно, т.е. още първия ден на подквасването му. Болният трябва да се храни бавно, като дъвче добре всеки залък. Основната храна трябва да се състои от супи, пюре, ориз, *Solanum tuberosum* L. – Картоф, спанак, хляб, поръсен с изсушени стръкове и листа на *Zingiber officinale* Roscoe. – Исиот. Обикновената готварска сол да се замени с каменна. Преди закуска, обяд и вечеря като предястие болният може да изяжда 1–2 глави *Allium сера* – Кромид лук (печен). След закуска, обяд и вечеря да взема по 1 чаена лъжичка от следната смес: пудра захар, сода бикарбонат, леноно брашно и прах от изгорено до

черно картоф – по 50 г, и 20 г рафинирана сяра (от аптеката). След това да изпива 1 чашка от 50 г или сок от *Beta vulgaris* L. – Червено цвекло, засилен със сока на 1 ябълка и 1 чаена лъжичка лимонов сок, или неподсладена лимонада от портокали, айрян от прясно кисело мляко (желателно козе или овче), или пък белтъчна вода, приготвена от 1–3 белтъка от пресни кокоши яйца, разбити с малко топла вода и кафява мляна захар.

Забележки

1. Приготвяне на „розов мед“ за лечение на ЗНО на органите от дихателната система, вкл. и ЗНО – бронхити и бял дроб: 1 кг чист пчелен мед от пролетни цветя се подгръва до температура около 40–45°С. Към него с разбъркване се прибавя 2–3 г розов конкрет (1–2 г розов абсолюти или 1–2 капки розово масло), предварително разтворен в 50–100 мл спирт или силна над 40 алк. градуса ракия.

2. При температура приетите отвари да се засилват с:

Вариант I. Прах от 1 г от следната смес: индийско орехче, нишадър на прах и лимонтузу по равни части;

Вариант II. 1–2 г хининови кори, счукани на прах;

Вариант III. Компот, сироп или сок от малина, къпина или арония.

3. При всички видове ЗНО на дихателните органи и гръдния кош само при отсъствие на какъвто и да е по вид кръвотечение да се правят 1–2 пъти през деня инхалации. В подходящ по-широк съд се налива 1–1,5 л вода, поставя се да заври, след което се сменя от огъня и се добавят десетина капки от етеричното масло на един от следните билкови продукти: *Thymus serpyllum* L. – Мащерка (Бабина душица); *Salvia officinalis* L. – Градински чай; *Rosmarinus officinalis* L. – Розмарин; *Matricaria chamomilla* L. – Лайкучка, или *Pinus sylvestris* – Бор, борови връхчета. (При липса на етерично масло да се сложи във врящата вода една шепа от посочените по-горе билки). Главата на болния се покрива с плътна кърпа над парите на билката и се правят внимателни и дълбоки вдишвания за 10–15 минути.

C37

Злокачествено новообразование на тимуса

Диагностика

За диагностика на ЗНО на тимуса вж. Лечение и диагностика на ЗНО на щитовидната и други ендокринни жлези (C73–C75).

Лечение

За лечение на ЗНО на тимуса вж. Лечение и диагностика на ЗНО на щитовидната и други ендокринни жлези (C73–C75).

III.3. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на дихателните органи и гръдния кош – сърце, медиастум и плевра (C38)¹

Билки за лечение на ЗНО(C38)

Обща употреба

Adonis vernalis L. – Горицвет
Allium sativum L. – Чесън
Arenaria serpyllifolia L. – Полегнала пещъчка
Asparagus officinalis L. – Медицинска зайча сянка
Asperula odorata L. – Лазаркия
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Crataegus monogyna Jasg. – Червен глог
Dianthus sp. div. L. – Див карамфил
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Erysimum diffusum Ehrh. – Боянка
Inula helenium L. – Бял оман
Helleborus odoratus W.K. – Кукуряк
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Levisticum officinale Koch. – Селим
Malva sylvestris L. – Слез

Melisa officinalis L. – Обикновена маточина
Mentha piperita L. – Мента
Nerium oleander L. – Зокум (Олеандър)
Papaver rhoeas L. – Див мак
Peucedanum arenarium Walldts. et Kits. –
 Пясъчна самодивска трева
Populus nigra L. – Черна топола
Populus tremula L. – Трепетлика
Potentilla alba L. – Бял очиболец
Phaseolus vulgaris L. – Боб (Фасул)
Rosmarinus officinalis L. – Розмарин
Rumex palustris Sm. – Блатен лапад
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай (Какула)
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара
Urtica urens L. – Гръзка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана
Vinica minor L. – Зимзелен
Xeranthemum annuum L. – Обикновено безсмъртниче

Задължителна употреба

Adonis vernalis L. – Горицвет
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Helleborus odoratus W.K. – Кукуряк
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Levisticum officinale Koch. – Селим
Peucedanum arenarium Walldts. et Kits. –
 Пясъчна самодивска трева
Potentilla alba L. – Бял очиболец
Ruta graveolens L. – Седефче
Valeriana officinalis L. – Валериана

¹ В медицинската научна българска литература, по-точно в книгата на Черноземски, Иван, проф. д-р; Страшимир Каранов, проф. д-р; Здравка Валерианова, доц. д-р „Диагностика, лечение и проследяване на болните със злокачествени новообразувания“, изд. „Авис-24“ – ООД, С., 2009, не е дискутиран въпросът със ЗНО на сърцето и медиастума, тъй като този вид ЗНО са много рядко срещани. Но тук ние ще направим това с лечебните методи на българската народна медицина, като същевременно трябва да подскажем нещо: най-малко боледуват от ЗНО тези органи и системи, които успешно се справят сами със злокачествените образувания.

С38

Злокачествено новообразоване на сърцето, медиастинума и плеврата

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Според съвременните научни свещения и натрупани данни заболяването „рак на сърцето“ не съществува или е „нещо изключително рядко“.

Заболяването може да протича с години безсимптомно. В крайните стадии на заболяването се проявяват симптомите като при белодробните ЗНО: затруднено дишане, задух, събиране на тъканна течност в крайниците и т.н.

Ирисова диагноза

Забелязва се като черна точка върху бял фон в участък от сърцето, където се намира ЗНО (десен ирис – няма знак, ляв ирис – А 2,00–3,15 ч., между сектори III и VI).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин и вечер, преди приема на отварите, да се вземат по 20–30 капки тинктура от една от билките: *Digitalis purpurea* L. – Червен напръстник, или *Convallaria majalis* L. – Момина сълза, или *Nerium oleander* L. – Зокум.

2. Сутрин, на обяд и вечер, 5–10 минути преди хранене, да се изпива по 100–200 мл отвара от: надземната част на *Xeranthemum annuum* L. – Безсмъртниче, надземната част *Arenaria serpyllifolia* L. – Полегнала песъчарка, и листа, стрък и цвят *Digitalis purpurea* L. – Червен напръстник, по 50 г от всяка билка. От добре размесената билкова смес се взема 3 супени лъжици, поставя се в 500–700 мл вода, ври 3 минути, кисне 30 минути. Прецежда се.

3. След хранене 3 пъти дневно да се изпива 100–150 мл отвара от листа, стрък и цвят от *Leonurus cardiaca* L. – Дяволска уста, и листа, стрък и цвят от *Ruta graveolens* L. – Седефче; 2 супени лъжици от билковата смес се залива с 300–500 мл вряща вода, кисне 30 минути.

Външна употреба

Внимание

Не се препоръчват никакви форми на компреси или лапи в областта на сърцето!

Забележка

При набиране на течност в плевралните кухини вместо вода да се приема отвара от стрък и цвят *Galium verum* L. – Еньовче или листа, стрък и цвят от *Satureja hortensis* L. – Градинска чубрица; 1 шепа = 4 супени лъжици от билката, се поставят в 1–1,5 л вода, ври 3–5 минути, кисне 30 минути.

Хранителен режим

Както при другите форми на ЗНО.

C38a ¹	Злокачествено новообразувание на медиастума и плеврата
-------------------	--

Билки за лечение

Обща употреба

Arum maculatum L. – Змийски лапад (Змиярник)
Brassica nigra Koch. – Черен синап
Bryonia alba L. – Бяла дива тиква
Galium verum L. – Еньовче
Helleborus odoratus W.K. – Кукуряк
Nasturtium officinale R.Br. – Поточарка
Piper nigrum L. – Чер пипер
Pulmonaria officinalis L. – Медуница
Scolopendrium vulgare L. – Волски език
Sisymbrium officinale (L.) Scop. – Лечебна мъдрица (Раноцелебник)
Tamus communis L. – Брей
Tussilago farfara L. – Подбел
Veronica officinalis L. – Великденче

Задължителна употреба

Arum maculatum L. – Змийски лапад (Змиярник)
Brassica nigra Koch. – Черен синап
Bryonia alba L. – Бяла дива тиква
Galium verum L. – Еньовче
Helleborus odoratus W.K. – Кукуряк
Sisymbrium officinale (L.) Scop. – Лечебна мъдрица (Раноцелебник)
Tamus communis L. – Брей
Tussilago farfara L. – Подбел

¹ Въведената класификация C38a е на автора, но може да се включи в МКБ-10.

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

ЗНО на серозните обвивки (медиастум, плевра) на телесните кухини са обединени с едно название – мезотелиоми. Те биват доброкачествени и злокачествени. Най-често ЗНО се наблюдават в плеврата, по-рядко в перитонеума, перикарда и tunica vaginalis testis. От мезотелните обвивки възникват епителни и мезенхимни тумори.

Медиастум – средната част на гръдната кухина, в която се разполага сърцето, тимусът, хранопроводът и др.

Плевра – серозна обвивка на телесна кухина (бял дроб).

Ирисова диагноза

В областта на медиастума като една или няколко черни точки с бял ореол около нея (десен ирис – Δ 8,20–8,40 ч. и ляв ирис – Δ 3,20–3,40 ч., между сектор VI и VIII).

В областта на плеврата като една или няколко черни точки с бял ореол около нея (десен ирис – Δ 9,00–10,00 ч., ляв ирис – Δ 2,00–3,00 ч., между сектор VII и IX – обхваща знака на ляв и десен дял на бял дроб).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин и вечер преди приема на отварите да се взема по 20–30 капки тинктура от *Bryonia alba* L. – Бяла дива тиква, или *Helleborus odoratus* W.K. – Кукуряк.

2. Сутрин, на обяд и вечер, 5–10 минути преди хранене, да се изпива по 100–200 мл отвара от: лист *Tussilago farfara* L. – Подбел, стрък, лист и цвят *Pulmonaria officinalis* L. – Медуница, по 50 г от двете, и стрък и цвят *Brassica nigra* Koch. – Черен синап по 20 г. От добре размесената билкова смес се взема 3 супени лъжици, поставя се в 500–700 мл вода, вари 3 минути, кисне 30 минути. Прецежда се.

3. След хранене 3 пъти дневно да се изпива 50–100 мл отвара от лист *Arum maculatum* L. – Змийски лапад, в хомеопатични дози: 1 кафеена лъжичка = ½ чаена лъжица от билката се залива с 300–500 мл вряща вода, кисне 30 минути.

Забележка

При набиране на течност в плевралните кухини вместо вода да се приема отвара от надземната част на *Galium verum* L. – Еньовче, 1 шепа = 4 супени лъжици от билката се вари в 1–1,5 л вода, ври 3–5 минути, кисне 30 минути.

Външна употреба

Лапи за налагане със счукано на ситно семе от *Brassica nigra* Koch. – Черен синап, 2 супени лъжици счукано синапено семе се омесват с 9–10 супени лъжици бяло пшенично брашно, размесват се с вода до получаване гъстотата на боза. Сместа се засилва с 2 супени лъжици чист винен оцет. В нея се потапя бархетно, памучно или ленено парче с подходящ размер, което се поставя в областта на гръдния кош (в областта на сърцето – не!). Престоява 1–3 часа, като се проверява през 15–20 минути да не се зачерви кожата под лапата. След снемане кожата да се намаже с благ мехлем или зехтин.

Хранителен режим

Както при ЗНО на храносмилателните органи.

III.4. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) с други и неточно определени локализации на дихателните органи и гръдния кош (С39)

С39	Злокачествено новообразование с други и неточно определени локализации на дихателните органи и гръдния кош
-----	--

Диагностика

Ирисова диагноза

Да се търси характерният знак върху съответния участък на ириса: тъмна точка, тъмно петно или тъмен знак с бял пламък, върху бял фон или бели лъчи (десен ирис – Д 9,00–10,00 ч., ляв ирис – Л 2,00–3,00 ч., между очни кръгови сектор VI и VIII).

Лечение

Вж. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на дихателните органи – бронхите и бял дроб С34 (с. 99).

**IV. Лечение и диагностика на злокачествени
новообразувания (ЗНО) на костите и ставните
хрущяли (C40–C41)**

Десета ревизия на Международната класификация на болестите МКБ-10	
(C40–C41)	Злокачествени новообразувания на костите и ставните хрущяли
C40	Злокачествено новообразование на костите и ставните хрущяли на крайниците
C41	Злокачествено новообразование на костите и ставните хрущяли с други и неуточнени локализации

Билки за лечение на ЗНО (C40–C41)

Обща употреба

Acanthus longifolius Host. – Страшниче
Aloe arborescens Mill. – Алое
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче (Цариче)
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Allium sativum L. – Чесън
Allium cepa L. – Кромид лук
Artemisia absintium L. – Бял пелин (Обикновен пелин)
Calendula officinalis L. – Невен
Centaurea stoebe L. – Метличина
Centaureum umbellatum Pers. – Червен кантарион
Cetraria islandica L. – Исландски лишей
Clematis vitalba L. – Повет
Equisetum arvense L. – Хвощ
Galium album L. – Бяло еньовче
Galeopsis ladanum L. – Бударица
Geranium macrorrhizum L. – Обикновен здравец
Geum urbanum L. – Градско омайниче (Зайча стъпка)
Galium verum L. – Еньовче
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион
Juniperus communis L. – Хвойна
Juglans regia L. – Обикновен орех
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Malva sylvestris L. – Слез
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Plantago major L. – Голям живовляк
Quercus pedunculata Ehrh. – Дъб
Rubia tinctorum L. – Брош
Salvia officinalis L. – Градински чай (Какула)
Scolopendrium vulgare L. – Волски език

Symphytum officinale L. – Черен оман
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче
Thymus serpyllum L. – Мащерка (Бабина душица)
Urtica dioica L. – Коприва

Задължителна употреба

Acanthus longifolius Host. – Страшниче
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче (Цариче)
Artemisia absintium L. – Бял пелин (Обикновен пелин)
Calendula officinalis L. – Невен
Clematis vitalba L. – Повет
Equisetum arvense L. – Хвощ
Malva sylvestris L. – Слез
Symphytum officinale L. – Черен оман

Помощни натурални продукти

Пчелен мед във възрастна пита (далак)

C40

Злокачествено новообразувание на костите и ставните хрущали на крайниците

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Злокачествени тумори на костите се наричат *остеосаркоми*. Причините за развитието им не са добре изяснени. Злокачествеността се изразява в бурен растеж на тумора, проникване в меките тъкани около костта и ранно метастазиране (разпространяване) в други органи (бели дробове, черен дроб и други).

Остеосаркомът се развива обикновено в млада възраст. Най-честата локализация е в костите около коляното, рамото и тазовата област. Той нараства много бързо и обикновено до осмия месец метастазира. Туморът се напипва като подутина с твърда плътност и причинява силна болка, причиняваща накуцване.

Хондросарком [злокачествен тумор от хрущялните клетки, който се развива в ставите] се наблюдава най-често в тазовите кости и в областта на коляното. Той причинява болка, която се усилва нощем.

Гигантоклетъчният костен тумор се развива в областта на коленната и раменната област. Главни признаци за наличието му са болка, твърда подутина и фрактура и при най-леката травма.

Сарком на Юинг [злокачествен тумор на костите, който засяга децата и младите хора] се развива в детска и юношеска възраст. Той представлява тумор на костния мозък и засяга главно таза и дългите кости. Главни признаци на болестта са болка, усилваща се нощем, повишаване на температурата, анемия, левкоцитоза. Туморът метастазира в белите дробове и в други кости (череп, гръбначен стълб, ребра).

Ирисова диагноза

Търси се знак от вида на една или няколко тъмни точки с бяла ивица около нея в съответното ирисово поле:

1) За долен десен и ляв крайник (десен ирис – Д 6,00 ч., ляв ирис – Л 6,00 ч., между сектор V и IX).

2) За горен десен и ляв крайник (десен ирис – Д 8,00–8,10 ч., ляв ирис – Л 3,50–4,00 ч., между сектор V и IX).

3) За гръден кош (десен ирис – Д 8,20–8,40 ч., ляв ирис – Л 3,20–3,40 ч., между сектор IV и VIII).

4) За гръбначен стълб (десен ирис – Д 3,10–4,0 ч., ляв ирис – Л 8,00–8,50 ч., между сектор III и IX).

5) За таз (десен ирис – Д 7,00–7,30 ч., Ляв ирис – Л 3,30–4,00 ч., между сектор IV и III).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от: стрък, лист и цвят *Clemastin vitalba* L. – Повет – прясно набраното растение!

Начин на приготвяне на тинктурата. Свежо набраните стръкове, листа и цвят на дрогата се счукват в подходящ дървен съд, поставят се в стъклен съд и се заливат с ракия или спирт с алкохолен градус минимум 40°. В съда тинктурата престоява от 14 до 21 дни, прецежда се и е готова за употреба. Съотношението дрога:разтворител е минимум 1:5.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от корен *Symphytum officinale* L. – Черен оман.

3. Вместо вода да пие отвара от *Equisetum arvense* L. – Хвощ.

Външна употреба

Подутините да се налагат с отвара от цвят *Calendula officinalis* L. – Невен, или лист *Plantago major* L. – Голям живовляк.

Начин на приготвяне на компреса. Памучна кърпа се намокря с отварата от определената билка. Поставя се върху мястото на отока или поражението от ЗНО. Върху нея може да се постави още една кърпа. С компреса се престоява не по-малко от 2 часа.

Хранителен режим

Както при ЗНО на стомаха.

Задължително: Всеки ден да се изяжда 20–50 г пчелен мед с восъчна пита (далак).

C41	Злокачествено новообразоване на костите и ставните хрущяли с други и неуточнени локализации
-----	--

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Вж. дадената диагностика за C40.

Ирисова диагноза

Да се търси характерният знак върху съответния участък на ириса: тъмна точка, тъмно петно или тъмен знак с бял пламък върху бял фон или бели лъчи.

Лечение

Вж. даденото лечение за C40.

V. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на кожата (C43–C44)

Десета ревизия на Международната класификация на болестите
МКБ-10

(C43–C44)	Злокачествени новообразувания на кожата
C43	Злокачествен меланом на кожата
C44	Други злокачествени новообразувания на кожата

Билки за лечение на ЗНО (C43–C44)

Обща употреба

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Polygonum bistorta L. – Кървавиче
Alsine setacea Thuill. – Мундарлива трева
Artemisia cina Berg. – Глистна трева
Aspidium lophchitis L. (= *Polystichum lonchitis* Roth.) –
 Копиевиден многоредник
Asperula odorata L. – Същинска лазаркиня
Betula alba L. – Бреза
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Carlina acanthifolia All. – Решетка
Carthamus lanatus L. – Аспурт
Carduus acanthoides L. – Късодръжков магарешки бодил
Centaureum umbellatum Pers. – Червен кантарион
Chenopodium vulvaria L. – Струпейче
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Chenopodium album L. – Бяла лобода
Citrus limon Burm. – Лимон
Cichorium intybus L. – Синя жлъчка
Conium maculatum L. – Бучиниш
Cucumis sativus L. – Краставица
Cucurbita lagenaria L. – Кратуна
Cuscuta europaea L. – Кукувича прежде
Cynoglossum officinale L. – Лечебна наумка
Daucus carota L. – Морков
Dictamnus albus L. – Росен
Dipsacus silvester L. – Лугачка
Drosera rotundifolia L. – Росянка
Euphorbia cyparissias L. – Млечка
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче
Fragaria vesca L. – Ягода

Fumaria officinalis L. – Росопас
Galium album L. – Бяло еньовче
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Gentiana lutea L. var. *Symphuandra* – Жълта тинтява
Glechoma hederacea L. – Самобайка
Hedera helix L. – Бръшлян
Helianthus tuberosus L. – Земна ябълка (Гулия)
Herniaria L. – Изсипливче
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех
Juniperus communis L. – Хвойна
Lamium album L. – Бяла мъртва коприва
Lappa major Garth. – Репей
Lepidium rudemale L. – Горуха
Linaria vulgaris Mill. – Луличка
Lychnis flos-cuculi L. – Рунянка
Mandragora officinarum – Старо биле
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Nephrodium filix mas Rich. – Противоглистна папрат
Ononis spinosa L. – Гръмотрън
Onopordon acanthium L. – Оноподрум жълтеникав
 (Магарешки бодил)
Origanum vulgare L. – Риган
Paliurus acullatus Lam. – Драка
Petroselinum sativum Hoffm. – Магданоз
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Plantago lanceolata L. – Ланцетолистен живовляк
Plantago major L. – Голям живовляк
Prunus laurocerasus L. – Лавровишня
Pteridium aquilinum Gled. – Орлова папрат
Ranunculus acer L. – Обикновено лютиче
Ranunculus ficaria L. – Жълтурче
Rhamnus frangula L. – Зърнастеч
Rhus cotinus L. (= *Cotinus coggygia* Scop.) – Смарадлика

Rorippa officinalis L. – Пореч
Rosmarinus officinale L. – Розмарин
Rumex acetosa L. – Киселец
Rumex patientia L. – Градински лапад
Salix L. – Върба
Salvia officinalis L. – Какула (Градински чай)
Salvia pratensis L. – Ливадноа какула
Sambucus ebulus L. – Тревист бърз
Sambucus nigra L. – Черен бърз
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Sarsaparilae L. – Сарсапарила
Sedum album L. – Тлъстига (Бяло прозорче)
Sempervivum schechani Schott. – Дебелец
Smilax excelsa L. – Скрипка
Solanum dulcamara L. – Кучешко грозде
Spinacia oleracea L. – Спанак
Spiraea ulmaria L. – Блатен тъжник
Succisa pratensis Mch. – Синьоглавче
Symphytum officinale L. – Черен оман
Taraxacum officinalis Web. – Глухарче
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче
Thuja orientalis L. – Източна туя
Tilia argentea Desf. – Липа
Tribulus terrestris L. – Бабини зърби (Трабузан)
Typha latifolia L. – Папур
Humulus lupulus L. – Хмел
Ulmus campestris L. – Полски бряст
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Verbena officinalis L. – Върбинка
Veronica officinalis L. – Великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга
Vitis vinifera L. – Лоза

Задължителна употреба

Artemisia cina Berg. – Глистна трева
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Carduus acanthoides L. – Късърдръжков магарешки бодил
Carlina acanthifolia All. – Решетка
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Citrus limon Burm. – Лимон
Conium maculatum L. – Бучиниш
Cucumis sativus L. – Краставица
Cucurbita lagenaria L. – Кратуна
Drosera rotundifolia L. – Росиянка
Euphorbia cyparissias L. – Млечка
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче
Lychnis flos-cuculi L. – Рунянка
Mandragora officinarum – Старо биле
Onopordon acanthium L. – Оноподрум жълтеникав
 (Магарешки бодил)
Petroselinum sativum Hoffm. – Магданоз
Sempervivum schechani Schott. – Дебелец
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Външно: за налагане, компреси и промивки

Mandragora officinarum – Старо биле
 Боров катран
 Сяра
 Стипца
 Лимон
 Чист маслинен зехтин
 Натурално вино
 Натурален пчелен мед и пчелни продукти

C43

Злокачествен меланом на кожата

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Малигненият (злокачествен) меланом е тумор, който произхожда от меланоцитите (клетките, произвеждащи пигментна меланин, който определя цвета на кожата, косата и очите). Меланомът е един от най-злокачествените тумори, което се обуславя и от ранното му метастазиране. От болестта се засягат лица в млада възраст, по рядко – в напреднала възраст, и по изключение – в детска възраст. Причините за възникване на злокачествения меланом не са достатъчно известни. От значение са наследствеността, ултравиолетови облъчвания, хормонални проблеми и особено хроничното дразнене на пигментираните бемки.

Клинична картина

Измененията започват с пигментни бемки, пигментни и непигментни изменения на кожата, настъпили след раждане или върху непроменена кожа. При възникване на меланома малигнум върху променената кожа се развива силно увеличение на обема на образуването, което потъмнява до мастилено-черно и се уголемява. Впоследствие туморът започва да кърви и се покрива с корички. Когато измененията започнат върху непроменена кожа, те са с формата на брадавица, която постепенно нараства, потъмнява и добива вид на типичен тумор. Около туморът се появява червен възпалителен вал. Понякога туморът се разявява и се образува трудно зарастваща язва. Изключително рядко туморът е непигментиран.

Лечението е оперативно и предвижда отстраняване на туморната тъкан и засегнатата околна тъкан заедно с регионарните лимфни възли. В по-напреднал стадий се извършва и разширена оперативна интервенция. Консервативното лечение се провежда с противотуморни лекарства. Цялостното лечение се извършва под ръководството на онколози. В напреднал стадий прогнозата е лоша.

Ирисова диагностика

Търси се знак от вида на черна точка, с бяло облаче около нея (десен ирис – Д – целият външен кръгов пояс IX от 360°, ляв ирис – Л – целият външен кръгов сектор IX от 360°).

Забележка

Кожните болести, вкл. ЗНО, са слабозастъпени от природата в кожното поле (кожно поле в ириса – най-външната окръжност, вече допирателна до склерата), на ириса. По всяка вероятност самите ЗНО и ДНО върху кожата са с достатъчно ясен знак.

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от: прясно набрано *Chelidonium majus* L. – Змийско мляко
2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от стрък и цвят *Betonica officinalis* L. (*Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, и цвят *Calendula officinalis* L. – Невен.
3. Вместо вода да пие отвара от стрък *Lychnis flos-cuculi* L. – Рунянка или лист и цвят *Viola odorata* L. – Миризлива темелуга.

Външна употреба

Вариант I. Когато няма кървене:

Да се намазва засегнатият участък с мехлем от боров катран, сяра и стипца (нишадър). Или компрес от *Lychnis flos-cuculi* L. – Рунянка, или компрес от *Oporordon acanthium* L. – Магарешки бодил.

Вариант II. При кървене:

Да се посипе засегнатият участък с хума (лечебна пръст), смесена със сяра, боракс и стипца (нишадър).

Хранителен режим

Както при ЗНО на стомаха.

C44	Други злокачествени новообразувания на кожата
------------	--

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Вж. C43.

Ирисова диагноза

Вж. по-горе диагнозата и забележката към нея при C43.

Лечение

Вж. лечението на Злокачествен меланом на кожата C43.

VI. Лечение на злокачествени новообразувания (ЗНО) на мезотелиалната и меките тъкани (C45–C49)

Десета ревизия на Международната класификация на болестите МКБ-10

(C45–C49)	Злокачествени новообразувания на мезотелиалната и меките тъкани
C45	Мезотелиом
C46	Сарком на Капоши
C47	Злокачествено новообразование на периферните нерви и вегетативната нервна система
C48	Злокачествено новообразование на ретроперитонеума и перитонеума
C49	Злокачествено новообразование на съединителната и другите меки тъкани

VI.1. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на мезотелиом (C45)

Билки за лечение на ЗНО (C45)

Обща употреба

Alchemilla vulgaris L. – Цариче (Шапиче)
Aristolochia clematitis L. – Вълча ябълка
Brassica nigra Koch. – Черен синап
Bryonia alba L. – Бял дива тиква
Capsicum annum L. – Пипер
Carlina acanthifolia All. – Решетка
Curcuma zedoaria Rosc. – Куркума
Dictamnus albus L. – Бял росен
Ranunculus acer L. – Обикновено лютиче
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Fragaria vesca L. – Ягода
Lappa major Garth. – Репей
Malva sylvestris L. – Горски слез
Mandragora officinarum – Старо биле
Oenothera biennis L. – Пупалка
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Piper nigrum L. – Черен пипер
Potentilla ficaria L. – Загърличе
Rubus idaeus L. – Малина
Ruta graveolens L. – Седефче
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Tamus communis L. – Брей
Teucrium scordium L. – Чесново подъбиче

Thuja orientalis L. – Източна туя
Tillia argentea Desf. – Липа
Tussilago farfara L. – Подбел
Verbascum thapsiforme Schrad. – Едроцветен лопен
 (Гъстоцветен лопен)
Zingiber officinale Roscoe. – Исиот (Имбир)

Задължителна употреба

Aristolochia clematitis L. – Вълча ябълка
Bryonia alba L. – Бял дива тиква
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Lappa major Garth. – Репей
Mandragora officinarum – Старо биле
Piper nigrum L. – Черен пипер
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Thuja orientalis L. – Източна туя
Tillia argentea Desf. – Липа
Tussilago farfara L. – Подбел
Verbascum thapsiforme Schrad. – Едроцветен лопен
 (Гъстоцветен лопен)

Външно: за налагане, промивки и компреси

Mandragora officinarum – Старо биле (цялото растение)
Fragaria vesca L. – Ягода (плод)
Rubus idaeus L. – Малина (плод)

C45

Мезотелиом

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Малигнен мезотелиом е вид рак, който се формира в лигавицата на гърдите и корема. Злокачествените клетки се образуват в плеврата на белия дроб или перитонеума на корема.

Ирисова диагноза

Търси се характерният знак от черна точка с бял пламък наоколо в съответния сектор и поле, в двата ириса – десен и ляв.

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Aristolochia clematitis* L. – Вълча ябълка.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпие отвара от: стрък *Equisetum arvense* L. – Хвоц, и лист *Lappa major* Garth. – Репей, която се приготвя като се прави смес от по 2 супени лъжици от билките, ври 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

3. Вместо вода: отвара от лист *Fragaria vesca* L. – Ягода.

Външна употреба

Промивка и компрес: *Mandragora officinarum* – Старо биле (цялото растение).

Хранителен режим

Както при ЗНО на стомаха.

VI.2. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на мезотелиалната и меките тъкани – Сарком на Капоши (C46)

Билки за лечение на ЗНО (C46)

Обща употреба

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aconitum cammarum Jacq. – Самакитка
Alsine setacea Thuill. (= *Minuartia setacea* (Thuill.) Hayek.) – Мишовка
Aloe arborescens Mill. – Алое
Aspidium lophitis L. (*Polystichum lonchitis* (L.) Roth.) – Копиевиден многоредник
Asperula odorata L. – Лазаркиня
Betula alba L. – Бреза
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Carlina acanthifolia All. – Решетка
Carduus acanthoides L. – Късодръжков магарешки бодил
Carthamus lanatus L. – Жълтоцветен аспурт
Centaurea umbellata Pers. – Червен кантарион
Chenopodium vulgare L. – Струпейче
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Cichorium intybus L. – Синя жлъчка (Цикория)
Conium maculatum L. – Бучиниш
Cuscuta europaea L. – Кукувича прежда
Cynoglossum officinale L. – Лечебна наумка (Мишинец)
Daucus carota L. – Морков
Dipsacus silvester L. – Лугачка
Filipendula hexapetala Gilib. – Ливадник (Орехче)
Fragaria vesca L. – Ягода

Fumaria officinalis L. – Росопас
Galium album L. – Бяло еньовче
Galium verum L. – Жълто еньовче
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Gentiana lutea L. var. *Symphuandra* – Жълта тинтява
Glechoma hederacea L. – Самобайка
Hedera helix L. – Бръшлян
Heliantus tuberosus L. – Земна ябълка (Гулия)
Humulus lupul L. – Хмел
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех
Juniperus communis L. – Хвойна
Lamium album L. – Бяла мъртва коприва
Lappa major Garth. – Репей
Lepidium ruderae L. – Буренна горуха
Linaria vulgaris Mill. – Обикновена луличка
Lychnis flos-cuculi L. – Рунянка
Marrubium vulgare L. – Обикновен пчелник
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Nasturtium officinale L. – Поточарка (Бодлив мокреш, Пореч)
Ononis spinosa L. – Гръмотрън
Origanum vulgare L. – Риган
Paliurus acullatus Lam. – Драка
Penicillum glaucum L. – Мухъл
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Plantago lanceolata L. – Ланцетолистен живовляк
Polygonum bistorta L. – Кървавиче
Prunus laurocerasus L. – Лавровишня
Pteridium aquilinum (L.) Kuhn. – Орлова папрат
Ranunculus acer L. – Лютиче
Ranunculus ficaria L. – Желтурче
Rhamnus frangula L. – Зърнастец
Rhus cotinus L. (*Cotinus coggygria* Scop.) – Смрадлика
Rosmarinus officinale L. – Розмарин
Rumex patientia L. – Градински лапад

Salix L. – Върба
Salvia officinalis L. – Градински чай (Какула)
Salvia pratensis L. – Ливадна какула
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Saponaria officinalis L. – Лечебно сапунче
Sedum album L. – Тлъстига (Бяло прозорче)
Sempervivum schechani Schott. – Дебелец
Smilax excelsa L. – Скрипка
Salanum dulcamara L. – Разводник
Spinacia oleracea L. – Спанак
Spiraea ulmaria L. – Блатен тъжник
Succisa pratensis Mch. – Синьоглавче
Symphytum officinale L. – Черен оман
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Taraxacum officinalis Web. – Лечебно глухарче
Teucrium chamaedrys L. – Червено обикновено подбиче
Thuja orientalis L. – Източна туя
Tilia argentea Desf. – Липа
Trifolium pratense L. – Ливадна детелина
Tribulus terrestris L. – Бабин зъб
Typha latifolia L. – Широколистен папур
Ulmus campestris L. – Бряст
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Veronica officinalis L. – Великденче
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга
Vitis vinifera L. – Лоза

Задължителна употреба

Aconitum cammarum Jacq. – Самакитка
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Cuscuta europaea L. – Кукувича прежда
Fumaria officinalis L. – Росопас
Galium verum L. – Жълто енъовче
Hedera helix L. – Бръшлян
Lychnis flos-cuculi L. – Рунянка
Penicillium glaucum L. – Мухъл
Tanacetum vulgare L. – Вратига

Външно: за налагане, промиване, бани и компреси

Aconitum cammarum Jacq. – Самакитка (листа и стрък)
Chelidonium majus L. – Змийско мляко (листа и стрък)
Daucus carota L. – Морков (грудка)
Lepidium ruderae L. – Буренна горуха (листа и стрък)
Helianthus tuberosus L. – Земна ябълка (Гулия) (грудка)
Juglans regia L. – Орех (листа)
Penicillium glaucum L. – Мухъл
Rhus cotinus L. (*Cotinus coggygia* Scop.) – Смардлика (листа)
Sempervivum schechani Schott. – Дебелец (Нежит) (листа)
Tanacetum vulgare L. – Вратига (цвят и стрък)
Ulmus campestris L. – Бряст (кора)

C46

Сарком на Капоши

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Сарком на Капоши е злокачествено заболяване с подутини, разпространени по кожните кръвоносни съдове, имащи вид на виолетови или тъмнокафеви безболезнени плочки или възли. Този вид заболяване е често срещано при коренните жители на Африка и рядко при европейците, с изключение на болните от СПИН. Заболяването с подутините се развива бавно. Когато при пациента има единични подутини, се предприема лъчетерапия, при поява на метастази облекчаването на състояние на болните може да стане с помощта на химиотерапия.

Ирисова диагноза

Вж. съответната забележка в Диагностика на злокачествен меланом на кожата C43.

Лечение

Важно е да се знае, че

Лечителското изкуство в народната медицина няма утвърден и богат опит с този вид заболяване. Въпреки това може да се приложат следните билкови продукти за лечението му:

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Tanacetum vulgare* L. – Вратига.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от кора *Ulmus campestris* L. – Бряст.

Начин на приготвяне

В 1–1,5 л вода се слага да ври 50 г кора от бряст за около 8–10 минути. Задължително 25–30 минути след сваляне от огъня се прецежда. Приготвеното количество да се изпива за деня вместо вода.

Забележка

По последни опитни автори данни заболяването се повлиява достатъчно ефикасно при употреба на *Cuscuta europaеа* L. – Кукувича прежда, под формата на тинктура или отвара.

Внимание

Билката е токсична!

Външна употреба

Компрес, намазване и посипване с настърган на ситно *Daucus carota* L. – Морков, поръсен със зехтин.

Хранителен режим

Както при ЗНО на стомаха.

VI.3. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на мезотелиалната и меките тъкани – периферните нерви и вегетативната нервна система (C47)

Билки за лечение на ЗНО (C47)

Обща употреба

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Ajuga laxmanni Benth. – Срещниче
Angelica archangelica L. (= *Archangelica officinalis* Moench.) – Лечебна ангелика
Atropa bella-donna L. – Лудо биле
Berberis vulgaris L. – Кисел трън
Bryonia alba L. – Бяла дива тиква
Carum carvi L. – Кимион
Cheiranthus cheiri L. – Жълт шибой
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Crocus sativus L. – Шафран
Cynoglossum officinale L. – Лечебна наумка (Мишинец)
Datura stramonium L. – Татул
Dianthus sp. diversa – Див карамфил
Drosera rotundifolia L. – Росянка
Foeniculum capillaceum Gilib. (F. *vulgare* Mill.) – Резене
Galanthus nivalis L. – Кокиче
Hyoscyamus niger L. – Блян (Попадийка)
Hypericum perforatum – Жълт кантарион
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Levisticum officinale Koch. – Селим
Marribium vulgare L. – Пчелник
Matricaria chamomilla L. (M. *recuta* L.) – Лайкучка
Melilotus officinalis Desr. – Жълта комунига

Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Narcissus pseudonarcissus L. – Нарцис
Nepeta cataria L. – Коча билка (Бабици)
Origane vulgare L. – Риган
Paeonia officinalis L. – Божур
Papaver rhoeas L. – Див мак (Полски мак, Кадънка)
Papaver somniferum L. – Градински сънотворен мак
Pimpinella anisum L. – Анасон
Piper nigrum L. – Чер пипер
Primula snaveolens Bert. – Иглика
Prunus laurocerasus L. – Лавровишня
Rosa canina L. – Шипка
Rubia tinctorum L. – Брош
Ruta graveolens L. – Седефче
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Salanum dulcamara L. – Разводник
Scutellaria galericulata L. – Превара
Sempervivum schechani Schott. – Дебелец
Sinapis alba L. – Бял синап
Tamus communis L. – Брей
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Tilia argentea Dest. – Липа
Urtica urens L. – Гръцка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана
Verbena officinalis L. – Върбинка
Viburnum opulus L. – Калина
Vitis vinifera L. – Лоза

Задължителна употреба

Atropa bella-donna L. – Лудо биле
Bryonia alba L. – Бяла дива тиква
Cheiranthus cheiri L. – Жълт шибой
Datura stramonium L. – Татул
Galanthus nivalis L. – Кокиче
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Melilotus officinalis Desr. – Жълта комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Paeonia officinalis L. – Божур
Papaver rhoeas L. – Див мак
Papaver somniferum L. – Градински сънотворен мак
Ruta graveolens L. – Седефче
Salanum dulcamara L. – Разводник
Sinapis alba L. – Бял синап
Tamus communis L. – Брей
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Valeriana officinalis L. – Валериана
Verbena officinalis L. – Върбинка
Vitis vinifera L. – Лоза

Външно: за налагане и компреси:

Vitis vinifera L. – Лоза (Грозде) (плод)
Sempervivum schechani Schott. – Дебелец (листа)

C47	Злокачествено новообразувание на периферните нерви и вегетативната нервна система
------------	--

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Според опита на автора това ЗНО се препокрива със ЗНО на мускулите и тук можем да говорим за едно заболяване на двигателните нерви и мускулните влакна, в мястото на тяхното взаимодействие. Именно поради тази особеност на заболяването при първоначално оперативно отстраняване (или само с т.нар. биопсия) на туморното образувание на това ЗНО, то се появява отново след кратко време с двойно или още по-голям размер. След следващата оперативна интервенция се стига пък до ЗНО на костите, след което по естествен път се отива до т.нар. разсейки обикновено в черен дроб, бял дроб и мозък.

Ирисова диагноза

Търси се характерен знак – една или няколко черни точки с бяло пръстеновидно поле в сектора на периферните нерви и вегетативната нервна система на ириса (целият очен сектор от 0 до 360°, десен ирис – пояс VII – т.нар. дейна нервна система; целият очен сектор от 0 до 360°, ляв ирис – пояс VII – т.нар. дейна нервна система).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Tanacetum vulgare* L. – Вратига.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: надземна част *Leonurus cardiaca* L. – Дяволска уста, корен *Paeonia officinalis* L. – Божур, и надземна част *Verbena officinalis* L. – Върбинка.

Външна употреба

Компрес от лист *Sempervivum schechani* Schott. – Дебелец, върху „слепите очи“.

Хранителен режим

Предпочитана храна *Vitis vinifera* L. – Лоза, грозде (плод), по възможност целогодишно (през зимата стафиди).

Трудова терапия

Болният да отглежда в зеленчукова градина *Brassica oleracea* L. – Зеле.

VI.4. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на ретроперитонеума и перитонеума¹ (C48)

C48	Злокачествено новообразувание на ретроперитонеума и перитонеума
-----	---

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Първичните ЗНО на ретроперитонеума и перитонеума са редки. Най-често при разсейки от ЗНО на базирани в коремната кухина органи, и то по лимфен път се стига до този вид ЗНО. Диагностиката е затруднена, въпреки това, характеристиките от изображенията, в комбинация с клиничните данни и данните от релефа, могат до доведат лекаря до една обективна диференциална диагноза.

Ирисова диагноза

В областта на корема, долната част на корема и задната част на корема към таза да се търси знак от вида на черна точка с бял пламък наоколо. При разсейки – няколко черни точки върху бял пламък (десен ирис D – 6,00–6,50 ч., очен кръгов сектор VII; ляв ирис L – 5,00–5,50 ч., очен кръгов сектор VII, широка област на външните органи).

Лечение

Вж. лечение на Мезотелиом C45 и сарком на Капоши C46.

Добавка: компрес от счукани на каша листа на *Sempervivum schechani* Schott. – Дебелец, смесени в съотношение 1:1 със зехтин.

¹ Перитонеум – серозна мембрана, покриваща стените на коремната кухина; ретроперитонеум – плътна плака от фиброзна тъкан зад перитонеума. – Б.р.

VI.5. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на съединителната и на другите меки тъкани (C49)

Билки за лечение

Обща употреба

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче (Цариче)
Asplenium trichomanes L. – Обикновено изтравниче
Atropa bella-donna L. – Лудо биле
Calendula officinalis L. – Невен
Cardaria draba L. – Родилна трева
Celosia argentea L. – Стратор (Петльов гребен)
Cheiranthus cheiri L. – Шибой
Delphinium consolida L. – Ралица (Шпорец)
Eugenia caryophyllata Thunb. – Карамфилово дърво
Helleborus odoratus W.K. – Кукуряк
Humulus lupulus L. – Хмел
Inula helenium L. – Бял оман
Lathraea squamaria L. – Горска майка
Lonicera caprifolium L. – Катерлив нокът
Nerium oleander L. – Зокум (Олеандър)
Nepeta cataria L. – Обикновена коча билка (Бабици)
Nuphar luteum S.S. – Жълта водна роза
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Peucedanum officinale L. – Самодивска лечебна трева (Чимерика)
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай (Какула)
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Viscum album L. – Бял имел

Задължителна употреба

Atropa bella-donna L. – Лудо биле
Calendula officinalis L. – Невен
Cheiranthus cheiri L. – Шибой
Delphinium consolida L. – Ралица (Шпорец)
Eugenia caryophyllata Thunb. – Карамфилово дърво
Helleborus odorus W.K. – Кукуряк
Lathraea squamaria L. – Горска майка
Lonicera caprifolium L. – Катерлив нокът
Nerium oleander L. – Зокум
Peucedanum officinale L. – Самодивска лечебна трева
 (Чимерика)
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Viscum album L. – Бял имел

C49

**Злокачествено новообразоване на
съединителната и на другите меки тъкани**

Диагностика

Ирисова диагноза

Търси се характерният знак в съответния ирисов пояс и часови сектор. Може да се обърне по-особено внимание за характерни знаци от вида на тъмна или черна точка с бял пояс в очен кръг VI – широк.

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от: корен *Peucedanum officinale* L. – Самодивска лечебна трева (Чимерика).
2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпие отвара от следните билки: цвят *Calendula officinalis* L. – Невен, надземна част на *Cheiranthus cheiri* L. – Шибой, и надземната част на *Alchemilla vulgaris* L. – Шапиче (Цариче).

Външна употреба

Компрес от счукани на каша листа на *Sempervivum schechani* Schott. – Дебелец, смесени в съотношение 1:1 със зехтин.

Хранителен режим

(Вж. C22.)

VII. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на млечната жлеза (C50)

Десета ревизия на Международната класификация на болестите
МКБ-10

(C50)	Злокачествени новообразувания на млечната жлеза
C50	Злокачествени новообразувания на млечната жлеза

Билки за лечение на ЗНО (C50)

Обща употреба

Achillea clypeolata L. – Жълт равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Aloe arborescence Mill. – Алое
Alnus glutinosa Garth. – Черна елша
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче (Цариче)
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Cannabis sativa L. – Коноп
Cetraria islandica L. – Исландски лишей
Conium maculatum L. – Бучиниш
Crocus sativus L. – Шафран
Galium verum L. – Еньовче
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Melilotus officinalis Desr. – Жълта комунига
Origanum vulgare L. – Риган
Plantago lanceolata L. – Ланцетолистен живовляк
Plantago major L. – Голям живовляк
Prunella vulgaris L. – Обикновена прищница
Pulmonaria officinalis L. – Лечебна медуница
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Ribes grossularia L. – Френско грозде
Rubus idaeus L. – Малина
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай (Какула)
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка
Symphytum officinale L. – Черен оман

Trigonella foenum graecum L. – Сминдух
Juglans regia L. – Орех
Juniperus oxycedrus L. – Червена хвойна

Помощни натурални продукти

Пчелен клей
 Натурално червено вино
 Прясно краве масло
 Пресен селски квасец

Задължителна употреба

Achillea clypeolata L. – Жълт равнец
Aloe arborescence Mill. – Алое
Cannabis sativa L. – Коноп
Cetraria islandica L. – Исландски лишей
Conium maculatum L. – Бучиниш
Malva sylvestris L. – Слез
Melilotus officinalis Desr. – Жълта комунига
Plantago lanceolata L. – Ланцетолистен живовляк
Plantago major L. – Голям живовляк
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай (Какула)
Trigonella foenum graecum L. – Сминдух

C50

Злокачествено новообразувание на млечната жлеза**Диагностика****Общи сведения и симптоматика**

Най-ранният знак за рак на гърдата обикновено е изменение, установено на мамография преди да може да бъде напипано от жената или лекаря. По-големи тумори могат да се проявят като бучка в гърдата, уплътнение, подуване, промяна във формата или плътността, раздразнения на кожата, болки в зърното, изтичане на секрет от зърното, разраняване или придърпване на кожата на гърдата.

Нормално е болката в гърдата да се получава вследствие на доброкачествените състояния и не е между първите симптоми на рака на гърдата.

Ирисова диагноза

Черно петно в областта на засегнатата гърда с бяло поле наоколо (десен ирис Д – 8,45 ч., между кръгов сектор VII и VIII; ляв ирис Л – 3,15 ч., между кръгов сектор VII и VIII).

Забележка

Обикновено очната диагноза е изпреварваща и преди тази с апаратурата или направената чрез биохимичен анализ.

Лечение**Вътрешна употреба**

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Conium maculatum* L. – Бучиниш.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпи-ва отвара от следните билки: стрък *Melilotus officinalis* Desr. – Комунига, лист *Plantago major* L. – Голям живовляк, и надземната част на *Ruta graveolens* L. – Седефче, която се приготвя като се прави смес от по 2 супени лъжици от билките, ври 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

Външна употреба

През нощта да се постави компрес от пресен квасец или пресна надземна част на *Malva sylvestris* L. – Слез, или хума, разбъркана с вода и оцет (когато не кърви), или се намазва с прясно натурално краве масло.

Хранителен режим

(Вж. C22.)

VIII. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на женските полови органи (C51–C58)

Десета ревизия на Международната класификация на болестите МКБ-10

(C51–C58)	Злокачествени новообразувания на женските полови органи
C51	Злокачествено новообразувание на вулвата
C52	Злокачествено новообразувание на влагалището (вагина)
C53	Злокачествено новообразувание на шийката на матката (цервикс)
C54	Злокачествено новообразувание на тялото на матката
C55	Злокачествено новообразувание на матката с неуточнена локализация
C56	Злокачествено новообразувание на яйчника
C57	Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на женските полови органи
C58	Злокачествено новообразувание на плацентата

VIII.1. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на женските полови органи (C51–C52)

Билки за лечение на ЗНО (C51–C52)

Обща употреба

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Amaranthus paniculatus L. – Червен щир
Artemisia absintium L. – Бял пелин (Обикновен пелин)
Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистно сграбиче
Asparagus officinalis L. – Медицинска зайча сянка
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Capsella bursa-pastoris Med. – Овчарска торбичка
Carlina acanthifolia All. – Решетка
Centaureum umbellatum Pers. – Червен кантарион
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Claviceps purpurea Fr. – Мораво рогче
Cotinus coggygria Scop. – Сврадлика
Crocus sativus L. – Шафран
Cynoglossum officinale L. – Лечебна наумка
Delphinium consolida L. – Ралица (Шпорец)
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum – Звъника
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех
Juniperus communis L. – Хвойна

Lamium album L. – Бяла мъртва коприва
Levesticum officinale Koch. – Селим
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Melilotus officinalis Pers. – Жълта комунига
Melisa officinalis L. – Маточина
Nepeta cataria L. – Обикновена коча билка (Бабици)
Nigella damascena L. – Челебитка
Origanum vulgare L. – Риган
Oxalis acetosella L. – Киселица
Papaver rhoeas L. – Полски мак (Див мак, Кадънка)
Petroselinum sativum Hoffm. – Магданоз
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Бедреница
Plantago lanceolata L. – Ланцетолистен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Polygonum bistorta L. – Кървавиче
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер
Potentilla tormentilla Schrank. – Планински очиболец
Prunus cerasus L. – Вишня
Punica granatum L. – Нар
Pulmonaria officinalis L. – Медуница
Quercus pedunculata Ehrh. – Дъб
Rosmarinus officinalis L. – Розмарин
Rosa canina L. – Обикновена шипка
Rubus idaeus L. – Малина
Rumex patientia L. – Градински лапад (Лапад спанаков)
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай (Какула)
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка (Разваленка)
Sanicula europaea L. – Дебриянка
Sempervivum schechani Schott. – Дебелец
Solidago virgaurea L. – Енчец
Spiraea ulmaria L. – Блатен тъжник

Succisa pratensis Mch. – Синьоглавче
Symphytum officinale L. – Черен оман
Syringa vulgaris L. – Люляк
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче
Thymus serpyllum L. – Мащерка
Urtica urens L. – Гръзка коприва
Vaccinium vitis idaea L. – Червена боровинка
Verbascum thapsiforme Schrad. – Едроцветен лопен
 (Гъстоцветен лопен)
Veronica officinalis L. – Великденче
Viscum album L. – Бял имел

Задължителна употреба

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен
Agrimonia eupatoria L. – Лечебен камшик
Asparagus officinalis L. – Медицинска зайча сянка
Claviceps purpurea Fr. – Мораво рогче
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Cotinus coggygria Scop. – Смарадлика
Crocus sativus L. – Шафран
Equisetum arvense L. – Хвощ
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех
Lamium album L. – Бяла мъртва коприва
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Nigella damascena L. – Челебитка
Origanum vulgare L. – Риган
Rapaver rhoeas L. – Див мак (Полски мак, Кадънка)
Pimpinella anisum L. – Анасон

Pimpinella saxifraga L. – Бедреница
Plantago lanceolata L. – Ланцетолистен живовляк
Polygonum bistorta L. – Кървавиче
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер
Potentilla tormentilla Schrank. – Планински очиболец
Punica granatum L. – Нар
Pulmonaria officinalis L. – Медуница
Quercus pedunculata Ehrh. – Дъб
Ruta graveolens L. – Седефче
Spiraea ulmaria L. – Блатен тъжник
Thymus serpyllum L. – Мащерка (Бабина душица)
Vaccinium vitis idaea L. – Червена боровинка

Помощни продукти

Външно: промивка с отвара от смрадлика,
 след което се намазва с благ мехлем
 Чист пчелен мед
 Чисто натурално вино

C51

Злокачествено новообразувание на вулвата

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Заболяване, при което средната възраст за заболялите е 65 години. Хистологично се касае за плоскоклетъчна карцинома.

Половината от случаите с вулварната карцинома се предшества години наред от предракови заболявания. Смята се, че част от случаите са причинени от хронична инфекция с високоонкогенни щамове на папилома херпес вирус, самостоятелно или в комбинация с херпес симплекс вирус – тип 2 инфекция.

Хистологично в преобладаващия брой от случаите се касае за спиноцелуларен карцином. Рядко се наблюдават жлезисти карциноми, които стартират от епитела на бартолиновите жлези¹. Макроскопската лезия е или екзофитна (туморно образувание, изпъкнало над околната повърхност, или ендоефитна (под формата на язва).

Характерна локализация на тумора е по големите и малките срамни устни. Началните карциноми могат да наподобят прекарцинозни лезии или дистрофични заболявания.

Съвременното лечение се опира на оперативна интервенция, химио- и лъчетерапия.

Ирисова диагноза

Търси се характерен знак от черна точка върху бял фон в кожния сектор на ириса (десен ирис D 5,00 ч., очен кръгов пояс IX, по-рядко се фиксира в ляв ирис – A 6,45–6,50 ч., очен кръгов пояс IX).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Nigella damascena* L. – Челебитка.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък и цвят *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, лист и цвят *Pulmonaria officinalis* L. – Медуница, и надземната част *Potentilla tormentilla* Schrank. – Планински очиболец, която се приготвя като се прави смес от по 2 супени лъжици от билките, вари 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

Външна употреба

Прави се промивка със смрадлика и се намазва с благ мехлем.

Хранителен режим

(Вж. C22.)

¹ Бартолинови жлези – отварят се на мястото на свързването на влага-лицето с външните гениталии (вулвата). – Б.р.

C52	Злокачествено новообразование на влагалището (вагина)
-----	--

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Вагиналният рак е едно от най-честите заболявания на женската репродуктивна система, злокачествените тъкани се развиват в рамките на вагиналните стени или шийката на матката. Има четири основни типа вагинален рак – squamous (клетъчен карцином), вагинални adenocarcinoma (злокачествен епителен тумор), зародишните клетки вагинални тумори, както и Капоши botryoides (ботроиден сарком – злокачествен тумор с гроздовидни образувания – карциносарком). В ранните етапи вагиналният рак не показва никакви симптоми, но с напредване на заболяването симптомите стават все по-ясни. Някои от най-честите симптоми на вагиналният рак включват:

- ◆ необичайно вагинално кървене, често след полов акт, който не е свързан с вашия период;
- ◆ необичайни вагинални миризми;
- ◆ болка по време на полов акт или след него;
- ◆ еднократно или значимо нарастване на вагината;
- ◆ болезнено уриниране и запек.

Когато ЗНО напредва, някои симптоми като запек, болка при уриниране или ускорено движение на червата, подуване на краката, болки в тазовата област стават все по-очевидни.

Трябва да се има предвид, че много от тези симптоми могат да бъдат предизвикани и от други доброкачествени условия като вагинални инфекции или инфекция на репродуктивните органи. Тези симптоми трябва да бъдат оценени от специалист. Според съвременната медицина вагиналният рак – диагностициран и лекуван в ранните стадии, е напълно лечим.

Вагиналният рак се диагностицира чрез колкоскопия, цитологично изследване и прицелна биопсия.

Лечението на вагиналните ракови заболявания зависи от множество фактори, включително от мястото, размера, вида на вагиналният рак, както и от физическото здраве на човека. Основният метод за лечение на вагиналният рак, според съвременната медицина, включва: хирургия и лъчева терапия и/или химиотерапия.

Ирисова диагноза

Черно петно с бяло поле наоколо (десен ирис – обикновено липсва знак, ляв ирис Λ – 6,50–6,55 ч., между кръгов пръстен VII и IX).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Spiraea ulmaria* L. – Блатен тъжник.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: надземна част *Agrimonia eupatoria* L. – Агримония, цвят *Humulus lupulus* L. – Хмел, и лист *Juglans regia* L. – Орех, която се приготвя като се прави смес от по 2 супени лъжици от билките, вари 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

Външна употреба

Прави се промивка със смрадлика и се намазва с благ мехлем.

Хранителен режим

(Вж. C22.)

VIII.2. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на женските полови органи (C53–C55)

Билки за лечение на ЗНО (C53–C55)

Обща употреба

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче (Цариче)
Amaranthus paniculatus L. – Червен щир
Arctostaphylos uva-ursi Spr. – Мечо грозде (Диви боровинки)
Artemisia absintium L. – Бял пелин (Обикновен пелин)
Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистно сграбиче
Asparagus officinalis L. – Медицинска зайча сянка
Avena sativa L. – Посевен овес
Betonica officinalis L. – Ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Capsella bursa pastoris Monch. – Овчарска торбичка
Carlina acanthifolia All. – Решетка
Carum carvi L. – Кимион
Centaureum umbellatum Pers. – Червен кантарион
Cetraria islandica L. – Исландски лишей
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Chenopodium vulgaria L. – Струпейче
Cichorium intybus L. – Синя жлъчка
Cinnamomum zeylanicum Blume – Канелено дърво
Claviceps purpurea Fr. – Мораво рогче
Cotinus coggygria Scop. – Сврадика
Crocus sativus L. – Шафран
Cynodon dactylon Pers. – Троскот

Cynoglossum officinale L. – Лечебна наумка
Delphinium consolida L. – Ралица (Шпорец)
Dictamnus albus L. – Росен
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Fumaria officinalis L. – Росопас
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Hordeum vulgare L. – Обикновен ечемик
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum – Жълт кантарион
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех
Juniperus communis L. – Хвойна
Lamium album L. – Бяла мъртва коприва
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Levesticum officinale Koch. – Селим
Linum usitatissimum L. – Лен
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Melilotus officinalis Pers. – Жълта комунига
Melisa officinalis L. – Маточина
Menyanthes trifoliata L. – Горчивче
Mercurialis perennis L. – Живолина (Многогодишен пролез)
Morus alba L. – Бяла черница
Nepeta cataria L. – Обикновена коча билка (Бабици)
Nigella damascena L. – Челебитка
Origanum vulgare L. – Риган
Oxalis acetosella L. – Киселица
Papaver rhoeas L. – Див мак (Полски мак, Кадънка)
Petroselinum sativum Hoffm. – Магданоз
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Бедреница
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Plantago lanceolata L. – Ланцетолистен живовляк

Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Polygonum bistorta L. – Кървавиче
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер
Potentilla alba L. – Бял очиболец
Potentilla tormentilla Schrank. – Планински очиболец
Prunus cerasus L. – Вишня
Punica granatum L. – Нар
Pulmonaria officinalis L. – Медунца
Quercus pedunculata Ehrh. – Дъб
Rosmarinus officinalis L. – Розмарин
Rosa canina L. – Обикновена шипка
Rubia tinctorum L. – Брош
Rubus idaeus L. – Малина
Rumex patientia L. – Градински лапад (Лапад спанаков)
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай
Sanguisorba officinalis L. – Лечебна динка (Разваленка)
Sanicula europaea L. – Дебрянка
Sedum album L. – Тлъстига (Бяло прозорче)
Sempervivum schechani Schott. – Дебелец
Setaria glauca P.B. – Кощрява
Solidago virgaurea L. – Енчец
Spiraea ulmaria L. – Блатен тъжник
Succisa pratensis Mch. – Синьоглавче
Symphytum Tourn. – Черен оман
Syringa vulgaris L. – Люляк
Tagetes erecta L. – Изправена турта
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче
Thuja orientalis L. – Източна туя
Thymus serpyllum L. – Мащерка (Бабина душица)
Tussilago farfara L. – Подбел
Urtica dioica L. – Коприва
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка

Verbascum thapsiforme Schrad. – Едроцветен лопен
 (Гъстоцветен лопен)
Veronica officinalis L. – Великденче
Viburnum opulus L. – Калина
Viscum album L. – Бял имел

Задължителна употреба

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче (Цариче)
Arctostaphylos uva-ursi Spr. – Мечо грозде (Диви боровинки)
Asparagus officinalis L. – Медицинска зайча сянка
Avena sativa L. – Овес
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Cetraria islandica L. – Исландски лишей
Cichorium intybus L. – Синя жлъчка
Cotinus coggygia Scop. – Смрадлика
Crocus sativus L. – Шафран
Claviceps purpurea Fr. – Мораво рогче
Cynodon dactylon Pers. – Троскот
Equisetum arvense L. – Полски хвощ
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех
Lamium album L. – Бяла мъртва коприва
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. (M. *recuta* L.) – Лайкучка
Origanum vulgare L. – Риган
Papaver rhoeas L. – Див мак
Petroselinum sativum Hoffm. – Магданоз
Pimpinella anisum L. – Анасон

Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Plantago lanceolata L. – Ланцетолистен живовляк
Polygonum bistorta L. – Кървавиче
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер
Potentilla tormentilla Schrank. – Планински очиболец
Punica granatum L. – Нар
Pulmonaria officinalis L. – Медуница
Quercus pedunculata Ehrh. – Дъб
Ruta graveolens L. – Седефче
Sempervivum schechani Schott. – Дебелец
Spiraea ulmaria L. – Блатен тъжник
Tagetes erecta L. – Турта
Thymus serpyllum L. – Мащерка (Бабина душица)
Urtica dioica L. – Коприва
Fumaria officinalis L. – Росопас
Vaccinium vitis idaea L. – Червена боровинка

Помощни натурални продукти

Чист пчелен мед
 Пчелен клей
 Чисто натурално вино
 Пудра захар
 Карамфилчета
 Лимон

C53

Злокачествено новообразувание на шийката на матката (цервикс)

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Обикновено липсват симптоми, докато диспластичните (предраковите) клетки не влязат във фазата на ракови и не инвазират във и до съседните тъкани. Най-честият симптом е извънменструалното кървене и/или увеличен вагинален секрет, придружен с обилно т.нар. бяло течение. Кървенето може да се появява и спира между циклите, да се предизвиква след полов акт или след преглед при гинеколог. Наличието на ЗНО на шийката на матката често довежда до продължителен месечен цикъл. Допълнителни симптоми могат да бъдат и кървене в менопауза и/или увеличен вагинален секрет.

Рискови фактори

Днешната научна медицина приема, че основна причина е инфекцията с човешки папиломен вирус (HPV), предаван по полов път, при който мъжете са само приносители. Отчетено е, че само типове 16 и 18 на човешкия папиломен вирус (HPV) са с доказан високорисков потенциал.

Допълнително утежняващи условия за възникването и протичането на ЗНО са: наличие на няколко типа вируси в женския организъм, нисък имунитет, повече раждания, безразборни полови контакти, тютюнопушене, наличие на друга полови предавана инфекция от вида на херпес, гонорея, хламидия и пр.

Ирисова диагноза

Знакът е в областта на шийката на матката, разкъсан на отделни черни точки, чертички и петънца, лежащи върху светъл бял фон (десен ирис Д 4,55–5,05 ч., между очен кръгов пояс VIII към IX, лъв ирис Л – няма директен знак).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от: *Calendula officinalis* L. – Невен, и *Tagetes erecta* L. – Турта. Или (за предпочитане): прясно изцеден сок от лист *Semper-vivum schechani* Schott. – Дебелец, Нежит – 5–10 капки, три пъти дневно, преди храна.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: цвят *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, корен *Betonica officinalis* L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист, и надземната част на *Spiraea ulmaria* L. – Блатен тъжник, която се приготвя като се прави смес от по 2 супени лъжици от билките, ври 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

Външна употреба

Да се постави влагалищно, за през нощта, тампон, напоен в смес от 1 чаена лъжичка чист захаросан пчелен мед и 50 капки тинктура от пчелен клей.

Хранителен режим

(Вж. С22.)

C54	Злокачествено новообразувание на тялото на матката
C55	Злокачествено новообразувание на матката с неуточнена локализация

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Най-често първият симптом е патологично кървене от матката или петна от кръв по бельото. Това кървене може да се прояви с удължаване на времето на менструалния цикъл, поява еднократно и многократно между датите на цикъла и (много по-рядко), кървене като цикъл дори след навлизане в менопауза.

Рискови фактори

Високата експозиция на естроген е силен рисков фактор за рака на ендометриума – ЗНО на матката. Рискът се увеличава от използването на тамоксифен, ранно начало на менопаузата, липса на раждания, поликистоза на яйчниците. Неконтролируема орална употреба на противозачатъчни средства.

Други рискови фактори са безплодието, нежеланието за бременност и раждане в неоптималната за това възраст.

Бременността и ползването на подходящи предпазни средства (като презерватив) намаляват значително риска от ЗНО на матката.

Ирисова диагноза

Знакът е в областта на матката, разкъсан на отделни черни точки, чертички и петънца, лежащи върху светъл бял фон – при наличието на разсейки. Обикновено тъмночервено петно в десния ирис, и то от външната страна на матката, което понякога навлиза и в сектора на бедрото (десен ирис Д 4,55–5,05 ч., между очен кръгов пояс VI и VIII, ляв ирис Л – няма директен знак).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от: *Calendula officinalis* L. – Невен, и *Tagetes erecta* L. – Турта.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: надземна част *Alchemilla vulgaris* L. – Цариче, и корен *Polygonum bistorta* L. – Кървавиче, която се приготвя като се прави смес от по 2 супени лъжици от билките, ври 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

Или (за предпочитане): Пресно изцеден сок от *Sempervivum schechani* Schott. – Дебелец – 5–10 капки, три пъти дневно, преди храна

Външна употреба

Да се постави влагалищно, за през нощта, тампон, напоен в смес от 1 чаена лъжичка чист захаросан пчелен мед и 50 капки тинктура от пчелен клей.

Хранителен режим

(Вж. С22.)

VIII.3. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на женските полови органи – яйчник (С56)

Билки за лечение на ЗНО (С56)

Обща употреба

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче (Цариче)
Amaranthus paniculatus L. – Червен щир
Asplenium trichomanes L. – Обикновено изтравниче
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Capsella bursa pastoris Monch. – Овчарска торбичка
Carlina acanthifolia All. – Решетка
Carum carvi L. – Кимион
Cetraria islandica L. – Исландски лишей
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Chenopodium vulgaria L. – Струпейче
Celosia argentea L. – Стратор (Петльов гробен)
Cichorium intybus L. – Синя жлъчка
Cinnamomum zeylanicum Breyn. – Канела
Cheiranthus cheiri L. – Шибой
Chrysanthemum vulgare Bernh. – Вратига
Claviceps purpurea Fr. – Мораво рогче
Cotinus coggygia Scop. – Смрадлика
Crocus sativus L. – Шафран
Cynodon dactylon Pers – Троскот
Cynoglossum officinale L. – Лечебна наумка
Geranium macrorrhizum L. – Градински здравец
Eugenia caryophyllata Thunb. – Карамфилово дърво

Helleborus odoratus W.K. – Кукуряк
Inula helenium L. – Бял оман
Lathraea squamaria L. – Горска майка
Nerium oleander L. – Зокум (Олеандър)
Nepeta cataria L. – Обикновена коча билка (Бабици)
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън
Peucedanum officinale L. – Чимерика (Самодивска лечебна трева)
Plantago L. – Живовляк
Potentilla reptans L. – Пълзящ очибелец (Петопръстник)
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Thymus serpyllum L. – Мащерка (Бабина душица)
Urtica dioica L. – Коприва
Viscum album L. – Бял имел

Задължителна употреба

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Calendula officinalis L. – Невен
Cichorium intybus L. – Синя жлъчка
Cheiranthus cheiri L. – Шибой
Geranium macrorrhizum L. – Градински здравец
Helleborus odoratus W.K. – Кукуряк
Lathraea squamaria L. – Горска майка
Nerium oleander L. – Зокум (Олеандър)
Nepeta cataria L. – Обикновена коча билка (Бабици)
Ononis spinosa L. – Гръмотрън
Plantago L. – Живовляк
Potentilla reptans L. – Пълзящ очибелец (Петопръстник)
Ruta graveolens L. – Седефче
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Viscum album L. – Бял имел

C56 Злокачествено новообразувание на яйчника

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Най-често срещаният симптом е необоснованото нарастване на корема, което се дължи на събирането на течност в перитонеалната кухина вследствие ЗНО на яйчника. По-рядко се среща вагинално кървене. От последните наблюдения и натрупан опит се установи, че симптомите на нарушения в уринирането също са показател за ЗНО на яйчниците.

Рискови фактори: Съвременната биомедицина посочва един основен рисков фактор – напредването на възрастта, като се достига до максимален риск при 70-годишните жени. Доказано е, че използването на хормонални препарати за премахване на отрицателните явления при навлизане в менопауза е също един основен рисков фактор за ЗНО на яйчника. Увеличен риск има и при пациентки, преминали хирургична интервенция при лечение на рак на гърдата. Честотата на ЗНО на яйчника и въобще на половите органи при жените и мъжете е най-висока в индустриализираните страни.

Ирисова диагноза

Забелязва се знак от вида на черна точка или тъмни точки на бял фон в областта на засегнатия яйчник (десен ирис Д – 7, 00–7,10 ч., очен кръгов сектор VI; ляв ирис Л – 5,00–5,10 ч., очен кръгов сектор VI).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Lathraea squamaria* L. – Горска майка, или от *Ruta graveolens* L. – Седефче.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: *Calendula officinalis* L. – Невен, *Geranium macrorrhizum* L. – Градински здравец, и *Potentilla reptans* L. – Петопръстник, която се приготвя като се прави смес от по 2 супени лъжици от билките, ври 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

Външна употреба

Компрес от пресен селски квасец или настърган картоф, морков, тиквичка или ябълка, в областта на засегнатия яйчник (или яйчници).

Хранителен режим

(Вж. C22.)

C57

Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на женските полови органи

Диагностика

Ирисова диагноза

Търси се характерен белег от вида черта или тъмна точка върху бял фон в областта на яйчника, флопиевата тръба и горната част на матката (десен ирис Δ 5,10–7,10 ч., кръгов сектор VII; ляв ирис Λ – 4,55–6,50 ч., кръгов сектор VII).

Лечение

Да се приложи схемата за лечение на ЗНО – C53, C54 или C56.

VIII.4. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на женските полови органи – плацента (C58)

Билки за лечение на ЗНО (C58)

Обща употреба

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче (Цариче)
Asplenium trichomanes L. – Обикновено изтравниче
Atropa bella-donna L. – Лудо биле
Betonica officinalis L. (*Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Capsella bursa pastoris Monch. – Овчарска торбичка
Carlina acanthifolia All. – Решетка
Calendula officinalis L. – Невен
Celosia argentea L. – Стратор (Петльов гробен)
Cheiranthus cheiri L. – Шибой
Clinopodium vulgare L. – Котешка стъпка (Черновръх)
Delphinium consolida L. – Ралица (Шпорец)
Eugenia caryophyllata Thunb. – Карамфилово дърво
Geranium macrorrhizum L. – Градински здравец
Helleborus odoratus W.K. – Кукуряк
Humulus lupulus L. – Хмел
Inula helenium L. – Бял оман
Lathraea squamaria L. – Горска майка
Lepidium perfoliatum L. – Родилна трева
Lonicera caprifolium L. – Катерлив нокът
Nerium oleander L. – Зокум (Олеандър)
Nepeta cataria L. – Обикновена коча билка (Бабици)
Nuphar luteum S.S. – Жълта водна роза
Ononis spinosa L. – Бодлив гръмотрън

Peucedanum officinale L. – Чимерика (Самодивска лечебна трева)
Pulmonaria officinalis L. – Медуница
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Thymus serpyllum L. – Мащерка (Бабина душица)
Viscum album L. – Бял имел

Задължителна употреба

Atropa bella-donna L. – Лудо биле
Betonica officinalis L. (*Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Clinopodium vulgare L. – Котешка стъпка (Черновръх)
Delphinium consolida L. – Ралица (Шпорец)
Eugenia caryophyllata Thunb. – Карамфилово дърво
Helleborus odoratus W.K. – Кукуряк
Lathraea squamaria L. – Горска майка
Lepidium perfoliatum L. – Родилна трева
Lonicera caprifolium L. – Катерлив нокът
Nerium oleander L. – Зокум (Олеандър)
Peucedanum officinale L. – Чимерика
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Viscum album L. – Бял имел

C58

Злокачествено новообразувание на плацентата**Диагностика****Общи сведения и симптоматика**

Плацентата е специален орган, осъществяващ връзката и обмяната на веществата между организма на майката и зародиша в периода на вътреутробното развитие. Тя се образува по време на бременността при всички бозайници, в това число и при човека.

Както и всеки друг орган, плацентата съдържа белтъчини, мазнини, нуклеинови киселини и витамини. В това отношение тя не се отличава значително, да речем, от парче черен дроб. Освен това в плацентата се осъществява синтез на различни хормони, необходими за нормалното протичане на бременността. В нея има също различни белтъчни фактори, влияещи на живота на клетките. Съвремените изследвания правят връзка със ЗНО на плацентта и рисковите фактори при бременност: тютюнопушене, употреба на алкохол, ниска хигиена, неправилно и непълноценно хранене и т.н.

Ирисова диагноза

В областта на знака на матката в десен ирис да се търсят характерни тъмни или черни точки, посипани върху бял фон (десен ирис D – 4,50–5,10 ч., между кръгови сектори VI и VIII).

Лечение**Вътрешна употреба**

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Delphinium consolida* L. – Ралица.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от *Lepidium perfoliatum* L. – Родилна трева.
3. Вместо вода: отвара от *Viscum album* L. – Бял имел.

Внимание

Минимална дозировка на дрогата – токсична!

Хранителен режим

(Вж. C22.)

**IX. Лечение и диагностика на злокачествени
новообразувания (ЗНО) на мъжките полови
органи (C60–C63)**

**Десета ревизия на Международната класификация на болестите
МКБ-10**

(C60–C63)	Злокачествени новообразувания на мъжките полови органи
C60	Злокачествено новообразувание на пениса
C61	Злокачествено новообразувание на простатата
C62	Злокачествено новообразувание на тестиса
C63	Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на мъжките полови органи

IX.1. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на мъжките полови органи – пенис (C60)

Билки за лечение на ЗНО(C60)

Обща употреба

Achillea clypeolata L. – Жълт равнец
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aconium cammarum Jacq. – Самакитка
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Arum maculatum L. – Змиярник
Atropa mandragora L. – Старо биле
Betonica officinalis L. (*Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Buxus sempervirens L. – Чемшир
Carduus nutans L. – Магарешки бодил
Carlina acanthifolia L. – Решетка
Clinopodium vulgare L. – Котешка стъпка (Черновръх)
Crataegus monogyna Jasg. – Обикновен глог
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Chenopodium bonus henricus L. – Чувен
Conium maculatum L. – Бучиниш
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Galium verum L. – Еньовче
Hedera helix L. – Бръшлян
Humulus lupulus L. – Хмел
Juglans regia L. – Орех
Juniperus communis L. – Хвойна
Lappa major Garth. – Репей
Linum usitatissimum L. – Лен
Mentha piperita L. – Лютива мента

Nuphar luteum SS. – Жълта водна роза
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ononis spinosa L. – Гръмотрън
Petroselinum sativum Hoffm. – Магданоз
Plantago L. – Живовляк
Phytolacca decandra L. – Винобой
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Populus nigra L. – Черна топола
Potentilla tormentilla Schrank. – Планински очибилец
Sambucus nigra L. – Черен бяз
Salix L. – Върба
Quercus pedunculata Ehrh. – Летен дъб
Salvia officinalis L. – Градински чай
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Saponaria officinalis L. – Сапунче
Sinapis alba L. – Синап
Solanum dulcamara L. – Кучешко грозде
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче
Thuja orientalis L. – Източна туя
Tribulus terrestris L. – Бабини зъби
Trigonella foenum graecum L. – Сминдух
Ulmus campestris L. – Бряст
Valeriana officinalis L. – Валериана
Vinica minor L. – Зим-зелен

Задължителна употреба

Achillea clypeolata L. – Жълт равнец
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Arum maculatum L. – Змиярник
Atropa mandragora L. – Старо биле
Betonica officinalis L. (*Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Clinopodium vulgare L. – Котешка стъпка (Черновръх)

Conium maculatum L. – Бучиниш
Galium verum L. – Еньовче
Humulus lupulus L. – Хмел
Lappa major Garth. – Репей
Ononis spinosa L. – Гръмотрън
Plantago L. – Живовляк
Phytolacca decandra L. – Винобой
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Quercus pedunculata Ehrh. – Летен дъб
Salvia officinalis L. – Градински чай
Solanum dulcamara L. – Кучешко грозде
Tribulus terrestris L. – Бабини зъби
Trigonella foenum graecum L. – Сминдух
Valeriana officinalis L. – Валериана
Vinica minor L. – Зимзелен

C60

Злокачествено новообразувание на пениса

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Причините за заболяването са неуточнени. Това е рядко срещано заболяване в напреднала възраст и засяга главно браздата между широката част на главата и препуциума. Съвсем рядко може да се появи при мъже, обрязани в юношеска възраст, и никога не е установено при обрязани веднага след раждането. Затова се смята, че ракът на пениса се причинява от задържана смегма, вероятно защото бактериите произвеждат химически вещества, причиняващи рак — канцерогени.

Ирисова диагноза

Тъмна или черна точка на бял фон в областта на пениса (десен ирис Д – 5,00 ч., кръгов сектор VIII и IX).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Agum maculatum* L. – Змиярник.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: надземна част *Trigonella foenum graecum* L. – Сминдух, корен *Ononis spinosa* L. – Гръмотрън, и стрък *Galium verum* L. – Еньовче, която се приготвя като се прави смес от по 2 супени лъжици от билките, ври 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

3. Вместо вода: отвара от корен *Ononis spinosa* L. – Гръмотрън или от кора *Quercus pedunculata* Ehrh. – Дъб.

Външна употреба

Компреси от отвара на *Clinopodium vulgare* L. – Котешка стъпка (Черноврѣх) и намазване с благ мехлем.

Хранителен режим

(Вж. С22.)

IX.2. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на мъжките полови органи – простата, тестис (С61–С62)

Билки за лечение на ЗНО (С61–С63)

Обща употреба

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aconium cammarum Jacq. – Самакитка
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Arctostaphylos uva-ursi Spr. – Мечо грозде (Диви боровинки)
Atropa mandragora L. – Старо биле
Betonica officinalis L. (*Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Buxus sempervirens L. – Чемшир
Cacumis melo L. – Пъпеш
Carduus nutans L. – Магарешки бодил
Carex arenaria L. – Пясъчна острица
Carlina acanthifolia L. – Решетка
Clinopodium vulgare L. – Котешка стъпка (Черноврѣх)
Crataegus monogyna Jasg. – Обикновен глог
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Chenopodium bonus henricus L. – Чувен
Conium maculatum L. – Бучиниш
Cynoglossum officinale L. – Лечебна наумка
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Hedera helix L. – Бръшлян
Himantoglossum hircinum (L.) Spreng. – Пърчовка
Humulus lupulus L. – Хмел
Juglans regia L. – Орех
Juniperus communis L. – Хвойна
Lappa major Garth. – Репей

Linium usitatissimum L. – Лен
Mentha piperita L. – Лютива мента
Nuphar luteum S.S. – Жълта водна роза
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ononis spinosa L. – Гръмотрън
Petroselinum sativum Hoffm. – Магданоз
Plantago L. – Живовляк
Phytolacca decandra L. – Винобой
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Populus nigra L. – Черна топола
Potentilla tormentilla Schrank. – Планински очибелец
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Salix L. – Върба
Quercus pedunculata Ehrh. – Дъб
Salvia officinalis L. – Градински чай
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Saponaria officinalis L. – Сапунче
Sinapis alba L. – Синап
Smilax excelsa L. – Скрипка
Solanum dulcamara L. – Кучешко грозде
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче
Thuja orientalis L. – Източна туя
Tribulus terrestris L. – Бабини зъби
Trigonella foenum graecum L. – Сминдух
Ulmus campestris L. – Бряст
Valeriana officinalis L. – Валериана

Помощни натурални продукти

Сини сливи
Brassica oleracea L. – Зеле
 Чист боров катран
 Чист пчелен мед
 Лята захар (небетшекер)

Задължителна употреба

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Betonica officinalis L. – Ранилист
Carduus nutans L. – Магарешки бодил
Clinopodium vulgare L. – Котешка стъпка (Черновръх)
Crataegus monogyna Jasg. – Обикновен глог
Humulus lupulus L. – Хмел
Juglans regia L. – Орех
Mentha piperita L. – Лютива мента
Ononis spinosa L. – Гръмотрън
Plantago L. – Живовляк
Phytolacca decandra L. – Винобой
Salvia officinalis L. – Градински чай
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Solanum dulcamara L. – Кучешко грозде
Tribulus terrestris L. – Бабини зъби
Trigonella foenum graecum L. – Сминдух
Valeriana officinalis L. – Валериана

С61

Злокачествено новообразувание на простатата**Диагностика****Общи сведения и симптоматика**

Причините за заболяването са неуточнени. Ранният рак на простата, както и всяко едно рано започващо ЗНО, е безсимптомен. Обикновено ранните признаци са свързани предимно с частична или непълна полова немощ, отслабване на „мъжката“ агресивност и възрастови психологични негативни нагрупвания.

При напреднали стадии на ЗНО се появяват отслабване и прекъсване потока на урината, невъзможност за уриниране, честа нужда от уриниране – най-вече през нощта, кръв в урината, болки и парне при уриниране.

Често продължителната болка в кръста, таза или горната част на бедрата при диагностицирано ЗНО на простата може да се окаже показател за метастазиране – разсейки на заболяването.

Ирисова диагноза

Една или няколко тъмни точки на бял фон в областта на простатата само в десен ирис (десен ирис Δ – 5,00 ч., между кръгов сектор V и VI).

Лечение**Вътрешна употреба**

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от: плод (или корен – за предпочитане) *Phytolacca decandra* L. – Винобой или *Betonica officinalis* L. (*Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: цвят *Carduus nutans* L. – Ма-

гарешки бодил, надземната част на *Clinopodium vulgare* L. – Котешка стъпка (Черновръх), и надземната част на *Tribulus terrestris* L. – Бабини зъби, която се приготвя като се прави смес от по 2 супени лъжици от билките, ври 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

3. Вместо вода: отвара от лист *Mentha piperita* L. – Лютивамента.

Външна употреба

Областта на простата да се налага с компрес от външните листа на *Brassica oleracea* L. – Зеле.

Начин на приготвяне на компреса: едно добре измито външно обвивно листо на средно голяма зелка се начуква внимателно от вътрешната страна с дървено чукче. Така подготвеният лист зеле се слага в участъка на простата и се прикрепя с памучно парче плат.

Хранителен режим

(Вж. С22.)

C62

Злокачествено новообразоване на тестиса**Диагностика****Общи сведения и симптоматика**

Един от първите признаци на заболяването е увеличаване на тестиса, придружено или не от болка. При опипване тестисът е грапав, с нееднородна плътност, възловат. При напредване на заболяването и излизане на процеса извън тестиса могат да се появят болки в кръста и в корема, а при обхващане на уретерите — болки, наподобяващи бъбречни кризи. В някои случаи може да се появи двустранно увеличение на млечните жлези (т.н. гинекомастия).

За правилното и навременно диагностициране на заболяването от особено значение е опипването на тестисите и на техните придатъци от лекар специалист в легнало и изправено положение на пациента, което трябва да се извърши внимателно, без да причинява болка. Характерно за нормалния тестис е неговата плътна еластичност и изпитването на неприятно чувство от пациента.

Много важно условие за поставяне на диагнозата е при увеличен тестис, на който се опипва епидидимът (придатъкът на тестиса) с нормална главичка и опашка, да се мисли за тумор на тестиса. Кордонът и семепроводът най-често не са променени, освен в случаите, когато заболяването е напреднало и е обхванало и тях.

При наличие на туморна маса в корема и липсващ тестис от същата страна, винаги трябва да се мисли за рак на тестис, който не е на обичайното си място в скроталната торбичка¹.

¹ Торбичка, в която са поместени тестисите и епидимите — каналчета, свързващи тестиса със семепровода, извън абдоминалната кухина. — Б.р.

Особено важно е при опипване на тестиса да се установи наличието на браздата между тестиса и епидидима, която съществува нормално. Епидидимът е разположен върху тестиса от горния до долния му полюс, така че го покрива и нормално е встрани, малко външно и назад.

В случаите, когато около тестиса има излив на течност, границата между него и епидидима може да бъде трудно доловима. Наличието на течност може да затрудни и опипването на тестиса.

Поставянето на диагнозата трябва да бъде подкрепено от ехографско и рентгеново изследване на тестисите, а в някои случаи и от други изследвания. Задължително е при съмнение за заболяване да се потърси консултация със специалист уролог, който ще уточни диагнозата и ще определи начина на лечение.

От особено значение за навременното поставяне на диагнозата и за успешното лечение са здравната просвета на мъжете относно признаците на заболяването и периодичното самоизследване на тестисите.

Ирисова диагноза

Характерна тъмна точка в областта на засегнатия тестис върху бял фон, само в десен ирис, от двете страни на знака на пениса (десен ирис: 1) Δ – 4,50–5,00 ч. – лъв тестис; 2) Δ – 5,00–5,10 ч. – десен тестис, в кръгов сектор IX).

Лечение**Вътрешна употреба**

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 10 капки тинктура от: *Crataegus monogyna* Jasg. — Червен глог, *Mentha piperita* L. — Лютива мента, и *Valeriana officinalis* L. — Дилянка, Валиериана (тинктурите се закупуват от най-близката аптека).

2. Три пъти дневно след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: лист и кора *Salix* L. — Върба, или цвят и

лист *Salvia officinalis* L. – Градински чай, или надземна част *Clinopodium vulgare* L. – Котешка стъпка (Черновръх), която се приготвя като се прави смес от по 2 супени лъжици от билките, ври 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

3. Вместо вода: отвара от *Ononis spinosa* L. – Гръмотрън.

Външна употреба

В областта на простата да се налага с компрес от външните листа на *Brassica oleracea* L. – Зеле.

Хранителен режим

(Вж. С22.)

С63

Злокачествено новообразоване на други и неуточнени части на мъжките полови органи

Диагностика

Ирисова диагноза

Да се търси характерният знак в областта на мъжките полови органи в десен ирис (десен ирис Д – 4,50–5,10 ч., кръгов сектор VIII и IX).

Лечение

Вж. лечението на ЗНО на простата и тестиса (С61 и С62).

**Х. Лечение и диагностика на злокачествени
новообразувания (ЗНО) на пикочната система
(C64–C68)**

**Десета ревизия на Международната класификация на болестите
МКБ-10**

(C64–C68)	Злокачествени новообразувания на пикочната система
C64	Злокачествено новообразование на бъбрека, с изключение на бъбречното легенче
C65	Злокачествено новообразование на бъбречното легенче
C66	Злокачествено новообразование на уретера
C67	Злокачествено новообразование на пикочния мехур
C68	Злокачествено новообразование на други и неуточнени части на пикочните органи

Х.1. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на пикочната система (С64–С65)

Билки за лечение на ЗНО (С64–С65):

Обща употреба

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче (Цариче)
Aloe arborescence L. – Алое
Allium cepa L. – Кромид-лук
Althaea officinalis L. – Лечебна бяла ружа
Anagallis arvensis L. – Огнивче
Aquilegia vulgaris L. – Синя кандилка
Arctostaphylos uva.ursi (L.) Spreng. – Мечо грозде
 (Диви боровинки)
Arum maculatum L. – Змийски лапад (Змиярник)
Asparagus officinalis L. – Медицинска зайча сянка
Asperula odorata L. – Същинска лазаркиня
Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистно сграбиче
Berberis vulgaris L. – Кисел трън
Betonica officinalis L. (*Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Betula alba L. – Бреза
Capsella bursa-pastoris Med. – Овчарска торбичка
Calendula officinalis L. – Невен
Cannabis sativa L. – Коноп
Carduus acanthoides L. – Късодръжков магарешки бодил
Carlina acanthifolia All. – Решетка
Centaureum umbellatum Pers. – Червен кантарион
Cotinus coggygia Scop. – Сврадлика

Cicer arietinum L. – Нахут
Citrus limon Burm. – Лимон
Cnicus benedictus L. – Пресечка
Cynodon dactylon Pers. – Троскот
Delphinium consolida L. – Ралица (Шпорец)
Dictamnus albus L. – Росен
Equisetum arvense L. – Хвощ
Equisetum hiemale L. – Горски хвощ
Foeniculum capillaceum Gilb. – Морач
Fragaria vesca L. – Ягода
Galium arapine L. – Лепка
Galium cruciatum L. – Кръстато еньовче
Galium verum L. – Същинско еньовче
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Geranium pyrenaicum L. – Пиренейски здравец
Glechoma hederacea L. – Самобайка
Glechoma hirsuta W. K. – Урбаличе
Glycyrrhiza glabra L. – Сладник
Helianthus tuberosus L. – Земна ябълка (Тулия)
Herniaria L. – Изсипливче
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum – Жълт кантарион
Inula helenium L. – Бял оман
Juniperus communis L. – Хвойна
Lavandula spica L. – Лавандула
Lilium candidum L. – Бял крем
Linum usitatissimum L. – Лен
Lithospermum officinale L. – Птиче просо
Lycopodium clavatum L. – Плаун иглолистен
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Nasturtium armoracia Friest. – Хрян
Mentha piperita L. – Лютивa мента
Nasturtium officinale R.Br. – Пореч

Ocinum basilicum L. – Босилек
Oenanthe sp. diversa – Воден морач
Ononis spinosa L. – Гръмотрън
Onopordon acanthium L. – Магарешки бодил
Paeonia officinalis L. – Божур
Petroselinum sativum Hoffm. – Магданоз
Phaseolus vulgaris L. – Боб
Pimpinella anisum L. – Анасон
Pimpinella saxifraga L. – Бедреница
Plantago major L. – Голям живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева (Пачина)
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер
Primula suaveolens Bert. – Иглика
Prunus cerasus L. – Вишня
Prunus spinosa L. – Трънка
Quercus pedunculata Ehrh. – Летен дъб
Raphanus sativus L. – Черна ряпа
Robinia pseudoacacia L. – Акация
Rosa canina L. – Обикновена шипка
Salvia officinalis L. – Градински чай
Sambucus ebulus L. – Тревист бъз
Sambucus nigra L. – Черен бъз
Solidago virgaurea L. – Горски енчещ
Spiraea ulmaria L. – Блатен тъжник
Scolopendrium vulgare L. – Волски език
Stipa pennata L. – Пересто коило
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Taxus baccata L. – Тис
Taraxacum officinale Web. – Глухарче
Thalictrum aquilegifolium L. – Обичниче
Thymus serpyllum L. – Мащерка (Бабина душица)
Triticum repens L. – Пирей (Троскот, Репей)
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка
Verbena officinalis L. – Върбинка

Valeriana officinalis L. – Дилянка
Veronica officinalis L. – Великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Vitis vinifera L. – Винена лоза, грозде
Zea mays L. – Царевица (Царевична коса)

Задължителна употреба

Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче (Цариче)
Aloe arborescens L. – Алое
Althaea officinalis L. – Бяла лечебна ружа
Anagallis arvensis L. – Огнивче
Arctostaphylos uva ursi (L.) Spreng. – Мечо грозде
 (Диви боровинки)
Arum maculatum L. – Змийски лапад (Змиярник)
Asparagus officinalis L. – Медицинска зайча сянка
Betonica officinalis L. (*Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Carduus acanthoides L. – Късодръжков магарешки бодил
Carlina acanthifolia All. – Решетка
Centaureum umbellatum Pers. – Червен кантарион
Cotinus coggygria Scop. – Смарадлика
Equisetum arvense L. – Хвощ
Galium aparine L. – Лепка
Galium cruciatum L. – Кръстат еньовче
Galium verum L. – Същинско еньовче
Geranium pyrenaicum L. – Пиренейски здравец
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum – Жълт кантарион
Juniperus communis L. – Хвойна
Lavandula spica L. – Лавандула
Lilium candidum L. – Бял крем
Linum usitatissimum L. – Лен

Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Mentha piperita L. – Мента
Ocinum basilicum L. – Босилек
Ononis spinosa L. – Гръмотрън
Onopordon acanthium L. – Магарешки бодил
Petroselinum sativum Hoffm. – Магданоз
Pimpinella saxifraga L. – Бедреница
Plantago major L. – Голям живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева (Пачина)
Prunus cerasus L. – Вишня
Quercus pedunculata Ehch. – Дъб
Robina pseudoacacia L. – Акация
Rosa canina L. – Шипка
Sambucus ebulus L. – Тревист бърз
Scolopendrium vulgare L. – Волски език
Thymus serpyllum L. – Мащерка (Бабина душица)
Triticum repens L. – Пирей (Троскот, Репей)
Valeriana officinalis L. – Валериана
Veronica officinalis L. – Великденче
Vitis vinifera L. – Винена лоза, грозде
Zea mays L. – Царевица (Царевична коса)

Помощни натурални продукти

Пчелен клей
 Чист боров катран
 Нишадър

С64

**Злокачествено новообразоване на бъбрека,
с изключение на бъбречното легенче**

Диагностика

Ирисова диагноза

Черно петно в областта на засегнатия бъбрек с бял пръстен наоколо (десен ирис Δ – 5,30–5,45 ч., очен кръгов сектор VI; ляв ирис Λ – 6,30–6,45 ч., очен кръгов сектор VI широк, област на жлезите и мускулите).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Agum maculatum* L. – Змийски лапад

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: лист *Geranium pyrenaicum* L. – Пиренейски здравец, лист *Plantago major* L. – Голям живовляк, и *Zea mays* L. – Царевица (Царевична коса), която се приготвя като се прави смес от по 2 супени лъжици от билките, вари 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

3. Вместо вода да се пие отвара от надземна част *Galium aparine* L. – Лепка или *Zea mays* L. – Царевица (Царевична коса).

Външна употреба

В областта на бъбреците, на кръста се поставя компрес от пресен селски квасец или пресечено прясно мляко.

Хранителен режим

(Вж. С22.)

C65   Злокачествено новообразувание на бъбречното легенче**Диагностика****Общи сведения и симптоматика**

Ракът на бъбрека най-често произхожда от клетки, които покриват бъбречните каналчета, и се нарича бъбречен аденокарцином или хипернефром. При децата обичайният тумор на бъбрека е туморът на Wilms.

Характерно за заболяването е, че в ранните стадии не дава оплаквания и най-често първата му проява е кървавото оцветяване на урината, съпроводено от отделяне на продълговати съсиреци. Рисковите фактори за развитие на бъбречните тумори включват:

1. Рискови фактори от околната среда, сред които са тютюнопушенето, работа в среда с азбест и тежки метали (кадмий) и излагането на радиация.

2. Редица проучвания сочат връзка на повишена ракова заболяемост с наднорменото тегло, продължителната диализа при болни с бъбречна недостатъчност и повишеното кръвно налягане. Не е ясно дали завишената заболяемост сред болните с високо кръвно налягане не се дължи на продължителната употреба на медикаменти за понижаване на кръвното налягане. Счита се, че наднорменото тегло при някои болни води до хормонални промени, които са отговорни за завишения риск в тези случаи.

3. Вродени или придобити генетични промени. Част от болните с рак на бъбрека имат по рождение един или няколко гена, които са в основата на развитието на заболяването. Обикновено при тези болни туморите са локализирани в двата бъбрека или са с множествена локализация.

Допълнение: Генетичните проучвания установиха, че хора с генетични мутации, водещи до рядко срещаните синдроми като този на Von Hippel-Lindau, както и Tuberous sclerosis, имат завишен риск от развитие на тумори на бъбреците. За-

сегнатите от синдрома на Von Hippel-Lindau развиват доброкачествени тумори на кръвоносните съдове в мозъка и гръбначния стълб (хемангиобластома) и имат повишен риск за развитие на тумори на бъбрека и надбъбречната жлеза. При около 50% от ново диагностицираните случаи заболяването е ограничено в бъбрека, при 25% заболяването обхваща и околните тъкани, при останалите 25% заболяването е с метастази в други органи на тялото – бял дроб, кости и др.

Ирисова диагноза

Черно петно в областта на засегнатия бъбрек с бял пръстен на около (десен ирис D – 5,30–5,45 ч., очен кръгов сектор VI; ляв ирис L – 6,30–6,45 ч., очен кръгов сектор VI широк, областта на жлезите и мускулите).

Лечение**Вътрешна употреба**

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Centaurium umbellatum* Pers. – Червен кантарион.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: цвят *Aesculus hippocastanum* L. – Конски кестен, надземна част на *Centaurium umbellatum* Pers. – Червен кантарион, надземна част *Polygonum aviculare* L. – Обикновена пача трева, която се приготвя като се прави смес от по 2 супени лъжици от билките, вари 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

3. Вместо вода да се пие отвара от: *Prunus cerasus* L. – Вишня или *Scolopendrium vulgare* L. – Волски език, или *Zea mays* L. – Царевица (Царевична коса).

Външна употреба

В областта на бъбреците, на кръста се поставя компрес от пресен селски квасец или от пресечено прясно мляко.

Хранителен режим

(Вж. C22.)

Х.2. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на пикочната система – уретер и пикочен мехур и други неуточнени части (C66–C68)

Билки за лечение

Обща употреба

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче (Цариче)
Aloe arborescence L. – Алое
Allium cepa L. – Кромид лук
Althaea officinalis L. – Лечебна ружа
Anagallis arvensis L. – Огнивче
Pimpinella anisum L. – Анасон
Aquilegia vulgaris L. – Кандилка
Arctostaphylos uva-ursi (L.) Spreng. – Мечо грозде
 (Диви боровинки)
Arum maculatum L. – Змийски лапад (Змиярник)
Asparagus officinalis L. – Лечебна зайча сянка
Asperula odorata L. – Същинска лазаркиня
Astragalus glycyphyllos L. – Сладколистно сграбиче
Berberis vulgaris L. – Кисел трън
Betonica officinalis L. (*Stachys officinalis* (L.) Trev. – Ранилист
Betula alba L. – Бреза
Capsella bursa-pastoris Med. – Овчарска торбичка
Calendula officinalis L. – Невен
Cannabis sativa L. – Коноп
Carduus acanthoides L. – Късодръжков магарешки бодил
Carlina acanthifolia All. – Решетка
Centaureum umbellatum Pers. – Червен кантарион

Cotinus coggygia Scop. – Смарадлика
Cnicus benedictus L. – Пресечка
Cynodon dactylon Pers. – Троскот
Equisetum arvense L. – Хвощ
Equisetum hiemale L. – Горски хвощ
Foeniculum capillaceum Gilb. – Морач
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Galium arapine L. – Лепка
Galium cruciatum L. – Кръстато еньовче
Galium verum L. – Същинско еньовче
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Geranium pyrenaicum L. – Пиренейски здравец
Glechoma hederacea L. – Самобайка
Glycyrrhiza glabra L. – Сладник
Heleborus odorus W. et Kit – Кукуряк
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum – Жълт кантарион
Inula helenium L. – Оман
Juniperus communis L. – Хвойна
Lavandula spica L. – Лавандула
Lilium candidum L. – Бял крем
Lithospermum officinale L. – Птиче просо
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Mentha piperita L. – Лютива мента
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ononis spinosa L. – Гръмотрън
Onopordon acanthium L. – Магарешки бодил
Petroselinum sativum Hoffm. – Магданоз
Plantago major L. – Голям живовляк
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер
Primula suaveolens Bert. – Иглика
Prunus cerasus L. – Вишня
Prunus spinosa L. – Трънка

Quercus pedunculata Ehch. – Летен дъб
Raphanus sativus L. – Черна ряпа
Robina pseudoacacia L. – Акация
Rosa canina L. – Обикновена шипка
Salvia officinalis L. – Градински чай
Sambucus ebulus L. – Тревист бърз
Sambucus nigra L. – Черен бърз
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Spiraea ulmaria L. – Блатен тъжник
Scolopendrium vulgare L. – Волски език
Stipa pennata L. – Коило
Taxus baccata L. – Тис
Taraxacum officinale Web. – Глухарче
Thalictrum aquilegifolium L. – Обичниче
Thymus serpyllum L. – Мащерка (Бабина душица)
Triticum repens L. – Пирей (Троскот, Репей)
Tussilago farfara L. – Подбел
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка
Verbena officinalis L. – Върбинка
Valeriana officinalis L. – Валериана
Veronica officinalis L. – Великденче
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Vitis vinifera L. – Винена лоза
Zea mays L. – Царевица (Царевична коса)

Допълнителни натурални лечебни средства

Натурален пчелен мед
 Натурален пчелен восък
 Натурално кокоше яйце
 (не)прана вълна
 Бяла дъвка

Задължителна употреба

Alchemilla vulgaris L. – Шапиче (Цариче)
Aquilegia vulgaris L. – Кандилка
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Capsella bursa-pastoris Med. – Овчарска торбичка
Calendula officinalis L. – Невен
Centaureum umbellatum Pers. – Червен кантарион
Galium arapine L. – Лепка
Galium cruciatum L. – Кръстат еньовче
Geranium pyrenaicum L. – Пиренейски здравец
Heleborus odorus W. et Kit – Кукуряк
Lilium candidum L. – Бял крем
Ononis spinosa L. – Гръмотрън
Plantago major L. – Голям живовляк
Prunus cerasus L. – Вишня
Solidago virgaurea L. – Горски енчец
Spiraea ulmaria L. – Блатен тъжник
Triticum repens L. – Пирей (Троскот, Репей)
Vaccinium vitis-idaea L. – Червена боровинка
Verbena officinalis L. – Върбинка

С66

Злокачествено новообразувание на уретера**Диагностика****Общи сведения и симптоматика**

Туморите на уретера се срещат рядко. Протичат завоалирано и се откриват късно. Оплакванията на болните се приемат като резултат на друго заболяване. Туморите на уретера са 2 вида – първични и вторични. Най-често се срещат след 60-годишна възраст като по-често боледуват мъже.

Етиология и патогенеза

Те са неизяснени. Приема се съществуването на инфекциозни фактори при болни, боледували от ендемична балканска нефропатия. Срещат се по-често при работили с анилинови деривати или имали камъни и инфекция в легенчето и уретера. По-рядко са първичните тумори, развили се от епитела или мускулатурата на уретера. По-често се срещат вторични тумори. Разсейването може да стане чрез богатата лимфна мрежа на уретата, по кръвен път или чрез урината, като клетки от тумора на легенчето се разнасят надолу по хода на пикочоотделителната система.

Първоначалните симптоми са дискретни, поради което се приема, че са в резултат на други заболявания на бъбрека, уретера и мехура, още повече, че те често се комбинират с тях. Ранната безсимптомна хематурия (кръв в урината) е с особености на бъбречната хематурия. Първоначално се явява без други оплаквания. По-късните симптоми са: дизурични оплаквания [болки и парене при уриниране], микционни смущения [микция – уриниране], болки по хода на уретера. Болките са с тъп характер, наподобяващи разтягане и напрежение по хода на уретера и лумбалната област, по-рядко наподобяват бъбречнокаменна колика. Наличието на тумор, кървящ и оформящ кръвни съсиреци, е условие за застой на урината [уростаза]. Късен симптом е голяма хидронефроза [събиране

на урина в бъбрека] с подутина в лумбалната област или палпиращо се туморно образувание. Добавяне на уроинфекцията се проявява с усилване на болката, висока температура, втрисане. В урината се откриват бактерии, бели и червени кръвни клетки.

Ирисова диагноза

Една или няколко черни малки чертички в областта на засегнатия уретер върху бял пламък (десен ирис Δ – 5,00–5,45 ч., между кръгов сектор VI и VII; ляв ирис Λ – 6,0–7,15 ч., между кръгов сектор VI и VII).

Лечение**Вътрешна употреба**

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Lilium candidum* L. – Бял крем.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от надземната част на следните билки: *Verbena officinalis* L. – Върбинка, *Spiraea ulmaria* L. – Блатен тъжник, и *Capsella bursa-pastoris* Med. – Овчарска торбичка. Приготвя се смес от по 2 супени лъжици от билките, ври 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Galium verum* L. – Същинско еньовче.

Хранителен режим

(Вж. С22.)

C67

Злокачествено новообразувание на пикочния мехур

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Първият симптом на рака на пикочния мехур е наличието на кръв в урината – т.нар. хематурия. Понякога тя е масивна и е придружена от отделяне на съсиреци. Характерното за нея е че няма придружаваща болка, поради което не алармира болния и по такъв начин отлага посещението му при уролог, а това става причина за авансиране на процеса и диагностицирането му едва в по-напреднал стадий. Други симптоми са болка, често уриниране, затруднено уриниране, но те се наблюдават при прорастване на тумора.

Най-често ракът на пикочния мехур е папиларен тумор с вид на цветно зеле, който расте към кухината на мехура и е свързан с него посредством краче. Понякога той може да расте в дълбочина на мехурната стена и дори при напреднали случаи да излезе извън мехура и да инвазира съседни органи. При напредване на процеса се обхващат лимфните възли на таза, а впоследствие дава разсейки и в далечни органи като бял дроб, черен дроб, кости и др.

Произход и причини

Ракът на пикочния мехур е най-честото злокачествено заболяване на пикочоотделителната система. Обикновено се развива в зряла възраст, като мъжете боледуват по-често. Причините за възникването на рака на пикочния мехур са неясни, но се предполага участие на някои предразполагащи фактори като тютюнопушене, някои производствени вредители и др.

Ирисова диагноза

Черно кръгло петно в областта на мехура с бял пламък наоколо (десен ирис Д – 4,30–5,00 ч., между кръгов сектор VII и VIII; ляв ирис Л – 7,15–7,45 ч., между кръгов сектор VII и VIII).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Heleborus odoratus* W. et Kit – Кукуряк.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: *Ononis spinosa* L. – Гръмотрън, лист *Plantago major* L. – Голям живовляк, и дръжка *Prunus cerasus* L. – Вишня.

3. Вместо вода да се пие отвара от *Spiraea ulmaria* L. – Блатен тъжник.

Външна употреба

Компрес от пресен селски квасец, или пресечено мляко, или настърган пресен картоф.

Хранителен режим

(Вж. С22.)

C68**Злокачествено новообразувание на други и
неуточнени части на пикочните органи**

Диагностика

Ирисова диагноза

Търси се характерен знак – една или няколко черни точки върху бял пламък в съответния участък на пикочните органи.

Лечение

Вж. лечение на ЗНО на уретера, пикочния мехур, бъбрека и бъбречното легенче.

XI. Лечение на злокачествени новообразувания (ЗНО) на окото, главния мозък и други части на централната нервна система (C69–C72)

Десета ревизия на Международната класификация на болестите МКБ-10

(C69–C72)	Злокачествени новообразувания на окото, главния мозък и други части на централната нервна система
C69	Злокачествено новообразувание на окото и неговите придатъци
C70	Злокачествено новообразувание на мозъчните обвивки (менинги)
C71	Злокачествено новообразувание на главния мозък
C72	Злокачествено новообразувание на гръбначния мозък, черепно-мозъчните нерви и други части на централната нервна система

XI.1. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на окото и неговите придатъци (C69)

Билки за лечение на ЗНО (C69)

Обща употреба

Acer tataricum L. – Мекиш
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Aloe arborescence L. – Алое
Althaea officinalis L. – Лечебна бяла ружа
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче (Цариче)
Anagallis arvensis L. – Огнивче
Arctostaphylos uva-ursi L. – Мечо грозде
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Galium arapine L. – Лепка
Galium cruciatum L. – Кръстато еньовче
Galium verum L. – Същинско еньовче
Geum urbanum L. – Градско омайниче (Зайча стъпка)
Euphrasia sp. *diversa* – Очанка
Foeniculum capillaceum Gilib. – Морач
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Fumaria officinalis L. – Росопас
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Lavandula vera L. – Лавандула
Lonicera caprifolium L. – Нокът
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. – Лайкучка
Menhta piperita L. – Лютива мента
Melissa officinalis L. – Маточина
Pimpinella saxifraga L. – Бедреница

Plantago lanceolata L. – Ланцетолистен живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева (Пачина)
Potentilla argentea L. – Очиболец
Robina pseudoacacia L. – Акация
Rosa centifolia L. – Градинска роза
Sambucus nigra L. – Черен бяз
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче
Thymus serpyllum L. – Мащерка (Бабина душица)
Tussilago farfara L. – Подбел
Ulmus campestris L. – Бряст
Verbena officinalis L. – Върбинка
Vitis vinifera L. – Лоза, грозде

Помощни натурални продукти

Айрян
 Мътеница
 Мед и пчелни продукти

Задължителна употреба

Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче (Цариче)
Betonica officinalis L. (*Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Calendula officinalis L. – Невен
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Galium arapine L. – Лепка
Galium cruciatum L. – Кръстато еньовче
Euphrasia sp. *diversa* – Очанка
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Menhta piperita L. – Лютива мента
Melissa officinalis L. – Маточина
Plantago lanceolata L. – Ланцетолистен живовляк
Potentilla argentea L. – Очиболец
Robinia pseudoacacia L. – Акация
Sambucus nigra L. – Черен бяз
Vitis vinifera L. – Лоза, грозде

C69	Злокачествено новообразувание на окото и неговите придаъци
------------	---

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

При доброкачествени новообразования (ДНО) зеницата на пострадалото око има вид, като че ли е издадена от едната страна навън, подобно на изкривено яйце или круша, с тъмносив оттенък, яркочервени артерии на склерата, съчетани с липса на виждане поради притиснат очен нерв.

Злокачествените новообразования (ЗНО) на окото са сравнително редки заболявания. Тяхното наблюдаване и фиксиране се извършват с прости технически средства – фенерче и лупа. Обикновено в окото се наблюдава ЗНО от вида на меланобластома, на който са присъщи всички свойства на раково заболяване – инфилтративния (просмуквателен) ръст с разрушаване на околващата тъкан и изчезване границите на тумора. Имаме значителна или пълна загуба на зрението в засегнатото око.

Допълнение

Германски учени са открили зависимост между заболяването от рак на вътрешното око и използването на мобилни телефони. Изследването, проведено в университета в Есен, е обхванало 118 пациенти, болни от рак на очите. Ръководителят на научния екип, направил изследването и обявил резултатите, е Андреас Станг.

Лечение

Вътрешна употреба

Сутрин, обяд и вечер 10 минути преди храна да се изпива отвара от следните билки: лист и цвят *Sambucus nigra* L. – Черен бъз, надземна част от *Euphrasia* sp. *diversa* – Очанка, надземна част *Galium aparine* L. – Лепка, и надземна част *Potentilla argentea* L. – Очиболец. Приготвя се смес от по 2 супени лъжици от билките, вари 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

Външна употреба

1. Капки в очите (начин на приготвяне): сок от *Vitis vinifera* L. – Лоза (сок от пръчката на лозата – събира се при резитбата на лозата, рано на пролет) или отвара от *Euphrasia* sp. *diversa* – Очанка. Може да се накапва и медена вода (внимателно).

2. Компрес: *Euphrasia* sp. *diversa* – Очанка, или *Matricaria chamomilla* L. – Лайкучка.

Хранителен режим

(Вж. C22.)

XI.2. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на други части на централната нервна система – мозъчните обвивки (менинги) (C70)

Билки за лечение на ЗНО (C70)

Обща употреба

Ajuga laxmanni Benth. – Срещниче
Atropa bella-donna L. – Лудо биле
Betonica officinalis L. (*Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Bryonia officinalis L. – Дива тиква
Carlina acanthifolia All. – Решетка
Cnicus benedictus L. – Пресечка
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Crocus sativus L. – Шафран
Datura stramonium L. – Татул
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Geum urbanum L. – Градско омайниче (Зайча стъпка)
Ginkgo biloba L. – Гинко билоба
Hyoscyamus niger L. – Блян (Попадийка)
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион
Inula helenium L. – Бял оман
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Levisticum officinale Koch. – Селим
Melilotus officinalis Desr. – Жълта комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Nepeta cataria L. – Обикновена коча билка (Бабици)
Paeonia albiflora L. – Божур
Piper nigrum L. – Черен пипер
Primula snaveolens Bert. – Иглика
Prunus laurocerasus L. – Лавровишня
Quercus pedunculata Ehrh. – Летен дъб

Rosmarinus officinalis L. – Розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Salvia officinalis L. – Градински чай
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scutellaria galericulata L. – Превара обикновена
Sinapis alba L. – Синап
Tamus communis L. – Брей
Thymus serpyllum L. – Мащерка (Бабина душица)
Urtica urens L. – Гръзка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viscum album L. – Бял имел
Vitis vinifera L. – Винена лоза

Задължителна употреба

Atropa bella-donna L. – Лудо биле
Bryonia officinalis L. – Дива тиква
Crocus sativus L. – Шафран
Datura stramonium L. – Татул
Hyoscyamus niger L. – Блян (Попадийка)
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Melilotus officinalis Desr. – Жълта комунига
Mentha piperita L. – Лютива мента
Paeonia albiflora L. – Божур
Ruta graveolens L. – Седефче
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Sinapis alba L. – Синап
Tamus communis L. – Брей
Thymus serpyllum L. – Мащерка (Бабина душица)
Urtica urens L. – Гръзка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана
Viscum album L. – Бял имел
Vitis vinifera L. – Винена лоза

C70	Злокачествено новообразование на мозъчните обвивки (менинги)
-----	--

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

ЗНО на мозъчните обвивки са т.нар. менингеоми – често срещани доброкачествени тумори, които водят началото си от клетки на мозъчните обвивки. Менингиомите са най-честите доброкачествени мозъчни тумори при възрастни. Цялостното им хирургично отстраняване обикновено осигурява пълно оздравяване.

Ирисова диагноза

Една или няколко тъмни точки в областта на главния мозък върху бял фон, излизащи към външния край на ириса (десен ирис Δ – 11,00–11,45 ч., ляв ирис Λ – 12,45–13,00 ч., от VII към IX очни кръгови сектори и в двата ириса).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от една от следните билки: *Viscum album* L. – Бял имел; *Hyoscyamus niger* L. – Блян; *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле; *Bryonia officinalis* L. – Дива тиква; *Paeonia albiflora* L. – Божур.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: *Hypericum perforatum* L. – Жълт кантарион, *Leonurus cardiaca* L. – Дяволска уста, и *Melilotus officinalis* Desr. – Жълта комунига. Приготвя се смес от по 2 супени лъжици от билките, ври 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

Външна употреба

1. Студен компрес от настъргани картофи или пресен селски квасец, или вода с оцет се слага върху горната част на темето на главата или откъм мястото на тумора.

2. Вдишване на едно от изброените етерични масла: *Rosmarinus officinalis* L. – Розмарин; *Satureja hortensis* L. – Градинска чубрица; *Mentha piperita* L. – Лютива мента; *Thymus serpyllum* L. – Мащерка.

Хранителен режим

Вж. С22, с важна добавка плодовете от *Vitis vinifera* L. – Грозде (за предпочитане бяло грозде от сорта „Болгар“).

Задължително сутрин на гладно да се взема 1 чаена лъжичка захаросан чист пчелен мед; да се натисне с езика към небцето до пълното разтваряне на меда в устата.

XI.3. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на главния мозък (C71)

Билки за лечение на ЗНО (C71)

Обща употреба

Abies alba Mill. (*A. pectinata* Lam) – Бяла ела (Обикновена ела)
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Aloe arborescence L. – Алое
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче (Цариче)
Ajuga laxmanni Benth. – Срещниче
Allium sativum L. – Чесън
Angelica archangelica L. – Ангелика
Artemisia vulgaris L. – Див пелин
Arctostaphylos uva-ursi L. – Мечо грозде
Asarum europaeum L. – Копитник
Asperula odorata L. – Същинска лазаркиня
Atropa bella-donna L. – Лудо биле
Betonica officinalis L. (*Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Bryonia alba L. – Бяла дива тиква
Calendula officinalis L. – Невен
Carlina acanthifolia All. – Решетка
Centaureum umbellatum Pers. – Червен кантарион
Cheiranthus cheiri L. – Жълт шибой
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Galium aparine L. – Лепка
Galium cruciatum L. – Кръстато еньовче
Galium verum L. – Същинско еньовче
G. biloba L. (*Salisburia adiantifolia* Sm. Trans.) – Двуделен гинко, Гинко билоба
Delphinium consolida L. – Ралица (Шпорец)

Dianthus sp. diversa L. – Див карамфил
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Helleborus odoratus W. et Kit. – Кукурмяк
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypricum perforatum – Жълт кантарион
Inula helenium L. – Бял оман
Lamium album L. – Бяла мъртва коприва
Lappa major Garth. – Репей
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Levisticum officinale Koch. – Селим
Lotus corniculatus L. – Звездан
Malva sylvestris L. – Слез
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Melilotus officinalis Desr. – Жълта комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютив мента
Nepeta cataria L. – Обикновена коча билка (Бабици)
Origanum vulgare L. – Риган
Paeonia albiflora L. – Божур
Pimpinella saxifraga L. – Каменоломков анасон
Plantago major L. – Голям живовляк
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева (Пачина)
Potentilla formentilla Schrank. – Планиски очиболец
Primula snaveolens Bert. – Иглика
Prunella vulgaris L. – Обикновена прищница
Pulmonaria officinalis L. – Медуница
Robina pseudoacacia L. – Акация
Rubia tinctorum L. – Брош
Salvia officinalis L. – Градински чай
Ruta graveolens L. – Седефче
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scutellaria galericulata L. – Превара обикновена
Sinapis alba L. – Бял синап
Solanum tuberosum – Картоф
Tanacetum vulgare L. – Вратига

Thymus serpyllum L. – Мащерка (Бабина душица)
Urtica urens L. – Гръзка коприва
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Valeriana officinalis L. – Валериана (Дилянка)
Veratrum lobeliatum Bernh. – Чемерика
Verbena officinalis L. – Върбинка
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viscum album L. – Бял имел

Помощни натурални продукти

Мед и пчелни продукти

Задължителна употреба

Abies alba Mill. (*A. pectinata* Lam) – Бяла ела (Обикновена ела)
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче (Цариче)
Atropa bella-donna L. – Лудо биле
Artemisia vulgaris L. – Див пелин
Calendula officinalis L. – Невен
Galium cruciatum L. – Кръстат еньовче
G. biloba L. (*Salisburia adiantifolia* Sm. Trans.) –
 Двуделен гинко (Гинко билоба)
Helleborus odoratus W. et Kit. – Кукуряк
Humulus lupulus L. – Хмел
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Melilotus officinalis Desr. – Жълта комуника
Origanum vulgare L. – Риган
Paeonia albiflora L. – Божур
Salvia officinalis L. – Градински чай
Urtica urens L. – Гръзка коприва
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Valeriana officinalis L. – Валерина (Дилянка)
Veratrum lobeliatum Bernh. – Чемерика
Verbena officinalis L. – Върбинка

C71 Злокачествено новообразоване на главния мозък

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Туморните процеси, които засягат мозъка, могат да бъдат класифицирани по различен начин и в зависимост от различни критерии. Мозъчните тумори най-често биват разделяни на първични и вторични, на доброкачествени и злокачествени, както и в зависимост от клетките и тъканите, от които произхождат.

При разделението на първични и вторични тумори се взема предвид мястото, от което първоначално се е развил туморът. Първични са тези новообразования, които се развиват в нервната система поради промяна на състоянието на клетките и абнормното им разрастване. Вторични са тези процеси, които са се развили на друго място и впоследствие са се разпространили в нервната система – например метастазирание по кръвен път на раково образувание от друга част на тялото. Метастатичните мозъчни тумори са по-чести от първичните.

Туморите на мозъка могат да се разделят условно и на доброкачествени и злокачествени.

Разделението на доброкачествени и злокачествени е условно, защото някои от злокачествените тумори се характеризират с относително бавен растеж и могат да бъдат контролирани с различни методи. Същевременно някои доброкачествени тумори се развиват в трудни за лечение зони и проявяват склонност към рецидивирание. По данни на Световната здравна организация (СЗО) според вида на клетките, от които произлизат, туморите на централната нервна система са повече от 120 различни вида.

Ирисова диагноза

Тъмна точка в областта на главния мозък върху бял облак (десен ирис D – 11,00–11,45 ч., ляв ирис L – 12,45–13,00 ч., от VII към IX очни кръгови сектори и в двата ириса).

Забележка

Често ЗНО на мозъка се получава в резултат на разсейки на ЗНО от други органи и системи.

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от *Asarum europaeum* L. – Копитник, или *Veratrum lobeliatum* Bernh. – Чемерика.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: лист *Ginkgo biloba* L. – Гинко билоба, надземна част *Origanum vulgare* L. – Риган, надземна част *Melilotus officinalis* Desr. – Жълта комунига, и надземна част *Verbena officinalis* L. – Върбинка. Приготвя се смес от по 2 супени лъжици от билките, ври 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

3. При болки внимателно да се дозира (дозата е индивидуална и под лекарски контрол – б.а.) тинктура от една от следните билки: *Echium vulgare* L. – Лисича опашка, *Papaver rhoeas* L. – Див мак, *Datura stramonium* L. – Татул, *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле.

Външна употреба

1. През деня и задължително вечер да се поставя студен компрес от настъргани картофи – *Solanum tuberosum* L.; или от пресен селски квасец; или от вода с оцет.

Компресите се поставят в подходящи по размер бархетни или тензухени парчета. При компрес от настъргани картофи

и селски квасец се ушиват тензухени или бархетни торбички, които се пълнят с картофите или квасеца и се поставят върху главата като шапка (за тази процедура е желателно да се обръсне косата на главата).

2. При възможност всекидневно обливане и хладки бани с отвара от *Valeriana officinalis* L. – Валериана (Дилянка).

3. През деня и през ноща вдишване на етерични масла от: *Foeniculum capillaceum* Gilib. – Резене, или *Rosmarinus officinale* L. – Розмарин, или *Artemisia absintium* L. – Бял пелин.

Ароматизирането на въздуха и вдишването на етеричното масло може да се извърши чрез подходящи изпарители. При липса на такива да се капват периодично през 10–12 часа 5–7 капки етерично масло върху парче плат.

Хранителен режим

Както при ЗНО на стомаха.

Допълнение

Вътрешно да се приема сутрин на гладно лъжичка пчелен мед с езика натиснат върху небцето, докато медът се разтвори в устата.

XI.4. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на гръбначния мозък, черепномозъчните нерви и други части на централната нервна система (C72)

Билки за лечение на ЗНО (C72)

Обща употреба

Abies alba Mill. (A. *pectinata* Lam) – Бяла ела (Обикновена ела)
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Ajuga laxmanni Benth. – Срещниче (Горещник)
Aloe arborescence L. – Алое
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче (Цариче)
Angelica archangelica L. – Пищялка (Ангелика)
Artemisia absintium L. – Бял пелин (Обикновен пелин)
Artemisia vulgaris L. – Див пелин
Asperula odorata L. – Същинска лазаркиня
Atropa bella-donna L. – Лудо биле
Berberis vulgaris L. – Кисел трън
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Borrago officinalis L. – Пореч
Bryonia officinalis L. – Дива тиква
Carum carvi L. – Кимион
Cheiranthus cheiri L. – Жълт шибой
Cnicus benedictus L. – Пресечка
Convallaria majalis L. – Момина сълза
Crocus sativus L. – Шафран
Cynoglossum officinale L. – Мишинец
Datura stramonium L. – Татул
Dianthus sp. diversa – Див карамфил
Dictamnus albus L. – Росен

Drosera rotundifolia L. – Росянка
Echium vulgare L. – Лисича опашка
Foeniculum capillaceum Gilib. – Резене
Galium arapine L. – Лепка
Galium cruciatum L. – Кръстато енъовче
Galium verum L. – Същинско енъовче
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Geranium macrorrhizum L. – Здравец
G. biloba L. (*Salisburia adiantifolia* Sm. Trans.) –
 Двуделен гинко (Гинко билоба)
Heracleum ternatum Vel. – Триделен девесил
Heracleum sphondylium L. – Девесил
Hypericum perforatum – Жълт кантарион
Inula helenium L. – Бял оман
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Levisticum officinale Koch. – Селим
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Melilotus officinalis Desr. – Жълта комунига
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Лютива мента
Narcissus pseudonarcissus L. – Нарцис
Nepeta cataria L. – Обикновена коча билка (Бабици)
Origane vulgare L. – Риган
Paeonia officinalis L. – Божур
Papaver rhoeas L. – Див мак
Pimpinella anisum L. – Анасон
Primula snaveolens Bert. – Иглика
Pulmonaria officinalis L. – Медуница
Rosa canina L. – Шипка
Rubia tinctorium L. – Брош
Rosmarinus officinale L. – Розмарин
Ruta graveolens L. – Седефче
Satureja hortensis L. – Градинска чубрица
Scutellaria galericulata L. – Превара обикновена
Sempervivum schechani Schott. – Дебелец
Tanacetum vulgare L. – Вратига

Teucrium chamedrys L. – Обикновено подъбиче
Tilia argentea Dest. – Липа
Salvia officinalis L. – Градински чай
Sedum acre L. – Лютива тлъстига
Stachys recta L. – Изправен ранилист
Urtica ureus L. – Гръзка коприва
Valeriana officinalis L. – Валериана (Дилянка)
Vascum album L. – Бял имел
Verbena officinalis L. – Върбинка
Viburnum opulus L. – Калина
Viola odorata L. – Миризлива теменуга

Допълнителни натурални продукти:

Мед и пчелни продукти
 Лимон

Задължителна употреба

Abies alba Mill. (*A. pectinata* Lam) – Бяла ела (Обикновена ела)
Artemisia absintium L. – Бял пелин (Обикновен пелин)
Bryonia officinalis L. – Дива тиква
Cheiranthus cheiri L. – Жълт шибой
Galium arapine L. – Лепка
Galium cruciatum L. – Кръстато енъовче
G. biloba L. (*Salisburia adiantifolia* Sm. Trans.) –
 Двуделен гинко (Гинко билоба)
Leonurus cardiaca L. – Дяволска уста
Melilotus officinalis Desr. – Жълта комунига
Origane vulgare L. – Риган
Paeonia officinalis L. – Божур
Pimpinella anisum L. – Анасон
Ruta graveolens L. – Седефче
Tanacetum vulgare L. – Вратига
Valeriana officinalis L. – Валериана (Дилянка)
Vascum album L. – Бял имел
Verbena officinalis L. – Върбинка

C72

Злокачествено новообразувание на гръбначния мозък, черепномозъчните нерви и други части на централната нервна система

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

В началото заболяването протича като невралгия (с нервни болки). Болките се разпространяват в съответните кожни зони, инервирани от засегнатия гръбначно-мозъчен невро-сегмент, и имат стрелкащ характер. В началото са едностранни, а по-късно стават двустранни. Кашлянето, кихането и физическото напрежение усилват болките.

Понякога настъпва и изтръпване на хода на притиснатите нервни коренчета. Болките се усилват също при натиск странично от гръбначния стълб, при притискане на шийните вени и навеждане главата напред.

Установяват се и сетивни симптоми – с намалена или повишена сетивност, които в началото са едностранни, а след това – двустранни. Отначало сетивните нарушения започват от най-периферните учатстъци на тялото (под нивото на тумора) и постепенно се разпространяват до нивото на тумора.

Следващият стадий е компресионен. Когато туморът започне да притиска странично гръбначния мозък, се развива пареза на крайниците и разстройство на дълбоката сетивност от страната на тумора, и разстройство на усета за болка и температура в противоположната телесна половина.

Следващият стадий (параплегичен¹) започва с притискане на целия напречник на гръбначния мозък и протича със спастична парепареза или параплегия най-често на двата крака. Тазоворезервоарните нарушения протичат с изпускане или

¹ Параплегия – парализа на двата крака.

задържане на урината. Установяват се сетивни разстройства на всички видове сетивност (болка, допир, температура). При недостатъчни грижи се развиват декубитуси [рани от залежаване].

При интрамедуларните тумори началните симптоми са тъпа болка и изтръпване. При локализация на тумора в задните стълбове на гръбначния мозък се наблюдава разстройство на дълбоката сетивност и на ставно – мускулния усет. Страничното притискане довежда до разстройство на усета за болка и температура. Противоположно на екстремедуларните тумори, ставните нарушения започват на нивото на тумора и се разпространяват в низходяща посока към периферията.

При тумори в поясната област се развива вяла (с понижен мускулен тонус) пареза. При тумор в шийната област се развива вяла пареза на горните крайници и спастична пареза (с повишен мускулен тонус и контрактури) на долните крайници. Често настъпва пълно обездвижване. Рано се появяват разстройства в тазовите резервоари. Нерядко усложнение е развитието на урологична инфекция.

Според съвременната медицина единствен метод за лечение на доброкачествените и злокачествените тумори на гръбначния мозък е оперативният – отстраняване на тумора, което се извършва от неврохирург. При злокачествените тумори на гръбначния мозък се прилага и лъчелечение.

Ирисова диагноза

За ЗНО на гръбначния мозък се търси характерен знак от черна точка с бял пламък на около в областта на гръбначния стълб в двата ириса (десен ирис Д – 3,15–4,00 ч., очни кръгови сектори от IV до IX; ляв ирис Л – 8,00–8,45 ч., очни кръгови сектори от IV до IX).

За черепно-мозъчните нерви се търсят характерните знаци за ЗНО в двата ириса, в целия очен сектор I на симпатичната нервна система.

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер, преди храна да се приема по 30 капки тинктура от стрък и лист от *Vascum album* L. – Бял имел, или корен от *Raeonia officinalis* L. – Божур.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък и цвят *Cheiranthus cheiri* L. – Жълт шибой, и стрък *Melilotus officinalis* Desr. – Жълта комуника, като се приготвя смес от по 2 супени лъжици от билките, вари 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

3. При болки внимателно да се дозира (дозата е индивидуална и под лекарски контрол – б.а.) тинктура от една от следните билки: *Echium vulgare* L. – Лисича опашка, *Papaver rhoeas* L. – Див мак, *Datura stramonium* L. – Татул, *Atropa bella-donna* L. – Лудо биле.

Външна употреба

1. През деня и задължително вечер да се поставя студен компрес от настъргани картофи или пресен селски квасец или вода с оцет. Компресите се поставят в подходящи по размер бархетни или тензухени парчета. При компрес от настъргани картофи и селски квасец се ушиват дълги тензухени или бархетни торбички, които се пълнят с картофите или квасаца и се поставят върху гръбначния стълб.

2. При възможност всекидневно обливане и хладки бани с отвара от *Valeriana officinalis* L. – Дилянка (Валериана).

3. През деня и през нощта вдишване на етерични масла от: *Foeniculum capillaceum* Gilib. – Резене, или *Rosmarinus officinale* L. – Розмарин, или *Artemisia absintium* L. – Бял пелин.

Ароматизирането на въздуха и вдишването на етеричното масло може да се извърши чрез подходящи изпарители. При липса на такива да се капват периодично през 10–12 часа 5–7 капки етерично масло върху парче плат.

Хранителен режим

(Вж. ЗНО на стомаха.)

XII. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на щитовидната и други ендокринни жлези (C73–C75)**Десета ревизия на Международната класификация на болестите МКБ-10**

(C73–C75)	Злокачествени новообразувания на щитовидната и други ендокринни жлези
C73	Злокачествено новообразувание на щитовидната жлеза
C74	Злокачествено новообразувание на надбъбречната жлеза
C75	Злокачествено новообразувание на други ендокринни жлези и сродни структури

Билки за лечение на ЗНО (C73–C75)

Обща употреба

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Aloe arborescence L. – Алое
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче (Цариче)
Aristolochia clematitidis L. – Вълча ябълка
Arctostaphylos uva-ursi (L.) Spreng. – Мечо грозде
Artemisia absintium L. – Бял пелин (Обикновен пелин)
Arum maculatum L. – Змийски лапад (Змиярник)
Atropa mandragora L. – Старо биле
Betula alba L. – Бреза
Berberis vulgaris L. – Кисел трън
Calendula officinalis L. – Невен
Centaureum umbellatum Pers. – Червен кантарион
Cetraria islandica L. – Исландски лишей
Chelidonium majas L. – Змийско мляко
Chrysanthemum balsamita L. – Калоферче
Conium maculatum L. – Бучиниш
Cucurbita maxima Duch. – Тиква
Cucurbita moschata – Тиквички
Cytisus albus Hack. – Бял зановец
Daucus carota L. – Морков
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче
Fragaria vesca L. – Горска ягода
Fucus vesiculosus L. – Фукус (водорасло)
Galega officinalis L. – Жаблек
Galium aparine L. – Лепка
Galium verum L. – Същинско еньовче
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Gentiana lutea L. (var. *sumphyadra* Murb.) – Жълта тинтява
Geranium dissectum L. – Насеченолистен здравец

Geum urbanum L. – Градско омайниче (Зайча стъпка)
Glechoma hederacea L. – Самобайка
Heracleum sphondylium L. – Девесил
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum – Жълт кантарион
Hysopus officinalis L. – Хисоп
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех
Lamium album L. – Бяла мъртва коприва
Lappa major Garth. – Репей
Linum usitatissimum L. – Лен
Malva sylvestris L. – Слез
Marrubium vulgare L. – Пчелник
Melissa officinalis L. – Маточина
Mentha piperita L. – Мента
Morus alba L. – Черница
Nasturtium officinale R.br. – Лекарска поточарка
Ononis spinosa L. – Гръмотрън
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Phaseolus vulgaris L. – Боб (Фасул)
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева
Prunella vulgaris L. – Обикновена прищница
Prunus persica Batsch. – Праскова
Quercus pedunculata Ehrh. – Дъб
Rubia tinctorum L. – Брош
Salvia sclarea L. – Мускатна какула
Saponaria officinalis L. – Сапунче
Scolopendrium vulgare L. – Волски език
Scrophularia aquatica L. – Водно живениче
Scrophularia nodosa L. – Грудесто живениче
 (Възлесто живениче)
Smilax excelsa L. – Скрипка
Trigonella foenum graecum L. – Гръцки сминдух

Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче
Thymus serpyllum L. – Мащерка (Бабина душица)
Tussilago farfara L. – Подбел
Ulmus campestris L. – Бряст
Urtica urens L. – Гръзка коприва
Vaccinium myrtillus L. – Боровинка
Valeriana officinalis L. – Валериана (Дилянка)
Verbascum thapsiforme Schrad. – Едроцветен лопен
 (Гъстоцветен лопен)
Verbena officinalis L. – Върбинка
Vinca minor L. – Зимзелен
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Задължителна употреба

Achillea millefolium L. – Равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Aloe arborescens L. – Алое
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче (Цариче)
Arctostaphylos uva-ursi (L.) Spreng. – Мечо грозде
 (Диви боровинки)
Berberis vulgaris L. – Кисел трън
Cetraria islandica L. – Исландски лишей
Conium maculatum L. – Бучиниш
Cucurbita maxima Duch. – Тиква
Cucurbita moschata – Тиквички
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче
Fucus vesiculosus L. – Фукус (водорасло)
Galega officinalis L. – Жаблек
Galium aparine L. – Лепка
Galium verum L. – Същинско еньовче
Gentiana cruciata L. – Синя тинтява
Gentiana lutea L. (var. *sumphyadra* Murb.) – Жълта тинтява
Geum urbanum L. – Градско омайниче (Зайча стъпка)

Heracleum sphondylium L. – Девесил
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех
Malva sylvestris L. – Слез
Morus alba L. – Черница
Nasturtium officinale R.br. – Лекарска поточарка
Pinus sylvestris L. – Бял бор
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева (Пачина)
Prunus persica L. – Праскова
Quercus pedunculata Ehrh. – Дъб
Salvia sclarea L. – Мускатна какула
Scolopendrium vulgare L. – Волски език
Scrophularia aquatica L. – Водно живениче
Scrophularia nodosa L. – Грудесто живениче
 (Възлесто живениче)
Trigonella foenum graecum L. – Гръцки сминдух
Vinca minor L. – Зимзелен

C73

Злокачествено новообразувание на щитовидната жлеза**Диагностика****Общи сведения и симптоматика**

ЗНО на щитовидната жлеза се среща сравнително рядко. Неговият произход не е изяснен. Според последни данни е доказано влиянието на йонизиращата радиация върху образуването и развитието на карцином на щитовидната жлеза. Провеждане на рентгеново лечение в ранна възраст в областта на врата и шията или в горната част на гръдния кош в немалко случаи се последва по-късно от развитие на карцином на щитовидната жлеза. Йодният дефицит в ендемичните райони също предразполага към развитие на карцином. Карциномът засяга по-често жените и много по-рядко мъжете.

Ирисова диагноза

За ЗНО на щитовидната жлеза – черно петно в областта на щитовидната жлеза с бял облак наоколо и в двата ириса (десен ирис 2,45–3,30 ч., очен кръг VIII и IX; ляв ирис А – 8,30–9,15 ч., очен кръг VIII и IX).

За ЗНО на парашитовидни жлези – характерни белези за раково заболяване, лежащи централно и дъгообразно до полето на щитовидната жлеза в ириса (на 4 характерни точки – две отгоре и две отдолу).

Лечение**Вътрешна употреба**

1. Сутрин, на обяд и вечер преди храна да се приема по 20 капки тинктура от *Conium maculatum* L. – Бучиниш, или 30 капки тинктура от *Vinica minor* L. – Зимзелен.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: *Salvia sclarea* L. – Мускатна какула, *Scrophularia nodosa* L. – Грудесто живениче, като се приготвя смес от по 2 супени лъжици от билките, вари 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

3. Задължително вместо вода през деня да се пие отвара от *Galium verum* L. – Еньовче.

Забележка

При липса на йод в жлезата към отварата от Еньовчето да се добави няколко листа *Juglans regia* L. – Орех.

Външна употреба

1. Задължително компрес от *Cucurbita maxima* Duch. – Тиква, или от *Cucurbita melopepo* – Тиквички (според сезона).

Приготвяне на компреса: Парче тиква или тиквичка се настъргва на едро ренде. Настърганата маса се разстила върху тензухено или бархетно парче плат с размери 10 x 30 см на дебелина до 1 см, поръсва се със зехтин. Под парчето плат се поставя мушама, найлон или вестник и се прикрепва към щитовидната жлеза. Да престои през цялата нощ. Процедурата се повтаря 40 вечери подред.

Забележка

След свалянето на компреса сутрин, при поява на червени точкови обриви да се намазва с чист маслен зехтин.

След почивка от 1–2 месеца компресът се повтаря.

Хранителен режим

Няма задължителен характер, може да се спазва режимът както при ЗНО на стомах.

C74	Злокачествено новообразувание на надбъбречната жлеза
-----	--

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Причините за възникване на ЗНО са неизяснени. Този тумор може да расте дълго време незабелязано, без болестно състояние, без да влошава общото самочувствие и без признаци в урината; понякога има оплаквания за тъпи болки в областта на бъбреците и др.

Ирисова диагноза

Забелязва се в областта на надбъбречните жлези (в най-горната част на ириса – стомашната област) като черна точка с бял пламък (десен ирис Δ – 6,00–6,10 ч., очен кръг IV; ляв ирис Λ – 5,50–6,00 ч., очен кръг IV).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер преди храна да се приема по 30 капки тинктура от *Scrophularia nodosa* L. – Живениче.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: надземната част на *Filipendula vulgaris* Moench. – Ливадно орехче, и листа и цвят от *Alchemilla vulgaris* L. – Цариче (Шапиче), като се приготвя смес от по 2 супени лъжици от билките, ври 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

3. Задължително през деня вместо вода да се пие отвара от *Galium verum* L. – Еньовче, или от *Cetraria islandica* L. – Исландски лишей.

Външна употреба

Компрес от *Quercus pedunculata* Ehrh. – Дъб.

Хранителен режим

Както при ЗНО на стомаха.

C75	Злокачествено новообразувание на други ендокринни жлези и сродни структури
-----	--

Диагностика

Ирисова диагноза

За хипофиза – черна точка с бял пламък наоколо в областта на хипофизата (десен ирис Δ – 11,40–11,45 ч.; ляв ирис Λ – 12,10–12,15 ч., очен кръг VIII).

За пинеална жлеза [еипфиза] – ЗНО при наличие на характерния белег (десен ирис Δ – 12,50–11,55 ч.; ляв ирис Λ – 11,05–11,10 ч., очен кръг VIII).

За тимус [гръдна жлеза] – възможно ЗНО до 14-годишна възраст. Характерна черна точка с бял пламък наоколо в областта на тимуса (знакът е зад този на щитовидната жлеза) (десен ирис Δ – 3,00 ч., очен кръг VIII, дейна нервна система; ляв ирис Λ – 9,00 ч.).

За жлеза на Бертолини (само при жени, съществуването ѝ понякога се забравя от медиците) характерен знак за ЗНО (десен ирис Δ – 4,50–5,10 ч., очен кръг VII; ляв ирис Λ – 6,30–6,40 ч., очен кръг VII).

За слабини, лимфни жлези – характерен знак на ЗНО множество черни точки, посипани върху бял облак (десен ирис Δ – между очен кръг V и VI; ляв ирис Λ – между очен кръг V и VI).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер, преди храна да се приема по 20 капки тинктура от надземна част *Conium maculatum* L. – Бучиниш.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от *Pinus sylvestris* L. – Борови връхчета.

Външна употреба

1. Хладък компрес през деня и нощта от: отвара от кора *Quercus pedunculata* Ehrh. – Дъб, или Попарено *Fucus vesiculosus* L. – Фукус (водорасло).

2. Налагане (засегнатите участъци от тялото) с прясно набрана и стрита дрога от надземна част *Polygonum hydropiper* L. – Воден пипер.

Хранителен режим

Както при ЗНО на стомаха; според сезона е желателно да се приемат или плодове на *Morus alba* L. – Черница, или повече пресен кромид лук на салата.

XIII. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) с неточно определени, вторични и неуточнени локализации (C76–C80)

Десета ревизия на Международната квалификация на болестите МКБ-10

(C76–C80)	Злокачествени новообразувания с неточно определени, вторични и неуточнени локализации
C76	Злокачествено новообразувание с други и неточно определени локализации
C77	Вторично и неуточнено злокачествено новообразувание на лимфните възли
C78	Вторично злокачествено новообразувание на дихателната и храносмилателната система
C79	Вторично злокачествено новообразувание с други локализации
C80	Злокачествено новообразувание с неуточнена локализация

Билки за лечение на ЗНО (C76–C80)

Обща употреба (практически доказано приложение)

Aconitum cammarum Jacq. – Самакитка (външно налагане на ракови образувания)
Achillea millefolium L. – Равнец (рак на кръвта и лимфата)
Adonis vernalis L. – Пролетен горицвет (тумори)
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен (рак, тумор)
Aloe arborescens L. – Алое арборесценс (всички форми на рак)
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче (Цариче) (рак на лимфата)
Asparagus officinalis L. – Медицинска зайча сянка (рак на пикочно-полова система)
Atropa mandragora L. – Старо биле, Мандрагора (външно – корови тумори и всички форми на рак)
Arum maculatum L. – Змиярник (злокачествени новообразувания, рак)
Arctium lappa L. – Репей (тумор, рак на белия дроб, рак на дебело черво, аденом на простата)
Agrimonia eupatoria L. – Камшик (левкемия, рак, тумор)
Betula pendula roth. – Бяла бреза (тумори)
Betonica officinalis L. (*Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист (злокачествени тумори)
Bryonia alba L. – Бяла дива тиква (рак)
Buxus sempervirens L. – Чемшир (рак на кръвта)
Calendula officinalis L. – Невен (ракови тумори в матката, рак по кожата, общи форми рак)
Colchicum autumnale L. – Есенен минзухар (Мразовец) (всички форми на рак)
Conium maculatum L. – Бучиниш (ракови тумори в матката и яйчниците, рак на стомаха и гърдите, рак на ендокринните жлези)
Cichorium intybus L. – Синя жлъчка (левкемия, миоми)
Chelidonium majus L. – Змийско мляко (ракоподобна язва)

Equisetum arvense L. – Полски хвощ (тумор, левкемия, миома, рак на костите)
Filipendula ulmaria L. – Орехче (Ливадник) (левкемия, тумори, рак)
Galium verum L. – Същинско еньовче (възли на щитовидната жлеза, рак на езика, тумори по кожата)
Garanium macrorrhizum L. – Обикновен здравец (тумори, рак)
Helleborus odoratus W. et Kit. – Кукуряк (всички видове рак и тумори)
Juniperus communis L. – Обикновена хвойна (стомашен карцином)
Lathraea squamaria – Горска майка, Рабавец (всички форми рак, рак на лимфата и кръвта)
Lychnis coronaria L. – Рунянка (за всички форми тумори и рак на кожата)
Malva sylvestris L. – Слез (рак на гърдата, рак на ларинкса)
Nerium oleander L. – Зокум (Олеандър) (рак)
Orobancehe L. – Синя китка (Воловец) (рак, рак на кръвта и лимфата, левкемия, лимфон)
Paeonia albiflora L. – Божур (рак, тумор)
Potentilla reptans L. – Пълзящ очибелец (Петопръстник) (тумор, миома)
Polygonum aviculare L. – Обикновена пача трева (Пачина) (тумор, рак)
Phytolacca decondra L. – Винобой, Мерекеш (всички форми на рак)
Plumbago europaea L. – Саркофай (ракови тумори)
Plantago L. – Широколист и копиевиден живовляк (белодробен и стомашен рак, ранно открита левкемия, тумори и миоми)
Rosa damascena Mill. et R. centifolia L. – Трендафил, Казанлъшка роза (белодробен рак, туберкулоза)
Sambucus ebulus L. – Тревист бърз (укрепващо средство при ракови заболявания)
Sambucus nigra L. – Черен бърз (за всички форми рак)

Scrophularia nodosa L. – Грудесто живениче (рак на лимфата, тумори)
Sedum acre L. – Лютива тлъстига (ракови тумори)
Spiraea ulmaria L. – Блатен тъжник (рак, тумор)
Scolopendrium vulgare L. – Волски език (рак, тумор)
Symphytum officinale L. – Черен оман (бучки от мъртва кост, тумор)
Tagetes erecta L. – Турта (ракови тумори в матката)
Trifolium pratense L. – Ливадна детелина (ракови тумори, всички форми на рак)
Tanacetum vulgare L. – Вратига (рак по кожата)
Verbascum thapsiforme Schrad. – Едроцветен лопен (Гъстоцветен лопен) (рак, тумор)
Vinica minor L. – Зимзелен (всички форми на рак)
Vitis vinifera L. – Винена лоза, семка грозде (рак, тумор)

Задължителна употреба (практически доказано приложение)

Achillea millefolium L. – Равнец (рак на кръвта и лимфата)
Aesculus hippocastanum L. – Конски кестен (рак, тумор)
Aloe arborescens L. – Алое арборесценс (всички форми на рак)
Alchemilla vulgaris L. – Шапиче (Цариче) (рак на лимфата)
Atropa mandragora L. – Старо биле (Мандрагора) (външно – корови тумори и всички форми на рак)
Agrimonia eupatoria L. – Камшик (левкемия, рак, тумор)
Bryonia alba L. – Дива тиква (рак)
Calendula officinalis L. – Невен (ракови тумори в матката, рак по кожата, общи форми рак)
Cichorium intybus L. – Синя жлъчка (левкемия, миоми)
Colchicum autumnale L. – Есенен минзухар (Мразовец) (всички форми на рак)

Conium maculatum L. – Бучиниш (ракови тумори в матката и яйчниците, рак на стомаха и гърдите, рак на ендокринните жлези)
Equisetum arvense L. – Хвощ (тумор, левкемия, миома, рак на костите)
Filipendula ulmaria L. – Орехче (Ливадник) (левкемия, тумори, рак)
Garanium macrorrhizum L. – Обикновен здравец (тумори, рак)
Helleborus odoratus W. et Kit. – Кукуряк (всички видове рак и тумори)
Lathraea squamaria – Горска майка, Рабавец (всички форми рак, рак на лимфата и кръвта)
Nerium oleander L. – Зокум (Олеандър) (рак)
Orobancehe L. – Синя китка (Воловец) (рак, рак на кръвта и лимфата, левкемия, лимфон)
Phytolacca decondra L. – Винобой, Мерекеш (всички форми на рак)
Plantago L. – Широколист и копиевиден живовляк (белодробен и стомашен рак, ранно открита левкемия, тумори и миоми)
Scrophularia nodosa L. – Живениче (рак на лимфата, тумори)
Trifolium pratense L. – Ливадна детелина (ракови тумори, всички форми на рак)
Vinica minor L. – Зимзелен (всички форми на рак)
Vitis vinifera L. – Винена лоза (рак, тумор)

C76	Злокачествено новообразувание с други и неточно определени локализации
------------	---

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

В официалната медицина се следят биохимичните показатели (например т.нар. тумор-маркери).

Ирисова диагноза

Търси се характерен знак – черта или тъмна точка с бял пламък наоколо в цялото ирисово поле.

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от: плод или корен от *Phytolacca decondra* L. – Винобой, цвят *Calendula officinalis* L. – Невен, лист *Vinica minor* L. – Зим-зелен, или стъбло от *Lathraea squamaria* – Горска майка. Тинктурата се поставя в малко отвара и се изпива.

2. 20–30 минути след хранене, 3 пъти дневно, да се приема 1 супена лъжица сироп от: натурално червено вино, *Aloe arborescens* L. – Алое, и пчелен мед.

3. Вместо вода да се пие отвара от: лист и цвят от *Alchemilla vulgaris* L. – Шапиче (Цариче), стрък от *Galium verum* L. – Еньовче, или надземна част от *Spiraea ulmaria* L. – Блатен тъжник, и цвят и лист от *Betonica officinalis* L. (*Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист. Приготвя се смес от по 2 супени лъжици от билките, която ври 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

Външна употреба

Да се правят ежедневни бани и обливания с разредена отвара от стрък *Equisetum arvense* L. – Хвощ.

Хранителен режим

Както при ЗНО на стомаха.

Обща забележка

Сутрин на гладно да се изпива 1 супена лъжица масло от семка на *Vitis vinifera* L. – Винена лоза.

C77

**Вторично и неуточнено злокачествено
новообразуване на лимфните възли**

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Обикновено това заболяване протича в остра форма. Съществуват характерни белези на посиняване и подуване на кожата в определени концентрирани участъци на лимфните възли (най-често слабините и шията).

Ирисова диагноза

Ракът на лимфните жлези се характеризира с тъмнокафяво петно в двата ириса с бял пламък (десен ирис – Д, в целия очен кръг VI широк, област на жлезите и мускулите; ляв ирис – Л, в целия очен кръг VI широк, област на жлезите и мускулите).

Лечение

Използват се тинктури и отвари от следните билки, доказали своя терапевтичен ефект:

- Alchemilla vulgaris* L. – Шапиче (Цариче)
- Achillea millefolium* L. – Равнец
- Agrimonia eupatoria* L. – Камшик
- Colchicum autumnale* L. – Есенен минзухар (Мразовец) – тинктура
- Filipendula ulmaria* L. – Орехче (Ливадник)
- Helleborus odoratus* W. et Kit. – Кукуряк – тинктура
- Lathraea squamaria* – Горска майка
- Orobanchaceae* L. – Синя китка (Воловец) – тинктура
- Phytolacca decondra* L. – Винобой (Мерекеш) – тинктура
- Plantago* L. – Широколист и копиевиден живовляк
- Scrophularia nodosa* L. – Грудесто живениче – тинктура
- Trifolium pratense* L. – Ливадна детелина
- Vinica minor* L. – Зимзелен – тинктура

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема от тинктурата, приготвена от една от изброените билки по следния начин: 30 капки се капват в 1 чаена лъжичка, слагат се под езика и се преброява до 60 (под езика за 1 минута), след което остатъкът се преглъща.

2. Вместо вода да се изпива от 1 до 1,5 л отвара от една от посочените по-горе билки (например отвара от лист, стрък и цвят *Alchemilla vulgaris* L. – Шапиче).

Външна употреба

Желателно е да се правят обливания с разрежена отвара от *Trifolium pratense* L. – Ливадна детелина.

Хранителен режим

Както е хранителният режим при ЗНО на стомаха.

C78**Вторично злокачествено новообразувание на
дихателната и храносмилателната система****Диагностика****Ирисова диагноза**

Вж. ЗНО C00–C30 и ЗНО C30–C39.

Лечение

Да се приложи опитът от схемите, дадени за лечение на ЗНО по C00–C30 и C30–C39.

C79**Вторично злокачествено новообразувание с други
локализации****Диагностика****Ирисова диагноза**

Да се търси характерен белег за ЗНО в двата ириса.

Лечение

След уточняваща ирисова диагноза да се приложи съответното лечение в зависимост от мястото на ЗНО.

C80

Злокачествено новообразувание с неуточнена локализация

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

При този вид състояние можем да говорим за разсейки на клетки от засегнати органи от ЗНО по цялото тяло.

Ирисова диагноза

Да се търси характерен белег за ЗНО в двата ириса в секторите на съответните органи и системи.

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от една от следните билки: корен от *Heleborus odoratus* W. et Kit. – Кукуряк, стрък и корен от *Lathraea squamaria* – Горска майка, надземна част от *Vinica minor* L. – Зимзелен, или плод/корен от *Phytolacca decondra* L. – Винобой. Приготвя се смес от по 2 супени лъжици от билките, която ври 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

Забележка

30 капки от избраната тинктура се отмерват в една чаена лъжичка, тинктурата се поставя под езика и се брои до 60 (престоява под езика за 1 минута), след което остатъкът се преглъща.

2. 20–30 минути след хранене, 3 пъти дневно, се изпива 1 супена лъжица сироп от: натурално червено вино, *Aloe arborescence* L. – Алое, и пчелен мед.

3. През деня да се пие отвара от стрък *Filipendula ulmaria* L. – Орехче (Ливадник).

Външна употреба

Всекидневно да се правят хладки бани с отвара от *Trifolium pratense* L. – Ливадна детелина.

Хранителен режим

(Вж. ЗНО на стомах.)

Обща забележка

Лечебната процедура цели въздействие върху целия физически организъм.

XIV. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на лимфната, кръвотворната и сродните им тъкани, определени като първични или предполагаеми като първични (C81–C96)¹

Десета ревизия на Международната класификация на болестите МКБ-10

(C81–C96)	Злокачествени новообразувания на лимфната, кръвотворната и сродните им тъкани
C81	Болест на Хочкин
C82	Фоликуларен [нодуларен] нехочкинов лимфом
C83	Дифузен нехочкинов лимфом
C84	Периферни и кожни Т-клетъчни лимфоми
C85	Други и неуточнени типове на нехочкинов лимфом
C88	Злокачествени имунопролиферативни болести
C90	Множествен миелом и злокачествени плазмоклетъчни новообразувания
C91	Лимфоидна левкемия
C92	Миелоидна левкемия
C93	Моноцитна левкемия
C94	Други левкемии с уточнен клетъчен вид
C95	Левкемия с неуточнен клетъчен тип
C96	Други и неуточнени злокачествени новообразувания на лимфната, кръвотворната и сродните им тъкани

¹ За Лечителското изкуство в българската народна медицина този вид заболявания са от типа „рак на клетките, които са предназначени да се борят против рака“. Една от основните причини за заболяванията е „насилственото“ повишаване на естествения радиационен фон на Земята от човешката хищническа дейност.

XIV.1. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на лимфната и сродните им тъкани, определени като първични или предполагаеми като първични (C81–C90)

Билки за лечение на ЗНО (C81–C90)

Обща употреба

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Agrimonia eupatoria L. – Камшик
Aristolochia clematidis L. – Вълча ябълка
Artemisia abrotanum L. – Градински пелин
Artemisia absintium L. – Бял пелин (Обикновен пелин)
Arum maculatum L. – Змиярник петнист (Змийски лапад)
Atropa mandragora L. – Старо биле (Мандрагора)
Betula alba L. – Бреза
Buxus sempervirens L. – Чемшир
Calendula officinalis L. – Невен
Centaureum umbellatum Pers. – Червен кантарион
Chelidonium majus L. – Змийско мляко
Chrysanthemum balsamita L. – Калоферче
Colchicum autumnale L. – Есенен минзухар (Мразовец)
Conium maculatum L. – Бучиниш
Centaurea cyanus L. – Обикновена метличина
Cytisus albus Hack. – Бял зановец
Daucus carota L. – Морков
Digitalis purpurea L. – Червен напръстник
Filipendula ulmaria L. – Орехче (Ливадник)
Galium aparine L. – Лепка
Gentiana criciata L. – Синя тинтява
Gentiana lutea L. (var. *sumphyadra* Murb.) – Жълта тинтява
Geranium dissectum L. – Насаченолистен здравец

Glechoma hederacea L. – Самобайка
Nasturium officinale R.B. – Поточарка (Пореч)
Humulus lupulus L. – Хмел
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион
Hyssopus officinalis L. – Лечебен исоп
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех
Lamium album L. – Бяла мъртва коприва
Lappa major Garth. – Репей
Malva sylvestris L. – Слез
Nasturtium officinale R.br. – Лекарска поточарка
Ononis spinosa L. – Гръмотрън
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришица
Quercus pedunculata Ehrh. – Дъб
Rumex acetosa L. – Киселец
Rubia tinctorum L. – Брош
Saponaria officinalis L. – Сапунче
Scrophularia aquatica L. – Водно живениче
Scrophularia nodosa L. – Грудесто живениче
Smilax excelsa L. – Скрипка
Spinacia oleracea L. – Спанак
Taraxacum officinale Web. – Глухарче
Teucrium chamaedrys L. – Подъбиче
Thymus serpyllum L. – Мащерка (Бабина душица)
Tussilago farfara L. – Подбел
Ulmus campestris L. – Бряст
Urtica dioica L. – Коприва
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Задължителна употреба

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Artemisia abrotanum L. – Градински пелин
Artemisia absintium L. – Бял пелин (Обикновен пелин)
Buxus sempervirens L. – Чемшир
Centaurea cyanos L. – Метличина
Colchicum autumnale L. – Есенен минзухар (Мразовец)
Filipendula ulmaria L. – Орехче (Ливадник)
Gentiana criciata L. – Синя тинтява
Gentiana lutea L. (var. *sumphyadra* Murb.) – Жълта тинтява
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Орех
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер
Prunella vulgaris L. – Обикновена прищница
Rumex acetosa L. – Киселец
Scrophularia aquatica L. – Водно живениче
Scrophularia nodosa L. – Грудесто живениче
Spinacia oleracea L. – Спанак
Taraxacum officinale Web. – Глухарче
Urtica dioica L. – Коприва

C81	Болест на Хочкин
C82	Фоликуларен [нодуларен] нехочкинов лимфом
C83	Дифузен нехочкинов лимфом
C84	Периферни и кожни Т-клетъчни лимфоми
C85	Други и неуточнени типове на нехочкинов лимфом
C88	Злокачествени имунопролиферативни болести
C90	Множествен миелом и злокачествени плазмоклетъчни новообразувания

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Болест на Хочкин – злокачествен лимфом, характеризира се с образуване на клетъчни струпвания (грануломи) в лимфните възли, а по-късно в цялото тяло, като се засягат и не-лимфни органи.

Лимфом – Тумор на лимфната система. Различават се два типа лимфоми – Хочкинов и не-Хочкинов лимфом.

Злокачествени плазмоклетъчни образувания – тумор, произлизащ от плазматични клетки (бели кръвни клетки произвеждащи антитела). Множественият (мултиплен) миелом и плазмоцитомът са видове плазмоклетъчни новообразувания.

Миелом – Злокачествено заболяване на костния мозък

Ирисова диагноза

За двата типа лимфоми – Хочкинов и не-Хочкинов лимфом в ирисите се наблюдават: характерно тъмнокафяво петно; една или няколко точки в областта на VI очен сектор, в двата ириса, върху бял облак или с бял пламък наоколо.

За периферните и кожните Т-клетъчни лимфоми се търси характерно черно и/или тъмно петно под най-външния очен кръг IXи в двата ириса с бял пламък наоколо.

Забележка

За диференцирането на двата вида лимфом – Хочкинов и не-Хочкинов, в ирисовата диагноза на лечителското изкуство на Българската народна медицина няма достатъчно данни и набран опит. Може да се приеме авторовият опит досега, че Хочкиновият лимфом е характерен с тъмнокафява точка или точки, с бял пламък, излизащ от тях.

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер, преди храна, да се приема по 30 капки тинктура от: *Scrophularia aquatica* L. – Водно живениче, или *Scrophularia nodosa* L. – Грудесто живениче.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък от *Filipendula ulmaria* – Ливадно орехче, лист и цвят от *Gentiana criciata* L. – Синя тинтява, и лист от *Juglans regia* L. – Орех.

Външна употреба

След баня да се направи обливане на цялото тяло с разрежена в хладка вода отвара от надземна част *Scrophularia aquatica* L. – Водно живениче.

Хранителен режим

Без месо и месни продукти; захар и захарни изделия; бял хляб и тестени изделия.

Общи препоръки

1. След хранене – на обяд и вечеря, да се изпива по 1 чаша червено вино от сорта Мерло, Мелник или Каберне.

2. Консумация на сурови ядки, черупкови плодове: орех, шамфъстък, питомен кестен, бадем и пр.

XIV.2. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на кръвотворната и сродните им тъкани, определени като първични или предполагаеми като първични (C91–C95)

Билки за лечение на ЗНО (C91-C95)

Обща употреба

Achillea clypeolata Sm. – Жълт равнец
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Aquilegia vulgaris L. – Кандилка
Artemisia absintium L. – Бял пелин (Обикновен пелин)
Atropa bella-dona L. – Лудо биле
Betonica officinalis L. (*Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Buxus sempervirens L. – Чемшир
Calamintha acinos L. – Миризливче
Carlina acanthifolia All. – Решетка
Cerinthe minor L. – Меденик (Богородична трева)
Clematis vitalba L. – Повет
Citrus limon Burm. – Лимон
Citrus aurantium L. – Портокал
Cornus mas L. – Дрян
Cydonia oblonga Pers. – Дюля
Daucus carota L. – Морков
Equisetum arvense L. – Хвощ
Euphorbia cyparissias L. – Млечка
Ficus carica L. – Смокиня
Filipendula ulmaria L. – Орехче (Ливадник)
Fraxinus ornus L. – Ясен
Galium verum L. – Същинско еньовче
Glechoma hederacea L. – Урбаличе (Самобайка)
Humulus lupulus L. – Хмел

Hyoscyamus niger L. – Блян (Попадийка)
Hypericum perforatum L. – Жълт кантарион
Lappa major Garth. – Репей
Lathyrus squamaria – Горска майка
Lonicera caprifolium L. – Орлов нокът
Matricaria chamomilla L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка
Melissa officinalis L. – Маточина
Melilotus officinalis Desr. – Жълта комунига
Mentha piperita L. – Лютивa мента
Nicotiana tabacum L. – Тютюн
Nerium oleander L. – Зокум (Олеандър)
Ocimum basilicum L. – Босилек
Ophris bicornis Sadl. – Нежит (Бръмбарче, Пчелица)
Orobancehe L. – Синя китка (Воловец)
Papaver rhoeas L. – Див мак (Полски мак)
Physalis alkekengi L. – Мехунка
Plantago lanceolata L. – Ланцетолистен живовляк
Plumbago europaea L. – Саркофай
Polygonum bistorta L. – Кървавиче
Potentilla reptans L. – Пълзящ очибелец (Петопръстник)
Potentilla tormentilla L. – Планински очибелец
Quercus pedunculata Ehrh – Летен дъб
Rhododendron ponticum L. – Странджанска зеленика
Rhus cotinus L. (= *Cotinus coggygia* Scop.) – Смардлика
Rosmarinus officinalis L. – Розмарин
Rubus idaeus L. – Малина
Salvia officinalis L. – Градински чай (Какула)
Scabiosa ochroleuca L. – Самогризка
Scutellaria galericulata L. – Обикновена превара
Sinapis alba L. – Бял синап
Solanum nigrum L. – Куче черно грозде
Spinacia oleracea L. – Спанак
Symphytum officinale L. – Черен оман (Зарасличе)
Thalictrum aquilegifolium L. – Обичниче кандилколистно
Teucrium polium L. – Подъбиче бяло

Teucrium scordium L. – Подъбиче чесново
Tordylium maximum L. – Нузла
Urtica urens L. – Гръзка коприва
Veratrum album L. – Бяла чемерика
Viola odorata L. – Миризлива теменуга
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Задължителна употреба

Achillea clypeolata Sm. – Жълт равнец
Achillea millefolium L. – Бял равнец
Betonica officinalis L. (*Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Buxus sempervirens L. – Чемшир
Carlina acanthifolia All. – Решетка
Centaureum umbellatum Pers. – Червен кантарион
Clematis vitalba L. – Повет
Filipendula ulmaria L. – Орехче (Ливадник)
Humulus lupulus L. – Хмел
Lathyrus squamaria – Горска майка
Nerium oleander L. – Зокум (Олеандър)
Orobancehe L. – Синя китка (Воловец)
Potentilla reptans L. – Пълзящ очибелец (Петопръстник)
Potentilla tormentilla L. – Планински очибелец
Rhododendron ponticum L. – Странджанска зеленика
Salanum nigrum L. – Куче черно грозде
Symphytum officinale L. – Черен оман (Зарасличе)
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

C91	Лимфоидна левкемия
C92	Миелоидна левкемия
C93	Моноцитна левкемия
C94	Други левкемии с уточнен клетъчен вид
C95	Левкемия с неуточнен клетъчен тип

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Левкемия – злокачествено заболяване на кръвообразуващите органи, което се характеризира с неправилно развитие на левкоцитите.

Лимфоидна левкемия е заболяване в резултат от придобито генетично увреждане на ДНК на единична клетка в костния мозък. Болестта често се нарича и остра лимфобластна или лимфоидна левкемия, защото левкемичната клетка, която замества нормалния костен мозък, е лимфобласт. Ефектът е:

1. Неконтролируемо и ускорено нарастване и натрупване на клетки, наречени лимфобласти или левкемични бласти, които не могат да функционират като нормални кръвни клетки.

2. Блокиране продукцията на нормални костно-мозъчни клетки, което води до дефицит на червени кръвни телца (анемия), на тромбоцити (тромбоцитопения) и на нормални бели кръвни телца (особено неутрофили, т.е. неутропения) в кръвта.

Лимфоидна левкемия се появява най-често през първите 10 години от живота на човека, но рискът от нея отново нараства в синхрон с възрастта.

Миелоидна левкемия се дължи на злокачествено израждане на плурипотентната стволова клетка. Настъпва моноклонална пролиферация на клетки от гранулоцитната редица при запазено зреење. Произведените в излишък гранулоцити са функ-

ционално активни (за разлика от незрелите бластни клетки при остра левкемия). Среща се най-често при хора на средна възраст.

Моноцитна левкемия е заболяване в една от съставките (моноцити) на левкоцитите – белите кръвни телца (съставени от гранулоцити, моноцити и лимфоцити). Обикновено се характеризира с промяна в количеството, формата и качеството на моноцитите. (Забележка: Моноцитите в кръвта засега се разглеждат като единична клетъчна линия без под-типове).

Ирисова диагноза

В лечителското изкуство на българската народна медицина се дискутират два вида левкемии с остър и хроничен характер:

– Острата, т.е. бързоразвиващата се левкемия, се познава по характерите знаци в двата ириса: един голям сиво-бял облак, посипан с фини точки.

– Хроничната левкемия също се открива в двата ириса едновременно, само че в две кръгови области: 1) II широк, очен кръг на стомашната област – като слаб бял венец, който говори за натрупване на лимфоидни клетки, придружен с бели пламъци, излизащи от областта на далака; 2) VIII широк, очен кръг на външните органи – като бели пламъци, излизащи от лакътните кости и големите пицали.

Диагностика по лице-израза: лицето на болните от левкемия е с бледа кожа, а клепачите изглеждат прозрачни. През нея прозират кръвоносните (венозни) съдове. Често миглените ръбове на очните клепачи са зачервени (блефарит), а около слепочните ъгли понякога се появяват резки.

Допълнителна ирисова диагноза

При рак на лимфатичните възли (т.нар. лимфогранулом) – тъмнокафяво петно с пламък в областта на слабинната лимфна жлеза (отбелязани като 8 и 8^A), близко до долния край на чревната област.

При *лимфосарком*¹ – в предния медиастенум, средностение (средната част на гръдната кухина от гръдната кост до гръдните прешлени) – тъмно петно в областта на медиастенума с бял двор наоколо и в двата ириса.

Забележка

Съвсем не е излишно да се познава едно състояние на болните от ЗНО, било то предраково, било то след и по време на химиотерапия, т.нар. малокръвие или анемия. При анемия се забелязва в цялото кожно поле (IX – очен кръг, най-външен за ириса) и на двата ириса, тъмносиньо пръстовидно затъмняване, съчетано с бял облак в областта на далака. (Област на далака ляв ирис Λ – 4,05–4,25 ч., между VI и IX очен кръг.)

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер преди храна да се приема по 10 капки тинктура от плодовете на *Salanum nigrum* L. – Куче грозде, или лист от *Buxus sempervirens* L. – Чемшир. Тинктурата се капва в малко отвара и се изпива.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпива отвара от следните билки: стрък *Achillea clypeolata* Sm. – Жълт равнец, стрък *Achillea millefolium* L. – Бял равнец, и стрък *Artemisia absintium* L. – Бял пелин, в равни количества.

Външна употреба

Да се правят хладки бани (35°–38° C) на цялото тяло с разрежена отвара от лист *Clematis vitalba* L. – Повет.

Хранителен режим

Без месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

След хранене, на обяд и вечеря, да се изпива по 1 чаша червено вино от сорта Мерло, Мелник или Каберне.

Общи препоръки

Консумация на плодове и зеленчуци, обагрени в червени, оранжеви или жълти цветове.

¹ Термин за означаване на определен вид лимфон. – Б.р.

XIV.3. Лечение и диагностика на други и неуточнени злокачествени новообразувания (ЗНО) на лимфата, кръвотворната и сродните им тъкани (C96)

Билки за лечение на ЗНО (C96)

Обща употреба

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Achillea clypeolata Sm. – Жълт равнец
Artemisia abrotanum L. – Градински пелин
Artemisia absintium L. – Бял пелин (Обикновен пелин)
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Carlina acanthifolia All. – Решетка
Centaurea cyanos L. – Обикновена метличина
Centaureum umbellatum Pers. – Червен кантарион
Clematis vitalba L. – Повет
Filipendula ulmaria L. – Орехче (Ливадник)
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче
Gentiana criciata L. – Синя тинтява
Gentiana lutea L. (var. *sumphyadra* Murb.) – Жълта тинтява
Lathyrus squamaria – Горска майка
Inula helenium L. – Бял оман
Juglans regia L. – Обикновен орех
Humulus lupulus L. – Хмел
Nerium oleander L. – Зокум (Олеандър)
Orobancehe L. – Синя китка (Воловец)
Potentilla reptans L. – Пълзящ очиболец (Петопръстник)
Potentilla tormentilla L. – Планински очиболец
Polygonum hydropiper L. – Воден пипер
Prunella vulgaris L. – Обикновена пришница
Rumex acetosa L. – Киселец
Solanum nigrum L. – Куче черногрозде

Symphytum Tourn. – Черен оман (Зарасличе)
Scrophularia aquatica L. – Водно живениче
Scrophularia nodosa L. – Грудесто живениче
Spinacia oleracea L. – Спанак
Taraxacum officinale Web. – Глухарче
Urtica dioica L. – Коприва
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

Задължителна употреба

Achillea millefolium L. – Бял равнец
Achillea clypeolata Sm. – Жълт равнец
Artemisia abrotanum L. – Градински пелин
Artemisia absintium L. – Бял пелин (Обикновен пелин)
Betonica officinalis L. (= *Stachys officinalis* (L.) Trev.) – Ранилист
Centaureum umbellatum Pers. – Червен кантарион
Filipendula ulmaria L. – Орехче (Ливадник)
Filipendula vulgaris Moench. – Ливадно орехче
Gentiana criciata L. – Синя тинтява
Gentiana lutea L. (var. *sumphyadra* Murb.) – Жълта тинтява
Lathraea squamaria – Горска майка
Orobancehe L. – Синя китка
Scrophularia aquatica L. – Водно живениче
Scrophularia nodosa L. – Грудесто живениче
Viola tricolor L. – Трицветна теменуга

C96

**Други и неуточнени злокачествени
новообразувания на лимфната, кръвотворната и
сродните им тъкани**

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Обикновено съвременната медицина диагностицира този вид заболявания непосредствено след резултати от биохимични изследвания.

Ирисова диагноза

Търси се характерен знак от вида на тъмно петно или тъмна до черна точка в областта на лимфата, кръвотворната и сродните им тъкани, върху бял облак или с излизащи бели пламъци от тъмните петна или точки и в двата ириса.

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер да се приема по 30 капки тинктура от: *Lathraea squamaria* – Горска майка, или *Orobanchae* L. – Синя китка.

2. Три пъти дневно 5–10 минути след тинктурата да се изпи-ва отвара от следните билки: стрък от *Centaureum umbellatum* Pers. – Червен кантарион, надземна част от *Filipendula ulmaria* L. – Орехче (Ливадник), и цвят и лист от *Gentiana criciata* L. – Синя тинтява. Приготвя се смес от по 2 супени лъжици от билките, която ври 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

Външна употреба

При видим оток на лимфните възли по външните части на тялото да се прави компрес от напоено тензухено или памучно парче плат с равни количество вода и оцет, или компрес от отвара на стрък и цвят *Filipendula ulmaria* L. – Орехче (Ливадник).

Хранителен режим

Без месо и месни продукти, захар и захарни изделия, бял хляб и тестени изделия.

След хранене на обяд и вечеря да се изпива по 1 чаша (100–120 мл) червено вино от сорта Мерло, Мелник или Каберне.

Забележка

В този раздел под нова номерация C96Д ще въведем лечение на ЗНО на далака. Обикновено в научната медицина той се отстранява оперативно заедно със ЗНО и вероятно не представлява интерес за съвременните научни медицински методи за лечение на ЗНО.

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Обикновено ЗНО на далака се предхожда от продължителни и тъпи болки в лявото подребрe. Често самото заболяване се предхожда от ЗНО на кръвта или лимфата.

Според съвременните сведения в медицината понякога в този орган се задържат туморни клетки, които се разнасят с потока кръв. Ако туморът е засегнал съседен орган, бъбрека например, далакът се премахва с профилактична цел. Случва се точно в него да се образуват метастази и тогава вече премахването му е задължително (според съвременната медицина – б.а.).

Внимание

След премахване на далака до известна степен се понижават съпротивителните сили на организма към инфекции. Особено към пневмококовите. Затова сега вече преди такава операция пациентите се ваксинират против пневмококова инфекция, а след операцията болният трябва да се предпазва от простуди.

Ирисова диагноза

Забелязва се в областта на далака, само в ляв ирис, като черна точка с бял пламък наоколо (ляв ирис Λ – 5,50–6,00 ч., между очен кръг VI и IX).

Лечение

Вътрешна употреба

1. Сутрин, на обяд и вечер 5–10 минути преди отварата да се приема тинктура от надземна част на *Chrysosplenium alternifolium* L. – Алтънче.

2. Три пъти дневно 10–15 минути преди храна да се приема по 150–250 мл от следната отвара: стрък *Capsella bursa pastoris* Monch. – Овчарска торбичка, стрък *Equisetum arvense* L. – Хвощ и листа, цвят и стрък *Glechoma hirsuta* L. – Самобайка. Приготвя се смес от по 2 супени лъжици от билките, която ври 3 минути в 700 мл вода, кисне 30 минути и се прецежда.

Външна употреба

През нощта (по желание и през деня за 2–4 часа) налагане на лявото подребрие (в областта на далака) с торбичка от тензух, пълна с настъргани картофи, моркови или тиква.

Хранителен режим

Както при ЗНО на стомаха.

XV. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) със самостоятелни (първични) множествени локализации (C97)

Десета ревизия на Международната класификация на болестите МКБ-10

(C97)	Злокачествени новообразувания със самостоятелни (първични) множествени локализации
C97	Злокачествени новообразувания със самостоятелни (първични) множествени локализации

Билки за лечение на ЗНО (C97)

Обща и задължителна употреба

- Aconitum cammarum* Jacq. – Самакитка, Синя шапка (прев. френски – *capuce de moine*), Шлемче (прев. от немски – *Blauer*) (външно налагане на ракови образувания); Сем. Лютикови – *Ranunculaceae*.
- Adonis vernalis* L. – Горицвет, Пролетен горицвет (тумори); Сем. Лютикови – *Ranunculaceae*.
- Aesculus hippocastanum* L. – Конски кестен, Див кестен (рак, тумор); Сем. Конскокестенови – *Hippocastanaceae*.
- Agrimonia eupatoria* L. – Камшик (левкемия, рак, тумор); Сем. Розоцветни – *Rosaceae*.
- Aloe arborescens* L. – Алое арборесценс (помощно средство за всички форми на рак в комбинация с червено вино); Сем. Кремове – *Liliaceae*.
- Allium cepa* L. – Червен лук, Арпаджик (като храна, помощно средство при всички форми на рак, в т.ч. и рак в стомаха и корема); Сем. Лукови – *Alliaceae*.
- Allium sativum* L. – Бял лук, Чесън (като храна, помощно средство при всички форми на рак, в т.ч. и левкемия); Сем. Лукови – *Alliaceae*.
- Anagallis arvensis* L. – Огнивче (по не потвърдени данни всички форми на ЗНО); Сем. Игликови – *Primulaceae*.
- Arum maculatum* L. – Змиряник (злокачествени новообразувания, рак); Сем. Змиряникови – *Araceae*.
- Arctium lappa* L. – Репей (тумор, рак на белия дроб, рак на дебело черво, аденом на простата); Сем. Сложноцветни – *Asteraceae* (*Compositae*).
- Asparagus officinalis* L. – Медицинска зайча сянка (рак на пикочно-полова система); Сем. Зайчесянкови – *Asparagaceae*.
- Atropa mandragora* L. – Старо биле, Мандрагора (външно – корови тумори, и всички форми на рак); Сем. Картофиви – *Solanaceae*.

- Beta vulgaris* L. var. *rapa* Dum. f. *rubia* DC. – Цвекло, червено цвекло (като храна – може и под формата на сок, помощно средство при всички форми на ЗНО – злокачествени новообразувания); Сем. Лободови – *Chenopodiaceae*.
- Betula pendula* roth. – Обикновена бяла бреза (тумори, левкемия); Сем. Брезови – *Betulaceae*.
- Betonica officinalis* L. (*Stachys officinalis* L.) – Лечебен ранилист, Чистец (злокачествени тумори); Сем. Устоцветни – *Lamiaceae* (*Labiatae*).
- Brassica oleracea* L. – Градинско зеле, обикновено (помощно средство за налагане с външните листа на ЗНО с разсейки по кожата); Сем. Кръстоцветни – *Brassicaceae* (*Cruciferae*).
- Bryonia alba* L. – Бяла дива тиква, Брей (рак, левкемия, тумор в мозъка); Сем. Тиквови – *Cucurbitaceae*.
- Buxus sempervirens* L. – Чемшир (рак на кръвта).
- Calendula officinalis* L. – Невен, Градински невен (ракови тумори в матката, рак по кожата, общи форми рак); Сем. Сложноцветни – *Asteraceae* (*Compositae*).
- Cannabis sativa* L. – Коноп, Гръсти (конопеното масло като помощно средство, за намазване външно на ракови образувания); Сем. Конопови – *Moraceae*.
- Centaureum umbellatum* Pers. – Червен кантарион (*Centaureum pulchellum* Swartc.) (при различни форми на ЗНО в кръвта и лимфата); Сем. Тинтявови – *Gentianaceae*.
- Claviceps purpurea* Fr. – Мораво рогче, Главня (помощно средство при рак на матката, ЗНО на кръвоносната система и сърцето – в хомеопатични дози).
- Chelidonium majus* L. – Змийско мляко (ракоподобна язва); Сем. Макови – *Papaveraceae*.
- Chrysanthemum balsamita* L. (= *Tanacetum balsamita* L.) – Калоферче (помощно средство при ЗНО на кръвта и лимфата); Сем. Сложноцветни – *Asteraceae* (*Compositae*).
- Chrysosplenium alternifolium* L. – Алтънче (рак на далака, левкемия); Сем. Каменоломкови – *Saxifragaceae*.

- Cichorium intybus* L. – Синя жлъчка, Цикория (левкемия, миоми) сем. Сложноцветни – Asteraceae (Compositae).
- Clematis vitalba* L. – Обикновен повет (костни тумори); Сем. Лютикови – Ranunculaceae.
- Clinopodium vulgare* L. – Котешка стъпка (Черновръх) (спира растежа на тумори, води до промяна във формата и структурата на раковите клетки при ЗНО); Сем. Устоцветни – Lamiaceae (Labiatae).
- Cnicus benedictus* L. – Пресечка, Свещен трън (всички форми на ЗНО); Сем. Сложноцветни – Asteraceae (Compositae).
- Colchicum autumnale* L. – Мразовец, Есенен минзухар – семената (всички форми на рак); Сем. Мелантиеви – Melantiaceae (Заб. Първоначално е ползвано като химиотерапевтик в научната медицина при лечения на ЗНО).
- Conium maculatum* L. – Бучиниш, Цволига (ракови тумори в матката и яйчниците, рак на стомаха и гърдите, рак на ендокринните жлези, левкемия); Сем. Синикоцветни – Apiaceae (Umbelliferae).
- Cucurbita pepo* L. – Обикновена тиква (помощно средство при всички форми на ЗНО, външно при ракови образувания на щитовидната жлеза); Сем. Тиквови – Cucurbitaceae.
- Datura stramonium* L. – Татул (помощно средство при рак, ЗНО на бял дроб – листата за пушене, семената на тинктура при ЗНО на нервната система) сем. Картофови – Solanaceae.
- Daucus carota* L. – Морков (помощно средство при ЗНО на кожата – външно и кръвта); Сем. Сеникоцветни – Apiaceae (Umbelliferae).
- Delphinium consolida* L. – Ралица (ЗНО на мозъка, окото и нервната система, всички форми на рак, вкл. и ЗНО на кожата); Сем. Лютикови – Ranunculaceae.
- Digitalis* L. – Напръстник (рак на лимфата); Сем. Живеничеви – Scrophulariaceae.
- Echium vulgare* L. – Лисича опашка, Обикновено усойниче (при рак на кръвта, облекчително и успокоително при

- болки от разни форми на ЗНО); Сем. Грапаволистни – Boraginaceae.
- Equisetum arvense* L. – Полски хвощ (тумори, левкемия, миоми, рак на костите; заедно с *Capsella bursa pastoris* – Овчарска торбичка, при рак на далака); Сем. Хвощови – Equisetaceae.
- Erodium ciconium* L. – Дълго човковидно часовниче (ЗНО на половите органи); Сем. Здравецови – Geraniaceae.
- Euphorbia* L. – Млечка (сока от прясното растение при всички форми ЗНО на кожата); Сем. Млечкови – Euphorbiaceae.
- Eoxascus pruni* Fuck. – Гъба по плодовете на сливата (против СПИН – подарък за научната медицина).
- Filipendula ulmaria* L. – Орехче, ливадно орехче (левкемия, тумори, рак); Сем. Розоцветни – Rosaceae.
- Fragaria vesca* L. – Горска ягода, корен и листа (рак на далака) плодове (помощно средство при рак на чер дроб и в кръвта); Сем. Розоцветни – Rosaceae.
- Fumaria officinalis* L. – Росопас, Лекарски росопас (рак на кръвта, лимфата и жлези с вътрешна секреция); Сем. Росопасови – Fumariaceae.
- Galium verum* L. – Същинско еньовче (възли на щитовидната жлеза, рак на езика, тумори по кожата); Сем. Брошови – Rubiaceae.
- Geranium macrorrhizum* L. – Здравец (помощно средство при всички форми на тумори, рак); Сем. Здравецови – Geraniaceae.
- Geranium robertianum* L. – Робертов здравец, Зловонен здравец (всички форми на ЗНО); Сем. Здравецови – Geraniaceae.
- Gentiana cruciata* L. – Синя тинтява (ЗНО в коремните органи); Сем. Тинтявови – Gentianaceae.
- Glechoma hederacea* L. – Самобайка (при всички форми на ЗНО, причинени от външни замърсители, от химични елементи проникнали във физическото тяло през храносмилателната или дихателната система, напр. олово, жи-

- вак, радиоактивно облъчване (заедно с *Galega officinalis* L. – Жаблек) и прочие); Сем. Устоцветни – *Lamiaceae* (*Labiatae*).
- Gratiola officinalis* L. – Сиротица (във вино укрепително средство при всички форми на ЗНО); Сем. Живеничеви – *Scrophulariaceae*.
- Hedera helix* L. – Бръшлян (при всички форми на вторични ЗНО в последни стадии – т.н. разсейки); Сем. Бръшлянови – *Araliaceae*.
- Helianthus annuus* L. – Слънчоглед, цветните листчета (за всички форми на ЗНО при деца); Сем. Сложноцветни – *Asteracea* (*Compositae*).
- Helychrisum arenarium* L. – Жълт смил (ЗНО на черен дроб); Сем. Сложноцветни – *Asteracea* (*Compositae*).
- Heleborus odorus* W. et Kit. – Кукуряк (всички видове рак и тумори); Сем. Лютикови – *Ranunculaceae*.
- Humulus lupulus* L. – Хмел (ЗНО на костен мозък, кръвта, лимфата и жлезите с вътрешна секреция); Сем. Конопови – *Cannabaceae*.
- Hyssopus officinalis* L. – Лечебен исоп (в комбинация с *Althaea* – ружа и *Malva* – Слез при ЗНО на корема, стомаха и белите дробове); Сем. Устоцветни – *Lamiaceae* (*Labiatae*).
- Inula helenium* L. – Бял оман, корен (укрепващо средство при всички форми на ЗНО); Сем. Сложноцветни – *Asteracea* (*Compositae*).
- Juglans regia* L. – Орех (външно: локализираните места при *in situ*, кожни ЗНО; вътрешно: ЗНО на лимфата, ендокринни жлези и кръвта, плодът: укрепително средство при всички форми на ЗНО); Сем. Орехови – *Juglandaceae*.
- Juniperus communis* L. – Обикновена хвойна (стомашен карцином); Сем. Кипарисови – *Cupressaceae*.
- Lamium album* L. – Бяла мъртва коприва (ЗНО на кръвта и лимфата – далака); Сем. Устоцветни – *Lamiaceae* (*Labiatae*).

- Lappa major* Garth. (= *Arctium lappa* L.) – Репей (укрепващо средство при всички форми на ЗНО); Сем. Сложноцветни – *Asteracea* (*Compositae*).
- Lathyrus squamaria* – Горска майка, рабавец (всички форми рак, рак на лимфата и кръвта); Сем. Живеничеви – *Scrophulariaceae*.
- Lychnis flos-cuculi* L. – Рунянка (за всички форми тумори и рак на кожата); Сем. Карамфилови – *Caryophyllaceae*.
- Malva sylvestris* L. – Слез (рак на гърдата, рак на ларинкса); Сем. Слезови – *Malvaceae*.
- Marrubium vulgare* L. – Пчелник (рак на лимфата и кръвта); Сем. Устоцветни – *Lamiaceae* (*Labiatae*).
- Matricaria chamomilla* L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка (вътрешно и външно, като помощно средство при всички форми на ЗНО); Сем. Сложноцветни – *Asteracea* (*Compositae*).
- Medicago sativa* L. – Ливадна люцерна (по автори последни опитни данни за всички форми на ЗНО); Сем. Бобови – *Fabaceae* (*Leguminosae*).
- Melilotus officinalis* Desr. – Жълта комунига (за всички форми ЗНО на централната нервна и периферна нервна системи в комбинация с *Melissa* – маточина и *Mentha* – мента); Сем. Бобови – *Fabaceae* (*Leguminosae*).
- Melissa officinalis* L. – Маточина (при ЗНО на нервната система в комбинация с *Melilotus* – Жълта комунига); Сем. Устоцветни – *Lamiaceae* (*Labiatae*).
- Mentha sylvestris* L. (= *Mentha longifolia* Huds.) – дълголистна мента (при ЗНО на нервната система в комбинация с *Melilotus* – Жълта комунига); Сем. Устоцветни – *Lamiaceae* (*Labiatae*).
- Nasturtium officinale* R.Br. – Лекарска поточарка, пореч (пресен на салата, като укрепващо средство при всички форми на ЗНО); Сем. Кръстоцветни – *Brassicaceae* (*Cruciferae*).
- Nerium oleander* L. – Зокум, Олеандър (рак, рак на кръвта); Сем. Тойнови – *Aprocytaceae*.

- Olea europaea* L. – Маслина (зехтин, масло добито от маслината се ползва, като помощно средство за всички форми на ЗНО вътрешно и външно); Сем. Маслинови – *Oleaceae*.
- Ononis spinosa* L. – Гръмотрън, Шиловод (рак на половата система при мъже); Сем. Бобови – *Fabaceae* (*Leguminosae*).
- Origanum vulgare* L. – Риган (помощно средство, като подправка в храната при всички форми на ЗНО); Сем. Ус-тоцветни – *Lamiaceae* (*Labiatae*).
- Orobancehe* L. – Синя китка, Воловец – (рак на кръвта и лимфата, левкемия, лимфом); Сем. Живеничеви – *Scrophulariaceae*.
- Oriza sativa* L. – Ориз (помощна средство, като храна, при всички форми на ЗНО); Сем. Житни – *Poaceae*.
- Paeonia albiflora* L. – Божур – корен (рак, тумор в комбинация с *Verbascum thapsiforme* Schrad. – Едроцветен лопен (Гъстоцветен лопен)); Сем. Божурови – *Paeoniaceae*.
- Paraver* L. – Мак, видове (като помощно средство при болки във всичките форми на ЗНО); Сем. Макови – *Paraveraceae*.
- Penicillium glaucum* Lk. – Плесен, Мухъл – добита при овлажнените зърна на *Zea mays* L. – Царевица (при всички форми на ЗНО, когато имаме загнояване и разпадане на тъканите – вътрешно и външно в състава на мази).
- Phytolacca decondra* L. – Винобой, Мерекеш (всички форми на рак); Сем. *Phytolaceae*.
- Pisum sativum* L. – Грах, Градински грах (рак на простата, помощно средство при рак на лимфата); Сем. Бобови – *Fabaceae* (*Leguminosae*).
- Plumbago europaea* L. – Саркофай (ракови тумори); Сем. Саркофаеви – *Plumbaginaceae*.
- Plantago* L. – Голям и ланцентовиден жиловек (белодробен и стомашен рак, ранно открита левкемия, тумори и миоми); Сем. Живовлякови – *Plantaginaceae*.
- Potentilla alba* L. – Бял очиболец – видове (тумори, миоми); Сем. Розоцветни – *Rosaceae*.

- Polygonum aviculare* L. – Пачина, Обикновена пача трева – видове (тумор, рак); Сем. Лападови – *Polygonaceae*.
- Pulmonaria officinalis* L. – Медуница (ЗНО на дихателната система); Сем. Грапаволистни – *Boraginaceae*.
- Quercus suber* L. – Корков дъб (при ЗНО на костен мозък, след изпичане на сърцевината); Сем. Букови – *Fagaceae*.
- Ranunculus* L. – Лютиче – видове (всички форми ЗНО); Сем. Лютикови – *Ranunculaceae*.
- Raphanus* L. – Ряпа – видове (помощно средство, като храна, при всички видове ЗНО); Сем. Кръстоцветни – *Brassicaceae*.
- Rhodiola rosea* L. (*Sedum roseum* L.) – Златовръх (в комбинация с пчелен мед, като помощно средство за всички форми на ЗНО, рак на кръвта и лимфата – заб.: в етап на опитни данни); Сем. Дебелцови – *Crassulaceae*.
- Rhododendron ponticum* L. – Странджанска зеленика (самостоятелно или в комбинация за всички форми на ЗНО); Сем. Алпийска роза – *Ericaceae*.
- Ribes* L. – Грозде – видове: немско, френско, цариградско и др. вид. грозде (пресните плодове, като храна при всички форми на ЗНО); Сем. Розоцветни – *Rosaceae*.
- Rosa damascena* Mill. et *R. centifolia* L. – Трендафил, казанлъшка роза (белодробен рак, туберкулоза); Сем. Розоцветни – *Rosaceae*.
- Rubus* L. – видове – Къпина и Малина (плодовете, като храна при всички видове ЗНО); Сем. Розоцветни – *Rosaceae*.
- Rumex* L. – видове – Киселец, Лападец (като храна при всички видове ЗНО, най-вече ЗНО на кръвта и лимфата); Сем. Лободови – *Chenopodiaceae*.
- Ruta graveolens* L. – Седефче (всички форми на ЗНО, внимателно заедно с *Anagalis arvensis* L. – огнивче); Сем. Седефчеви – *Rutaceae*.
- Saccharomyces cerevisiae* Mey. – Бирена квасна гъбичка, бирена мая (злокачествени циреи и като помощно средство при всички форми на ЗНО).

- Salix* L. – Върба – видове (при ЗНО на кръвта); Сем. Върбови – *Salicaceae*.
- Salvia officinalis* L. – Лечебна какула, в т.ч. и Градински чай (помощно средство при всички форми на ЗНО, особено при ЗНО на стомаха и белите дробове); Сем. Устоцветни – *Lamiaceae* (*Labiatae*).
- Sambucus edoebulus* L. – Бъз (Тревис бъз), плод (като храна – под формата на сладка, сок и сиропи, общо укрепващо средство при ракови заболявания); Сем. Бъзови – *Caprifoliaceae*.
- Sambucus nigra* L. – Бъз (Черен бъз), листа и цвят (за всички форми рак; плод като храна при ЗНО); Сем. Бъзови – *Caprifoliaceae*.
- Saponaria officinalis* L. – Сапунче (рак на лимфата и кръвта); Сем. Карамфилови – *Caryophyllaceae*.
- Scrophularia nodosa* L. – Възлесто живениче (ракови тумори); Сем. Живеничеви – *Scrophulariaceae*.
- Scolopendrium vulgare* L. – Волски език (рак, тумор); Сем. Сладкопапратови – *Polypodiaceae*.
- Sedum acre* L. – Лютива тлъстига, Дебелец (ракови тумори); Сем. Дебелцови – *Crassulaceae*.
- Solanum* L. – видове: Картоф, Червен домат, Син домат (като храна при всички видове ЗНО, комбинирана с отровните видове *Solanum* L. – Куче грозде, Разводник – под формата на тинктура); Сем. Картофови – *Solanaceae*.
- Solanum nigrum* L. – Куче грозде (левкемия); Сем. Картофови – *Solanaceae*.
- Spiraea ulmaria* L. – Тъжник, Блатен тъжник (рак, тумор); сем. Розоцветни – *Rosaceae*.
- Symphytum officinale* L. – Черен оман (бучки от мъртва кост, в т.ч. и злокачествено); Сем. Грапаволистни – *Boraginaceae*.
- Tagetes erecta* L. – Турта (ракови тумори в матката, при ЗНО на женската полова система); Сем. Сложноцветни – *Asteraceae* (*Compositae*).

- Trifolium pratense* L. – Ливадна детелина (по авторови последни опитни данни за ракови тумори, рак).
- Tanacetum vulgare* L. – Вратига (рак по кожата); Сем. Сложноцветни – *Asteraceae* (*Compositae*).
- Ulmus campestris* L. – Бряст (ЗНО на кръвта и лимфата); Сем. Брястови – *Ulmaceae*.
- Verbascum thapsiforme* Schrad. – Едроцветен лопен (Гъстоцветен лопен) (рак, тумор в комбинация с *Paeonia albiflora* L. – Божур); Сем. Живеничеви – *Scrophulariaceae*.
- Vicia faba* L. – Бакла, Черен боб, Глушина (помощно средство, като храна, при всички форми на рак и външно изпечените семена боб при кожен рак); Сем. Бобови – *Fabaceae* (*Leguminosae*).
- Vinica minor* L. – Зимзелен (всички форми на рак); Сем. Тойнови – *Arosynaceae*.
- Заб. Първоначално е ползвано като химиотерапевтик в научната медицина при лечения на ЗНО.
- Vitis vinifera* L. – Винена лоза, семка грозде (виното като помощно средство в комбинация с билкови продукти при всички форми на ЗНО; маслото от семката при всички форми на ЗНО – вътрешно и външно); Сем. Лозови – *Vitaceae*.
- Zea mays* L. – Царевица (помощно средство като храна при всички форми на ЗНО).

C97	Злокачествени новообразувания със самостоятелни (първични) множествени локализации
------------	---

Диагностика

Ирисова диагноза

Търси се характерният знак за ЗНО в двата ириса – тъмно петно или точка с бял облак или пламък около петното или точката.

Лечение

За лечение на злокачествени новообразувания (ЗНО) със самостоятелни (първични) множествени локализации C97 да се приложи лечението за съответното ЗНО, дадено от C00 до C96.

XVI. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) in situ (D00–D09)

Десета ревизия на Международната класификация на болестите МКБ-10

(D00–D09)	Новообразувания in situ
D00	Карцином in situ на устната кухина, хранопровода и стомаха
D01	Карцином in situ на други и неуточнени храносмилателни органи
D02	Карцином in situ на средното ухо и дихателната система
D03	Меланом in situ
D04	Карцином in situ на кожата
D05	Карцином in situ на млечната жлеза
D06	Карцином in situ на шийката на матката
D07	Карцином in situ на други и неуточнени полови органи
D09	Карцином in situ с други и неуточнени локализации

Билки за лечение на ЗНО in situ (D00–D09)

Обща и задължителна употреба

За лечение на злокачествени новообразувания (ЗНО) in situ (D00–D09) да се използват билките за лечението на съответното ЗНО (вж. забележките).

Диагностика

Общи сведения и симптоматика

Терминът *Ин ситу* означава ограничен в първоначалното си местоположение. In situ (Ин ситу) значи, че туморът е на нивото на лигавицата или на ограничено място, т.е. пространство – по всяка вероятност без опасност за разсейки.

Карциномът ин ситу е състояние, при което се наблюдава атипизъм на клетките в зона от епитела (най-често в многослойния плосък епител), но е запазена базалната им мембрана и няма проникване на клетки под нея. Карциномът ин ситу означава тумор на място, той е стадий, предшестваш инвазивния, разрушаващ растеж на туморите.

Ирисова диагноза

За този тип ЗНО се наблюдава знак от вида на тъмно петно или точка с очертани краища. Наблюдава се и в двата ириса, в съответните засегнати органи и системи.

Лечение

Забележки

1. За лечение на D00 – Карцином in situ на устната кухина, хранопровода и стомаха, да се приложат диагностика и лечение както при C00–C14 – злокачествени новообразувания на устните, устната кухина и фаринкса.

2. За лечение на D01 – Карцином in situ на други и неуточнени храносмилателни органи, да се приложат диагностика и лечение както при C15–C26 – злокачествени новообразувания на храносмилателните органи.

3. За лечение на D02 – Карцином in situ на средното ухо и дихателната система, да се приложат диагностика и лечение както при C30–C39 – злокачествени новообразувания на дихателните органи и гръдния кош.

4. За лечение на D03 и D04 – Меланом in situ и карцином in situ на кожата, да се приложат диагностиката и лечението както при C43–C44 – злокачествени новообразувания на кожата.

5. За лечение на D05 – Карцином in situ на млечната жлеза, да се приложат диагностиката и лечението както при C50 – злокачествени новообразувания на млечната жлеза.

6. За лечение на D06 и D07 – Карцином in situ на шийката на матката и карцином in situ на други и неуточнени полови органи, да се приложат диагностиката и лечението както при C51–C58 и C60–C63 – злокачествени новообразувания на женските полови органи и злокачествени образувания на мъжките полови органи.

7. За лечение на D09 – Карцином in situ с други и неуточнени локализации, да се приложат диагностиката и лечението както при C76–C80 – злокачествени новообразувания с не точно определени, вторични и неуточнени локализации.

XVII. Лечение и диагностика на доброкачествени новообразувания (ДНО) (D10–D36)

Десета ревизия на Международната класификация на болестите МКБ-10

(D10–D36)	Доброкачествени новообразувания
D10	Доброкачествено новообразувание на устните, устната кухина и фаринкса
D11	Доброкачествено новообразувание на големите слюнчени жлези
D12	Доброкачествено новообразувание на колона, ректума, ануса и аналния канал
D13	Доброкачествено новообразувание на други и неточно определени части на храносмилателната система
D14	Доброкачествено новообразувание на средното ухо и дихателната система
D15	Доброкачествено новообразувание на други и неуточнени органи в гръдния кош
D16	Доброкачествено новообразувание на костите и ставните хрущали
D17	Доброкачествено новообразувание на мастната тъкан
D18	Хемангиом и лимфангиом с каквато и да е локализация
D19	Доброкачествено новообразувание на мезотелиалната тъкан
D20	Доброкачествено новообразувание на меката тъкан на ретроперитонеума и перитонеума
D21	Други доброкачествени новообразувания на съединителната и други меки тъкани
D22	Меланоцитен невус
D23	Други доброкачествени новообразувания на кожата
D24	Доброкачествено новообразувание на млечната жлеза
D25	Лейомиом на матката
D26	Други доброкачествени новообразувания на матката
D27	Доброкачествено новообразувание на яйчника

D28	Доброкачествено новообразувание на други и неуточнени части на женските полови органи
D29	Доброкачествено новообразувание на мъжките полови органи
D30	Доброкачествено новообразувание на пикочните органи
D31	Доброкачествено новообразувание на окото и неговите придатъци
D32	Доброкачествено новообразувание на мозъчните обвивки (менингите)
D33	Доброкачествено новообразувание на главния мозък и други части на централната нервна система
D34	Доброкачествено новообразувание на щитовидната жлеза
D35	Доброкачествено новообразувание на други и неуточнени ендокринни жлези
D36	Доброкачествено новообразувание с други и неуточнени локализации

Билки за лечение на ДНО (D10–D36)

Обща и задължителна употреба

Вж. забележката по-долу.

Диагностика

Ирисова диагноза

Да се търси съответният характерен за ДНО заболявания знак: тъмно до черно петно в областта на засегнатия орган!

Лечение

Забележка

1. За лечение на доброкачествени новообразувания (ДНО) D10 до D36 задължително се прилага лечението както при съответните злокачествени новообразувания от C00 до C97, независимо от доброкачествения характер на заболяването и неговия благоприятен изход!

XVIII. Лечение и диагностика на новообразувания с неопределен или неизвестен характер (D37–D48)

Десета ревизия на Международната класификация на болестите МКБ-10

(D37–D48)	Новообразувания с неопределен или неизвестен характер
D37	Новообразувание на устната кухина и храносмилателните органи с неопределен или неизвестен характер
D38	Новообразувание на средното ухо, дихателната система и органите в гръдния кош с неопределен или неизвестен характер
D39	Новообразувание на женските полови органи с неопределен или неизвестен характер
D40	Новообразувание на мъжките полови органи с неопределен или неизвестен характер
D41	Новообразувание на пикочните органи с неопределен или неизвестен характер
D42	Новообразувание на мозъчните обвивки с неопределен или неизвестен характер
D43	Новообразувание на главния мозък и централната нервна система с неопределен или неизвестен характер
D44	Новообразувание на ендокринните жлези с неопределен или неизвестен характер
D45	Полицитемия вера
D46	Миелодиспластични синдроми
D47	Други новообразувания на лимфната, кръвотворната и сродните им тъкани с неопределен или неизвестен характер
D48	Новообразувание с други и неуточнени локализации с неопределен или неизвестен характер

Билки за лечение на ЗНО (D37–D48)

Обща и задължителна употреба

Вж. Приложения 1 и 2.

Диагностика

Ирисова диагноза

Да се търси съответният характерен за ЗНО заболявания знак: тъмно до черно петно с бял пламък наоколо!

Лечение

Като превенция (при ЗНО с неопределен и неизвестен характер D37–D48): В зависимост от вида и характера на новообразуванието (НО) след уточнение (задължително без биопсия, само с ирисова диагноза или тумормаркери), да се приложи съответният вид паразитиращо растение от рода Воловец, Синя китка под формата на тинктура.

Приложения

Приложение 1

Билки, използвани ефективно за лечение на рак, тумори и злокачествени новообразувания¹ (tumors maligni – cancer e sarcoma)

- ♦ *Abies alba* Mill. (*A. pectinata* Lam) – Бяла ела, обикновена ела (При ЗНО и ДНО на мозъка и нервите, в комбинация с *G. biloba* L. (*Salisburia adiantifolia* Sm. Trans.) – Двуделен гинко, Гинко билоба); Сем. Борови – Pinaceae.
- ♦ *Aconitum sammarum* Jacq. – Самакитка, Синя шапка, Шлемче (външно налагане на ракови образувания); Сем. Лютикови – Ranunculaceae.
- ♦ *Adonis vernalis* L. – Пролетен горицвет (тумори); Сем. Лютикови – Ranunculaceae.
- ♦ *Aesculus hippocastanum* L. – Конски кестен, Див кестен (рак, тумор); Сем. Конскокестенови – Hippocastanaceae.
- ♦ *Agrimonia eupatoria* L. – Камшик (левкемия, рак, тумор); Сем. Розоцветни – Rosaceae.
- ♦ *Aloe arborescence* Mill. – Алое арборесценс (помощно средство за всички форми на рак в комбинация с червено вино); Сем. Кремови – Liliaceae.
- ♦ *Allium sera* L. – Червен лук, Арпаджик (като храна, помощно средство при всички форми на рак, в т.ч и рак в стомаха и корема); Сем. Лукови – Alliaceae.
- ♦ *Allium sativum* L. – Бял лук, чесън (като храна, помощно средство при всички форми на рак, в т.ч и левкемия); Сем. Лукови – Alliaceae.
- ♦ *Anagalis arvensis* L. – Огнивче (по непотвърдени данни всички форми на ЗНО); Сем. Игликови – Primulaceae.
- ♦ *Arum maculatum* – Змиярник (злокачествени новообразувания, рак на кожата и кожните придатъци, ЗНО и ДНО на черен дроб и далак-панкреас); Сем. Змиярникови – Araceae.

---

¹ Рак и ЗНО да се приемат като синоними.

- ♦ *Arctium lappa* L. – Репей (тумор, рак на белия дроб, рак на дебело черво, аденом на простата); Сем. Сложноцветни – Asteraceae (Compositae).
- ♦ *Asparagus officinalis* L. – Медицинска зайча сянка (рак на пикочно-полова система); Сем. Зайчесянкове – Asparagaceae.
- ♦ *Atropa mandragora* L. – Старо биле, Мандрагора (външно – корови тумори и всички форми на рак); Сем. Картофови – Solanaceae.
- ♦ *Beta vulgaris* L. var. *rapa* Dum. f. *rubia* DC. – Червено цвекло (като храна – може и под формата на сок, помощно средство при всички форми на ЗНО – злокачествени новообразувания); Сем. Лободови – Chenopodiaceae.
- ♦ *Betula pendula* Roth. – Обикновена бреза (тумори, левкемия); Сем. Брезови – Betulaceae.
- ♦ *Betonica officinalis* L. (*Stachys officinalis* L.) – Лечебен ранилист, Чистец (злокачествени тумори); Сем. Устоцветни – Lamiaceae (Labiatae).
- ♦ *Brassica oleracea* L. – Градинско зеле (помощно средство за налагане с външните листа на ЗНО с разсейки по кожата; Сем. Кръстоцветни – Brassicaceae (Cruciferae).
- ♦ *Bryonia alba* L. – Дива тиква, Брей (рак, левкемия, тумор в мозъка); Сем. Тиквови – Cucurbitaceae.
- ♦ *Buxus sempervirens* L. – Чемшир (рак на кръвта).
- ♦ *Calendula officinalis* L. – Градински невен (ракови тумори в матката, рак по кожата, общи форми рак); Сем. Сложноцветни – Asteraceae (Compositae).
- ♦ *Cannabis sativa* L. – Коноп, гръсти (конопеното масло като помощно средство, за намазване външно на ракови образувания); Сем. Конопови – Moraceae.
- ♦ *Centaureum umbellatum* Pers. – Червен кантарион (*Centaureum pulchellum* Swartc.) (при различни форми на ЗНО в кръвта и лимфата); Сем. Тинтявови – Gentianaceae.
- ♦ *Chelidonium majus* L. – Змийско мляко (ракоподобна язва); Сем. Макови – Papaveraceae.
- ♦ *Chrysanthemum balsamita* L. (= *Tanacetum balsamita* L.) – Калоферче (помощно средство при ЗНО на кръвта и лимфата); Сем. Сложноцветни – Asteraceae (Compositae).

- ♦ *Chrysosplenium alternifolium* L. – Алтънче (рак на далака, левкемия); Сем. Каменоломки – Saxifragaceae.
- ♦ *Cichorium intybus* L. – Синя жлъчка, Цикория (левкемия, миоме) сем. Сложноцветни – Asteraceae (Compositae).
- ♦ *Claviceps purpurea* Fr. – Мораво рогче, Главня (помощно средство при рак на матката, ЗНО на кръвоносната система и сърцето – в хомеопатични дози).
- ♦ *Clematis vitalba* L. – Повет (костни тумори); Сем. Лютикови – Ranunculaceae.
- ♦ *Clinopodium vulgare* L. – Котешка стъпка (Черновръх) (спира растежа на тумори, води до промяна във формата и структурата на раковите клетки при ЗНО); Сем. Устоцветни – Lamiaceae (Labiatae).
- ♦ *Cnicus benedictus* L. – Пресечка, Свещен трън (всички форми на ЗНО); Сем. Сложноцветни – Asteraceae (Compositae).
- ♦ *Colchicum autumnale* L. – Есенен минзухар, Мразовец – семената (всички форми на рак); Сем. Мелантиеви – Melantiaceae. Заб. Първоначално е ползвано като химиотерапевтик в научната медицина при лечения на ЗНО
- ♦ *Conium maculatum* L. – Бучиниш, Цволига (ракови тумори в матката и яйчниците, рак на стомаха и гърдите, рак на ендокринните жлези, левкемия); Сем. Синикоцветни – Apiaceae (Umbelliferae).
- ♦ *Convallaria majalis* L. – Момина сълза (При ДНО и ЗНО на сърце и кръвоносна система, както и при такива на жлези от ендокринната система.); Сем. Кремове – Liliaceae. Hall.
- ♦ *Cucurbita pepo* L. – Тиква, обикновена тиква (помощно средство при всички форми на ЗНО, външно при ракови образувания на щитовидната жлеза); Сем. Тиквови – Cucurbitaceae
- ♦ *Cuscuta* L. – Кукувича прежда (всички видове от рода). (при всички форми на ЗНО и ДНО вътрешно и външно); Сем. Кукувичопреждови – Cuscutaceae
- ♦ *Datura stramonium* L. – Татул (помощно средство при рак, ЗНО на бял дроб – листата за пушене, семената на тинктура при ЗНО на нервната система) сем. Картофови – Solanaceae.

- ♦ *Daucus carota* L. – Морков (помощно средство при ЗНО на кожата – външно и на кръвта); Сем. Сеникоцветни – *Apiaceae* (*Umbelliferae*).
- ♦ *Delphinium consolida* L. – Ралица (ЗНО на мозъка, окото и нервната система, всички форми на рак, вкл. и ЗНО на кожата); Сем. Лютикови – *Ranunculaceae*.
- ♦ *Digitalis* L. – Напръстник (рак на лимфата); Сем. Живеничеви – *Scrophulariaceae*.
- ♦ *Echium vulgare* L. – Лисича опашка, Усойниче (при рак на кръвта, облекчително и успокоително при болки от разни форми на ЗНО); Сем. Грапаволистни – *Boraginaceae*.
- ♦ *Equisetum arvense* L. – Хвощ (тумори, левкемия, миомы, рак на костите; заедно с *Capsella bursa pastoris* – Овчарска торбичка, при рак на далака); Сем. Хвощови – *Equisetaceae*.
- ♦ *Erodium ciconium* D'Her. – Часовниче (ЗНО на половите органи); Сем. Здравецови – *Geraniaceae*.
- ♦ *Euphorbia* L. – Млечка (сока от прясното растение при всички форми ЗНО на кожата); Сем. Млечкови – *Euphorbiaceae*.
- ♦ *Exoascus pruni* Fuck. – Гъба по плодовете на сливата (против СПИН – подарък за научната медицина).
- ♦ *Filipendula ulmaria* L. – Орехче, Ливадник (левкемия, тумори, рак); Сем. Розоцветни – *Rosaceae*.
- ♦ *Fragaria vesca* L. – Горска ягода, корен и листа (рак на далака) плодове (помощно средство при рак на черен дроб и в кръвта); Сем. Розоцветни – *Rosaceae*.
- ♦ *Fumaria officinalis* L. – Росопас, Лекарски росопас (рак на кръвта, лимфата и жлези с вътрешна секреция); Сем. Росопасови – *Fumariaceae*.
- ♦ *Galium verum* L. – Същинско еньовче (възли на щитовидната жлеза, рак на езика, тумори по кожата); Сем. Брошови – *Rubiaceae*.
- ♦ *Gentiana cruciata* L. – Синя тинтява (ЗНО в коремните органи); Сем. Тинтявови – *Gentianaceae*.
- ♦ *Geranium macrorrhizum* L. – Здравец (помощно средство при всички форми на тумори, рак); Сем. Здравецови – *Geraniaceae*.
- ♦ *Geranium robertianum* L. – Робертов здравец (Зловонен здравец) (всички форми на ЗНО); Сем. Здравецови – *Geraniaceae*.

- ♦ *G. biloba* L. (*Salisburia adiantifolia* Sm. Trans.) – Двуделен гинко, Гинко билоба (При ЗНО и ДНО на мозъка и нервите, в комбинация с *Abies alba* Mill. (*A. pectinata* Lam) – Бяла ела, Обикновена ела); Сем. Гингкови – *Ginkgoaceae*.
- ♦ *Glechoma hederacea* L. – Самобайка (при всички форми на ЗНО причинени от външни замърсители, от химични елементи проникнали във физическото тяло през храносмилателната или дихателна системи, напр. олово, живак, радиоактивно облъчване (заедно с *Galega officinalis* L. – Жаблек) и прочие; Сем. Устоцветни – *Lamiaceae* (*Labiatae*).
- ♦ *Gratiola officinalis* L. – Сиротица (във вино-укрепително средство при всички форми на ЗНО); Сем. Живеничеви – *Scrophulariaceae*.
- ♦ *Hedera helix* L. – Бръшлян (при всички форми на вторични ЗНО в последни стадии – т.н. разсейки); Сем. Бръшлянови – *Araliaceae*.
- ♦ *Helleborus odoratus* W. et Kit. – Кукуряк (всички видове рак и тумори); Сем. Лютикови – *Ranunculaceae*.
- ♦ *Helianthus annuus* L. – Слънчоглед, цветните листчета (за всички форми на ЗНО при деца); Сем. Сложноцветни – *Asteraceae* (*Compositae*).
- ♦ *Helychrisum arenarium* L. – Жълт смил (ЗНО на черен дроб); Сем. Сложноцветни – *Asteraceae* (*Compositae*).
- ♦ *Humulus lupulus* L. – Хмел (ЗНО на костен мозък, кръвта, лимфата и жлезите с вътрешна секреция); Сем. Конопови – *Cannabaceae*.
- ♦ *Hyssopus officinalis* L. – Лечебен исоп (в комбинация с *Althaea* – Ружа, и *Malva* – Слез, при ЗНО на корема, стомаха и белите дробове); Сем. Устоцветни – *Lamiaceae* (*Labiatae*).
- ♦ *Inula helenium* L. – Бял оман, корен (укрепващо средство при всички форми на ЗНО); Сем. Сложноцветни – *Asteraceae* (*Compositae*).
- ♦ *Juglans regia* L. – Орех (външно: локализиращи места при *in situ*, кожни ЗНО; вътрешно: ЗНО на лимфата, ендокринни жлези и кръвта, плодът: укрепително средство при всички форми на ЗНО); Сем. Орехови – *Juglandaceae*.

- ♦ *Juniperus communis* L. – Хвойна (стомашен карцином, както и ЗНО и ДНО на хранопровода, стомаха и дванадесетопръстника); Сем. Кипарисови – Cupressaceae
- ♦ *Lamium album* L. – Бяла мъртва коприва (ЗНО на кръвта и лимфата – далака); Сем. Устоцветни – Lamiaceae (Labiatae).
- ♦ *Lappa major* Garth. (= *Arctium lappa* L.) – Репей (укрепващо средство при всички форми на ЗНО); Сем. Сложноцветни – Asteraceae (Compositae).
- ♦ *Lathraea squamaria* – Горска майка, Рабавец (всички форми рак, рак на лимфата и кръвта); Сем. Живеничеви – Scrophulariaceae.
- ♦ *Lychnis flos-cuculi* L. – Рунянка (за всички форми тумори и рак на кожата); Сем. Карамфилови – Caryophyllaceae.
- ♦ *Malva sylvestris* L. – Слез (рак на гърдата, рак на ларинкса) сем. Слезови – Malvaceae.
- ♦ *Marrubium vulgare* L. – Пчелник (рак на лимфата и кръвта); Сем. Устоцветни – Lamiaceae (Labiatae).
- ♦ *Matricaria chamomilla* L. (*M. recuta* L.) – Лайкучка (вътрешно и външно, като помощно средство при всички форми на ЗНО); Сем. Сложноцветни – Asteraceae (Compositae).
- ♦ *Medicago sativa* L. – Ливадна люцерна (по авторови последни опитни данни за всички форми на ЗНО); Сем. Бобови – Fabaceae (Leguminosae).
- ♦ *Melilotus officinalis* Desr. – Жълта комунига (за всички форми на ЗНО на централната нервна и периферна нервна системи в комбинация с *Melissa* – маточина, и *Mentha* – мента); Сем. Бобови – Fabaceae (Leguminosae).
- ♦ *Melissa officinalis* L. – Маточина (при ЗНО на нервната система в комбинация с *Melilotus* – Жълта комунига); Сем. Устоцветни – Lamiaceae (Labiatae).
- ♦ *Mentha sylvestris* L. (= *Mentha longifolia* Huds.) – дълголистна мента (при ЗНО на нервната система в комбинация с *Melilotus* – Жълта комунига); Сем. Устоцветни – Lamiaceae (Labiatae).
- ♦ *Nasturtium officinale* R.Br. – Лекарска поточарка, Пореч (пресен на салата, като укрепващо средство при всички форми на ЗНО); Сем. Кръстоцветни – Brassicaceae (Cruciferae).

- ♦ *Nerium oleander* L. – Зокум, Олеандър (рак на кръвта); Сем. Тойнови – Apocynaceae.
- ♦ *Olea europaea* L. – Маслина (зехтин, масло, добито от маслината се ползва, като помощно средство за всички форми на ЗНО вътрешно и външно); Сем. Маслинови – Oleaceae.
- ♦ *Ononis spinosa* L. – Гръмотрън, Шиловод (рак на половата система при мъже); Сем. Бобови – Fabaceae (Leguminosae).
- ♦ *Origanum vulgare* L. – Риган (помощно средство като подправка в храната при всички форми на ЗНО); Сем. Устоцветни – Lamiaceae (Labiatae).
- ♦ *Orobancha* L. – Синя китка, Воловец – видове (рак на кръвта и лимфата, левкемия, лимфом); Сем. Живеничеви – Scrophulariaceae.
- ♦ *Oriza sativa* L. – Ориз (помощно средство, като храна при всички форми на ЗНО); Сем. Житни – Poaceae.
- ♦ *Raeonia albiflora* L. – Божур – корен (рак, тумор в комбинация с *Verbascum thapsiforme* Schrad. – Едроцветен лопен (Гъстоцветен лопен)); Сем. Божурови – Raeaniaceae.
- ♦ *Rapaver* L. – Мак, видове (като помощно средство при болки във всичките форми на ЗНО); Сем. Макови – Papaveraceae.
- ♦ *Penicillium glaucum* Lk. – Плесен, Мухъл – добита при овлажнените зърна на *Zea mays* L. – Царевица (при всички форми на ЗНО, когато имаме загнояване и разпадане на тъканите – вътрешно и външно в състава на мази)
- ♦ *Phyllitis scolopendrium* (L.) Newm. – Волски език (в комбинация с *Chelidonium majus* L. – Змийско мляко, и видове от рода *Orobancha* L. – Синя китка, Воловец при ЗНО на черен дроб).
- ♦ *Phytolacca decondra* L. – Винобой, Мерекеш (всички форми на рак); Сем. Phytolaceae
- ♦ *Pinus sylvestris* L. – Бял бор (стомашен карцином и всички други форми на ЗНО и ДНО в стомаха и червата); Сем. Борови – Pinaceae.Lindl.
- ♦ *Pisum sativum* L. – Градински грах (рак на простата, помощно средство при рак на лимфата); Сем. Бобови – Fabaceae (Leguminosae).

- ♦ *Plantago* L. – Голям и ланцетолистен живовляк (белодробен и стомашен рак, ранно открита левкемия, тумори и миоми); Сем. Живовлякови – *Plantaginaceae*.
- ♦ *Plumbago europaea* L. – Саркофай (ракови тумори); Сем. Саркофаеви – *Plumbaginaceae*.
- ♦ *Potentilla alba* L. – Бял очибелец – видове (тумори, миоми); Сем. Розоцветни – *Rosaceae*.
- ♦ *Polygonum aviculare* L. – Обикновена пача трева, Пачина – видове (тумор, рак); Сем. Лападови – *Polygonaceae*.
- ♦ *Pulmonaria officinalis* L. – Медуница (ЗНО на дихателната система); Сем. Грапаволистни – *boraginaceae*.
- ♦ *Quercus suber* L. – Корков дъб (при ЗНО на костен мозък, след изпичане на сърцевината); Сем. Букови – *Fagaceae*.
- ♦ *Ranunculus* L. – Лютиче – видове (всички форми ЗНО); Сем. Лютикови – *Ranunculaceae*.
- ♦ *Raphanus* L. – Ряпа – видове (помощно средство, като храна при всички видове ЗНО); Сем. Кръстоцветни – *Brassicaceae*.
- ♦ *Rhodiola rosea* L. (*Sedum roseum* L.) – Златовръх, в комбинация с пчелен мед, като помощно средство за всички форми на ЗНО, рак на кръвта и лимфата (заб.: в етап на опитни данни); Сем. Дебелцови – *Crassulaceae*.
- ♦ *Rhododendron ponticum* L. – Странджанска зеленика (самостоятелно или в комбинация за всички форми на ЗНО); Сем. Алпийска роза – *Ericaceae*.
- ♦ *Ribes* L. – Грозде – видове: немско, френско, цариградско и др. (пресните плодове, като храна при всички форми на ЗНО); Сем. Розоцветни – *Rosaceae*.
- ♦ *Rosa damascena* Mill. et *R. centifolia* L. – Трендафил, Казанлъшка роза (белодробен рак, туберкулоза); Сем. Розоцветни – *Rosaceae*.
- ♦ *Rubus* L. – видове – Къпина и Малина (плодовете, като храна при всички видове ЗНО); Сем. Розоцветни – *Rosaceae*.
- ♦ *Rumex* L. – видове – Киселец, Лападец (като храна при всички видове ЗНО, най-вече ЗНО на кръвта и лимфата); Сем. Лободови – *Chenopodiaceae*.

- ♦ *Ruta graveolens* L. – Седефче (всички форми на ЗНО, внимателно заедно с *Anagalis arvensis* L. – Огнивче); Сем. Седефчеви – *Rutaceae*.
- ♦ *Saccharomyces cerevisiae* Mey. – Бирена квасна гъбичка, бирена мая (злокачествени циреи и като помощно средство при всички форми на ЗНО).
- ♦ *Salix* L. – Върба – видове (при ЗНО на кръвта); Сем. Върбови – *Salicaceae*.
- ♦ *Salvia* L. – Какула – видове, в т.ч. и Градински чай (помощно средство при всички форми на ЗНО, особено при ЗНО на стомаха и белите дробове); Сем. Устоцветни – *Lamiaceae* (*Labiatae*).
- ♦ *Sambucus edoebulus* L. – Тревист бъз, плод (като храна – под формата на сладка, сок и сиропи, общо укрепващо средство при ракови заболявания); Сем. Бъзови – *Caprifoliaceae*.
- ♦ *Sambucus nigra* L. – Черен бъз, листа и цвят (за всички форми рак; плод като храна при ЗНО); Сем. Бъзови – *Caprifoliaceae*.
- ♦ *Saponaria officinalis* L. – Сапунче (рак на лимфата и кръвта); Сем. Карамфилови – *Caryophyllaceae*.
- ♦ *Scrophularia nodosa* L. – Живениче (ракови тумори); Сем. Живеничеви – *Scrophulariaceae*.
- ♦ *Scolopendrium vulgare* L. – Волски език (рак, тумор); Сем. Сладкопапратови – *Polypodiaceae*.
- ♦ *Sedum acre* L. – Лютива тлъстига (ракови тумори); Сем. Дебелцови – *Crassulaceae*.
- ♦ *Sedum maximum* (L.) Suter. – Голяма тлъстига (против ЗНО на средното ухо, носната кухина и езика, против ЗНО на кръвта) сем. Дебелцови – *Crassulaceae*.
- ♦ *Sedum roseum* (L.) Scop. – Златовръх (като укрепващо и тонизиращо средство при всички крайни стадии и форми на ЗНО); Сем. Дебелцови – *Crassulaceae*.
- ♦ *Sempervivum tectorum* L. – Дебелец, Тученица (при ЗНО на щитовидната жлеза и матката; при ЗНО на вътрешно, средно ухо и езика, против ЗНО на кръвта); Сем. Дебелцови – *Crassulaceae*.

- ♦ *Solanum L.* – видове: Картоф, Червен домат, Син домат (като храна при всички видове ЗНО, комбинирана с отровните видове *Solanum L.* – Куче грозде, Разводник – под формата на тинктура); Сем. Картофови – *Solanaceae*.
- ♦ *Solanum nigrum L.* – Куче грозде (левкемия); Сем. Картофови – *Solanaceae*.
- ♦ *Spiraea ulmaria L.* – Блатен тъжник (рак, тумор); сем. Розоцветни – *Rosaceae*.
- ♦ *Symphytum officinale L.* – Черен оман (бучки от мъртва кост, в т.ч. и злокачествено); Сем. Граповилстни – *Boraginaceae*.
- ♦ *Tagetes erecta L.* – Турта (ракови тумори в матката, при ЗНО на женската полова система); Сем. Сложноцветни – *Asteraceae (Compositae)*.
- ♦ *Trifolium pratense L.* – Ливадна детелина (по авторови последни опитни данни за ракови тумори, рак).
- ♦ *Tanacetum vulgare L.* – Вратига (рак по кожата); Сем. Сложноцветни – *Asteraceae (Compositae)*.
- ♦ *Ulmus campestris L.* – Бряст (ЗНО на кръвта и лимфата); Сем. Брястови – *Ulmaceae*.
- ♦ *Verbascum thapsiforme Schrad.* – Едроцветен лопен, Гъстоцветен лопен (рак, тумор в комбинация с *Raeonia albiflora L.* – Божур); Сем. Живеничеви – *Scrophulariaceae*.
- ♦ *Vicia faba L.* – Бакла, Черен боб, Глушина (помощно средство, като храна, при всички форми на рак и външно изпечените семена-боб при кожен рак); Сем. Бобови – *Fabaceae (Leguminosae)*.
- ♦ *Vinca minor L.* – Зимзелен (всички форми на рак); Сем. Тойнови – *Aposynaceae*.
Заб. Първоначално е ползвано като химиотерапевтик в научната медицина при лечения на ЗНО.
- ♦ *Vitis vinifera L.* – Винена лоза, семка грозде (виното като мощно средство в комбинация с билкови продукти при всички форми на ЗНО; маслото от семката при всички форми на ЗНО – вътрешно и външно); Сем. Лозови – *Vitaceae*.
- ♦ *Zea mays L.* – Царевица, Царевична коса (помощно средство, като храна при всички форми на ЗНО).

Приложение 2

Билкови продукти за лечение на всички форми и видове на рак и тумор (в зависимост от представители на вида и семейството, върху които паразитират Горската майка и Синята китка, Воловецът от Семейство Живеничеви (*Scrophulariaceae*)).

Семейство Живеничеви (*Scrophulariaceae*).

Предишно Семейство *Orobanchaceae* – Воловодецови

Род: *Lathraea L.* – Горска майка (паразитно растение).

Вид:

1. *Lathraea squamaria* – Обикновена горска майка, Рабавец (изцяло паразитира върху корените на различни дървесни видове – Бук, Леска, Елша, Смърч и др.).

Род: *Orobanche L.* – Синя китка, Воловец (паразитно растение).

Според класификация по Н. Стоянов и Б. Стефанов от 1925 г. – отделно от Семейство Живеничеви имаме едно Семейство *Orobanchaceae* – Воловодецови, и родът Горска майка – *Lathraea L.*, е от това семейство, към него спада и родът *Orobanche* – Синя китка, Воловец – б.а.)

Вид:

1. *Orobanche alba Villd.* – Синя китка, Бяла синя китка (паразит върху видовете от Сем. Устоцветни – *Lamiaceae (Labiatae)*).

2. *Orobanche amethystea Thuill.* – Синя китка, Аметистова синя китка (паразит върху видовете от Сем. Синикоцветни – *Apiaceae*, Сложноцветни – *Asteraceae*, Устоцветни – *Lamiaceae*).

3. *Orobanche arenaria Borkh.* – Синя китка, Пясъчна синя китка (паразит върху видовете от Сем. Сложноцветни – *Asteraceae*: Пелин, Равнец).

4. *Orobanche cumana* Wallr. – Синя китка, Слънчогледова синя китка (паразит върху видовете от Сем. Сложноцветни – Asteraceae: Слънчоглед, Пелин и др.).

5. *Orobanche gracilis* Sm. – Синя китка, Нежна синя китка (паразит върху видовете от Сем. Устоцветни – Lamiaceae)..

6. *Orobanche lutea* Baumg. – Синя китка, Жълта синя китка (паразит върху видовете от Сем. Бобови – Fabaceae)..

7. *Orobanche minor* Sm. – Синя китка, Малка синя китка (паразит върху видовете от Сем. Бобови – Fabaceae: род Детелина и род Люцерна).

8. *Orobanche mutelii* Schultz. – Синя китка, Мутелова синя китка (паразит върху видовете от различни културни растения – домати, зеле, тютюни др., както и върху представители на Сем. Сложноцветни – Asteraceae, и Сенникоцветни – Apiaceae).

9. *Orobanche nana* (Reut.) G.Beck – Синя китка, Ниска синя китка (паразит върху видовете от Сем. Бобови – Fabaceae: Детелина, Фий, Звездан, Сем. Кръстоцветни – Brassicaceae: Овчарска торбичка).

10. *Orobanche pubescens* D`Urv. – Синя китка, Мъхната синя китка (паразит върху видовете от Сем. Сложноцветни – Asteraceae., Сенникоцветни – Apiaceae.и Бобови – Fabaceae).

11. *Orobanche purpurea* Jacq. – Синя китка, Пурпурна синя китка (паразит върху видовете от сем. Сложноцветни – Asteraceae).

12. *Orobanche ramosa* L. (*Phelipaea ramosa*) – Синя китка, Разклонена синя китка (паразит върху видовете от културни растения, особено върху Тютюн, Картоф и др. от Сем. Картофови – Solanaceae, както и върху Коноп от Сем. Конопови – Cannabaceae (Moraceae); Сем. Устоцветни – Lamiaceae (Labiatae), сем. Сложноцветни – Asteraceae (Compositae).

13. *Orobanche reticulata* Wallr. – Синя китка, Мрежеста синя китка (паразит върху видовете от сем. Сложноцветни – Asteraceae, Лугачкови – Dipsacaceae.и др.).

Забележка: В Българската флора съществуват още 11 вида от рода Синя китка!

Общи допълнения и забележки

1. След всеки определен вид злокачествено или доброкачествено заболяване са дадени два списъка с билки. Единият списък е общ за употреба на билки за лечение на злокачествени новообразувания (ЗНО), а вторият е за задължителна употреба. В общия списък са дадени всички видове билки и природни продукти, които успешно помагат при дадения вид злокачествено заболяване. В специалния списък са посочени само билки с многократно практически доказан лечебен ефект при даденото заболяване.

Забележки

а) В общия списък на билките със специално доказан лечебен ефект е подчертано: Внимание! Голяма част от доказалите своя лечебен ефект билки са силно токсични и/или отровни.

б) От многообразието на билковите продукти, дадени в двата списъка, лечителят и/или лекарят трябва много прецизно да подбере и дозира необходимите за болния и съответното заболяване билкови тинктури, отвари и компреси!

в) За увеличаване ефекта от приложението на билковите продукти е необходимо строго спазване на хранителния режим, както и на указанията, дадени в „Лечение на ЗНО на право черво (ректум), анус и анален канал“.

г) Реално е възможно съвместяване на лечението със съвременните методи на научната медицина (разбирай операция, химиотерапия, лъчетерапия, хормонална терапия и пр.) и прилагането на методите за лечение от лечителското изкуство на българската народна медицина. Това може да стане единствено при бъдещо създаване на нов научнопрактически лечебен метод, в който разумно да се съчетаят днешната научна медицина и знанието и опитът от народната медицина.

2. Начините на лечение на злокачествени новообразувания (ЗНО) C40–C97, новообразувания in situ от D00–D09, доброкачествените новообразувания от D10–D36 и новообразувания с неопределен или неизвестен характер от D37–D38 са дадени кратко и схематично. Ето защо е необходимо да се ползва

опитът за приготвяне на отвари, тинктури, компреси и хранителен режим, описани в начините за лечение на злокачествени новообразувания (ЗНО) от C00–C39.

3. Форми на приложение на билките

Вътрешно

♦ Попарване или запарка

Във вряща вода (свалена от огъня!) се пуца определено количество от билката или билковата смес. Престоява захлупена във водата до 30 минути. Прецежда се и след охлаждане запарката е готова за употреба. На запарване се подлагат най-нежните части от билките: пъпки, цвят и връхни листа.

♦ Студен екстракт (извлек)

В студена вода се добавя определено количество билка или билкова смес. Престоява във водата 10–12 часа – обикновено през нощта. Преди консумация, ако е необходимо, се подгрява до удачна температура за пиене. Обикновено такъв извлек се прави от пресни билки.

♦ Отвари¹

♦ Горещ извлек

В студена вода се пуска определено количество от билката или билковата смес. На слаб огън се вари сместа от 1 до 7–10 минути. След като кисне минимум 30 минути, отварата се прецежда и е готова за пиене.

Универсална рецепта за отвара: 2–4 супени лъжици от билката или билковата смес се поставят в 700 мл вода, ври 3 минути, кисне 50 минути. Прецежда се. След прецеждане се пие три пъти дневно по 200 мл, 10–15 минути преди хранене.

¹ Отварите са най-ползвани в горните рецепти – вж. универсална рецепта за отвара.

♦ Смесен извлек

Определено количество от билката или билковата смес се разделя на две равни части. Едната част се приготвя като горещ извлек, а другата като студен екстракт (извлек). След приготвяне двата извлека – студен и горещ, се смесват. Смесеният извлек е най-полезен!

♦ Настойка (тинктура)

В стъклен съд се поставя до ниско горно ниво извличителят (спирт, ракия, спирт с вода, етер или етерно-спиртна смес), към него се прибавя билката или части от нея – листа, цвят или корени (за предпочитане в прясно състояние). Съотношението разтворител:билка обикновено е 4:10 равни части. След престояване от 14 до 21 дни извлекът се прецежда и е готов за употреба. Дозировката се определя от лекаря и/или лечителя.

Външно

♦ Директно налагане

Счуканата свежа листна маса от определен вид билка се прикрепя с подходяща превръзка към заболялия участък на тялото.

♦ Лапа (топла или студена)

Сухата листна маса се запарва, като изстине или още топла, се налага върху болния участък.

♦ Компрес (топъл и студен)

Необходимото количество билкова маса се вари няколко минути във вода. Сваля се от огъня. Парчета от тензук, марля или бархет с подходящи размери се потапят в отварата. Полуизстискани се налагат върху болните участъци от тялото.

♦ Компрес (с участие на билкови продукти)

Към подходяща смес на селски квасец или разтворена хума до гъстота на каша се прибавя необходимата лечебна билка. Разбърква се до получаването на хомогенна маса. Тензухено, бархетно или памучно парче с необходимите размери се намазва обилно и се поставя върху болното място.

Внимание!

1. Употребата на билковите продукти в по-горе посочените схеми за лечение на ЗНО и ДНО може да се извършва единствено и само под контрол, наблюдение и указание на правоспособен медик или лечител. (Под правоспособен медик или лечител авторът разбира субект, завършил висше медицинско хуманно образование, специализирал в срок за най-малко 3 години и положил успешно изпити по лечебните методи на българската народна медицина със съответните програми и учебни планове, одобрени от Министерството на здравеопазването и Министерството на образованието, младежта и науката).

2. За достоверно и официално призната ирисова диагноза се приема очната диагноза за съответното заболяване, поставена от медик или лечител с четени лекции по специалността „Иросология и ирисова диагноза“ най-малко два семестъра в медицински ВУЗ и успешно положени теоретични и практически изпити.

3. За резултатите от приложението на начините за лечение, когато изрично и лично са указани от автора (В. Канисков) – писмено и/или устно, но отделно от изложения материал, се носи пълна лична отговорност от самия него.

Библиография

- Ахтаров Б. и колектив, Материали за Български ботанически речник, Придворна печатница. С., 1939.
- Български и германски лечителни рецепти и процедури от миналото. Йеромонах Неофит Калчев. Свещеник Йохан Кюнцле, Изд. къща „Еркул“. С., 1992.
- Гахнян-Мирчева, Р. проф. д-р., Фитотерапия във ветеринарната медицина. С., 2003.
- Георгиев, Минчо д.м.н. ст.н.с. I степен (съставителство и обща редакция), Българска народна медицина – енциклопедия, Изд. къща „Петър Берон“. С., 1999.
- Димитров, Данаил (аптекарь), Фармакология с токсикология. Плевен, 1909.
- Димков, Петър, Българска народна медицина. Природолечение и природосъобразен живот. Том 1. Изд. на БАН. С., 1991.
- Димков Петър, Българска народна медицина. Природолечение и природосъобразен живот. Том 2. Изд. на БАН. С., 1978.
- Димков Петър, Българска народна медицина. Природолечение и природосъобразен живот. Том 3. Изд. на БАН. С., 1979.
- Иванов, Иван И. проф. (и колектив). Билките в България и използването им. ДИ „Земиздат. С., 1973.
- Запрянова Е., Д. Георгиев. Наръчник за събиране на билки, С., 1992.
- Иванова-Мирчева, Дора, чл.-кор. проф. (отг. редактор и колектив), Старобългарски речник. Том I и II. БАН, Институт за бълг. ез. Изд. „Валентин Траянов“. С., 2009.
- Йорданов, Даки, акад. (гл. ред. и кол.). Флората на (Н) Р България. Том I до том X, 1963–1995. Изд. на БАН.
- Канисков, Васил, Билките в България, Европа и по света. Том I–II. С., 2005 и 2007.
- Канисков, Васил. Българска народна медицина, съвременна медицина, лечителско изкуство. Заболявания на дихателните органи и тяхното лечение. Том I. С., 2004.
- Канисков, Васил. Българска народна медицина, съвременна медицина, лечителско изкуство. Болести на храносмилателната система и нейното лечение. Том II, част I. С., 2006.

- Канисков, Васил. Българска народна медицина, съвременна медицина, лечителско изкуство. Болести на храносмилателната система и нейното лечение (коремна област). Том II, част II. С., 2006.
- Канисков, Васил. Българска народна медицина, съвременна медицина, лечителско изкуство. Болести на черния дроб и тяхното лечение. Том III, книга I. С., 2009.
- Канисков, Васил. Българска народна медицина, съвременна медицина, лечителско изкуство. Болести на жлъчни пътища, злъчен мехур, далак, панкреас и тяхното лечение. Том III, книга II. С., 2009.
- Канисков, Васил. Когато имунната система заболее. Изд. „Хелиопол“. С., 2007.
- Китанов, Борис, проф. Ботанически речник (български-латински-руски-английски-френски-немски). Изд. „Петър Берон“. С., 1994.
- Китанов, Борис, проф. Разпознаване и събиране на билки. Земиздат. С., 1987.
- Ланджев, Илия. Наръчник на билкаря. Изд. „Булхерба 2А“ ООД. С., 1999.
- Мабей, Ричард в съавт. Книга за билките, 2000.
- Народна библиотека „Пенчо Славейков“ – Варна. Път към здравето без лекарства – библиографски указател. В., 1994.
- Николов, П. д-р, П. Икономов д-р и А. Бойчинов д-р (състав.). Лечебни растения (пълн справочник). С., 1941.
- Николова, М. д.м.н. ст.н-с. I ст, д-р П. Манолов, д.м.н. ст.н-с. I ст. Наръчник по билколечение. Изд. „Петър Берон“. С.
- Овчаров, Р. проф.д-р., И. Асенов, проф. кфн. З. Димитрова доц. и др. Фитотерапия и народна медицина. Изд. „Интерпринт“. С., 1992.
- Обретенов, А. инж., Д. Обретенова, инж. Лечебни и етерични растения – дървесни и храстови видове. Изд. „Нова Звезда“. С., 2002.
- Памуков Д. д-р, Х. Ахтарджиев проф. Природна аптека. Изд. „Земиздат“. С., 1989.
- Петков В. чл.-кор. проф. д-р. (под редакцията) и колектив. Съвременна фитотерапия. Изд. „Медицина и физкултура“. С., 1982.

- Петрова, Ана; Милчо Анчев; Емануил Паламарев. Как да разпознаваме растенията в нашата природа? Екскурзионен определител. Изд. „Просвета“. С., 1999.
- Петрова, Величка. Джобен билков наръчник за всеки дом. Част 1. „Прим трейд“ ЕООД. С., 1999.
- Петрова, Величка. Джобен билков наръчник за всеки дом. Част 2. „Прим трейд“ ЕООД. С., 1999.
- Стоянов, Н., Б. Стефанов, Флората на България. Архив на Министерството на земеделието и държавните имоти. Том III. „Държавна печатница“. С., 1922.
- Стоянов, Н., Б. Стефанов, Флората на България. Архив на Министерството на земеделието и държавните имоти. Том IV, част I. „Държавна печатница“. С., 1923.
- Стоянов, Н., Б. Стефанов, Флората на България. Архив на Министерството на земеделието и държавните имоти. Том V. „Държавна печатница“. С., 1924.
- Стоянов Неньо, д-р фарм. Нашите лекарствени растения. Част I. Изд. „Наука и изкуство“. С., 1972.
- Стоянов Неньо, д-р фарм. Нашите лекарствени растения. Част II. Изд. „Наука и изкуство“. С., 1972.
- Станева Душка. проф; к.м.н., з.д.н. и колектив. Билките във всеки дом. Изд. „Медицина и физкултура“, С., 1986.
- Съвременно ръководство за билките и тяхното използване. Изд. „Кибеа“. С., 2001. Под редакцията на проф. д-р Иван Асенов и превод на д-р Бранислава Коларова-Шентова.
- Флора на (Н) Р България, т. I–X. Под редакцията на академик Д. Йорданов, изд. БАН, С., 1963–1995. Христов, Г., Е. К. Силяновска. Бюлетин *Българска роза*, 1969, I.
- Черноземски, И. проф. Човекът побеждава рака, изд. Фондация „Светът“, С., 2008.
- Черноземски, И., проф., проф. С. Каранов, доц. З. Валерианова. Диагностика, лечение и проследяване на болните със злокачествени новообразувания, III изд., изд. „АВИС – 24“ ООД, С., 2009.
- Чешмеджиев, Илия, проф. д.б.н., Златка Мишева, д-р. Под редакцията „Здраве чрез природолечение“. Изд. „Коала прес“ ООД, Пл.

Янкулов, Йордан, проф. д.б.н., Светлана Янкулова, н.с. Култивиране на аромати растения. Кн. 1. С., 2001.

Янчева, Христина доц. д-р. Стопанска дейност на ливадите и пасищата в България. Аграрен университет Пловдив, Год. 2005.

Alpenblumen – Erkennen & bestimmen von Xaver Finkenzeller, Munchen, 2002.

Blumen einfach und sicher bestimmen von Graf und Unzer vergal GmbH, Munchen, 2005.

Blumen am Vegesrand von Aichele Schwegler. „Kosmos“, Stuttgart, 1985, 2002.

Avila, R. Juan, Pharm. D., Fetrov, W. Charles, Pharm. D. The Complete Guide to Herbal Medicines. POCKET BOOKS. New York, London, Toronto, Sydney, 2000.

Michael Murray, N.D., and Joseph Pizzorno, N.D. Encyclopedia of Natural Medicine, Originally published by Prima Publishing. California, 1997.

Der Kosmos Heilpflanzen-fuhrer von Siegfried Fiscer, Marcus Scharstein; Franckt-Kosmos Verlags-GmbH & KG, Stuttgart, 2010.

Heilpflanzen praxis heute von Siegfried Baumler. Urban & Fischer. Munchen, 2007.

Съдържание

Повод за написването на тритомника
СЪКРОВИЩНИЦА НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА..... 5

Увод към том I.....17

Общ списък на злокачествените заболявания по международната класификация на болестите (МКБ-10) 21

Подробен списък на злокачествените заболявания по международната класификация на болестите (МКБ-10) 23

Общи понятия и определения.....27

Приложение на традиционния лечителски опит от Българската народна медицина при диагностика и лечение на тумори и ракови заболявания – злокачествени новообразувания (ЗНО) 35

I. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на устните, устната кухина и фаринкса (C00–C14)

Билки за лечение на ЗНО (C00–C14) 38

Обща употреба..... 38

Задължителна употреба..... 39

C00 Злокачествено новообразувание на устната

Диагностика 40

Лечение 40

C01 Злокачествено новообразувание на основата на езика

C02 Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на езика

Диагностика 42

Лечение 42

C03 Злокачествено новообразувание на венците

Диагностика 44

Лечение 45

C04 Злокачествено новообразуване на пода на устната кухина	
C05 Злокачествено новообразуване на небцето	
C06 Злокачествено новообразуване на други и неуточнени части на устната кухина	
Диагностика	47
Лечение	48
C07 Злокачествено новообразуване на околоушната слюнчена жлеза (паротис)	
C08 Злокачествено новообразуване на друга и неуточнена част на големите слюнчени жлези	
Диагностика	50
Лечение	51
C09 Злокачествено новообразуване на сливицата (тонзила)	
C10 Злокачествено новообразуване на орофаринкса (мезофаринкс)	
C11 Злокачествено новообразуване на носоглътката (назофаринкс)	
C12 Злокачествено новообразуване на пириформения синус	
C13 Злокачествено новообразуване на хипофаринкса	
C14 Злокачествено новообразуване с други и неточно определени локализации на устните, устната кухина и фаринкса	
Диагностика	53
Лечение	54

II. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на храносмилателните органи (C15–C26) и жлези към храносмилателните органи (C22–C26)

II.1. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на храносмилателните органи (C15–C21 и C26)	58
Билки за лечение на ЗНО (C15– C21 и C26).....	58
Обща употреба.....	58
Задължителна употреба.....	62
C15 Злокачествено новообразуване на хранопровода	
Диагностика	64
Лечение	65

C16 Злокачествено новообразуване на стомаха	
C17 Злокачествено новообразуване на тънките черва	
Диагностика	67
Лечение	68
C18 Злокачествено новообразуване на дебелото черво (колон)	
C19 Злокачествено новообразуване на ректосигмоидалната област	
C20 Злокачествено новообразуване на правото черво (ректум)	
C21 Злокачествено новообразуване на ануса и аналния канал	
Диагностика	72
Лечение	74
II.2. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на жлези към храносмилателните органи (C22–C24)	79
Билки за лечение на ЗНО (C22–C24)	79
Обща употреба.....	79
Задължителна употреба.....	82
C22 Злокачествено новообразуване на черния дроб и на интрахепаталните жлъчни пътища	
Диагностика	83
Лечение	83
C23 Злокачествено новообразуване на жлъчния мехур	
C24 Злокачествено новообразуване на други и неуточнени части на жлъчните пътища	
Диагностика	86
Лечение	86
II.3. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания на жлези към храносмилателните органи – панкреас C25	89
Билки за лечение на ЗНО (C25)	89
Обща употреба	89
Задължителна употреба	90
C25 Злокачествено новообразуване на панкреаса	
Диагностика	91
Лечение	92

III. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на дихателните органи и гръдния кош (C30–C39)

III.1. Лечение и диагностика на ЗНО на дихателните органи – носна кухина и средно ухо, синусите, ларинкса и трахеята (C30–C33).....96

Билки за лечение на ЗНО (C30–C33)	96
Обща употреба.....	96
Задължителна употреба.....	99

C30 Злокачествено новообразувание на носната кухина и средното ухо

Диагностика	100
Лечение	102

C31 Злокачествено новообразувание на синусите

Диагностика.....	107
Лечение.....	107

C32 Злокачествено новообразувание на ларинкса

Диагностика	110
Лечение	111

C33 Злокачествено новообразувание на трахеята

Диагностика	113
Лечение.....	113

III.2. Лечение и диагностика на ЗНО на дихателните органи – бронхите и белия дроб (C34).....115

Билки за лечение на ЗНО (C34)	115
Обща употреба.....	115
Задължителна употреба.....	117

C34 Злокачествено новообразувание на бронхите и белия дроб

Диагностика	118
Лечение.....	119

C37 Злокачествено новообразувание на тимуса

Диагностика.....	123
Лечение.....	123

III.3. Лечение и диагностика на ЗНО на дихателните органи и гръдния кош – сърце, медиастум и плевра (C38).....124

Билки за лечение на ЗНО(C38).....	124
Обща употреба.....	124
Задължителна употреба.....	125

C38 Злокачествено новообразувание на сърцето, медиастинума и плеврата

Диагностика	126
Лечение.....	126

C38a Злокачествено новообразувание на медиастума и плеврата

Билки за лечение	128
Обща употреба.....	128
Задължителна употреба.....	128
Диагностика	129
Лечение.....	129

III.4. Лечение и диагностика на ЗНО с други и неточно определени локализации на дихателните органи и гръдния кош (C39).....131

C39 Злокачествено новообразувание с други и неточно определени локализации на дихателните органи и гръдния кош

Диагностика	131
Лечение.....	131

IV. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на костите и ставните хрущяли (C40–C41)

Билки за лечение на ЗНО (C40–C41)	134
Обща употреба.....	134
Задължителна употреба.....	135

C40 Злокачествено новообразувание на костите и ставните хрущяли на крайниците

Диагностика	136
Лечение.....	137

C41 Злокачествено новообразувание на костите и ставните хрущяли с други и неуточнени локализации

Диагностика	139
Лечение	139

V. Лечение на злокачествени новообразувания (ЗНО) на кожата (C43–C44)	
Билки за лечение на ЗНО (C43–C44)	142
Обща употреба.....	142
Задължителна употреба.....	145
C43 Злокачествен меланом на кожата	
Диагностика	146
Лечение	147
C44 Други злокачествени новообразувания на кожата	
Диагностика	148
Лечение.....	148
VI. Лечение на злокачествени новообразувания (ЗНО) на мезотелиалната и меките тъкани (C45–C49)	
VI.1. Лечение и диагностика на ЗНО (C45).....150	
C45 Мезотелиом	
Билки за лечение на ЗНО (C45).....	150
Обща употреба.....	150
Задължителна употреба.....	151
Диагностика.....	152
Лечение.....	152
VI.2. Лечение и диагностика на ЗНО (C46).....153	
C46 Сарком на Капоши	
Билки за лечение на ЗНО (C46).....	153
Обща употреба.....	153
Задължителна употреба.....	156
Диагностика	157
Лечение	157
VI.3. Лечение и диагностика на ЗНО (C47).....159	
C47 Злокачествено новообразувание на периферните нерви и вегетативната нервна система	
Билки за лечение	159

Обща употреба.....	159
Задължителна употреба.....	161
Диагностика	162
Лечение	162
VI.4. Лечение и диагностика на ЗНО (C48).....164	
C48 Злокачествено новообразувание на ретроперитонеума и перитонеума	
Диагностика	164
Лечение.....	164
VI.5. Лечение и диагностика на ЗНО (C49).....165	
C49 Злокачествено новообразувание на съединителната и на другите меки тъкани	
Билки за лечение на ЗНО (C49).....	165
Обща употреба.....	165
Задължителна употреба.....	166
Диагностика	167
Лечение	167
VII. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на млечната жлеза (C50)	
Билки за лечение на ЗНО (C50).....	170
Обща употреба.....	170
Задължителна употреба.....	171
C50 Злокачествено новообразувание на млечната жлеза	
Диагностика	172
Лечение	172
VIII. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на женските полови органи (C51–C58)	
VIII.1. Лечение и диагностика на ЗНО (C51–C52).....176	
Билки за лечение на ЗНО (C51–C52)	176
Обща употреба.....	176
Задължителна употреба.....	178

C51 Злокачествено новообразувание на вулвата	
Диагностика	180
Лечение	181
C52 Злокачествено новообразувание на влагалището (вагина)	
Диагностика	182
Лечение	183
VIII.2. Лечение и диагностика на ЗНО (C53–C55)	184
Билки за лечение на ЗНО (C53–C55)	184
Обща употреба	184
Задължителна употреба	187
C53 Злокачествено новообразувание на шийката на матката (цервикс)	
Диагностика	189
Лечение	190
C54 Злокачествено новообразувание на тялото на матката	
C55 Злокачествено новообразувание на матката с неуточнена локализация	
Диагностика	191
Лечение	192
VIII.3. Лечение и диагностика на ЗНО (C56)	193
Билки за лечение на ЗНО (C56)	193
Обща употреба	193
Задължителна употреба	194
C56 Злокачествено новообразувание на яйчника	
Диагностика	195
Лечение	196
C57 Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на женските полови органи	
Диагностика	197
Лечение	197

VIII.4. Лечение и диагностика на ЗНО (C58)	198
Билки за лечение на ЗНО (C58)	198
Обща употреба	198
Задължителна употреба	199
C58 Злокачествено новообразувание на плацентата	
Диагностика	200
Лечение	200
IX. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на мъжките полови органи (C60–C63)	
IX.1. Лечение и диагностика на ЗНО (C60)	204
Билки за лечение на ЗНО (C60)	204
Обща употреба	204
Задължителна употреба	205
C60 Злокачествено новообразувание на пениса	
Диагностика	207
Лечение	207
IX.2. Лечение и диагностика на ЗНО (C61–C62)	209
Билки за лечение на ЗНО (C61–C63)	209
Обща употреба	209
Задължителна употреба	211
C61 Злокачествено новообразувание на простатата	
Диагностика	212
Лечение	212
C62 Злокачествено новообразувание на тестиса	
Диагностика	214
Лечение	215
C63 Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на мъжките полови органи	
Диагностика	217
Лечение	217

Х. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на пикочната система (С64–С68)	
Х.1. Лечение и диагностика на ЗНО (С64–С65).....	220
Билки за лечение на ЗНО (С64–С65):	220
Обща употреба.....	220
Задължителна употреба.....	223
С64 Злокачествено новообразувание на бъбрека, с изкл. на бъбречното легенче	
Диагностика	225
Лечение	225
С65 Злокачествено новообразувание на бъбречното легенче	
Диагностика	226
Лечение	227
Х.2. Лечение и диагностика на ЗНО (С66–С68).....	228
Билки за лечение на ЗНО (С66–С68)	228
Обща употреба.....	228
Задължителна употреба.....	231
С66 Злокачествено новообразувание на уретера	
Диагностика	232
Лечение	233
С67 Злокачествено новообразувание на пикочния мехур	
Диагностика	234
Лечение	235
С68 Злокачествено новообразувание на други и неуточнени части на пикочните органи	
Диагностика	236
Лечение	236
ХI. Лечение на злокачествени новообразувания (ЗНО) на окото, главния мозък и други части на централната нервна система (С69–С72)	

ХI.1. Лечение и диагностика на ЗНО (С69).....	238
--	------------

Билки за лечение на ЗНО (С69).....	238
Обща употреба.....	238
Задължителна употреба.....	239
С69 Злокачествено новообразувание на окото и неговите придатъци	
Диагностика	240
Лечение	241
ХI.2. Лечение и диагностика на ЗНО (С70).....	242
Билки за лечение на ЗНО (С70).....	242
Обща употреба.....	242
Задължителна употреба.....	243
С70 Злокачествено новообразувание на мозъчните обвивки (менинги)	
Диагностика.....	244
Лечение	244
ХI.3. Лечение и диагностика на ЗНО (С71).....	246
Билки за лечение на ЗНО (С71).....	246
Обща употреба.....	246
Задължителна употреба.....	248
С71 Злокачествено новообразувание на главния мозък	
Диагностика	249
Лечение	250
ХI.4. Лечение и диагностика на ЗНО (С72).....	252
Билки за лечение на ЗНО (С72).....	252
Обща употреба.....	252
Задължителна употреба.....	254
С72 Злокачествено новообразувание на гръбначния мозък, черепномозъчните нерви и други части на централната нервна система	
Диагностика	255
Лечение	257

ХII. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на щитовидната и други ендокринни жлези (C73–C75)

Билки за лечение на ЗНО (C73–C75)	260
Обща употреба.....	260
Задължителна употреба.....	262

C73 Злокачествено новообразувание на щитовидната жлеза

Диагностика	264
Лечение	264

C74 Злокачествено новообразувание на надбъбречната жлеза

Диагностика	266
Лечение	266

C75 Злокачествено новообразувание на други ендокринни жлези и сродни структури

Диагностика	267
Лечение	267

ХIII. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) с неточно определени, вторични и неуточнени локализации (C76–C80)

Билки за лечение на ЗНО (C76–C80)	270
Обща употреба (практически доказано приложение)	270
Задължителна употреба(практически доказано приложение)	272

C76 Злокачествено новообразувание с други и неточно определени локализации

Диагностика	274
Лечение	274

C77 Вторично и неуточнено злокачествено новообразувание на лимфните възли

Диагностика	276
Лечение	276

C78 Вторично злокачествено новообразувание на дихателната и храносмилателната система

Диагностика	278
Лечение	278

C79 Вторично злокачествено новообразувание с други локализации

Диагностика	279
Лечение	279

C80 Злокачествено новообразувание с неуточнена локализация

Диагностика	280
Лечение	280

XIV. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) на лимфната, кръвотворната и сродните им тъкани, определени като първични или предполагаеми като първични (C81–C96)

XIV.1. Лечение и диагностика на ЗНО (C81–C90) 284

Билки за лечение на ЗНО (C81–C90)	284
Обща употреба.....	284
Задължителна употреба.....	286

C81 Болест на Хочкин

C82 Фоликуларен [нодуларен] нехочкинов лимфом

C83 Дифузен нехочкинов лимфом

C84 Периферни и кожни Т-клетъчни лимфоми

C85 Други и неуточнени типове на нехочкинов лимфом

C88 Злокачествени имунопролиферативни болести

C90 Множествен миелом и злокачествени плазмоклетъчни новообразувания

Диагностика.....	287
Лечение	288

XIV.2. Лечение и диагностика на ЗНО (C91–C95) 289

Билки за лечение на ЗНО (C91–C95)	289
Обща употреба.....	289
Задължителна употреба.....	291

C91 Лимфоидна левкемия	
C92 Миелоидна левкемия	
C93 Моноцитна левкемия	
C94 Други левкемии с уточнен клетъчен вид	
C95 Левкемия с неуточнен клетъчен тип	
Диагностика	292
Лечение	294
XIV.3. Диагностика и лечение ЗНО (C96)	296
Билки за лечение на ЗНО (C96)	296
Обща употреба	296
Задължителна употреба	297
C96 Други и неуточнени злокачествени новообразувания на лимфната, кръвотворната и сродните им тъкани	
Диагностика	298
Лечение	298
XV. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) със самостоятелни (първични) множествени локализации (C97)	
Билки за лечение на ЗНО (C97)	302
Обща и задължителна употреба	302
C97 Злокачествени новообразувания със самостоятелни (първични) множествени локализации	
Диагностика	312
Лечение	312
XVI. Лечение и диагностика на злокачествени новообразувания (ЗНО) in situ (D00–D09)	
Билки за лечение на ЗНО in situ (D00–D09)	314
Обща и задължителна употреба	314
Диагностика	314
Лечение	314

XVII. Лечение и диагностика на доброкачествени новообразувания (ДНО) (D10–D36)	
Билки за лечение на ДНО (D10–D36)	319
Обща и задължителна употреба	319
Диагностика	319
Лечение	319
XVIII. Лечение и диагностика на новообразувания с неопределен или неизвестен характер (D37–D48)	
Билки за лечение на ЗНО (D37–D48)	322
Обща и задължителна употреба	322
Диагностика	322
Лечение	322
Приложения	
Приложение 1	325
Билки, използвани ефективно за лечение на рак, тумори и злокачествени новообразувания (tumors maligni – cancer e sarcoma)	325
Приложение 2	335
Билкови продукти за лечение на всички форми и видове на рак и тумор (в зависимост от представители на вида и семейството, върху които паразитират Горската майка и Синята китка, Воловецът от Семейство Живеничеви (Scrophulariaceae).	335
Библиография	341

ВАСИЛ КАНИСКОВ
СЪКРОВИЩНИЦА
НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА

ЧАСТ I

ОПИТЪТ НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА МЕДИЦИНА
И ЛЕЧИТЕЛСКОТО ИЗКУСТВО
ПРИ ДИАГНОСТИКА И ЛЕЧЕНИЕ
НА РАКОВИ ЗАБОЛЯВАНИЯ –
ЗЛОКАЧЕСТВЕНИ НОВООБРАЗУВАНИЯ ПО МКБ-10

българска, първо издание

Научен редактор	д-р Златка Стаматова
Редактор	Вера Гьорева
Компютърна обработка	Румяна Джиговска
Оформление на корицата	Деница Трифонова

Формат 16/60/90

Обем 45 п.к.

Дадена за печат **април 2012**

Излязла от печат **май 2012**

Предпечат и печат **Изток-Запад**

1124 София, бул. „Цариградско шосе“ № 51 (до БТА)

тел.: (02) 946 35 21, тел./факс: (02) 943 79 51

e-mail: iztok.zapadbg@gmail.com

iztok_zapad@abv.bg

www.iztok-zapad.eu